Petru Sescu
(coordonator)
INTRODUCERE ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ
Ediţia a II-a

Sapientia
Iaşi 2006
STUDII

Imprimatur f Petru GHERGHEL Episcop de Iaşi 31 iulie 2001
Ediţia I, 2001 Ediţia a II-a, 2006
Redactor şi tehnoredactare: pr. Ştefan Lupu Copertă: Cătălin Simon
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Introducere în Sfânta Scriptură / coord.: Petru Sescu. — Iaşi: Sapientia, 2001
ISBN 973 – 85370 – 1-O
I. Sescu, Petru (coordonator)
27.07
© 2001 Editura SAPIENTIA
Institutul Teologic Romano-Catolic
Str. Th. Văscăuţeanu 6
RO – 700462 Iaşi
Tel. 0232/225228
Fax 0232/211476
www.între.ro e-mail slupuitre. tuiaşi.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Apariţia cărţii *Introducere în Sfânta Scriptură* răspunde fără îndoială unei necesităţi urgente semnalate printre manualele noastre de şcoală. Au apărut tot felul de cărţi, însă o introducere în sensul adevărat al cuvântului era dorită de toţi. De fapt, ea este un instrument de pătrundere în lumea biblică, de analiză a textului şi de percepere a obiceiurilor şi a tradiţiilor care se află

întotdeauna în spatele cuvintelor sacre. Fără a emite pretenţii aparte, autorii, cu multă timiditate, dar şi cu nespusă dragoste pentru cuvântul lui Dumnezeu şi cu pasiune pentru ceea ce au făcut, reuşesc să pună înaintea cititorului un îndreptar util de lucru şi chiar necesar. Este vorba de trei temerari îndrăgostiţi de studiul Bibliei, pr. Petru Sescu, pr. Toma Encuţă şi pr. Mihai Percă, care au răsfoit zi şi noapte Cartea Sfântă şi nu şi-au dat răgaz până ce nu au alcătuit prezenta lucrare. Însemnările ce au apărut în *Biblia de la Ierusalim* au servit ca text de bază la alcătuirea textului, care vrea să fie, înainte de toate, un curs de iniţiere pentru cei ce fac primii paşi în lumea plină de imagini şi de idei, care este Biblia.

Foarte interesante sunt paginile în care autorii dezbat unele probleme legate de natura textului biblic şi, în acest context, abordează tematici colaterale cum ar fi: traduceri, textele de la Qumran, canonul biblic. De asemenea, împărţirea în etape biblice ţinând cont de marile evenimente, care au zbuciumat istoria Israelului, s-a dovedit a fi instructivă, iar sub aspect pedagogic deosebit de utilă. Acest fapt facilitează lectura prezentului curs oferindu-i cititorului mai puţinavizat puncte de reper ce trezesc interesul pentru o introducere ce se vrea vioaie.

Un cuvânt al Bibliei să ne îmbărbăteze în munca noastră de pionierat: „Fii tare şi hotărât ca să păzeşti şi să îndeplineşti toate, după cum ţi-a poruncit Moise, robul meu… să fie aproape cartea învăţăturii acesteia de gura ta şi să cugeţi la ea ziua şi noaptea” (*Ios* 1, 7 – 8).

Vreau să cred cu tărie că acest curs va fi de un real folos readucând mereu în actualitate studiul Bibliei.

Mons. Vladimir Petercă

Gen Cartea Genezei

Ex Cartea Exodului

Lev Cartea Leviticului

N Cartea Numerilor

Num	
Dt	Cartea Deuteronomului
Ios	Cartea lui Iosue
Jud	Cartea Judecătorilor
Rut	Cartea lui Rut
1 Sam	Cartea întâi a lui Samuel
2 Sam	Cartea a doua a lui Samuel
1 Rg	Cartea întâi a Regilor
2 Rg	Cartea a doua a Regilor
1 Cr	Cronicilor
2 Cr	Cronicilor
Esd	Cartea lui Esdra
Neh	Cartea lui Nehemia
Tob	Cartea lui Tobia
Idt	Cartea Iuditei
Est	Cartea Esterei
1 Mac	Cartea întâi a Macabeilor
2 Mac	Cartea a doua a Macabeilor
Iob	Cartea lui Iob
Ps	Cartea Psalmilor

s
P Cartea
rov Proverbelor
Q Cartea lui Qohelet
oh (Ecleziastul)
C Cartea Cântării
t Cântărilor
În Cartea
ţ înţelepciunii

Sir Cartea lui Ben Sirah (Ecleziasticul)
Is Cartea Profetului Isaia
Ier Cartea profetului Ieremia
L-am Cartea Lamentaţiunilor (Plângerile lui Ieremia)
Bar Cartea profetului Baruh
Ez Cartea profetului Ezechiel
Dan Cartea profetului Daniel
Os Cartea profetului Osea
II Cartea profetului Ioel
Am Cartea profetului Amos
Abd Cartea profetului Abdia
Iona Cartea profetului Iona
Mih Cartea profetului Miheea
Nah Cartea profetului Nahum
Hab Cartea profetului Habacuc
Sof Cartea profetului Sofonia
Ag Cartea profetului Aggeu
Zah Cartea profetului Zaharia
Mal Cartea profetului Malahia
Mt Evanghelia după sfântul Matei
McEvanghelia după sfântul Marcu
Le Evanghelia după sfântul Luca
În Evanghelia după sfântul Ioan
Fap Faptele Apostolilor
Rom Scrisoarea sfântului apostol Paul către Romani
1 Cor Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Corinteni
2 Cor Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către

Corinteni

Gal Scrisoarea sfântului apostol Paul către Galateni

El Scrisoarea sfântului apostol Paul către Efeseni

Fil Scrisoarea sfântului apostol Paul către Filipeni

Col Scrisoarea sfântului apostol Paul către Coloseni *1 Tes* Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Tesaloniceni

2 Tes Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către Tesaloniceni

1 Tim Scrisoarea întâi a sfântului apostol Paul către Timotei

2 Tim Scrisoarea a doua a sfântului apostol Paul către Timotei

Tit Scrisoarea sfântului apostol Paul către Tit

Film Scrisoarea sfântului apostol Paul către Filemon

Evr Scrisoarea către Evrei

Iac Scrisoarea sfântului apostol Iacob

Iud Scrisoarea sfântului apostol Iuda

1 Pt Scrisoarea întâi a sfântului apostol Petru

2 Pt Scrisoarea a doua a sfântului apostol Petru *1 In* Scrisoarea întâi a sfântului apostol Ioan

2 In Scrisoarea a doua sfântului apostol Ioan

3 In Scrisoarea a treia sfântului apostol Ioan

Ap Cartea Apocalipsului cap. capitol

D tradiţia deuteronomistă d.Hr. după Cristos

DV constituţia dogmatică despre revelaţia divină *Dei Verbum*

E tradiţia elohistă

I tradiţia iahvistă î.Hr. Înainte de Cristos

LXX Septiiaginta

P tradiţia sacerdotală

CAPITOLUL I

Introducere generală în Sfânta Scriptură de Pr. Petru Sescu

1. Introducere

Cuvântul „Biblie” vine de la grecescul „ta biblia” care înseamnă „cărţile”; trecut la forma de feminin singular, în limba latină şi în toate celelalte limbi. Într-adevăr, Biblia

este o bibliotecă, cu o culegere de 73 de cărţi, mai vechi sau mai noi, scrise de oameni care au avut convingerea că sunt inspiraţi de Dumnezeu. Biblia poartă şi numele de „Sfânta Scriptură”, această denumire fiind importantă din două motive:

— Cuvântul lui Dumnezeu a fost scris, dar există şi un cuvânt al lui Dumnezeu care nu a fost scris;

— Cuvântul lui Dumnezeu reprezintă scrieri care sunt evenimente sau cuvinte rostite şi apoi scrise;

Biblia relatează apelurile lui Dumnezeu ca şi răspunsurile pe care oamenii i le dau. Poporul căruia Dumnezeu i s-a revelat a fost mai întâi Israelul, apărut în istorie cam pe la anul 1200 î.Hr., popor angajat în mişcări ce au frământat Orientul antic. Totuşi, religia a făcut din el un popor aparte, pentru că nu a cunoscut decât un singur Dumnezeu, invizibil şi transcendent. Poporul a exprimat relaţia dintre el şi Dumnezeu prin termenul juridic de „alianţă”. Toată existenţa poporului era subordonată alianţei şi legii care ajuta poporul să se menţină în condiţiile alianţei. Când creştinii au devenit conştienţi că scrierile lor sacre vorbesc despre o nouă alianţă, au dat numele de Vechiul Testament tuturor cărţilor sacre care au fost scrise până la Cristos. Terminologia vine de la latinescul *testamentum* – *i* = „alianţă”. Astfel, avem cele două mari părţi ale Bibliei: Vechiul Testament şi Noul Testament, fiecare având în componenţa sa 46 de cărţi şi, respectiv, 27 de cărţi.

Putem spune deci că Biblia este locul prin excelenţă unde Dumnezeu ne vorbeşte; Biblia este cuvântul lui Dumnezeu, scris sub inspiraţia Duhului Sfânt, care exprimă vechea şi noua alianţă a lui Dumnezeu cu omenirea: „Cuvântul lui Dumnezeu este viu şi plin de putere (eficace), mai ascuţit decât sabia cu două tăişuri, pătrunde până la despărţitura dintre suflet şi duh, dintre încheieturi şi măduvă, el judecă (scrutează) sentimentele şi gândurile inimii” (*Evr* 4, 12).

Deci Biblia pe care noi o deschidem trebuie să se transforme în lumină, apă vie, sabie. Dar pentru aceasta

trebuie să se înfăptuiască ceea ce spune următorul moto: „Nu ajunge să aveţi Biblie, ci trebuie să o şi citiţi; nu ajunge să citiţi Biblia, ci trebuie să o şi înţelegeţi şi să o meditaţi; nu ajunge să o înţelegeţi şi să o meditaţi, ci trebuie să o trăiţi”.

Vreau să vă adresez îndemnul pe care sfântul Grigore cel Mare îl făcea într-o scrisoare unui laic – medicul împăratului: „Caută să meditezi în fiecare zi cuvintele Creatorului tău. Învaţă să cunoşti inima lui Dumnezeu din cuvintele lui, pentru ca tu să poţi dori mai arzător bunurile veşnice şi cu mai mare dorinţă inima ta să se aprindă de iubire pentru Dumnezeu şi pentru aproapele”.

2. Inspiraţia Sfintei Scripturi

Între cărţile religioase ale diferitelor religii necreştine (Coranul pentru mahomedanism, Rig-Vedas pentru budism, Zend-Avesta pentru zoroastrism, Kings pentru confucianism) şi Sfânta Scriptură a poporului creştin există o mare deosebire. Cărţile sfinte ale religiilor păgâne consemnează eforturile omului pentru cunoaşterea lui Dumnezeu, năzuinţa omului spre divinitate. În ele nu vorbeşte Dumnezeu, ci numai omul. În schimb, în Sfânta Scriptură, Dumnezeu însuşi ne dezvăluie tainele sale, Dumnezeu însuşi ni se adresează în limbaj omenesc. Cu alte cuvinte, Dumnezeu însuşi este autorul principal al Sfintei Scripturi şi el, pentru a redacta cărţile sfinte, a ales oameni de care s-a slujit (hagiografi) permiţându-le folosirea capacităţilor şi puterilor proprii. Aşadar, Dumnezeu este autorul principal, iar hagiografii sunt autorii secundari. *Această participare directă a lui Dumnezeu la redactarea cărţilor sfinte este numită inspiraţie*. Inspiraţia de care vorbim se deosebeşte de acea inspiraţie care influenţează poeţii sau artiştii. Inspiraţia în Sfânta Scriptură este o intervenţie divină prin care Dumnezeu se adresează omului în limbaj omenesc[1].

Dumnezeu a vorbit poporului israelit în limbajul acestui popor, cu expresiile limbii din acel timp. Bogăţia lui

1 Textele biblice din NT care vorbesc direct despre inspiraţie sunt: 2Tim 3,16 şi 2Pt 1,20-21

Dumnezeu s-a transmis oamenilor prin mijloacele mărunte şi şubrede ale oamenilor. Când vorbim de acest limbaj uman, ne putem gândi la întruparea Fiului lui Dumnezeu, aceasta pentru că şi cuvântul lui Dumnezeu adresat oamenilor este tot un fel de întrupare în limbaj şi expresii sau mesaje. Ca şi în întrupare, în Sfânta Scriptură, Dumnezeu se înjoseşte, permite ca ideile sale, cuvântul său, mesajul său să fie îmbrăcat în cuvinte umane modeste, în mesaje umane imperfecte. Noi primim aceste cuvinte inspirate, aceste mesaje umane ca pe cuvântul lui Dumnezeu. Citind Sfânta Scriptură, căutăm să găsim care este cuvântul, care este mesajul pe care Dumnezeu doreşte să ni-l transmită. Citind Sfânta Scriptură, trebuie să ne întrebăm ce vrea Dumnezeu de la noi, ce se ascunde îndărătul unui anumit text. Pentru a descoperi intenţia autorilor sacri, trebuie ţinut seama de:

— Condiţiile timpului şi cultura hagiografilor;

— Genurile literare folosite în acea epocă;

— Modurile de a simţi, de a vorbi şi de a povesti din acel timp.

Sfânta Scriptură trebuie citită şi interpretată în acelaşi Duh în care a fost scrisă. Conciliul al II-lea din Vatican indică trei criterii pentru o interpretare a Scripturii conform Duhului care a inspirat-o:

— Trebuie dată o mare atenţie conţinutului şi unităţii întregii Scripturi;

— Trebuie citită în tradiţia vie a Bisericii întregi;

— Este necesară atenţia la coeziunea adevărurilor de credinţă între ele şi în proiectul total (planul global) al revelaţiei.

3. Sensurile Sfintei Scripturi

Sfintele Scripturi au multe pasaje greu de înţeles. Ele au fost redactate în limbi devenite de mult timp moarte, în timpuri şi locuri foarte îndepărtate de noi, de către autori care aveau o cu totul altă formaţie decât noi. În plus, ele vorbesc despre misterele lui Dumnezeu care nu sunt accesibile minţii noastre. Sfântul Petru, în a doua Scrisoare a sa, făcând referinţă la scrisorile sfântului Paul,

spunea: „În ele sunt unele lucruri greu de înţeles pe care cei neştiutori şi nestatornici le răstălmăcesc ca şi în celelalte Scripturi spre pierzarea lor” (*2 Pt* 3, 16).

De aceea, nimeni nu se poate apropia de textul sacru dacă nu are o pregătire cuvenită şi o metodă de interpretare sigură. Hermeneutica este ştiinţa care stabileşte regulile cu ajutorul cărora se poate afla sensul corect al unei vorbiri, al unei opere. *Hermeneutica sacră se ocupă cu stabilirea regulilor de interpretare, de înţelegere corectă a textului sacru*. Importanţa hermeneuticii biblice o vedem din cuvintele eunucului reginei candace a Etiopiei: „Cum aş putea să înţeleg dacă nu mă ajută cineva?” (*Fap* 8, 31).

Sensul Sfintei Scripturi este adevărul pe care Dumnezeu – autorul principal al Bibliei – intenţionează să-l exprime prin cuvintele hagiografului. După o veche tradiţie, se pot distinge două sensuri ale Scripturii: *sensul literal şi sensul spiritual*, acesta din urmă fiind subîmpărţit în *sens alegoric*, *moral* şi *anagogic*.

Sensul literal. Este sensul semnificat de cuvintele Scripturii şi descoperit de exegeza care urmează regulile interpretării corecte. Toate formele sensului spiritual al Sfintei Scripturi se bazează pe sensul literal.

Sensul alegoric. Putem dobândi o înţelegere mai profundă a evenimentelor recunoscând semnificaţia lor în Cristos. Astfel, trecerea Mării Roşii este un semn al biruinţei lui Cristos şi, prin aceasta, al Botezului (cf. *1 Cor* 10, 2).

Sensul moral. Evenimentele relatate în Scriptură trebuie să ne ducă la un mod corect de a acţiona. Ele au fost scrise „pentru învăţătura noastră” (*1 Cor* 10, 11).

Sensul anagogic. Realităţile şi evenimentele pot fi văzute şi în semnificaţia lor eternă, călăuzindu-ne spre patria cerească. Astfel, Biserica, pe pământ, este semn al Ierusalimului ceresc (cf. *Ap* 21, 1 – 22, 5).

Un distins cercetător medieval rezumă foarte clar semnificaţia celor patru sensuri:

— Sensul literal te învaţă faptele;

— Alegoria te învaţă ce trebuie să crezi;
— Sensul moral te învaţă ce trebuie să faci;
— Anagogia te învaţă spre ce trebuie să tinzi.

Concordanţa profundă a celor patru sensuri asigură întreaga bogăţie citirii vii a Scripturii în Biserică. Altfel, înţelegerea paginii sacre de către noi devine în mod arid *literalistă*, apropiindu-se numai de cuvintele „practicate" în mod fanatic: acesta este aşa-numitul „fundamentalism" adoptat de multe mişcări religioase rigide, ca martorii lui Iehova, care pun în practică în mod literalist cuvântul biblic. Rezultatul este adesea opus sensului înţeles de Biblie: „a nu atinge", de exemplu, în lumea biblică, este o invitaţie pentru a apăra viaţa, care este simbolizată de sânge; de aceea, este o infidelitate faţă de sensul textului a interzice transfuzia de sânge cum fac martorii lui Iehova. Paul spunea pe bună dreptate; „Litera ucide, spiritul e cel ce dă viaţă" (*2 Cor* 3, 6). De asemenea, este împotriva lecturii corecte a Bibliei şi acel *spiritualism vag* care deduce din textul sacru aplicaţii libere, palide şi generice, fără precizările riguroase ale semnificaţiei reale. Anumite lecturi „carismatice", în sensul larg al cuvântului, introduc adesea în cuvântul lui Dumnezeu ceea ce se doreşte: propriile sentimente, propriile emoţii.

Noi trebuie să facem o dublă mişcare: o mişcare *centripetă* – ceea ce spune Biblia şi o mişcare *centrifugă* – ceea ce îmi spune mie Biblia astăzi. Acest lucru îl afirmă şi scriitorul francez catolic Charles Péguy:

Dumnezeu nu ne-a dat cuvinte moarte de închis în cutii mici şi mari şi pe care trebuie să le păstrăm în ulei rânced ca mumiile Egiptului. Dumnezeu nu ne-a dat conserve de cuvinte spre a le păzi, dar ne-a dat cuvinte vii pentru a ne hrăni.

Să se apropie, aşadar, din toată inima de textul sacru, fie prin liturgie, atât de bogată în cuvinte divine, fie prin lectură spirituală, fie prin iniţiative organizate sau prin alte metode care astăzi se răspândesc pretutindeni, în mod lăudabil, cu aprobarea şi prin grija păstorilor Bisericii. Să nu uităm însă că citirea Sfintei Scripturi trebuie însoţită de

rugăciune, ca ea să devină un dialog între Dumnezeu şi om; căci „vorbim cu el când ne rugăm şi îl ascultăm când citim cuvintele dumnezeieşti” (*DV* 25).

4. Textul original şi traducerea Sfintei Scripturi

Cărţile Vechiului Testament nu au fost compuse într-o singură perioadă istorică. Evenimentele relatate în Vechiul Testament se extind pe o perioadă de aproximativ 2000 de ani de istorie, din timpul patriarhului Abraham (aprox. 1800 î.Hr.) până la războaiele susţinute de fraţii Macabei (aprox. 140 î.Hr.). Dacă ar trebui să includem în această perioadă şi relatarea creaţiei, precum şi cele care se referă la personaje şi fapte dinaintea patriarhilor, cum ar fi Noe şi potopul, atunci putem urca până la începutul timpului. Totuşi compunerea efectivă a textelor biblice, chiar dacă se folosesc povestiri şi tradiţii vechi, se situează într-un arc de timp mai restrâns care, probabil, începe cu monarhia (aprox. 1.000 î.Hr.) şi se încheie în secolul I î.Hr.

Cărţile Noului Testament au fost scrise toate în a doua jumătatea a secolului I d.Hr. Primele texte au fost probabil scrisorile sfântului Paul.

4.1. Textul Vechiului Testament

Vechiul Testament a fost scris în original în limba ebraică şi aramaică (mici fragmente). Aceste două limbi se scriu numai cu consoane, lectorul trebuind să adauge vocale după înţeles. Câţiva iudei înţelepţi, numiţi *masoreţi*, începând cu secolul al VII-lea d.Hr., au adăugat şi fixat vocalele sub forma punctelor dispuse deasupra sau dedesubtul consoanelor. Acest text evreiesc se numeşte *text masoretic*.

Primele scrieri s-au făcut pe *papirus* (hârtie care se făcea din măduva de papirus). Pe această hârtie se putea scrie numai pe o faţă şi nu se putea coase uşor. De aceea, papirusurile erau făcute sul, formând un volum şi foarte rar erau făcute în formă de carte (codice), dar nu pentru a fi folosite în public. În secolul al II-lea î.Hr. a apărut *pergamentul* făcut din piele de măgar, capră sau oaie. Avantajul era că se putea scrie pe ambele părţi, se puteau rade şi rescrie. Ele se înfăşurau în suluri care se acopereau

cu pânză de in şi se introduceau în vase cilindrice de lut, apoi se sigilau la gură. Aceste suluri erau destinate pentru cititul în public. În sfârşit, în secolul al VIII-lea d.Hr. a fost introdusă hârtia de bumbac descoperită de chinezul Tsai-Lun în secolul al II-lea, răspândită în secolele VI-VII în ţările Asiei, iar în secolele XI-XII în Europa.

Schimbările suferite de textul ebraic în decursul veacurilor nu au alterat substanţial textul ca să intervină erori. Până în 1947, cel mai vechi manuscris al Vechiului Testament era papirusul NASH. Acesta conţinea Decalogul şi câteva versete din Deuteronom. După descoperirea manuscriselor de la Qumran, posedăm texte mult mai vechi (cu aprox. 1.000 de ani). Aceste texte din urmă dovedesc respectul şi grija omului faţă de textul sacru pentru că, timp de 1.000 de ani, schimbările suferite de textul sacru au fost neglijabile.

4.2. Textul Noului Testament

Noul Testament a fost scris în limba greacă vulgară – *koine* (nu cea clasică) – care s-a răspândit în Orient după Alexandru Macedon (f 323 î.Hr.) Aproape toate textele Noului Testament au fost scrise pe papirusuri, deoarece era un material ieftin şi uşor de găsit pe vremea apostolilor. Din secolul IV d.Hr., începe să se folosească din ce în ce mai mult pergamentul. Hârtia începe să se folosească din secolul al XIII-lea. Până în secolul al IX-lea, pergamentele au fost scrise în exclusivitate cu litere majuscule. Din secolul al IX-lea, începe să se folosească scrierea cu minuscule.

Împărţirea actuală a Vechiului şi Noului Testament în capitole este opera lui Ştefan Langton, arhiepiscop de Canterbury (f 1228). Santes Pagnino din Lucca (f 1541), în noua traducere a Vechiului şi Noului Testament, a împărţit textul sacru în versete numerotate.

4.3. Traducerile Sfintei Scripturi

După exilul babilonic şi, mai ales, în perioada elenistă, poporul israelit s-a împrăştiat în afara Palestinei. Datorită acestui fapt, s-a impus traducerea textului ebraic în limbile acelor regiuni, dat fiind faptul că Sfânta

Scriptură avea o aşa mare importanţă pentru viaţa de toate zilele a iudeilor prozeliţi. Chiar şi iudeii din Palestina, după exil, nu mai înţelegeau limba ebraică. De aceea, s-a simţit nevoia de a se face imediat traducerea textului în limba aramaică, limba vorbită de popor. Vechiul Testament a fost tradus în limba greacă în Alexandria în secolul al II-lea. Legenda afirmă că au lucrat 70 de cărturari separaţi, ajungând la o traducere identică. De aceea este numită „traducerea celor şaptezeci" sau, pe scurt, „LXX – Septiiaginta".

În preajma secolului I (63 î.Hr.), Palestina făcea parte din Imperiul Roman. Limba latină era limba oficială a imperiului. Traducerea Sfintei Scripturi în limba latină s-a făcut de diferiţi oameni. Toate traducerile anterioare sfântului Ieronim sunt denumite *Vetus latina*. Papa Damasus I (366 – 384), în anul 382, îi încredinţează sfântului Ieronim sarcina de a întreprinde o revizuire a traducerilor latine existente şi a pune la dispoziţia Bisericii o traducere latină mai nouă şi mai bună care să devină oficială. Traducerea sfântului Ieronim, numită *Vulgata*, a fost terminată în 405 – 406.

Începând cu anul 1521, întâlnim o serie de scrieri şi tipărituri biblice în limba română. În anul 1688, va apărea la Bucureşti prima Biblie completă în limba română făcută de fraţii Şerban şi Radu Grecescu după Septiiaginta, din ordinul domnitorului Şerban Cantacuzino. În 1795, apare la Blaj Biblia tradusă de Samuil Micu Klein din Şcoala Ardeleană. Alte ediţii ale Bibliei în limba română sunt:

— Biblia de la Petersburg, 1819;
— Biblia tipărită la Buzău, 1854;
— Biblia revizuită a lui Andrei Şaguna, 1856 – 1858;
— Biblia apărută la Bucureşti în 1938, 1968, 1975.

5. Manuscrisele de la Qumran

Una din cele mai importante descoperiri de manuscrise a avut loc în ţinutul deşertic din Iordania, la 2 km est de Marea Moartă, la Qumran. Aici s-au descoperit rămăşiţele unei biblioteci vaste care a aparţinut unei secte iudaice care a trăit în deşertul Iudeii până în anul 68 d.Hr.,

sectă denumită astăzi „comunitatea de la Qumran”.

În anul 1945, tânărul beduin Mahomed ed Dib, mâna prin deşertul Iudeii o turmă de 50 de capre împreună cu alţi doi păstori. Toţi trei au rămas peste noapte în deşert. După obicei, fiecare îşi număra seara turma, însă Mahomed n-o mai numărase de două zile. În a treia zi, a constatat că pierduse o capră. De aceea a lăsat turma în grija prietenilor şi a plecat în căutarea caprei rătăcite. Căutând capra, a ajuns la o peşteră a cărei gură se deschidea în sus. Socotind că animalul a căzut în peşteră, a început să arunce în deschizătură cu pietre. După fiecare piatră căzută se auzea un zgomot de oale sparte. Coborând în peşteră pentru a vedea ce se află acolo, a dat de nişte vase de lut. Atunci a început să le spargă cu băţul crezând că va descoperi vreo comoară. În primele nouă vase n-a găsit decât nişte grăunţe mici de culoare roşie, dar când a spart al zecelea vas, care era cel mai mic dintre ele, a dat de nişte suluri de piele. Nu ştia ce să facă. Amintindu-şi că tovarăşii lui şi chiar el aveau nevoie de curele la sandale, le-a luat. A dat fiecăruia câte o bucată de piele, iar partea lui a înfăşurat-o şi a băgat-o într-un sac unde a stat mai bine de doi ani. Un unchi de al lui i-a cerut-o pentru a o arăta unui negustor din Betleem, ca să îi spună dacă are valoare sau nu. Această relatare a lui Mahomed în faţa comisiei nu este exactă, deoarece el spunea că a spart toate vasele din peşteră. Adevărul este că două din ele au fost vândute de către beduini arheologilor. Sulurile din peşteră erau înfăşurate ca nişte mumii în ţesături de in îmbibate cu substanţe răşinoase.

În primăvara anului 1947, câţiva beduini veniţi la Betleem pentru a vinde produsele lor şi a cumpăra marfa de care aveau nevoie, au oferit unui negustor din oraş câteva manuscrise de piele, dar acesta n-a manifestat niciun interes faţă de ele. Atunci s-a adresat unui proprietar care avea un atelier de cizmărie – Halila Iscander – care îl înştiinţează pe mitropolitul Athanasios, stareţul Mănăstirii „Sfântul Marcu”. Ştiind că manuscrisele proveneau din regiunea Qumran, nelocuită

de secole, mi-tropolitul se arată interesat de ele. Pentru că nu cunoştea limba manuscriselor, încearcă să ia legătura cu beduinii. În luna iulie, când beduinii au venit din nou în oraş, au fost invitaţi la mănăstire unde, pentru cinci manuscrise de piele, au primit 50 de lire. Primul manuscris cuprindea statutul comunităţii de la Qumran, al doilea cuprindea comentariul la cartea profetului Habacuc, al treilea, textul complet al cărţii profetului Isaia, al patrulea, manuscrisul apocrif al cărţii Genezei. Mitropolitul a arătat aceste manuscrise savantului olandez J. van der Ploeg, aflat din întâmplare la Ierusalim ca oaspete al Şcolii Franceze de Arheologie. Restul manuscriselor rămase în posesia beduinilor au ajuns în mâna profesorului Sukenik.

Beduinii şi arheologii desfăşurau în continuare o activitate febrilă în căutarea de noi peşteri cu manuscrise. Beduinii vedeau în aceasta o sursă bună de venituri. Astfel, dacă primele manuscrise au fost vândute la un preţ mai mic, ulterior preţul lor s-a mărit: o liră sterlină pentru un cm^2 de manuscris. Din sutele de peşteri cercetate doar 11 erau păstrătoare de manuscrise. În anul 1956, a fost descoperită a unsprezecea peşteră cu manuscrise; cu descoperirea ei s-au încheiat cercetările de la Qumran.

Descoperirile din regiunea Wadi-Murabb, situată la 25 km de Ierusalim, au îmbogăţit istoria cu documente autentice din perioada celei de a doua răscoale antiromane din 132 – 135 d.Hr.

Până astăzi s-au descoperit aprox. 40.000 de fragmente de manuscrise, unele aproape complete, altele extrem de mici. Aceste descoperiri confirmă în mare măsură canonul Sfintei Scripturi (sunt prezente şi două din cărţile deuterocanonice) şi atestă, de asemenea, şi prezenţa cărţilor apocrife. Apoi, manuscrisele descoperite sunt de un real folos pentru studiul textului Sfintei Scripturi. În sfârşit, una din cărţile descoperite – Comentariu la cartea lui Habacuc – ne arată cum era înţeleasă Sfânta Scriptură acum 2000 de ani.

6. Canonul Sfintei Scripturi

Cuvântul *canon* provine din greceşte şi înseamnă

„măsură, regulă sau normă”. În afară de acest înţeles, la cei vechi, mai avea şi înţelesul de „catalog”. În uzul

Bisericii, a luat sensul de *a primi o carte în catalogul Bisericii*, în catalogul acelor cărţi pe care Biserica le admitea în colecţia Sfintelor Scripturi şi citea din ele la slujbe. Termenul *canonic* în sensul de *carte introdusă în canon* apare pentru prima dată la Conciliul din Laodiceea (360). Canonul Sfintelor Scripturi se poate defini astfel: *Colecţia făcută de autoritatea bisericească a acelor cărţi care, fiind inspirate şi bucurându-se de o autoritate supremă, conţin şi constituie norma adevărului revelat*.

Atât iudaismul, cât şi creştinismul au trebuit să aleagă ce cărţi includ şi ce cărţi exclud din Biblia lor. Iudaismul nu a luat nicio decizie oficială până la sfârşitul secolului I d.Hr. Totuşi, aceasta nu înseamnă că, până atunci, nu a existat o Biblie pe care să o folosească în liturgia iudaică. Erau însă unele discuţii cu privire la unele texte mai recente, cum ar fi *Cartea lui Tobia* sau *Cartea înţelepciunii lui Solomon*. Canonul iudaic sau ebraic cuprinde 39 de cărţi împărţite în trei categorii principale:

— LEGEA (*Tora*): Geneză, Exod, Levitic, Numeri şi Deuteronom;

— PROFEŢII (*Nebiim*) subîmpărţită în:

Profeţi anteriori: Iosue, Judecători, 1, 2 Samuel.

1, 2 Regi;

Profeţi posteriori: Isaia, Ieremia şi „Cei doisprezece” (Osea, Ioel, Amos, Abdia, Iona, Miheea, Nahum, Habacuc, Sofonia, Aggeu, Zaharia şi Malahia).

— SCRIERILE (*Ketubim*): Psalmi, Proverbe, Iob, Cântarea Cântărilor, Rut, Plângeri, Ecleziastul (Qohelet), Estera, Daniel, Esdra – Nehemia, 1, 2 Cronici.

Din canonul ebraic rămân excluse alte şapte cărţi pe care creştinii catolici (şi ortodocşi) le includ în scrierile lor sacre. Şi iudaismul respectă aceste scrieri şi le ţine ca sacre, totuşi ele nu fac parte din canonul sau lista oficială. Acestea sunt: Tobia, Iudita, 1, 2 Macabei, cartea înţelepciunii, Ben-Sirah şi Baruh. În afară de aceste cărţi, Biserica Catolică consideră canonice şi unele fragmente

adăugate la cărţile Daniel şi Estera pe baza vechii versiuni greceşti a Bibliei.

Şi formarea canonului creştin a cerut o perioadă de timp destul de lungă: de fapt, definirea oficială din partea Bisericii Catolice cu privire la canon, a fost finalizată abia la Conciliul Tridentin (1546). În primele decenii ale Bisericii, circulau multe cărţi considerate sacre care nu au fost incluse în canon. Criteriile fundamentale pe care Biserica le-a avut în vedere atunci când a trebuit să accepte anumite cărţi în canonul Sfintei Scripturi sunt:

— Conţinutul operei;

— Autorul căruia îi era atribuită scrierea;

— Folosirea mai mult sau mai puţin frecventă în liturgie şi în instruirea bisericească.

Între creştini, există un consens cu privire la cele 27 de cărţi ce fac parte din Noul Testament: Evangheliile după Matei, Marcu, Luca şi Ioan, Faptele apostolilor, Scrisorile sfântului Paul (Romani, 1, 2 Corinteni, Galateni, Efeseni, Filipeni, Coloseni, 1, 2 Tesaloniceni, 1, 2 Timotei, Tit, Filemon), Scrisoarea către Evrei, Scrisoarea lui Iacob, 1, 2 Petru, 1, 2, 3 Ioan, Iuda şi Apocalipsul. În schimb, cât priveşte Vechiul Testament, în timp ce creştinii catolici şi ortodocşi acceptă cele 46 de cărţi care compun Vechiul Testament (ortodocşii includ şi alte cărţi în canonul lor: 3 Esdra, Rugăciunea lui Manase, Psalmul 151, 3 Macabei) creştinii protestanţi acceptă 39 de cărţi pe care le-am enumerat mai sus, conformându-se canonului iudaic. Cele 7 cărţi excluse de protestanţi sunt numite „deuterocanonice” de catolici şi „apocrife” de protestanţi. Motivul acestei divergenţe este că, în primele secole, creştinii au folosit Vechiul Testament nu în limba originală (ebraică), ci în versiunea greacă care cuprindea 46 de cărţi. În secolul al XVI-lea, la Reformă, protestanţii au preluat canonul ebraic mai scurt. Astăzi asprele divergenţe doctrinale care au cauzat separarea între catolici şi protestanţi au fost atenuate. Unele ediţii protestante ale Bibliei adaugă cele şapte cărţi „apocrife” (pe care catolicii le numesc „deuterocanonice”) la sfârşitul Bibliei sau le

aşază între Vechiul şi Noul Testament.

7. Împărţirea actuală a Sfintei Scripturi

Biblia se împarte în două mari părţi: Vechiul Testament şi Noul Testament, care, la rândul lor, se subîmpart după cum urmează:

Vechiul Testament:

— *Legea* (Pentateuhul): Geneza, Exod, Numeri, Levitic şi Deuteronom;

— *Cărţi istorice*: Iosue, Judecători, Rut, 1, 2 Samuel. 1, 2 Regi, 1, 2 Cronici, Esdra şi Nehemia, Tobia, Iudita, Estera şi 1, 2 Macabei;

— *Cărţi sapienţiale*: Iob, Psalmi, Proverbe, Ecleziastul (Qohelet), Cântarea Cântărilor, înţelepciunea, Ecleziasticul (Ben-Sirah);

— *Cărţi profetice*: Isaia, Ieremia, Plângerile, Baruh, Ezechiel, Daniel, Osea, Ioel, Amos, Abdia, Iona, Miheea, Nahum, Habacuc, Sofonia, Aggeu, Zaharia şi Malahia.

Noul Testament:

— *Cărţi legale*: Evangheliile după Matei, Marcu, Luca şi Ioan;

— *Carte istorică*: Faptele Apostolilor;

— *Cărţi didactice*:

Scrisorile sfântului Paul: Romani, 1, 2 Corinteni, Galateni, Efeseni, Filipeni, Coloseni, 1, 2 Tesaloniceni. 1, 2 Timotei, Tit, Filemon;

Scrisoarea către Evrei;

Scrisorile catolice: Scrisoarea lui Iacob, 1, 2 Petru, 1, 2, 3 Ioan şi Iuda;

— *Carte profetică*: Apocalipsul.

Între Vechiul Testament şi Noul Testament există o strânsă unitate, aşa după cum spunea sfântul Augustin: „Noul Testament este ascuns în cel Vechi, iar cel Vechi este dezvăluit în cel Nou”.

Cărţile apocrife. Din punct de vedere etimologic, apocrifânseamnă *ascuns*, *secret*. În sine, termenul nu include nimic rău. Unele cărţi apocrife au fost compuse de autori bine intenţionaţi, care, fie că puneau propria doctrină pe seama unui bărbat renumit, fie pentru a

satisface curiozitatea povesteau mai pe larg acele fapte care lipseau din Sfânta Scriptură. *Apocrifele biblice* se pot defini ca *scrierile unor autori nesiguri, înrudite ca titlu sau conţinut cu cărţi ale* Sfintei *Scripturi, care îşi revendicau o autoritate asemănătoare cu aceste scrieri canonice, dar pe care Biserica nu le-a admis în canon*.

Se pot deosebi două serii de apocrife: apocrifele Vechiului Testament şi apocrifele Noului Testament.

Apocrifele Vechiului Testament în majoritate au fost compuse de iudeii care relatau multe amănunte despre venirea glorioasă a viitorului Mesia. Pentru că erau un mare pericol pentru puritatea credinţei, Biserica s-a opus foarte mult răspândirii lor, astfel că, până la noi, au ajuns relativ puţine. Ele se împart în apocrife istorice, didactice şi profetice. Importanţa apocrifelor Vechiului Testament constă în faptul că arată ideile religioase şi morale pe care le aveau iudeii şi, astfel, sunt foarte utile pentru înţelegerea Noului Testament.

Apocrifele Noului Testament au fost scrise toate de creştini. Ele relatează multe ficţiuni cu privire la viaţa lui Iisus şi a Maicii Domnului. Unele însă propun greşeli eretice şi sunt puse pe seama unui autor cu mare autoritate pentru a fi acceptate. Apocrifele Noului Testament se împart în Evanghelii apocrife, faptele apostolilor apocrife, epistolele apocrife şi apocalipsele apocrife. Ele au contribuit la cunoaşterea doctrinelor şi părerilor pe care le aveau creştinii sau sectele din primele secole creştine.

8. Biblia în Biserica Catolică

8.1. Raportul dintre tradiţie şi Sfânta Scriptură

Biserica Catolică nu limitează revelaţia divină numai la textul biblic. Împotriva sloganului protestant „numai Scriptura” teologii catolici au răspuns cu „Scriptura şi Tradiţia”. Prin Tradiţie se înţelege că realitatea vie care este Biserica are datoria de a păstra Evanghelia şi de a o aplica la noile situaţii. Catolicismul nu este numai o „religie a cărţii”. Teologii catolici au discutat mult despre raportul Tradiţie – Sfânta Scriptură. Unii au ajuns să

afirme că Sfânta Scriptură şi Tradiţia constituie două izvoare diferite ale revelaţiei divine. Conciliul al II-lea din Vatican a respins aceasta spunând: „Sfânta Tradiţie şi Sfânta Scriptură sunt strâns legate şi comunică între ele. Căci amândouă, curgând din acelaşi izvor divin, devin într-un fel o unitate şi tind spre acelaşi scop” (*DV* 9). Şi una şi cealaltă fac prezent şi rodnic în Biserică misterul lui Cristos care a făgăduit că va rămâne cu ai săi „în toate zilele, până la sfârşitul lumii” (*Mt* 28, 20).

Sfânta Scriptură este *cuvântul lui Dumnezeu întrucât este scrisă sub inspiraţia Duhului Sfânt*.

Sfânta Tradiţie *transmite integral urmaşilor apostolilor cuvântul lui Dumnezeu încredinţat apostolilor de Cristos Domnul şi de Duhul Sfânt pentru ca aceşti urmaşi, călăuziţi de lumina Duhului adevărului, să-l păstreze cu fidelitate, să-l explice şi să-l răspândească prin propovăduire*.

De aceea, şi Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie trebuie primite şi venerate cu egală iubire şi consideraţie. Conciliul al II-lea din Vatican a vrut să aşeze din nou Biblia în locul unde trebuia, adică în centrul vieţii catolicilor şi a invitat ca orice apel la tradiţie să fie evaluat pe baza conformităţii sale cu Sfânta Scriptură.

Trebuie să distingem deci Sfânta Tradiţie de *tradiţiile teologice*, *disciplinare*, *liturgice sau devoţionale* născute în decursul timpului în Bisericile locale. În lumina tradiţiei apostolice, aceste *tradiţii* pot fi păstrate modificate sau părăsite sub călăuzirea magisteriului Bisericii. Misiunea de a interpreta autentic cuvântul lui Dumnezeu scris sau transmis a fost încredinţat numai magisteriului Bisericii adică episcopilor aflaţi în comuniune cu urmaşul lui Petru, episcopul Romei. Acest magisteriu nu este însă deasupra cuvântului lui Dumnezeu, ci îl slujeşte, învăţând numai ceea ce i-a transmis.

8.2. Sfânta Scriptură în viaţa Bisericii

Începând de la Conciliul al II-lea din Vatican, Bibliei i s-a acordat o importanţă mai mare în viaţa Bisericii Catolice, un rol central în liturgie, atât în predică cât şi în

celebrarea sacramentelor: „Biserica a venerat întotdeauna dumnezeieştile Scripturi, după cum a venerat şi însuşi trupul Domnului, neîncetând, mai ales în liturgia sacră, să primească Pâinea vieţii atât de la masa cuvântului lui Dumnezeu, cât şi de la cea a trupului lui Cristos şi să o dea credincioşilor” (*DV* 21).

Răspândirea Sfintei Scripturi în educaţia şi în pietatea catolică reprezintă o urmare directă a clarei afirmaţii a Conciliului: „Creştinii trebuie să aibă acces larg la Sfânta Scriptură” (*DV* 22). Biserica îndeamnă foarte stăruitor pe toţi creştinii ca, prin citirea deasă a Sfintei Scripturi, să-şi însuşească o înaltă cunoaştere a lui Cristos. Pe bună dreptate, sfântul Ieronim spunea: „Necunoaşterea Scripturilor înseamnă necunoaşterea lui Cristos”. O Biserică ce trăieşte din Sfânta Scriptură va fi mai capabilă să înfrunte rapidele schimbări pe care noul mileniu le va aduce în mod sigur cu sine. Mai mult, o Biserică care dă importanţa cuvenită Bibliei va fi mai pregătită să se confrunte şi să colaboreze cu alţi creştini, cu evreii şi musulmanii şi cu toate persoanele autentic religioase. Va fi, dincolo de aceasta, capabilă să păstreze moştenirea sa spirituală şi să comunice altora propriile bogăţii. Aşadar, Sfânta Scriptură constituie sprijin şi forţă pentru Biserică şi hrană bogată pentru fiii ei.

8.3. Forme de rugăciune bazate pe cuvântul lui Dumnezeu

Citirea Sfintei Scripturi care presupune:

— Înţelegea semnificaţiei cuvintelor şi a fragmentului în context;

— Folosirea referinţelor şi notelor de la marginea sau subsolul paginii care trimit la alte pasaje biblice;

— Sublinierea cuvintelor care se repetă şi pe care le-am întâlnit în alte fragmente biblice.

Meditarea Sfintei Scripturi care constă din:

— Sublinierea cuvântului care ne mişcă mai mult;

— A răspunde la întrebarea „Ce îmi zice mie astăzi cuvântul lui Dumnezeu?”

Rugăciunea care înseamnă:

— Exprimarea propriilor idei şi sentimente într-un dialog cu Iisus;

— Transformare în rugăciune a cuvintelor din pasajul citit (de exemplu: „Doamne, fă-mă capabil să pot ierta de şaptezeci de ori câte şapte!”);

— Repetarea cu calm, cu atenţie a acelei fraze care ne-a mişcat (de exemplu: „Niciun fir de păr nu cade din capul omului fără voia Domnului”).

Contemplarea care presupune rămânerea în linişte în faţa Bibliei sau a crucifixului pentru a lăsa ca inima să se concentreze asupra lui Iisus (Dumnezeu) fără a spune cuvinte;

Acţiunea care necesită terminarea rugăciunii cu o propunere concretă prin care vom pune în practică cuvântul lui Dumnezeu;

Comunicarea care înseamnă a împărtăşi şi altora (în grupuri restrânse) ceea ce Domnul „mi-a zis”, cum cuvântul lui Dumnezeu a iluminat un aspect concret al vieţii mele.

9. Marile epoci ale istoriei biblice

9.1. Epoca patriarhilor (*1850 – 1250* î.Hr.)

Această perioadă de la Abraham la Moise este descrisă în *Geneză* 12 – 50. Din punct de vedere istoric, a fost o perioadă de mari migrări în Orientul apropiat, în timpul căreia numeroase clanuri de păstori au plecat din Mesopotamia prin toată Semiluna Fertilă până în actualul teritoriu al Statului Israel. Înaintea acestei epoci, pentru mai bine de 2000 de ani, Egiptul avusese rolul de putere hegemonă în Orientul apropiat. Puterea Egipteană va fi contrabalansată de puternicele dinastii din regiunile orientale ale Semilunii Fertile cum ar fi babilonienii, asirienii şi perşii. Israelul, situat, din punct de vedere geografic, între aceste două arii, va fi adesea teatrul de luptă ale acestor forţe contrapuse. Din această epocă, avem puţine informaţii sigure, dar descrierile generale, pe care tradiţiile biblice ni le oferă despre patriarhi, reflectă în parte stilul de viaţă nomad şi religia de familie tipică acelei perioade.

9.2. Exodul, drumul prin pustiu şi cucerirea ţării promise (1250 – 1200 î.Hr.)

Această perioadă este descrisă în Exod, Numeri, Deuteronom şi Iosue. Istoria Israelului ca popor unificat începe în Egipt cu relatările despre Moise şi ieşirea miraculoasă din Egipt. În timpul şederii în pustiu, a fost încheiată alianţa cu Iahve, Domnul şi Dumnezeul lui Israel. Sub comanda lui Iosue, Israelul a reuşit în sfârşit să intre în Ţara Promisă, izgonind din ea pe canaanienii indigeni. Fondul istoric al textelor care se referă la această epocă dă naştere la destule dezbateri. Unii studioşi, mai ales cei de tendinţă conservatoare, sunt înclinaţi să accepte relatarea biblică aşa cum este: admit că a fost o migrare în masă a evreilor din Egipt, care au invadat regiunile Israelului şi, prin luptă militară, au intrat în posesia ţării. Lipsa probelor arheologice sigure care să documenteze o cucerire militară de aşa mari proporţii dar şi unele ambiguităţi în însăşi tradiţiile biblice au determinat pe alţi istorici să presupună că atât ieşirea din Egipt, cât şi intrarea în Ţara Promisă a necesitat o lungă perioadă de timp. Unele triburi israelite erau probabil deja în Palestina înaintea exodului şi s-au unit cu altele care au ajuns într-o epocă mai recentă. Unele oraşe canaanite au fost probabil cucerite cu forţa şi altele au fost ocupate paşnic. În orice caz, Biblia interpretează aceste evenimente ca un mare gest de eliberare înfăptuit de Dumnezeu şi ca începutul istoric al lui Israel.

9.3. Epoca judecătorilor (1200 – 1030 î.Hr.)

Evenimentele din această perioadă sunt narate în cartea *Judecătorilor*. Reiese în mod evident că, într-o primă fază, evreii s-au opus ideii de a avea o guvernare centralizată şi puternică. Ei au preferat o uniune de triburi sau clanuri condusă de capi carismatici numiţi judecători. Numai Dumnezeu putea să-şi revendice dreptul de a fi numit „rege”. Acest spirit de independenţă şi aversiune faţă de monarhie penetra profund în conştiinţa Israelului.

Evenimentele ce privesc această perioadă lungă şi complexă a istoriei Israelului sunt cuprinse în *1 şi 2*

Samuel, *1 şi 2 Regi* şi în *1 şi 2 Cronici*.

Trecerea de la autoritatea carismatică a judecătorilor la forma mai instituţională a monarhiei începe cu Saul (aprox. 1030 – 1010 î.Hr.) şi ajunge la deplinătate cu David (1010 – 970 î.Hr.) şi Solomon (970 – 931 î.Hr.) Presiunile ameninţătoare ale popoarelor învecinate şi necesitatea unei organizări sociale mai complexe au făcut ca Israel, în mod gradat, să adopte o formă monarhică de guvernare. David uneşte diverse grupuri de populaţie sub un unic sistem de guvernare, condus din Ierusalim care se găsea în centrul teritoriului. Sub David şi apoi sub fiul său, Solomon, teritoriul Israelului s-a extins semnificativ.

Unitatea înfăptuită de David nu a durat prea mult. Solomon slăbeşte această unitate impunând o presiune fiscală excesivă şi demonstrând o indiferenţă absolută faţă de triburile vechi. La urcarea pe tron a fiului lui Solomon, Roboam, s-au rupt legăturile între nord şi sud, formându-se două regate distincte: Regatul lui Israel la nord şi cel al lui Iuda la sud. Monarhia împărţită a durat până la sfârşitul anului 721 î.Hr. când Imperiul Asirian a distrus Regatul de Nord, în timp ce Iuda supravieţuieşte până la invazia babiloniană din 587 î.Hr.

Relatările cuprinse în textele biblice judecă negativ pe regii din nord şi sunt la fel de critici cu privire la numeroasele confruntări dintre regii din Regatul lui Iuda, pentru că îi considerau infideli alianţei încheiate cu

Dumnezeu. În această perioadă, marea mişcare profetică ţine treaz spiritul lui Israel. Ilie, Elizeu, Amos şi Osea exercită misiunea lor profetică în Regatul de Nord. Isaia este profet la curtea Regatului de Sud.

— *Exilul şi reîntoarcerea*

Această perioadă crucială a istoriei lui Israel este cuprinsă în *2 Rg* 24 – 25 şi în cărţile lui Esdra şi Nehemia. Exilul babilonic a durat aproximativ 50 de ani. Deportarea sistematică a populaţiei cucerite a fost practicată pentru prima dată de asirieni şi apoi de babilonieni. Numai o mică parte din populaţia israelită a fost lăsată în ţară sub controlul strict al oficialităţilor babiloniene. Când israeliţii

deportaţi se întorc, ei vor fi puşi faţă în faţă cu cei care au rămas, pentru că ei îi considerau pe cei ce nu fuseseră deportaţi ca fiind, într-un anume fel, corupţi şi de aceea nu le vor permite acestora să ia parte la refacerea Israelului. De aici se naşte o ură profundă care a dus la diviziunea între iudei şi samariteni, diviziune care este amintită în Noul Testament (*cf. În* 4).

Sub conducerea lui Esdra şi Nehemia, a fost reconstruit Ierusalimul şi templul său. Însă, Israelul era acum o entitate mică şi fragilă strânsă în jurul Ierusalimului şi era preocupată de păstrarea propriei identităţi.

— *Dominarea greacă şi venirea asmoneilor* (*332 – 63* î.Hr.)

Această perioadă a însemnat pentru Israel o epocă de mari schimbări şi această stare de lucruri este redată realist în cărţile Macabeilor şi în cartea profetului Daniel.

Cucerirea Palestinei de către Alexandru cel Mare în 332 î.Hr. a însemnat începutul unei perioade în care cultura greacă a avut un impact deosebit asupra Israelului. După moartea lui Alexandru, partea de sud a imperiului său a fost împărţită între dinastia seleucizilor care îşi aveau centrul de putere în Siria şi cea a ptolemeilor care erau stabiliţi în Egipt. Dinastia ptolemeilor menţine controlul asupra Palestinei aproximativ între anii 332 şi 199 î.Hr. În general, ei îşi exercitau puterea într-o formă tolerantă. În schimb, seleucizii, după ce au cucerit Palestina, au încercat să impună cultura greacă într-o formă mai sistematică şi perseverentă şi, printre altele, au mărit presiunea fiscală. Asprimea dominaţiei seleucide a generat până la urmă revolta Macabeilor, care, în 160 î.Hr., au reuşit să scuture jugul seleucid în ciuda diferenţei de forţă.

Această dinastie a fost înlocuită de cea a Asmoneilor care a menţinut solid regatul timp de 100 de ani. Regii asmonei s-au dovedit a fi corupţi şi cruzi ca şi predecesorii lor. Reacţia aristocraţiei din Ierusalim faţă de politica asmoneilor plină e compromisuri care puneau în pericol

fidelitatea poporului faţă de tradiţiile religioase, s-a manifestat prin organizarea iudeilor credincioşi în grupuri de opoziţie care erau esenienii şi fariseii. Începând cu anul 66 î.Hr., romanii şi-au extins zona de influenţă asupra Orientului apropiat şi au început să facă presiuni asupra Israelului. Epoca asmoneilor se încheie cu urcarea la tron a lui Irod cel Mare, un vasal al romanilor, care a unit teritoriul şi l-a ţinut sub control.

— *Epoca romană* (*63* î.Hr. – *135* d.Hr.)

Scrierile Noului Testament provin din această perioadă a istoriei biblice. După moartea lui Irod în anul 4 î.Hr., romanii au împărţit teritoriul Palestinei între cei trei fii ai acestuia. Ca urmare, romanii l-au detronat pe crudul şi incapabilul Arhelau, asumându-şi direct controlul Iudeii şi al Samariei. Irod Filip şi Irod Antipa şi-au menţinut în schimb controlul asupra Galileei de Sus şi de Jos şi asupra Transiordaniei.

Dominaţia romană, cu impozitele grele impuse de aceştia, s-a demonstrat de nesuportat pentru populaţia iudaică. Tensiunile create pe parcursul primei jumătăţi a secolului I au culminat cu revolta explozivă din anul 66 d.Hr., romanii reacţionând cu duritate, înăbuşind-o cu violenţă, ajungând până la distrugerea templului în anul 70 d.Hr. Acest eveniment a cauzat o mutaţie profundă şi pentru totdeauna a caracteristicilor iudaismului. O altă scurtă revoltă a avut loc în anul 132 d.Hr. Romanii au menţinut controlul asupra Palestinei până la apariţia Imperiului Bizantin.

Toate aceste evenimente au marcat profund scrierile Noului Testament.

CAPITOLUL II

Pentateuhul de Pr. Mihai Percă

— Introducere

Primele cinci cărţi ale Sfintei Scripturi au un caracter particular între cărţile Vechiului Testament: ele sunt ca o introducere la întreaga Sfântă Scriptură. Astfel, credinţa ebraică şi credinţa creştină văd în ele fundamentul pe care se construieşte restul Scripturilor.

Tradiţia ebraică dă acestor cărţi numele de „Tora”, adică „Legea”. Această denumire era curentă la începutul erei creştine (cf. *Mt* 5, 17; *Le* 10, 26). Prima menţionare sigură a acestui cuvânt se găseşte în prologul cărţii lui Ben Sirah[2].

Grija de a avea copii ale Legii uşor de folosit a dus la împărţirea ei în cinci suluri aproximativ egale, învelite în tocuri de piele. De aici vine denumirea greacă de „Pentateuh” (care înseamnă „carte în cinci suluri”).

Această împărţire era cunoscută celor „şaptezeci” de savanţi care au tradus Vechiul Testament în limba greacă[3].

Tradiţia ebraică numeşte cărţile Legii după primul cuvânt sau după primul cuvânt important din textul cărţii respective. Autorii Septiiagintei, în schimb, denumesc cărţile Pentateuhului după conţinutul lor. Această denumire s-a impus în Biserica creştină.

Cărţile Pentateuhului sunt:

Cartea Genezei (*Gen*): ea începe cu relatarea începuturilor lumii şi istoriei mântuirii omului, povestind şi evenimente din viaţa patriarhilor.

Cartea Exodului (*Ex*): ea prezintă ieşirea poporului evreu din Egipt şi drumul său spre Ţara Promisă până la muntele Sinai, ca şi încheierea alianţei dintre Dumnezeu şi poporul evreu.

Cartea Leviticului (*Lev*): ea conţine ritualurile slujirii preoţeşti.

Cartea Numerilor (*Num*), care ne prezintă recensământul poporului ales şi drumul prin deşert până în momentul sosirii la graniţele Ţării Promise.

Cartea Deuteronomului (Dt): „A doua Lege” care rezumă şi priveşte în viitor spre pământul făgăduit, fiind o

2 Prologul amintit aparţine autorului grec al cărţii lui Ben Sirah; el nu face parte propriu-zis din această carte; în mod obişnuit, acest prolog nu este considerat „canonic”.

3 Traducerea lor se numeşte Septuaginta (prescurtat „LXX”) şi este cea mai veche şi mai importantă traducere în limba greacă a Vechiului Testament, făcută între anii 250 şi 130 î.C., pentru evreii care trăiau în lumea greacă; această traducere a fost utilizată de Biserica creştină primară.

nouă pregătire pentru viaţa trăită în libertate şi într-un loc stabil.

Pentru a observa unitatea cărţilor Pentateuhului, menţionăm câteva teme care leagă între ele cărţile sale:

a) *Zece teme dogmatice centrale*

— Creaţia este începutul unei lumi bune (*Gen* 1);

— Dumnezeu a binecuvântat viaţa omului (*Gen* 1, 28; 9, 1; 12, 2; 17, 16; 27, 27 – 29; *Num* 6, 24 – 26; 23, 20; *Dt* 33, 1 – 29);

— După căderea în păcat, firea umană e înclinată spre rău;

— Dumnezeu îl eliberează pe om de orice rău;

— Dumnezeu îşi ţine promisiunile;

— Alianţa îl leagă pe Dumnezeu de Israel;

— Legea exprimă legătura lui Israel cu Dumnezeu;

— Cultul este laudă şi mulţumire, recunoştinţă;

— Viaţa religioasă este o viaţă comunitară;

— Dumnezeu conduce istoria universală.

b) *Zece teme de spiritualitate biblică pentru timpul nostru*

— Evenimentele vieţii noastre trebuie văzute prin prisma credinţei (Iosif);

— Coerenţa între rugăciune şi viaţa cotidiană (ospitalitatea lui Abraham);

— Respectarea sfinţeniei lui Dumnezeu;

— Imitarea sfinţeniei lui Dumnezeu înseamnă mântuire;

— Sfinţenia se arată şi prin compasiune;

— Viaţa pământească este o călătorie spre (casa lui) Dumnezeu;

— Viaţa noastră umană recere încredere în Dumnezeu;

— Suntem „poporul făgăduit”: să folosim bine pământul şi resursele sale;

— Credinţa este o experienţă care se trăieşte începând din familie;

— Rugăciunea trebuie să umple viaţa noastră.

— CARTEA GENEZEI

— *Titlul*

Cartea Genezei (*Gen*) este prima carte a Pentateuhului şi se numeşte astfel deoarece prezintă „începutul” sau „originea” (*genesis*) universului, ca şi a acţiunii lui Dumnezeu în tot ceea ce a creat.

Geneza relatează diferite evenimente din viaţa patriarhilor pentru a arăta că Dumnezeu intervine constant în viaţa lui Abraham şi a familiei sale pentru a pregăti mântuirea lumii întregi. De aceea, naraţiunile despre patriarhi sunt precedate de un prolog (1 – 11), care-l situează pe Abraham şi pe urmaşii săi în sânul popoarelor pământului.

— *Autorul şi data redactării*

E clar că un rol important în revelaţia prezentată de Pentateuh l-a avut Moise ca legiuitor şi ca intermediar între Dumnezeu şi poporul evreu. Dar nimeni nu poate susţine că Moise a scris integral cărţile Legii.

Pe lângă rolul determinant al lui Moise, trebuie să se ţină cont şi de cele patru tradiţii, care au un rol important în redactarea Genezei, ca şi a celorlalte cărţi ale Pentateuhului. Aceste tradiţii s-au cristalizat în formă scrisă în secolele X-V î.Hr.

— *Scopul şi destinatarii*

Autorii sacri sunt preocupaţi de cunoaşterea trecutului pentru că vor să ofere concetăţenilor lor înţelegerea corectă a prezentului; pentru aceasta, ei se vor folosi de un limbaj bogat în imagini; astfel, poporul reuşeşte să discearnă semnificaţia prezentului şi orientarea religioasă care trebuie urmată.

Autorii sacri sunt reprezentanţii unui popor care caută originile sale şi ale omenirii şi, descoperindu-le, transformă relatarea Creaţiei într-o preamărire a lui Dumnezeu atotputernicul, creatorul cerului şi al pământului.

Autorii sacri nu sunt interesaţi de fapte, ci de promovarea credinţei adevărate în faţa provocărilor idolatriei din Mesopotamia, a astrologiei din Babilon şi a zoolatriei din Egipt.

— *Structura*

Împărţirea cărţii Genezei poate fi abordată din două puncte de vedere:

— *Împărţirea cronologică* (*verticală*):

— Partea întâi: *Gen* 1-11: prezintă începuturile omenirii în universul creat de Dumnezeu;

— Partea a doua: *Gen* 12 – 50: prezintă viaţa patriarhilor. În această parte, distingem:

12 – 25: chemarea lui Abraham, binecuvântarea sa şi promisiunea divină de a fi părintele unui mare număr de popoare;

— 26 – 36: relatări despre Isaac, fiul lui Abraham şi despre Iacob, nepotul său, în care se continuă binecuvântarea divină;

— 37 – 50: relatări despre Iosif în Egipt în vederea grandioasei autorevelări a lui Dumnezeu în timpul exodului.

— *Împărţirea redacţională* (*orizontală*) este o împărţire mai complexă şi urmăreşte etapele formării şi redactării cărţii Genezei. Geneza a fost scrisă într-o perioadă mai îndelungată de timp, iar autorii care au redactat-o au dat naştere unor curente de gândire şi de viaţă în raport cu Dumnezeu; acestea, având un stil diferit, au fost numite tradiţii. Ele sunt:

— Tradiţia iahvistă (I);

— Tradiţia elohistă (E);

— Tradiţia sacerdotală (P);

— Tradiţia deuteronomistă (D).

— *Teologia şi conţinutul*

Într-un mod popular, simplu şi figurat, *primele 11 capitole* ale Genezei prezintă adevăruri fundamentale, pe care le presupune istoria mântuirii:

— Creaţia este lucrarea lui Dumnezeu; odată cu începutul ei începe şi timpul;

— Unitatea neamului omenesc;

— Păcatul primilor noştri părinţi;

— Suferinţele („pedepsele”) care sunt urmarea acestui păcat.

Mesajul acestei prime părţi a cărţii Genezei este următorul:

— Dumnezeu este bun; el creează toate din bunătate şi cere oamenilor să asculte de planul său;

— Cultul religios trebuie dat numai lui Dumnezeu, pentru că el a creat toate şi el este singurul Dumnezeu.

Capitolele 12 – 50 prezintă *istoria patriarhilor* – o istorie de familie – şi rezumă amintirile care s-au păstrat despre Abraham, Isaac, Iacob şi Iosif, prezentându-le într-o formă populară şi oprindu-se asupra unor trăsături pitoreşti, fără a reuni aceste amintiri într-o istorie generală, ci, mai curând, religioasă. Toate întorsăturile decisive, care intervin în relatarea acestor amintiri, scot în evidenţă intervenţia lui Dumnezeu. Totul este providenţial.

Prin aceasta, autorul sacru vrea să evidenţieze faptul că Dumnezeu îşi formează un popor căruia îi va dărui o ţară.

Mesajul acestei părţi: fiecare dintre patriarhi constituie un pas înainte în împlinirea planului divin pentru ca Dumnezeu să fie cunoscut, iar binecuvântarea sa să se răspândească asupra lumii întregi numai dacă omenirea îl ascultă pe Dumnezeu şi-l cinsteşte. Deoarece omenirea în totalitatea ei n-a ştiut să corespundă acestui plan, Dumnezeu elaborează un nou plan, alegând de această dată un singur popor care, împlinind voinţa sa, să dea mărturie despre binefacerile divine în faţa naţiunilor. Realizarea acestui plan n-a fost uşoară, dar Providenţa depăşeşte toate obstacolele (neascultare, necredinţă, lipsă de încredere) pentru a dărui acestui popor mic binecuvântarea sa, chiar şi în condiţiile grele şi ostile ale Egiptului.

Cartea Genezei se încheie cu un mesaj precis: lucrarea lui Dumnezeu nu este terminată. Următoarele cărţi ale Bibliei ne vor prezenta alte momente şi etape ale acestei lucrări divine iubitoare.

— *Tradiţiile redacţionale ale Pentateuhului*

Tradiţia iahvistă (I) este izvorul cel mai vechi şi mai extins din Geneză. A fost scrisă în Iudeea, probabil la

Ierusalim, în timpul regelui Solomon[4], voind să arate că promisiunile făcute lui Abraham s-au împlinit în domnia lui David.

Este numită „tradiţia iahvistă" întrucât pentru desemnarea lui Dumnezeu foloseşte cuvântul „Iahve" (= Domnul).

Are un stil viu şi colorat.

Dă un răspuns profund marilor probleme ale omului folosindu-se de multe imagini, care îi atestă talentul narativ.

Ne oferă şi un rezumat al istoriei omenirii de la crearea primilor oameni (*Gen* 2, 4 b-25).

Este prima redactare literară a tradiţiilor locale şi tribale;

Texte iahviste: *Gen* 2 – 4; 6 – 9 etc.

Tradiţia elohistă (E) apare în Regatul de Nord (= Israel) după dezmembrarea triburilor poporului ales (Roboam în sud, Ieroboam în nord); insistă foarte mult asupra lui Iacob şi asupra localităţilor Regatului de Nord.

Se numeşte „tradiţia elohistă" deoarece pentru desemnarea lui Dumnezeu foloseşte cuvântul „Elohim" (= „Domnul Dumnezeu").

Are un stil mai sobru şi o morală mai exigentă.

Manifestă o mare grijă faţă de păstrarea distanţei dintre om şi Dumnezeu.

Această tradiţie începe cu Abraham.

Texte elohiste: *Gen* 20, 1 – 18; 22; 29, 15 – 30 etc.

Tradiţia deuteronomistă (D) apare în secolele VIII-VII î.Hr. în Regatul de Nord şi vrea să fie o aducere la zi a tradiţiilor iahvistă şi elohistă în faţa ameninţărilor păgâne ca şi a regilor infideli.

Afirmă cu insistenţă că alianţa lui Dumnezeu cu Moise e mai importantă decât regalitatea şi proclamă cu ardoare necesitatea fidelităţii totale faţă de Iahve.

Unicul centru de cult este Ierusalimul (după căderea Regatului de Nord: 721 î.Hr.).

---

4 Domnia primilor regi ai lui Israel: Saul: 1030-1010 î.C., David: 1010-970 î.C., Solomon: 970-931 î.C.

A fost adusă în sud de către leviţi după căderea Samariei.

E redescoperită la Ierusalim sub regele Iosia (640 – 609 î.Hr.) în anul 622 î.Hr. şi a stat la baza reformei religioase iniţiate de acest rege.

Texte deuteronomiste: *Dt*, *Jud*, *Ios* etc.

Tradiţia sacerdotală (*Priestercodex*) (P) manifestă un interes special faţă de organizarea cultului, a jertfelor, a sărbătorilor şi a slujirilor la sanctuar.

Abundă în texte legislative, dar şi în relatări detaliate, când acestea slujesc spiritului legalist sau liturgic care o animă.

Îndrăgeşte genealogiile, are un vocabular specific şi un stil abstract.

Este tradiţia specifică preoţilor (de aici îi vine şi numele).

S-a constituit în exil şi s-a impus după întoarcerea din Babilon (538 î.Hr.).

Texte sacerdotale: *Gen* 1, 1 – 2, 4 a; 5, 1 – 32; 9, 1 – 17 etc.

— *Texte alese*

— 1, 1 – 2, 4: creaţia (P);

— 3: păcatul primilor oameni şi „protoevanghelia”;

— 4: Cain şi Abel;

— 7 – 9: potopul;

— 11, 1 – 9: turnul Babel;

— 12, 1 – 4: chemarea lui Abraham;

— 18: vizita celor trei „îngeri” la Abraham şi rugăciunea sa pentru salvarea Sodomei şi Gomorei;

— 22: jertfirea lui Isaac;

— 25, 19 – 34; 27, 1 – 46: Esau şi Iacob;

— 28 – 30: Iacob în Haran;

— 37 – 50: istoria lui Iosif.

— *Teme*

— Cum mă regăsesc în păcatul primilor oameni?

— Credinţa lui Abraham;

— Bunătatea lui Abraham;

— Iubirea în familia lui Iacob (relaţia părinţi-copii şi

invers);

— Greşeala fraţilor lui Iosif: invidia;

— Fidelitatea lui Iosif faţă de Dumnezeu;

— Providenţa divină.

— CARTEA EXODULUI

— *Titlul*

Nu există carte a Pentateuhului – şi nu numai – mai importantă pentru înţelegerea istoriei poporului ales asemenea cărţii Exodului. De aceea, exegeţii – specialişti în studierea şi înţelegerea textului Sfintei Scripturi – consideră că evenimentul exodului este „evanghelia" Vechiului Testament, pentru că anunţă şi împlineşte „vestea cea bună" a intervenţiei lui Dumnezeu în viaţa unui grup de oameni exploataţi (4, 31) pentru a le reda libertatea şi a-i aduna într-o „naţiune sfântă" (19, 4 – 6) cu care Domnul încheie o alianţă.

Septiiaginta (LXX) dă acestei cărţi titlul de „cartea Exodului" pentru că ea începe cu relatarea evenimentului ieşirii poporului evreu din Egipt[5].

— *Autorul şi data redactării*

Referitor la autorul cărţii Exodului nu trebuie ignorat aportul esenţial al lui Moise, dar nici importanţa celor patru tradiţii. Redactarea finală – adică forma actuală – a textului cărţii Exodului are loc probabil în secolul al V-lea î.Hr.

— *Stilul şi scopul*

Forma literară a cărţii Exodului a fost numită „epopee religioasă" pentru că, într-adevăr, Exodul conţine fapte istorice reale – care sunt fundamentul religiei lui Israel –, dar care deseori sunt „împodobite" cu un ton epic.

Acest mod de descriere are două scopuri:

— Exaltarea măreţiei lui Israel;

— Evidenţierea demnităţii poporului ales.

Destinatarii acestei cărţi sunt fiii lui Israel, dar şi toţi cei care, prin ei, vor primi darul credinţei, dar prin care Dumnezeu cheamă la libertate şi mântuire fiecare

5 În urma cercetărilor istorice, arheologice şi literare, s-a stabilit că exodul a avut loc în jurul anului 1280 î.C.

persoană umană.

— *Structura şi conţinutul*

Dumnezeul lui Abraham, al lui Isaac şi al lui Iacob este fidel promisiunilor sale. El îi cere lui Iacob să meargă în Egipt cu întreaga sa familie. Dar aici, după ani şi ani, familia lui Iacob creşte, iar conducătorii Egiptului o asupreşte. Dumnezeu, văzând suferinţa poporului evreu, îi vine în ajutor chemându-l pe Moise, pe muntele Sinai, pentru ca, după ce l-a *ales* şi l-a *eliberat*, să încheie cu el o *alianţă*. Aceasta trebuie înţeleasă de popor ca o garanţie a păstrării libertăţii primite de la Dumnezeu. De acum înainte, Domnul însuşi va fi în mijlocul poporului său; semnul acestei prezenţe va fi cortul întâlnirii.

Structura cărţii Exodului:

— 1, 1 – 15, 21: eliberarea din Egipt;

— 15, 22 – 18: drumul prin pustiu până la muntele Sinai;

— 19 – 24: alianţa propriu-zisă;

— 25 – 31: legi privind sanctuarul şi preoţia;

— 32 – 34: ruperea şi reînnoirea alianţei;

— 35 – 40: construirea şi consacrarea cortului întâlnirii.

— *Teologia* a) Exodul este *cartea fundamentală* a Vechiului Testament la care vor face referinţă deseori celelalte cărţi ale Sfintei Scripturi pentru că:

— Exodul înseamnă naşterea poporului ales;

— Exodul este timpul întâlnirii cu Dumnezeu (Iahve)[6];

— Sărbătorile importante îşi găsesc explicaţia în evenimentul exodului (Paştele, Azimele, oferirea primilor născuţi şi răscumpărarea lor – 12, 26; 13, 8; 13, 14 – 15).

De aceea, pe drept, se consideră că ceea ce reprezintă întruparea pentru creştini este exodul pentru poporul Vechiului Legământ. Astfel, fără exod istoria şi

---

6 Credem că este necesară o explicaţie. Poporul nu-l cunoştea pe Domnul; acum el îi vede puterea (plăgile etc.), îl vede în nor şi îl aude în tunet şi înţelege cine este Iahve şi ce face pentru poporul său. El e prezent în mijlocul poporului prin Moise şi prin liturgie.

religia poporului ales este de neînţeles. În acest sens, toate evenimentele ulterioare ale istoriei Israelului vor fi înţelese şi interpretate numai prin exod, eveniment care nu va mai fi depăşit de niciun alt eveniment al Vechiului Testament.

b) Exodul este o realitate mereu vie şi actuală (nu din trecut), căci, prin liturgie, fiecare israelit putea retrăi evenimentul ieşirii din Egipt.

Dumnezeu intervine şi azi pentru salvarea aleşilor săi aşa cum a făcut odinioară. Astfel cartea Exodului hrăneşte speranţa intervenţiei lui Dumnezeu în istoria oamenilor pentru a-i duce spre eliberarea definitivă.

Eliberarea din Egipt este o prefigurare provizorie a eliberării definitive pe care Iisus-Mesia o va aduce omenirii, lucru confirmat de faptul că:

— Iisus este Paştele nostru (*1 Cor* 5, 7);

— Iisus, mielul fără pată, a fost înjunghiat (*Ap* 5, 6);

— Cina cea de Taină, suferinţa, moartea şi glorificare lui Iisus sunt „Paştele" său (*Le* 22, 14 – 20; *În* 13, 1 – 13).

De aceea, cuvinte ca: „mană, nor, trecerea mării, apa din stâncă, paşte, azime" desemnează Botezul şi Euharistia, prin care eliberarea adusă de Domnul se împlineşte în fiecare om prin primirea acestor sacramente.

De fapt, zilnic, fiecare dintre noi face experienţa exodului, căci, dacă vrem să ieşim din „robia" păcatului, trebuie să trecem prin „deşertul" mortificaţiei, al renunţării la patimile şi comoditatea noastră pentru a-l întâlni pe Dumnezeu, care ne va călăuzi cu mare fidelitate spre libertatea fiilor lui Dumnezeu (*Rom* 8, 21), libertate dobândită prin Cristos.

— *Texte alese*

— 2 – 3: naşterea şi vocaţia lui Moise;

— 7, 14 – 11, 10: cele 10 plăgi;

— 12, 1 – 36: Paştele şi Azimele;

— 14, 1 – 122: trecerea Mării Roşii;

— 16, 1 – 36: mana şi prepeliţele;

— 17, 1 – 7: Massa şi Meriba (apa din stâncă);

— 19, 1 – 24, 18: alianţa (Decalogul: 20, 1 – 17);

— 32, 1 – 29: viţelul de aur;

— 34, 10 – 28: reînnoirea alianţei.
— *Temă*
— Exodul în viaţa mea creştină.
— CARTEA LEVITICULUI
— *Titlul*

Denumirea de „cartea Leviticului” – dată de Septiiaginta (LXX) – e potrivită pentru că această carte a slujit leviţilor ca „manual liturgic” şi-i învăţa pe membrii poporului ales necesitatea sfinţirii personale în toate aspectele vieţii. Slujirea de la sanctuar era noua formă a întâlnirii poporului cu Dumnezeu. Dacă, în timpul exodului, Dumnezeu vorbise poporului său de pe muntele Sinai, acum îi va vorbi din cortul întâlnirii, locuind împreună cu poporul său.

Această carte întrerupe relatarea călătoriei poporului ales prin deşert.

— *Autorul şi data redactării*

Ca pentru întregul Pentateuh, e greu de vorbit în sensul strict despre autorul acestei cărţi. Moise a avut, desigur, rolul său determinant, întrucât a oferit poporului ales primele expresii ale cultului datorat lui Dumnezeu. Legile rituale, adaptate mereu necesităţilor timpurilor, sunt pătrunse de spiritul de pe muntele Sinai; de aceea, se poate considera că Leviticul este opera lui Moise, dar în sensul ei larg (Moise este izvorul ei iniţial).

În forma sa actuală, cartea Leviticului a fost redactată după exil şi această redactare aparţine autorului sacerdotal. Aceasta, în lipsa regilor şi a profeţilor, evidenţiază puterea politică a preoţiei care va concentra toată viaţa poporului ales asupra activităţii de la templu.

— *Scopul şi destinatarii*

Devenind, prin alegerea de către Dumnezeu, „o naţiune sfântă şi o preoţie împărătească” (*Ex* 19, 6), poporul evreu trebuie să se călăuzească după sfinţenia lui Dumnezeu. De aceea, autorul sacerdotal a voit să ofere comunităţii evreieşti de după exil directive precise privind observanţa religioasă, mai ales faţă de liturgia de la templu; punându-le în practică, evreul pios avea viaţa (cf.

18, 5).

— *Structura*

Pentru ca nicio eroare rituală (1 – 10), impuritate fizică (11 – 16) sau infidelitate morală (17 – 26) să nu împiedice comuniunea cu Dumnezeu, cartea Leviticului oferă o colecţie de legi şi ritualuri foarte bine precizate, în patru secţiuni:

— L-7: diferite categorii de sacrificii (jertfe);

— 8 – 10: ceremonia consacrării lui Aron şi a fiilor săi;

— 11 – 16: catalogul impurităţilor care îl împiedică pe om să intre în comuniune cu Dumnezeu[7];

— 17 – 26: această secţiune este numită „legea sfinţeniei”: întrucât Dumnezeu este sfânt, poporul trebuie să caute ceea ce înlesneşte comuniunea cu Dumnezeu şi să evite ceea ce o împiedică[8];

— 27: e un adaos care vorbeşte de răscumpărarea persoanelor, a animalelor şi a lucrurilor consacrate lui Dumnezeu.

Stilul cărţii Leviticului este clar şi precis pentru că această carte cuprinde cu preponderenţă norme legislative şi liturgice care trebuiau împlinite în timpul slujirii preoţilor la sanctuar sau în templu.

— *Teologia*

Fiecare membru al poporului ales era chemat să fie sfânt asemenea lui Dumnezeu (19, 2); împlinindu-şi datoriile liturgice omul înaintează pe calea sfinţeniei.

Cultul practicat în cortul întâlnirii sau la templul din Ierusalim, după regulile Leviticului, este o pregătire a reflecţiilor asupra preoţiei lui Cristos şi a jertfei sale.

De asemenea, Leviticul ne învaţă că tot cultul trebuie să exprime şi să realizeze reconcilierea şi comuniunea

---

7 Capitolul 16 reprezintă liturgia marii Zile a Ispăşirii, pe care unii teologi o numesc „Vinerea Mare a Vechiului Testament”.

8 De remarcat în această secţiune: capitolul 23 ne oferă un calendar liturgic, iar capitolul 26 ne prezintă binecuvântări şi blesteme care sunt răsplata sau pedeapsa pentru îndeplinirea sau încălcarea legilor lui Dumnezeu.

poporului sfânt cu Dumnezeu, care este sfânt; de fapt, pentru aceasta luptau profeţii şi cei care vegheau asupra purităţii lui Israel.

Observăm, iarăşi, că mereu credinţa trebuie exprimată prin sărbători comunitare şi prin gesturi religioase; acestea vor pregăti şi vor vesti venirea lui Cristos, care, prin cuvintele, viaţa şi jertfa sa, va aduce omenirii reconcilierea cu Dumnezeu şi comuniunea cu el.

— Preoţia

Dumnezeu a făcut din Israel o naţiune sfântă. Pentru a sfinţi mereu poporul, Domnul oferă poporului său preoţia. Primul mare preot a fost Aron. Fiii săi îl ajutau. Leviţii – cei din tribul lui Levi – au fost singurii care nu s-au închinat viţelului de aur. Ei au fost aceia care au fost aleşi de Dumnezeu să-i ajute pe preoţi în slujirea de la cortul întâlnirii sau de la templul de mai târziu.

Preoţii aveau următoarele îndatoriri:

— Să mijlocească între Dumnezeu şi popor prin rugăciuni şi jertfe;

— Să instruiască poporul în legea Domnului;

— Să descopere voinţa lui Dumnezeu pentru ca poporul să o poată împlini;

— Să vegheze asupra problemelor legate de căsătorie şi de disciplina familială.

— Jertfele

În privinţa jertfelor (= sacrificiilor) e de reţinut că acestea se aduceau numai lui Dumnezeu după un ritual stabilit tot de Dumnezeu.

Tipuri de jertfe:

— *Jertfe cu vărsare de sânge*:

— *Arderile de tot*: animalul era ars în întregime; aceste jertfe reprezentau o consacrare totală lui Dumnezeu şi exprimau dependenţa absolută faţă de el;

— *Jertfele de împăcare sau pace*: ele realizau sau exprimau reconcilierea sau comuniunea cu Dumnezeu. Erau de mai multe feluri:

— *Jertfa de mulţumire sau de laudă* (ca recunoştinţă pentru darurile primite);

— *Jertfa de consfinţire* (pentru împlinirea unui jurământ);

— *Jertfa de bunăvoie* (semn al dragostei faţă de Dumnezeu);

— *Jertfele de ispăşire* se aduceau pentru ca omul păcătos să scape de pedeapsa datorată încălcării poruncilor;

— *Jertfele pentru vină* trebuiau aduse când se încălca virtutea dreptăţii;

— *Jertfele de alimente* se ofereau ca recunoştinţă lui Dumnezeu pentru roadele pământului.

Principalele sărbători ale poporului ales erau legate de anotimpuri şi de anul agricol din Canaan.

Sărbători anuale:

— *Paştele*:

— E una din cele mai importante sărbători;

— Se celebra şapte zile începând cu seara zilei de 14 Nisan când se jertfea mielul pascal;

— La început se celebra în familie, iar ulterior a devenit principala sărbătoare de „pelerinaj" la Ierusalim.

— *Sărbătoarea Corturilor*:

— Era cea mai populară şi mai veselă sărbătoare;

— Se celebra toamna după strângerea tuturor recoltelor;

— În aceste zile de sărbătoare (7 zile) evreii locuiau în corturi; ele aminteau poporului ales perioada din deşert, când părinţii lor au locuit în corturi;

— *Sărbătoarea săptămânilor* (a Cincizecimii, a Rusaliilor):

— Atunci se termina seceratul grâului;

— Se celebra la 50 de zile după Paşti;

— Era un mare prilej de bucurie şi de recunoştinţă faţă de Dumnezeu pentru recolta obţinută;

— Amintea, de asemenea, şi primirea Legii ca dar al lui Dumnezeu;

— *Ziua Ispăşirii*:

— Era o zi de pocăinţă;

— Întregul Israel îşi mărturisea păcatele înaintea lui

Dumnezeu cerând iertare şi aducând jertfe de curăţire;

— Era singura zi din an când numai marele preot intra în Sfânta Sfintelor.

Alte sărbători – Sabatul:

— Este cea mai reprezentativă sărbătoare a lui Israel;

— Îşi are originea în Creaţie, când Dumnezeu „s-a odihnit" în ziua a şaptea;

— În ziua de sabat, evreii îşi aminteau de tot ceea ce Dumnezeu a făcut pentru ei, mai ales de eliberarea din Egipt;

— *Texte alese*

— 19, 2: „Fiţi sfinţi pentru că eu, Domnul Dumnezeul vostru, sunt sfânt".

— 19, 18: „Să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi".

— *Temă*

— Chemarea la sfinţenie.

— CARTEA NUMERILOR

— *Titlul*

Cartea Numerilor reia şirul evenimentelor relatate de cartea Exodului, fiind o operă de legătură între epopeea eliberării lui Israel din Egipt şi stabilirea lui în Transiordania.

Septiiaginta a dat acestei cărţi din Pentateuh numele de „Numeri" pentru că ea începe cu recensământul poporului ales.

— *Autorul*

Ar fi o greşeală să se afirme că Moise este autorul acestei cărţi (în sensul strict al cuvântului, aşa cum este înţeles de noi astăzi).

Analiza literară şi istorică a textului cărţii Numerilor arată preponderenţa tradiţiilor iahvistă, elohistă şi sacerdotală. Aceasta din urmă a dat acestei cărţi forma actuală.

— *Scopul şi destinatarii*

Dumnezeul lui Abraham, Isaac şi Iacob este un Dumnezeu fidel făgăduinţelor sale, legământului pe care l-

a făcut cu aceşti bărbaţi iluştri şi credincioşi, în ciuda murmurului sau a răzvrătirii poporului aţâţat de Core, Datan sau Abiron.

Destinatarii acestei cărţi sunt israeliţii dintotdeauna, ca şi cei care cred în Dumnezeu, ca să evite greşelile făcute în cursul călătoriei prin deşert a „părinţilor" lor. De aceea, sfântul Paul spune că acestea au fost scrise spre „instruirea" noastră (cf. *1 Cor* 10, 11), pentru a nu repeta greşelile poporului Domnului din Vechiul Testament.

— *Structura şi conţinutul*

Cartea Numerilor reia tema călătoriei prin deşert spre Ţara Promisă. După recensământul poporului şi celebrarea celui de-al doilea Paşte, poporul pleacă de la muntele Sinai până la Cadeş, de unde se încearcă, fără sorţi de izbândă, intrarea în Canaan. După o şedere de 38 de ani în pustiu (în total 40 de ani), perioadă în care mor cei care s-au răzvrătit împotriva Domnului, poporul ales ajunge la graniţele pământului făgăduit. Triburile lui Ruben şi Gad se stabilesc în Transiordania.

În jurul acestor evenimente, se grupează legi care completează legislaţia de pe muntele Sinai sau legi care pregătesc instalarea în Canaan.

Cât priveşte structura cărţii Numerilor, schema cărţii este foarte simplă:

— 1, 1 – 10, 10: recensământul şi pregătirea plecării de la muntele Sinai;

— 10, 11 – 20, 13: călătoria de la muntele Sinai până la Cadeş;

— 20, 14 – 36, 13: călătoria de la Cadeş la râul Iordan.

— *Teologia*

Vorbind despre perioada peregrinării poporului ales prin deşert, cartea Numerilor ne prezintă deşertul ca locul unei experienţe religioase privilegiate şi de excepţie, de care generaţiile viitoare ale poporului Domnului îşi vor aminti deseori. Este perioada maturizării poporului ales, văzută de autorii sacri în diferite moduri:

— Timpul logodnei cu Domnul: *Os* 2, 16 – 25; *Ier* 2, 2

– 3;

— Perioada de educare: *Dt* 8, 2 – 6;

— Timpul infidelităţii poporului: *Ez* 20.

De asemenea, sesizăm în călătoria poporului prin deşert momente de criză, care merg până la contestarea lui Moise şi a deciziilor sale, ba chiar şi a planului lui Dumnezeu. De aceea, toată generaţia aceasta va muri în pustiu, dar planul lui Dumnezeu se împlineşte cu generaţia viitoare.

Această experienţă a Israelului în deşert ajută Biserica, peregrină pe pământ şi călăuzită de cuvântul lui Dumnezeu, să treacă mai uşor peste momentele de criză pe care le întâlneşte sau le parcurge în drumul ei spre Domnul. Din această experienţă, Biserica soarbe curajul de a rămâne mereu fidelă vocaţiei sale la sfinţenie, fără a pierde din vedere realitatea oamenilor din care e formată (în Biserică sunt sfinţi şi păcătoşi, chemaţi şi ei la sfinţenie).

— *Texte alese*

— 6, 1 – 21: nazireatul;

— 6, 22 – 27: formula binecuvântării;

— 13: exploratorii;

— 16, 1 – 15: revolta lui Core, Datan şi Abiron;

— 17: toiagul înverzit al lui Aron;

— 20, 1 – 13: apa din stâncă (Massa şi Meriba);

— 21, 1 – 9: şarpele de aramă;

— 23, 9 – 10.18 – 24; 24, 3 – 9.15 – 19: profeţii mesianice.

— *Temă*

— Viaţa poporului ales în pustiu şi viaţa mea creştină (lupta mea cu Domnul; n-am întrebat niciodată: „De ce mi s-a întâmplat acest lucru? Cu ce am greşit?” Ce rezolvare am găsit?).

— CARTEA DEUTERONOMULUI

— *Titlul*

Cartea Deuteronomului este un vast discurs sau testament spiritual rostit de Moise în pragul intrării în pământul făgăduit, cu puţin timp înainte de moartea sa.

Numele cărţii vine de la colecţia de legi şi porunci, care constituie inima cărţii (capitolele 12 – 26), fiind ca „a doua Lege”.

Moise, în cartea Deuteronomului, aminteşte poporului marile evenimente ale istoriei sale (Exodul, muntele Sinai, începerea instalării în Ţara Făgăduită), evidenţiază sensul lor religios, subliniază amploarea Legii şi îndeamnă la fidelitate.

— *Autorul şi data redactării*

Cartea Deuteronomului conţine ceea ce Moise a vorbit sau a scris, dar nu putem spune că este în întregime scrisă de el. Trebuie să acceptăm că Deuteronomul a fost adus în forma sa actuală atât de influenţa puternică a lui Moise, cât şi de procesul editorial al tradiţiei deuteronomiste, prezent în istoria şi în viaţa poporului ales mai ales în secolele VII-VI î.Hr.

— *Scopul şi destinatarii*

Această carte are menirea de a instrui noile generaţii ale poporului ales, pentru că generaţia care a primit direct Legea şi a acceptat alianţa cu Dumnezeu a murit în pustiu.

Cartea Deuteronomului îndeamnă poporul la ascultare de Domnul pentru a se bucura de ocrotirea şi grija lui în ţara pe care s-a jurat că o va da ca moştenire, dacă poporul va fi fidel Domnului.

Deuteronomul, fiind scris sub forma a trei discursuri ale lui Moise (discursuri care încadrează „cartea Legii”: 12 – 26), are un stil repetitiv, care răspunde exigenţelor predicatorului pentru a transmite mesajul său. E vorba de un limbaj convingător pentru a provoca în ascultători o hotărâre sau o schimbare.

De asemenea, Deuteronomul foloseşte numeroase expresii retorice pentru a evidenţia tema fundamentală a ascultării pe pământul ţării promise, un pământ „în care curge lapte şi miere”. De aceea, poporul nu trebuie să se folosească rău de acest pământ fertil slujind altor dumnezei.

— *Structura şi conţinutul*

Moise aminteşte fiilor evreilor morţi în pustiu

evenimentele pe care le-au trăit părinţii lor de când au ajuns la Muntele Sinai şi până la hotarele ţării promise. Le aduce aminte, de asemenea, de legile lui Dumnezeu şi-i cheamă să le respecte, căci acum Domnul încheie acest legământ şi cu ei. De împlinirea acestor legi depinde fericirea lor în ţara pe care Domnul le-o va da.

Cartea Deuteronomului are trei discursuri de rămas bun ale lui Moise, care încadrează „cartea Legii" şi o concluzie:

— L-11: două discursuri ale lui Moise, unul narativ (1, 64, 44) şi altul exortativ (4, 45 – 11);

— 12 – 26: „cartea Legii", formată din legi şi porunci diferite, urmate de două fragmente cu legi liturgice: 27 – 28;

— 29 – 30: e ultimul discurs al lui Moise înainte de moarte;

— 31 – 34: concluzia generală a întregului Pentateuh. Deuteronomul e o colecţie de discursuri vaste în care s-a fixat progresiv predica levitică, având ca izvor personalitatea lui Moise; această predică a însoţit Israelul de la instalarea în Canaan până la exilul din Babilon (exclusiv).

— *Teologia*

Deuteronomul este una din cele mai importante cărţi din Vechiul Testament. Ne dăm seama de acest lucru din frecvenţa cu care este citat în Noul Testament.

Fiind un moment important al revelaţiei, Deuteronomul îşi rezumă teologia astfel:

— *Iahve este Dumnezeul legământului*, Domnul Israelului, care s-a luptat pentru eliberarea poporului ales; de aceea, poporul îi datorează *ascultare*;

— *Iahve este şi Dumnezeul istoriei*, capabil să împlinească planul său faţă de Israel în faţa oricărui duşman. El este singurul Domn (cf. 6, 4);

— *Israel este poporul legământului* care trebuie să-l iubească pe Domnul, să-i slujească, să i se închine şi să-l asculte. Doar astfel îşi va găsi pacea şi viaţa în Ţara Făgăduită;

— Închinarea faţă de Iahve trebuie exprimată prin *rugăciune personală*, ca şi prin *sărbători şi rituri comunitare* pe care însuşi Domnul le revelează; ele trebuie celebrate *într-un sanctuar unic*;

— Legea lui Dumnezeu cere o *angajare totală*: „Să-l iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta” (6, 5 – 6);

— *Binecuvântarea lui Dumnezeu* este condiţionată de fidelitatea poporului faţă de legi şi porunci.

— *Deuteronomul în Sfânta Scriptură*

— Cartea Deuteronomului a avut o influenţă considerabilă asupra altor cărţi ale Sfintei Scripturi.

Astfel, profetul Ieremia va relua tema „circumciziunii inimii” şi pe aceea a „noii alianţe”.

Cărţile istorice (*Ios, Jud, 1, 2 Sam, 1, 2 Rg*) foloseau legea Deuteronomului ca şi „cheie” de interpretare şi înţelegere a istoriei. Tot din cartea Deuteronomului, iudaismul a luat începutul mărturisirii sale de credinţă pentru cunoscuta rugăciune „Shema Israel” (= „Ascultă, Israele…” – 6, 4).

Chiar şi Evangheliile găsesc în această carte formularea primei porunci: „Să-l iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta”. (6, 5) ca şi alte teme importante:

— Alegerea dintre cele două căi: *Mt* 7, 13 – 14;

— Solidaritatea faţă de cei săraci *Mt* 25, 31 – 46.

— Ce folos aduce creştinului această carte? Cartea Deuteronomului oferă creştinului o viziune anumită asupra existenţei credinciosului, care e caracterizată de aceste elemente:

— Voinţa de a da dovadă de o fidelitate autentică faţă de cuvântul lui Dumnezeu, chiar şi în mijlocul acestei lumi atât de schimbătoare;

— Recunoştinţa faţă de Dumnezeu datorită descoperirii prezenţei sale, gata să ne ajute în orice împrejurare;

— Căutarea echilibrului între gratuitatea alianţei şi seriozitatea alegerilor pe care le facem zi de zi,

orientându-ne conduita în funcţie de evenimentele mântuirii.

Cert e faptul că Dumnezeu e fidel mereu promisiunilor sale şi e dispus să ne ierte până la al miilea neam nelegiuirile. Ascultând de Domnul, trăindu-i cuvântul, vom ajunge în „Ţara Promisă”, în împărăţia sa, pentru a-l preamări pentru că a fost îndelung răbdător şi plin de dragoste.

— *Texte alese*

— 4, 1 – 14: primirea Legii;

— 5, 6 – 21: Decalogul;

— 12, 2 – 28: sanctuarul unic;

— 25, 5 – 10: legea leviratului;

— 26, 5 – 9: mărturisirea de credinţă a poporului evreu;

— 27, 14 – 26: cele 12 blesteme;

— 28, 1 – 14: binecuvântări;

— 30, 15 – 20: cele două „căi”.

— *De reţinut*

„Nu numai cu pâine trăieşte omul, ci şi cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (8, 3);

„Să nu ispitiţi pe Domnul Dumnezeul vostru” (6, 16); / „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn. Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima, din tot sufletul tău şi din toată puterea ta” (6, 4 – 5);

„Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte” (19, 21).

— *Teme*

— Seriozitatea chemării lui Dumnezeu la mântuire (sugestii: alianţa, binecuvântările, blestemele etc.);

— Ascultarea: răspuns la iubirea lui Dumnezeu.

CAPITOLUL III

Cărţile istorice

9

de Pr. Toma Encuţă

— Introducere

În Biblia ebraică, cărţile lui Iosue, Judecători, Samuel şi Regi sunt numite „Profeţi anteriori”, în opoziţie cu cărţile lui Isaia, Ieremia, Ezechiel şi ale celor 12 profeţi

care sunt numite „Profeţi posteriori”. Această denumire se explică printr-o tradiţie care atribuie conţinutul acestor cărţi profeţilor:

— Iosue pentru cartea care îi poartă numele;

— Samuel pentru cărţile Judecători şi 1, 2 Samuel;

— Ieremia pentru 1, 2 Regi.

Ele se justifică prin caracterul religios ce îl au în comun. Aceste cărţi, pe care noi le numim „istorice”, au ca subiect principal raportul dintre Israel şi Iahve, fidelitatea sau infidelitatea poporului faţă de Dumnezeu. De fapt, profeţii (Samuel, Gad, Natan, Ilie, Elizeu, Isaia, Ieremia) interveneau mereu pentru a sensibiliza poporul în a fi fidel, docil şi ascultător faţă de Iahve. Cărţile Regilor descriu cadrul în care şi-au exercitat misiunea lor profeţii scriitori înainte de exil.

Exegetul raţionalist M. Noth este de părere că aceste cărţi au fost scrise de un autor palestinian din secolul al

VI-lea, care a adunat povestioare mici, relatări despre Iosue şi perioada cuceririi Canaanului, despre Judecători, Samuel, Saul, David, Solomon şi diferite anale de curte şi relatări ale profetului Baruh despre ultima perioadă a regatului lui Iuda şi pe toate acestea le-a redactat într-un singur stil deuteronomist.

Desigur, aceste teorii sunt arbitrare, neagă multe date istorice. Poate fi reţinut doar că aceste cărţi au existat dinainte şi că ulterior a avut loc o redactare definitivă, după ideile deuteronomiste. Redactarea face ca aceste cărţi (Iosue, Judecători, Rut, 1, 2 Samuel, 1, 2 Regi) să aibă o teologie şi o etică asemănătoare, aceeaşi metodă istorică de a relata care constă în:

— Redarea sensului religios al evenimentelor;

— Sublinierea providenţei lui Dumnezeu care se manifestă în toate evenimentele.

Coordonatele, arătate mai sus, tind să releve o concluzie practică pentru viaţa religioasă. Acest mod de a relata istoria e numit „profetic”. De aceea, poate, în Biblia ebraică aceste cărţi se numesc „profeţii anteriori” sau „profeţii minori”. Vom trata aceste cărţi astfel:

— Cartea lui Iosue;
— Cartea Judecătorilor;
— Cartea lui Rut;
— Cărţile 1, 2 Samuel[9];
— Cărţile 1, 2 Regi[10].
— CARTEA LUI IOSUE
— *Titlul*

Cartea lui Iosue este numită aşa după numele personajului principal din istoria cuprinsă în ea, Iosue (în limba ebraică = Iehoşua ben Nun, în traducere „Domnul este mântuire”). Iosue e bărbatul care, din ordin divin, a luat conducerea poporului evreu după moartea lui Moise, a ocupat Canaanul şi a împărţit pământul lui între cele douăsprezece seminţii.

— *Autorul şi data redactării*

Timpul compunerii cărţii nu se poate afla cu precizie. În general, se crede că autorul părţilor principale ale cărţii este însuşi Iosue. Însă redactarea cărţii în forma ei de astăzi s-a făcut mai târziu.

— *Scopul*

Cartea lui Iosue relatează istoria ocupării Canaanului şi a împărţirii teritoriului ocupat între triburi. Relatarea are scopul să arate că Dumnezeu şi-a împlinit astfel promisiunea, introducând poporul său în Ţara Făgăduinţei. La rândul său, poporul trebuia să fie fidel alianţei încheiate cu Iahve.

— *Structura şi conţinutul*

Cartea se poate împărţi în trei părţi inegale:
— Cucerirea Canaanului (1 – 12);
— Împărţirea Canaanului (13 – 21);
— Ultimele cuvinte şi fapte ale lui Iosue (22 – 24).

Partea I (1 – 12) istoriseşte cucerirea ţării făgăduite care se face mai mult cu ajutorul lui Dumnezeu. După ce poporul trece Iordanul în mod miraculos, Ierihonul este atacat şi cucerit, dărâmându-se zidurile lui la strigătul poporului şi la sunetul trâmbiţelor preoţilor. După

9 1, 2 Regi în LXX.
10 3, 4 Regi în LXX.

ocuparea Ierihonului, ai cărui locuitori sunt trecuţi prin ascuţişul sabiei (cu excepţia lui Rahab), poporul trece la cucerirea oraşului Ai pe care nu-l poate cuceri decât după ispăşirea nelegiuirii lui Ahan, care, contrar dispoziţiei divine, păstrează pentru sine de la nimicirea Ierihonului o manta, două sute de sicli de argint şi un drug de aur. Oraşul Ghibea scapă datorită vicleşugului locuitorilor lui, iar coaliţia celor cinci regi ai amoreilor este învinsă de evrei. Se istoriseşte apoi sumar cucerirea nordului şi sudului.

Partea a II-a (13 – 21) cuprinde împărţirea pământului ţării celor douăsprezece seminţii. Tribul lui Levi, chemat la slujirea preoţească, este risipit pe întreg pământul Canaanului ca să fie la dispoziţia poporului pentru celebrările religioase. Se stabilesc, în diferite părţi ale ţării, cetăţi de azil pentru adăpostirea ucigaşilor fără voie urmăriţi de legea talionului, şi anume: Cadeş, Sihem şi Hebronul dincoace de Iordan şi Beţer, Ramot, Ghilead şi Golan dincolo de Iordan. Pentru preoţi şi familiile lor se dau 48 de cetăţi cu terenurile dimprejurul lor.

Partea a III-a (22 – 24). Iosue bătrân dă poveţe evreilor. El rezumă opera sa de cucerire; au mai rămas multe popoare de cucerit, dar şi ele vor pieri şi Domnul va da pământul lor lui Israel. Înainte de a muri (la vârsta de 110 ani), el a adunat Israelul la Sihem şi l-a avertizat cu seriozitate să se teamă de Domnul. Le-a amintit israeliţilor că Dumnezeu l-a chemat pe Abraham cerându-i să renunţe la slujirea idolilor şi că el a îndeplinit legământul încheiat cu patriarhii, aducând Israelul în Ţara Făgăduită. A fost încheiat un legământ public prin care conducătorii l-au asigurat pe Iosue că-l vor sluji pe Domnul.

— *Teologia*

Ideea centrală ce străbate întreaga carte a lui Iosue este cea monoteistă: poporul trebuie să fie credincios şi fidel Dumnezeului unic care i-a eliberat din sclavia Egiptului şi i-a condus în Ţara Făgăduită, să nu cadă niciodată în idolatrie şi să fie fidel alianţei.

Este bine de amintit sensul tipologic folosit de Sfinţii

Părinţi când vorbesc despre această carte. Iată câteva forme de paralelisme în care ei întrevăd figuri anticipate:

— Iosue este figura lui Iisus;

— Trecerea puterii de la Moise la Iosue este imaginea trecerii de la Lege la Evanghelie;

— Intrarea în Ţara Promisă a Canaanului prin trecerea misterioasă a Iordanului reprezintă simbolul intrării în Biserică prin Botez;

— Cucerirea Ierihonului este o imagine a distrugerii puterii Satanei;

— Rahab, femeia desfrânată salvată, este simbolul intrării păgânilor în Biserică.

— *Texte alese*

— 1, 10 – 15: discursul lui Iosue adresat poporului;

— 1, 16 – 18: angajamentul la fidelitate al poporului în faţa lui Iosue;

— 3, 1 – 17: trecerea Iordanului;

— 5, 9 – 12: celebrarea Paştelui;

— 6, 1 – 27: cucerirea Ierihonului;

— 8, 1 – 29: cucerirea cetăţii Ai;

— 10, 1 – 15: marea luptă de la Gabaon, când soarele şi luna se opresc pe cer;

— 24, 1 – 28: ultima adunare a poporului sub conducerea lui Iosue.

— *Temă*

— Despre credinţă (Dumnezeu cheamă pe om la dialogul cu sine şi omul trebuie să răspundă acestei chemări sacre).

— CARTEA JUDECĂTORILOR

— *Titlul*

Cartea îşi are denumirea de la bărbaţii ridicaţi de Dumnezeu la anumite intervale de timp, numiţi „judecători” (*şofetim*); ei duceau la îndeplinire judecata lui Dumnezeu împotriva asupritorilor păgâni şi se îngrijeau de dreptate printre israeliţi în timp de pace. Ei guvernau poporul în vreme de restrişte şi de invadare a popoarelor străine. Stăpânirea lor nu era nici continuă, nici succesivă, ci adesea paralelă, întreruptă pe timp mai lung sau mai

scurt de pace. Ridicarea lor la intervale de timp a necesitat împrejurări speciale.

— *Autorul şi data redactării*

Exegeţii presupun formarea şi datarea cărţii în următoarele etape:

— La început au existat tradiţii orale despre judecătorii care au activat. S-ar putea ca aceste tradiţii să fi fost fixate în scris chiar din timpul judecătorilor (de ex. Cântul Deborei şi Fabula lui Iotan).

— Prima redactare a cărţii, unii critici o pun pe vremea lui Samuel, alţii după 721 – căderea Samariei. Această primă redactare ar fi cuprins numai cei 6 judecători mari.

— După 622, ar fi urmat o nouă redactare deuteronomistă. Aici s-ar fi adăugat cei şase judecători mici şi s-ar fi precizat mai bine cadrul cărţii şi sensul teologic.

— În timpul şi chiar după exilul din 587, cartea ar fi fost supusă unor retuşări, căci unele expresii vorbesc despre o orientare sacerdotală. Mulţi autori vechi şi mai noi, inclusiv tradiţia iudaică, atribuie această carte lui Samuel.

— *Scopul*

Cartea Judecătorilor arată în general lupta monoteismului împotriva idolatriei canaanite. Lipsind unitatea naţională, poporul, sub conducerea arhiereilor slabi, cade în fărădelegi. Starea sacerdotală degenerează, căci preoţimea, căutând cele lumeşti, îşi pierde autoritatea. Dumnezeu, potrivit ameninţărilor din Legea lui Moise, pedepseşte nelegiuirea. Totuşi, în acest timp trist, a fost şi vreme de linişte, când Legea s-a împlinit şi poporul s-a bucurat de o viaţă paşnică. Scopul cărţii este acela de a scoate în evidenţă fidelitatea divină.

— *Structura şi conţinutul*

Introducerea istorică (1, 1 – 2, 5). Este relatată în mod sumar instalarea evreilor în Canaan. Seminţiile sau triburile acţionează pe cont propriu. Au succese şi insuccese. Această introducere ne arată situaţia precară şi

uneori dramatică a israeliţilor de pe timpul judecătorilor.

Relatări despre judecători (2, 6 – 16, 31):

— Un mic prolog (2, 6 – 3, 6): israeliţii sunt atacaţi de duşmani pentru că l-au părăsit pe Dumnezeu şi au început să se închine zeilor. Ei se căiesc şi strigă către Iahve care are milă de ei şi le trimite un eliberator (judecător). Acesta îi scapă de duşmani pentru ca, mai târziu, să fie din nou infideli;

— Istoria judecătorilor (3, 7 – 16, 31): sunt amintiţi şase dintre judecători denumiţi „judecători mici”, cărora li se specifică localitatea unde au activat. Ei sunt: Samgar (3, 31), Tola şi Iair (10, 1; 10, 5), Ibţan, Elon şi Abdon (12, 8; 12, 15). Despre cei şase judecători mari, relatările sunt mai pe larg, faptele eroice sunt relatate mai amănunţit. Ei sunt: Otniel (3, 7; 3, 10), Ehud (3, 11; 3, 30) Debora şi Barac (4; 5) Ghedeon şi Abimelec (6 – 9), Iefte (10, 612, 7) şi Samson (13 – 16);

— Două adaosuri (17 – 21, 25): Instalarea seminţiei Dan în nord (17 – 18) şi păcatul beniamiţilor la Ghibea (19 – 21). Aceste adaosuri ne arată anarhia care domnea pe vremea judecătorilor.

— *Teologia*

Citind cu atenţie cartea Judecătorilor, putem observa această realitate: păcatul aduce poporului asuprirea din partea duşmanilor, însă pocăinţa face ca Dumnezeu să intervină cu milostivire şi să-i trimită un judecător ca să-l elibereze. Aşadar, păcatul aduce pedeapsă din partea lui Dumnezeu, iar convertirea aduce virtutea, binecuvântarea şi pacea. În acest cadru teologic, cartea îşi capătă o oarecare unitate, deşi relatările sunt foarte diferite şi ca stil şi ca mentalitate.

— *Texte alese*

— 2, 10 – 2, 18: apariţia judecătorilor;
— 5, 1 – 5, 31: cântarea Deborei;
— 6, 11 – 8, 21: chemarea şi activitatea lui Ghedeon;
— 11, 1 – 11, 40: despre Iefte şi fiica lui;
— 13, 1 – 13, 25: vestirea şi naşterea lui Samson;
— 16, 22 – 16, 31: răzbunarea şi moartea lui Samson.

— *Temă*

— Despre păcat şi convertire.

— CARTEA LUI RUT

— *Titlul*

Această mică scriere ce cuprinde patru capitole şi-a căpătat denumirea de la eroina întâmplării pe care o istoriseşte.

— *Scopul*

Cartea vrea să arate genealogia lui David şi, prin acesta, genealogia lui Cristos. Totodată, prin această carte se arată că şi păgânii vor fi părtaşi ai harului divin. Prin admiterea lui Rut în rândul ascendenţilor lui Mesia, alături de alte femei păgâne, Rahab – prostituata şi Tamara – păcătoasa, orgoliul naţional al evreilor a fost înfrânt.

— *Structura şi conţinutul*

Evenimentul descris în carte completează adaosurile din cartea Judecătorilor. În timpul judecătorilor s-a întâmplat o foamete mare în Canaan. Elimelec, bărbat din tribul lui Iuda, din oraşul Betleem, împreună cu soţia sa, Noemi, şi cu cei doi fii ai săi, Maalon şi Chilion, s-au dus să locuiască în Ţara Moabului. Bărbatul Noemei, nu peste mult timp, moare. Cei doi fii se căsătoresc şi iau de soţii două moabitence, pe Orfa şi Rut. După aproape zece ani, mor şi fiii Noemei şi aceasta rămâne singură cu două nurori în ţară străină. Noemi vrea să se întoarcă în ţara sa şi îşi sfătuieşte nurorile să rămână în ţara lor.

Una din ele se lasă înduplecată şi rămâne. Rut, dând dovadă de un cald ataşament faţă de soacra ei, o urmează. Ajunse în ţară, Noemi şi Rut se aşază pe moşia lor. Rut este deosebit de harnică, merge să culeagă spice după secerători. Întâmplarea a făcut ca Rut să meargă la cules de spice pe holdele unei rude înstărite, cu numele de Booz. Noemi o sfătuieşte pe Rut ca, în baza legăturii de rudenie, să-i ceară lui Booz să o ia în căsătorie, ceea ce se şi întâmplă. Din căsătoria lui Booz cu Rut, s-a născut Obed, care l-a născut pe Iese, tatăl lui David.

— *Teologia*

Cartea lui Rut are o mare însemnătate teologică,

pentru că tratează un episod particular din istoria mântuirii. Precum *Scrisoarea sfântului Paul către Filemon* este o adevărată perlă a gândirii şi a simţirii creştineşti, tot aşa şi cartea lui Rut este o nepreţuită dovadă de corectitudine morală a unor persoane înzestrate cu strălucite însuşiri sufleteşti. Oricare dintre cele trei personaje principale ale cărţii, Noemi, Rut şi Booz, au o desăvârşită atitudine morală, cuvenită stării lor:

— Noemi, mamă şi soacră, plină de prudenţă şi înţelepciune;

— Rut, pătrunsă de ataşamentul sincer şi cald faţă de soacra ei, dă dovadă de înţelepciune şi hărnicie;

— Booz, bărbat plin de sentimente umane, de atenţie, este onest şi drept, plin de gingăşie.

Această carte arată că legea Domnului a creat condiţii de viaţă morală şi socială infinit superioare neamurilor păgâne.

— *Texte alese*:

— 1, 8 – 17: Noemi respectă libertatea de a alege a celor două nurori;

— 1, 17: ataşamentul sincer a lui Rut faţă de soacra ei;

— 3, 1 – 4: sfatul înţelept al Noemei, venit din iubire, dat lui Rut;

— 4, 18 – 22: lanţul genealogic Rut – David.

— *Temă*:

— Atitudinea creştinului faţă de păgâni.

— CĂRŢILE LUI SAMUEL

9

— *Titlul*

Cele două cărţi ale lui Samuel, la început, au format o singură carte. Traducătorii alexandrini şi sfântul Ieronim au împărţit-o în două. Aceste două cărţi continuă istoria din cartea Judecătorilor şi istorisesc pe larg întemeierea dinastiei davidice eterne. Sunt numite „ale lui Samuel”, nu pentru că el ar fi autorul lor, ci fiindcă bărbatul cu rol mai înalt în evenimentele timpului este profetul şi judecătorul Samuel. Istoria cuprinsă în aceste cărţi şi scopul lor

suprem – fondarea dinastiei lui David – arată că, în realitate, cele două cărţi formează o singură unitate literară, deci o singură carte.

— *Autorul şi data redactării*

Autorul cărţii lui Samuel este necunoscut. Este vădit că Samuel nu poate fi autorul, pentru că el moare înainte de urcarea lui David pe tron. Autorul probabil a trăit la scurtă vreme după schisma naţională întâmplată după moartea lui Solomon, înainte însă de robia babiloniană, deoarece nu se face nicio aluzie la această catastrofă naţională. La scrierea cărţii, autorul s-a folosit de izvoarele scrise ale profetului Samuel, ale profetului Natan, precum şi de alte izvoare scrise. Faptul că ambele cărţi sunt scrise de acelaşi autor, se vede din unitatea concepţiei şi a limbii, din legătura intimă în istorie. Dacă totuşi se observă unele nepotriviri, sunt atribuite izvoarelor consultate.

— *Scopul*

Scopul unic al acestei cărţi este de a pune în lumină următoarea semnificaţie religioasă: regele e un personaj sacru pe care Dumnezeu îl alege ca să realizeze planurile sale cu poporul. În virtutea acestei alegeri, regele nu se poate sustrage exigenţelor lui Dumnezeu, ridicându-se împotriva lui, care este unicul rege al lui Israel.

— *Structura şi conţinutul*

Există două posibilităţi de a împărţi cartea:

— *Posibilitatea I*:

— Partea I: *1 Sam* 1-12 (Samuel judecător);

— Partea îi *1 Sam* 13 – *2 Sam* 1 (Saul rege);

— Partea III: *2 Sam* 2 – *2 Sam* 24 (David rege).

— *Posibilitatea a II-a*:

— Partea I: *1 Sam* 1 – 7 (despre Samuel);

— Partea îi *1 Sam* 8 – 15 (Samuel şi Saul);

— Partea III: *1 Sam* 16 – 2 Sam 1 (Saul şi David);

— Partea IV: *2 Sam* 2 – 20 (despre David);

— Partea V: *2 Sam* 21 – 24 (şase adaosuri disparate).

Conţinutul. Cărţile lui Samuel acoperă o perioadă care merge de la începuturile monarhiei israelite până la sfârşitul regatului lui David. Expansiunea filistenilor (*1*

Sam 4) – 1050 î.Hr. – pune în pericol Israelul. Saul către anul 1030 începe conducerea monarhică întocmai ca un continuator al judecătorilor. Recunoaşterea lui din partea tuturor triburilor ca rege i-a oferit o autoritate sporită. Astfel ia naştere monarhia, începe lupta de eliberare şi filistenii sunt respinşi spre hotarele lor. Saul moare către anul 1010. Unitatea naţională începe să fie compromisă din nou, David este uns rege la Hebron de către tribul lui Iuda, în timp ce triburile din nord îl pun pe Işboşet, urmaşul lui Saul. După moartea lui Işboşet, David este recunoscut ca rege de toate cele douăsprezece seminţii. Urmează o domnie glorioasă de 40 de ani. În primii douăzeci de ani, David asigură liniştea hotarelor prin înfrângerea filistenilor, moabiţilor, amoniţilor, sirienilor şi idumeilor. El dă ţării cea mai mare întindere pe care a avut-o vreodată. În următorii douăzeci de ani, se ocupă de organizarea internă pe toate planurile. Reorganizează viaţa sacerdotală şi dă cultului divin o splendoare deosebită prin muzica sacră.

— *Teologia*

Deşi e dificil să descoperim o temă unitară, *1, 2 Samuel* este plină de consideraţii teologice importante. Găsim prezentate într-un cadru viu relatări despre practica religioasă primitivă şi despre instituţiile religioase importante, cum ar fi profetismul, preoţia şi mesianismul.

În cartea întâi a lui Samuel, întâlnim în capitolul al doilea un imn religios pe care Ana, mama lui Samuel, l-a rostit în faţa altarului. Textul exprimă următoarea idee: Dumnezeu răsplăteşte pe cei drepţi şi pedepseşte exemplar pe cei răi. Conform *2 Sam* 7, 12 – 7, 16, ideea mesianică ia un avânt deosebit în timpul regelui David. Raportul dintre Dumnezeu şi regele viitorului este ca cel dintre tată şi fiu.

— *Texte alese*

— *1 Sam* 1, 9 – 28: rugăciunea Anei şi naşterea lui Samuel;

— *1 Sam* 3, 1 – 10: chemarea lui Samuel;

— *1 Sam* 7, 15 – 17: Samuel judecător;

— *1 Sam* 10, 1 – 8: Saul este uns rege de către Samuel;

— *1 Sam* 15, 10 – 35: neascultarea lui Saul;

— *1 Sam* 16, 1 – 13: David uns rege;

— *1 Sam* 17, 12 – 51: David şi Goliat;

— *1 Sam* 24, 1 – 22: David îl cruţă pe Saul în peştera En-Ghedi;

— *2 Sam* 1, 17 – 27: cântarea de jale a lui David pentru Saul şi Ionatan;

— *2 Sam* 2, 1 – 7: David împărat al lui Iuda uns la Hebron;

— *2 Sam* 5, 1 – 10: David împărat peste tot Israelul.

— *Temă*

— Despre chemare (pornind de la *1 Sam* 3, 1 – 3, 10).

— CĂRŢILE REGILOR

9

— *Titlul*

Cărţile Regilor relatează istoria regilor regatului lui Iuda şi a regatului lui Israel, de la moartea lui David până la exilul babilonian, de aici şi titlul lor: „Cărţile Regilor”.

— *Autorul şi data redactării*

Referitor la timpul scrierii, se poate afirma cu certitudine doar că aceste cărţi au fost scrise în timpul robiei babiloniene. Cât priveşte autorul, care este anonim, este sigur că el nu a cunoscut eliberarea poporului din robie de către regele Cirus, deoarece această dată atât de importantă şi îmbucurătoare pentru evrei, nu ar fi putut fi lăsată neamintită, aşa cum face el. De fapt, ultimul eveniment relatat de *2 Rg* (bunăvoinţa pe care Evil Merodach i-o arată lui Ioachim) se petrece în anul 562 î.Hr. Se presupune că aceste cărţi au fost scrise la puţin timp după această dată.

— *Scopul*

Cartea a fost scrisă pentru iudeii care nu văzuseră catastrofa din 587 î.Hr. şi pentru copiii lor, a căror credinţă era oscilantă. Scopul era acela de a-i instrui pe viitor. De fapt, cartea a fost scrisă pentru a răspunde la problemele neliniştitoare provocate de evenimentele din 587 î.Hr.

Astfel, autorul îi invită pe exilaţi la o reflecţie serioasă, arătându-le că Israel, prin regii lui, nu a fost fidel alianţei şi că Dumnezeu a rămas fidel şi răbdător pentru mult timp în faţa greşelilor făcute de popor. Autorul scrie pentru a arăta că infidelitatea este a poporului, şi nu a lui Dumnezeu. Scopul autorului este acela de a instrui poporul, dar şi cel de a-l încuraja.

— *Structura şi conţinutul*

Istoria lui Solomon (*1 Rg* 1-10). După moartea lui David, se urcă pe tron fiul său, Solomon. El îi ucide pe Adonia şi pe generalul Ioab. Cartea preamăreşte mai întâi înţelepciunea lui Solomon pe care acesta o cere în ruga sa. Ea se manifestă în judecarea celor două femei desfrânate, prin organizarea judicioasă a regatului, prin mulţimea maximelor şi a proverbelor lui Solomon. Splendoarea regatului lui Solomon mai este vădită prin construcţiile măreţe de la Ierusalim, mai ales templul. Regina din Saba vine să admire strălucirea şi bogăţia lui Solomon. Sfârşitul regatului este umbrit de duşmani interni şi externi, care vor să distrugă lucrarea sa. Acestea sunt relatate ca o pedeapsă pentru compromisurile regelui faţă de Lege.

Cele două regate (*1 Rg* 12 – *2 Rg* 17). După moartea lui Solomon, cele 10 triburi din nord se separă şi formează un regat aparte avându-l pe Ieroboam ca rege. Fiul lui Solomon, Roboam, rămâne numai cu tribul lui Iuda (932931 î.Hr.). De acum până la căderea Samariei (721 î.Hr.), naţiunea evreiască va fi împărţită în două regate: Regatul de Sud (Regatul lui Iuda), având ca regi urmaşi ai lui David, şi Regatul de Nord (regatul lui Israel) cu regi din dinastii diferite. Ruptura politică este urmată şi de una religioasă care este condamnată de profeţi. Ieroboam, pentru a împiedica reunirea regatelor prin existenţa templului unic de la Ierusalim, a făcut în Regatul său de Nord două centre religioase, la Betel şi la Dan, unde a aşezat câte un viţel de aur ca dumnezei. Acesta este marele păcat al lui Ieroboam.

Regatul lui Iuda până la exil (*2 Rg* 18 – 25). Relatarea insistă mai mult asupra domniei lui Ezechia, pentru zelul

lui religios şi legăturile lui cu profetul Isaia. Urmează domnia lui Manase şi Amon, doi regi răi; în timpul lor, apare idolatria şi sunt multe vărsări de sânge. În opoziţie cu ei este regele Iosia cu reforma sa religioasă pe baza cărţii găsite în templu (templu care este reparat). După Iosia, regatul trece prin încercări grele, ruina devine inevitabilă. Sub regele Ioachim, Ierusalimul este ocupat de Nabucodonosor şi are loc prima deportare. Cartea se termină cu o scurtă notiţă despre regele Ioachim deportat în Babilon, unde a fost tratat cu o oarecare bunăvoinţă.

— *Teologia*

Autorul celor două cărţi este, înainte de toate, un teolog, şi nu un istoric. El se foloseşte de istorie pentru a prezenta un anumit număr de afirmaţii teologice bine definite şi esenţiale pentru realizarea scopului propus. El nu scrie doar de dragul istoriei, dar scrie pentru a scoate în evidenţă unele realităţi religioase: templul, observarea alianţei, reformele religioase, raportul dintre regi şi profeţi.

— Apare ideea monoteistă. Pe muntele Carmel, poporul întreg este invitat de profetul Ilie să creadă într-un singur Dumnezeu, Iahve, cel care îl apără pe Israel şi pedepseşte infidelităţile, conform dreptăţii divine.

— Templul stă la inima autorului. Templul din Ierusalim este unicul loc în care poporul poate să se întâlnească cu Dumnezeul său. Templul este semnul prezenţei lui Iahve.

— Evenimentul dramatic din 587 î.Hr. i-a făcut pe evrei să simtă necesitatea unei religii spirituale, în sensul predicat de profeţi.

— *Texte alese*

— *1 Rg* 2, 1 – 9: învăţăturile lui David date fiului său Solomon;

— 3, 16 – 28: judecata lui Solomon;

— 5, 1 – 6, 38: zidirea templului;

— 8, 12 – 21: binecuvântarea acordată de Solomon poporului său;

— 11, 41 – 43: moartea lui Solomon;

— 13, 33 – 34: neascultarea lui Ieroboam;
— 18, 16 – 40: profetul Ilie cu preoţii lui Bal;
— *2 Rg* 2, 1 – 14: înălţarea lui Ilie la cer;
— 5, 1 – 14: vindecarea lui Naaman leprosul de către profetul Elizeu.
— *Temă*
— Ce reprezintă pentru creştin Biserica? (Paralelă între Biserică şi templu.)
— CĂRŢILE CRONICILOR
9
În general se consideră că ambele cărţi ale Cronicilor formează o unitate cu cărţile lui Esdra şi Nehemia (lucru confirmat de faptul că*2 Cr* 36, 22 – 23 este reprodus textual în *Esd* 1, 1 – 3 a).
— *Titlul*
Biblia ebraică numeşte cărţile Cronicilor cu titlul de „Evenimentele trecutului”.
Sfântul Ieronim, în *Vulgata*, le numeşte „Cronica întregii istorii sfinte” (de aici provine denumirea de „cărţile Cronicilor”). *Septiiaginta* (= LXX) le numeşte „Paralipomena” 11, adică „Cele omise”, pentru că traducătorii greci au văzut în cărţile Cronicilor un supliment la cărţile 1 şi 2 ale lui Samuel şi cărţile 1 şi 2 ale Regilor.[11]
— *Autorul şi data redactării*
Dacă celelalte cărţi istorice aparţin tradiţiei deuteronomiste, cărţile 1 şi 2 ale Cronicilor, cărţile lui Esdra şi Nehemia aparţin tradiţiei sacerdotale. Redactarea lor finală a fost făcută în jurul anului 300 î.Hr. de un levit necunoscut din Ierusalim, pe care exegeţii l-au numit „cronistul”. El nu este un istoric, ci un teolog care caută şi găseşte sensul religios al evenimentelor relatate.
— *Structura şi conţinutul*
Cărţile Cronicilor pot fi împărţite în patru secţiuni:
— *1 Cr* 1-10: istoria de la Adam până la regele David;
— *1 Cr* 11 – 29: David, regele lui Israel, este

11 Sub această denumire găsim cărţile Cronicilor în traducerea ortodoxă din limba română.

fondatorul cultului celebrat în cortul alianţei şi apoi la templul din Ierusalim, construit de regele Solomon;

— *2 Cr* 1 – 9: domnia lui Solomon (construirea templului);

— *2 Cr* 10 – 35: istoria regilor lui Iuda;

— *2 Cr* 36: epilog – sfârşitul Ierusalimului.

Cărţile Cronicilor relatează istoria poporului ales de la Adam până spre sfârşitul exilului. Principala sursă de informaţie a cronistului este constituită de cărţile canonice scrise până atunci: de la cartea Genezei până la cărţile Regilor.

În scrierea acestor două cărţi, cronistul vrea să demonstreze că promisiunile lui Dumnezeu, legate de neamul regelui David, au rămas valabile şi după experienţa tristă a exilului babilonic. Poporul întors din robie e continuatorul dinastiei davidice, din care a rezistat vitregiilor istoriei doar templul, astfel că templul şi cultul din el exprimă această continuitate. De aceea, poporul întors acasă începe îndată reconstruirea templului şi reia cultul din el, elemente esenţiale ale vieţii iudaice. Într-adevăr, regele David şi apoi regele Solomon, inspiraţi de Dumnezeu, au instituit liturgia de la cortul alianţei şi de la templul din Ierusalim, astfel că desfăşurarea vieţii poporului la umbra templului exprima continuitatea cu dinastia regelui David, căruia Dumnezeu îi făcuse promisiunile.

— *Teologia*

Datorită dispariţiei regalităţii, cronistul oferă cititorilor săi o nouă viziune asupra dinastiei davidice şi a rolului ei în istoria poporului ales. El vrea să-i asigure pe evrei că viitorul Iudeii depinde de fidelitatea faţă de cinstirea lui Dumnezeu în templul din Ierusalim, proiectat de David şi construit de fiul său Solomon. De aceea, pentru înţelegerea corectă a evenimentelor istorice, cronistul insistă asupra a trei idei teologice esenţiale:

— Importanţa şi rolul central al regalităţii davidice (de aceea, cronistul aminteşte doar ceea ce a fost pozitiv în viaţa lui David şi a lui Solomon);

— Rolul esenţial al templului şi al cultului în viaţa poporului; în măsura în care poporul va fi ataşat de templu şi de cult pentru a fi fidel lui Dumnezeu, în aceeaşi măsură Dumnezeu îşi va împlini promisiunile făcute lui David;

— Predilecţia faţă de miniştrii de cult din tribul lui David, care acum conduc poporul.

Cronistul afirmă toate acestea pentru a arăta că Dumnezeu este cel care conduce istoria omenirii şi a poporului său. Idealizând trecutul şi meditând asupra istoriei, cronistul deduce caracteristicile vieţii pe care poporul trebuie să o ducă în prezent: fidelitatea faţă de Dumnezeu, faţă de Legea sa şi faţă de cultul celebrat în sanctuarul unic din Ierusalim. De împlinirea acestor condiţii depinde împlinirea promisiunilor divine.

— *Texte alese*

— *1 Cr* 17, 1 – 15: Domnul va construi lui David o „casă”, care va dăinui veşnic înaintea sa (cf. *2 Sam* 7, 1 – 17);

— 21, 1 – 17: recensământul şi pedeapsa pentru acest păcat de mândrie (cf. *2 Sam* 24, 1 – 17);

— 22, 1 – 5: David pregăteşte construirea templului;

— 23: David organizează slujba leviţilor;

— 29, 10 – 20: rugăciunea regelui David pentru ca fiul său Solomon să poată construi templul;

— *2 Cr* 1, 2 – 13: rugăciunea lui Solomon pentru a avea înţelepciune;

— 6, 12 – 42: rugăciunea lui Solomon la consacrarea templului;

— 17 – 20: domnia lui Iosafat, regele lui Iuda;

— 29 – 31: regele Ezechia purifică templul, îl redeschide şi organizează cultul (29), celebrează Paştele (30) şi organizează viaţa religioasă (31);

— 32, 1 – 33: confruntarea dintre regele Ezechia şi Sennaherib, care asedia Ierusalimul;

— 34, 8 – 19: Iosia găseşte cartea Legii;

— 35, 1 – 19: Iosia celebrează Paştele;

— 35, 20 – 27: sfârşitul domniei lui Iosia;

— 36, 11 – 23: sfârşitul Ierusalimului.

— *Teme*

— Darul înţelepciunii în viaţa noastră;

— Împlinirea voinţei lui Dumnezeu aduce fericire (exemple: Solomon, Ezechia, Iosia etc.).

— CĂRŢILE LUI ESDRA ŞI NEHEMIA

În Biblia ebraică şi în LXX, cărţile lui Esdra şi Nehemia formau o singură carte: „Cartea lui Esdra". În epoca creştină, ele au fost împărţite în două astfel: *1 Esd* = Esdra şi *2 Esd* = Nehemia. Această divizare va fi acceptată mai târziu şi de Biblia ebraică.

8.1. Titlurile

Titlurile acestor cărţi vin de la personajele principale care conduc evenimentele reinstalării poporului ales în Palestina, după exilul babilonic, şi anume Esdra şi Nehemia.

Esdra era un maestru al Legii, care se ocupa cu problemele evreilor la curtea regelui persan; el va deveni întemeietorul iudaismului, fiind fidel tradiţiei strămoşilor.

Nehemia era laic, funcţionar al regelui Artaxerxe al Persiei. Om curajos, lucid în decizii şi foarte onest, el îşi va aduce o contribuţie importantă la reinstalarea evreilor deportaţi, întorşi în ţara lor. Nehemia a găsit forţa acţiunii sale reformatoare în rugăciune, pe care o adresa lui Dumnezeu mereu, dar, mai ales, în momentele grele.

— *Autorul şi data redactării*

Cărţile lui Esdra şi Nehemia sunt continuarea lucrării cronistului. Folosindu-se de memoriile lui Esdra (sec. al V-lea î.Hr.), de culegerea de amintiri (un fel de jurnal) ale lui Nehemia şi de alte documente ale timpului său, cronistul redactează aceste cărţi în forma lor actuală la sfârşitul secolului al IV-lea î.Hr., la Ierusalim, într-o ambianţă sacerdotală.

— *Structura şi conţinutul*

Prezentând tabloul reconstituirii iudaice, cărţile lui Esdra şi Nehemia vor să arate că exilul babilonic este pe linia împlinirii promisiunilor lui Dumnezeu. Această perioadă de încercare din viaţa poporului ales nu a „scăpat" Providenţei, care conduce istoria.

Structura[12]

— Cartea lui Esdra:

— L-2: întoarcerea din exilul babilonic;

— 3 – 6: evenimentele legate de reconstruirea templului;

— 7 – 10: amintirile lui Esdra.

— Cartea lui Nehemia:

— L-2: întoarcerea lui Nehemia la Ierusalim;

— 3 – 7: reconstruirea zidurilor Ierusalimului;

— 8 – 10: lectura publică a Legii;

— 11 – 13: alte reforme împlinite de Nehemia.

Conţinutul

Prin edictul din anul 538 î.Hr., Cirus, care cucerise Babilonul, permite evreilor să se întoarcă în ţara lor. Ajunşi în Palestina, evreii restaurează altarul arderilor de tot şi încep reconstruirea templului, conduşi de înaltul comisar Zorobabel şi de marele preot Iosue. În ciuda elanului lor, datorită opoziţiei samaritenilor, îl vor termina abia în anul 515 î.Hr., sub regele persan Darius.

Sub regele Artaxerxe, Esdra vine la Ierusalim în anul 458 î.Hr. cu un nou grup de evrei repatriaţi. Autorizat de rege, Esdra impune poporului ales Legea lui Moise. La sărbătoarea Corturilor, proclamă solemn Legea în faţa poporului, care-şi recunoaşte păcatele şi se angajează să observe cu mai mare fidelitate Legea lui Dumnezeu. Astfel ia naştere *iudaismul*.

Nehemia va fi cel care va reface zidurile Ierusalimului şi va fi numit guvernator.

---

12 Având în vedere faptul că, la început, cărţile lui Esdra şi Nehemia au fost o singură carte, e bine să vedem şi o împărţire unitară a celor două cărţi:

— Esd 1-6: întoarcerea din exil şi reconstruirea templului;

— Esd 7 – Neh 13: organizarea comunităţii de către Esdra şi Nehemia;

— Esd 7-10: misiunea şi personalitatea lui Esdra;

— Neh 1-7: personalitatea lui Nehemia

şi reconstruirea zidurilor Ierusalimului;
— Neh 8-13: reformele religioase întreprinse de Esdra şi Nehemia.

— *Teologia*

Esdra

Întors în Iudeea, Esdra nu este mulţumit de viaţa religioasă a poporului ales. De aceea, în zelul său, cheamă poporul la radicalitate în urmarea poruncilor Legământului, pe care Dumnezeu l-a încheiat cu părinţii lor, Legământ pe care Dumnezeu nu l-a abandonat.

Animat de credinţa sa şi de necesitatea salvgardării comunităţii iudaice renăscânde, Esdra realizează reforma religioasă a poporului Domnului, bazându-se pe trei idei teologice importante:

— Poporul israelit este poporul ales;

— Rolul esenţial al templului (templul este locul prezenţei lui Dumnezeu în mijlocul poporului său);

— Rolul de neînlocuit al Legii.

Acestea vor sta la baza iudaismului, iar Esdra va fi numit părintele iudaismului.

Intransigenţa lui Esdra a fost necesară în contextul respectiv, pentru ca poporul ales să-şi regăsească identitatea şi să o păstreze. Dar, mai târziu, această atitudine va duce la separarea cultului de viaţa morală: importantă va fi observarea exterioară a Legii sau a riturilor celebrării cultului. Această atitudine va fi exagerată de către farisei în perioada intertestamentară. Iisus se va ridica împotriva acestei atitudini afirmând că Dumnezeu priveşte nu la faptele exterioare, ci la inimă, care trebuie să inspire faptele exterioare (cf. *Mt* 23).

Nehemia

Pe lângă cele spuse la teologia cărţii lui Esdra, pentru cartea lui Nehemia mai trebuie menţionat faptul că Legea, cultul de la templu şi viaţa morală conform Legii asigură binecuvântarea lui Dumnezeu şi împlinirea promisiunilor sale.

— *Texte alese*

Esd 1: regele Cirus autorizează întoarcerea evreilor din robie;

3, 1 – 6: reconstruirea altarului arderilor de tot;

4, 1 – 5: opoziţia faţă de reconstruirea templului;

6, 13 – 22: inaugurarea noului templu şi sărbătorirea Paştelui;

8, 31 – 36: întoarcerea la Ierusalim;

9 – 10: problema căsătoriilor cu femei păgâne;

Neh 1, 4 – 10: rugăciunea lui Nehemia;

2: Nehemia la Ierusalim;

8: lectura publică a Legii;

9: rugăciunea solemnă;

13: Nehemia termină reformele sale.

— *Teme*

1, 3 Atitudinea faţă de cei care nu împărtăşesc credinţa mea;

1, 4 Cult liturgic, sau viaţă morală?

1, 3 CĂRŢILE LUI TOBIA, IUDITA ŞI ESTERA

1, 3 Introducere

Cartea lui Tobia, cartea Iuditei şi cartea Esterei constituie un grup de cărţi, care au avut menirea de a hrăni speranţa poporului ales în momentele mai dificile şi agitate ale istoriei sale. Aceste cărţi, sub aparenţa unor pagini bine ancorate în istorie, oferă poporului ales o lecţie pentru prezent: *încrederea în Dumnezeu*, pentru că unitatea poporului nu provine din simpla prezenţă pe teritoriul ţării promise, ci din credinţa în Dumnezeul unic şi din speranţa pe care omul şi-o pune în el.

Aceste cărţi constituie un grup specific pentru că au trei elemente comune:

— Textul lor nu este unic, ci are mai multe variante (unele mai scurte, altele mai lungi);

— Ele tratează cu multă libertate (fără precizie) datele geografice şi istorice, pentru că vor să ne ofere învăţături religioase, nu istorie sau geografie;

— Au intrat mai târziu în canonul Sfintei Scripturi.

Vom încerca să le abordăm separat pentru a le înţelege mesajul mângâietor.

1, 3 CARTEA LUI TOBIA

1, 3 Titlul

Cartea a primit acest titlu de la Tobia, personajul ei principal. În Vulgata, cartea lui Tobia este aşezată după

cărţile istorice. Unele manuscrise ale versiunii greceşti (LXX) urmează aceeaşi ordine, însă altele le aşază după cărţile sapienţiale.

1, 3 Autorul şi data redactării

Cartea lui Tobia a fost scrisă de un autor, al cărui nume nu-l cunoaştem, în jurul anului 200 î.Hr., în Palestina.

1, 3 Structura şi conţinutul *Structura*

— L-3 (prolog): prezentarea celor două familii cu problemele lor;

— 4 – 9: călătoria tânărului Tobia în Media împreună cu Îngerul Rafael;

— 10 – 13: întoarcerea din călătorie, vindecarea bătrânului Tobit şi imnul de mulţumire;

— 14 (epilog): prosperitatea lui Tobia şi moartea sa.

Conţinutul

Cartea lui Tobia prezintă istoria a doua familii israelite înrudite (a lui Tobit şi a lui Raguel), deportate în Asiria. Ambele familii se străduiesc să trăiască Legea cât mai bine şi în robie, dar ele sunt lovite de încercări. Astfel bătrânul Tobit orbeşte, iar Sara, fiica lui Raguel, e sub influenţa unui demon, care împiedică mereu căsătoria ei; se căsătorise de şapte ori, dar în noaptea nunţii, de fiecare dată, demonul i-a ucis soţul. Bătrânul Tobit şi Sara, deşi nu ştiau unul de necazurile celuilalt, se roagă lui Dumnezeu pentru ajutor. Dumnezeu le ascultă rugăciunea şi le trimite în ajutor pe Îngerul Rafael.

Orb şi sleit de puteri, simţindu-şi sfârşitul aproape, bătrânul Tobit îşi cheamă fiul Tobia ca să-l trimită în Media, la Gabael din Ragheş, pentru a recupera cei 10 talanţi de argint pe care îi încredinţase acestuia spre păstrare. Pentru siguranţa tânărului Tobia, bătrânul Tobit angajează pentru fiul său o călăuză în această călătorie; a găsit un tânăr numit Azaria, care nu era altcineva decât Îngerul Rafael. În cursul călătoriei, ascultând de înger, tânărul Tobia o va salva pe Sara de influenţa demonului, o va lua de soţie, va recupera şi banii, iar la întoarcere, îşi va vindeca tatăl de orbire. Când bătrânul Tobit vrea să-l

răsplătească pe Azaria pentru succesul acestei călătorii, el îşi descoperă identitatea şi-i îndeamnă la recunoştinţă faţă de Dumnezeu care le-a venit în ajutor; apoi îngerul dispare. Tobit şi familia sa îi mulţumesc lui Dumnezeu pentru bunătatea şi grija sa. Pentru încrederea şi fidelitatea lor, Dumnezeu le va da prosperitate, iar bătrânul Tobit, vindecat, va muri la o vârstă înaintată.

1, 3 Teologia

Autorul acestei cărţi vrea să ofere confraţilor săi o motivaţie serioasă pentru a trăi în fidelitate faţă de Lege, chiar şi pe pământ străin. De aceea, autorul sacru evidenţiază:

— *Providenţa*, prin care Dumnezeu vine în ajutorul credincioşilor săi slujindu-se de îngeri;

— *Importanţa postului, a rugăciunii şi a pomenii* în viaţa aleşilor lui Dumnezeu;

— *Familia* este mijlocul prin care fidelitatea faţă de credinţa părinţilor se păstrează şi în situaţii ostile;

— *Importanţa comunităţii*, pentru că angajarea în favoarea ei înseamnă angajare în slujirea lui Dumnezeu; el cere iubire faţă de cei săraci, faţă de cei morţi, faţă de părinţi;

— *Dumnezeu* îi *răsplăteşte* pe cei care îi sunt fideli.

Iată că Dumnezeu era cu Tobit şi cu familia sa şi atunci când nu era simţită prezenţa lui. Îngerul Rafael le aminteşte de această prezenţă permanentă. De aceea, Tobit şi membrii familiei sale îl preamăresc pe Dumnezeu.

1, 3 Texte alese

3, 1 – 6: rugăciunea bătrânului Tobit;

3, 11 – 15: rugăciunea Sarei;

4, 3 – 19: sfaturile bătrânului Tobit către fiul său;

8, 5 – 8.15 – 17: rugăciunea lui Tobia şi a lui Raguel;

13: cântarea lui Tobit pentru binecuvântarea primită.

1, 3 Teme

1, 5 Fidelitatea faţă de Dumnezeu;

1, 6 De ce mă rog?

1, 7 Încercările în viaţa mea;

1, 8 Faptele de caritate în viaţa mea.

9.3. CARTEA IUDITEI

1, 3 Titlul

Ca şi cartea lui Tobia şi cartea Esterei, cartea Iuditei îşi concentrează atenţia asupra unei singure persoane, asupra Iuditei, o văduvă din Betulia, prin care Dumnezeu eliberează poporul său de asediul armatei asiriene conduse de generalul Holofern. Având în vedere rolul jucat de această femeie în planul lui Dumnezeu, cartea aceasta îi poartă numele.

1, 4 Autorul şi data redactării

Cartea Iuditei a fost scrisă pe la jumătatea secolului al II-lea î.Hr., în Palestina, de către un evreu al cărui nume nu ne este cunoscut. Originalul acestei cărţi a fost scris în limba ebraică sau aramaică; la noi a ajuns în mai multe variante în limba greacă.

1, 5 Structura şi conţinutul

Cartea Iuditei vrea să fie o încurajare a poporului ales, care simte că îi sunt ameninţate elementele esenţiale ale vieţii religioase: credinţa, Legea şi templul. Dacă Domnul a fost cu poporul său în trecut, sigur nu-şi va părăsi poporul acum, când acesta se află în faţa celor mai mari pericole.

Structura. Schema cărţii este foarte simplă:

— 1, 1 – 7, 23: invazia asiriană în Palestina şi asedierea oraşului Betulia;

— 8, 1 – 14, 10: Iudita intră în tabăra asiriană şi-l ucide pe Holofern, comandantul armatei invadatoare;

— 14, 11 – 16, 25: victoria asupra invadatorilor asirieni şi cântul de preamărire a lui Dumnezeu, care a dat poporului său o asemenea biruinţă.

Conţinutul. Betulia, oraş din Regatul de Nord, situat aproape de Dotaim şi având o poziţie strategică excelentă, este asediat de armatele asiriene, conduse de generalul Holofern.

Din cauza lipsei apei şi a hranei, conducătorii oraşului erau gata să se predea. Dar Dumnezeu trezeşte spiritul speranţei într-o văduvă tânără şi pioasă, care se numea Iudita; aceasta, plină de încredere în Dumnezeu,

pătrunde în tabăra asediatoare şi, cu frumuseţea şi farmecul ei, cucereşte încrederea lui Holofern. Acesta o primeşte pe Iudita în cortul său; după o petrecere la care s-a îmbătat, Iudita îl ucide pe Holofern.

Descoperind dimineaţa moartea generalului lor, soldaţii asirieni derutaţi se împrăştie, iar armata asiriană e izgonită din ţară.

În acest fel, prin intermediul unei femei slabe, dar pioase, Dumnezeu salvează Betulia şi Ierusalimul.

1, 6 Teologia

Cartea Iuditei, fiind o naraţiune edificatoare care aduce speranţă, vrea în primul rând să trezească încrederea în Dumnezeu, deoarece eliberarea nu vine din forţa sau puterea oamenilor, ci din fidelitatea faţă de Dumnezeu.

Într-adevăr, planurile lui Dumnezeu sunt insondabile şi pline de milostivire faţă de poporul său. Providenţa sa acţionează în tăcere şi linişte folosindu-se de mijloace umile: de slăbiciunea unei femei, de sentimentele şi pasiunile oamenilor, ca şi de concursul împrejurărilor. Dar Iudita e animată de credinţă şi devotament. Succesul Iuditei se întemeiază pe iubirea faţă de Dumnezeu, dar şi pe post şi rugăciune, care pregătesc biruinţa ei şi manifestă încrederea în Dumnezeu.

E de reţinut apoi faptul că suferinţa nu este în mod necesar o pedeapsă, ci ea poate fi şi o încercare prin care Dumnezeu vrea să dezvăluie gândurile inimilor şi să maturizeze încrederea poporului în Providenţă. În acest fel, suferinţa şi încercarea devin o valoare preţioasă.

Întristarea şi neliniştea celor asediaţi şi înfometaţi este o invitaţie la jertfirea de sine în favoarea altora spre salvarea tuturor şi pentru apărarea oraşului sfânt (8, 21 – 24). De aceea, suferinţa trebuie primită cu recunoştinţă ca un semn al grijii lui Dumnezeu (8, 25).

1, 7 Texte alese

5, 5 – 21: discursul lui Achior;

7, 1 – 20: asediul Betuliei;

8: discursul Iuditei în faţa conducătorilor oraşului

care l-au ispitit pe Domnul şi răspunsul acestora;

9: rugăciunea Iuditei pentru salvarea oraşului;

16, 1 – 20: rugăciunea de mulţumire pentru victoria primită de la Domnul.

1, 8 Teme

1, 9 Dumnezeu este ajutorul nostru (cf. şi *Ps* 121);

1, 10 Necesitatea postului.

10. CARTEA ESTEREI

Cartea Esterei, prin evenimentele pe care le relatează, e o nouă dovadă că Dumnezeu nu-şi părăseşte poporul, că îl apără în momentele de cumpănă sau de persecuţie.

Titlul

Cartea pe care o studiem acum şi-a primit numele de la Estera, o tânără evreică, deportată în Babilon, prin care Dumnezeu îşi salvează poporul de la moarte sigură.

La sfârşitul exilului (anul 538 î.Hr.), multe familii ebraice nu s-au mai întors în patrie, ci au rămas în teritoriile în care au trăit deportarea, unde şi-au făcut o condiţie socială bună. Datorită legilor lor specifice ca şi modului diferit de viaţă, evreii deseori intrau în conflict cu populaţiile locale cu care convieţuiau. Adesea, aceste rivalităţi generau adevărate persecuţii împotriva lor. Cartea Esterei prezintă tocmai o astfel de situaţie, din care poporul ales iese cu bine, datorită grijii lui Dumnezeu.

Autorul şi data redactării

Autorul acestei cărţi este un evreu necunoscut, care cunoştea multe elemente din viaţa poporului persan. Textul de bază al cărţii este mai scurt şi a fost scris în limba ebraică între anii ’300 – 200 î.Hr. Redactarea finală e anterioară anului 160 î.Hr., pentru că în *2 Mac* 15, 36 e menţionată „Sărbătoarea lui Mardoheu”, sărbătoare care-şi găseşte justificarea în evenimentele relatate de cartea Esterei.

Textul acestei cărţi în limba greacă e mult mai amplu şi a fost scris înainte de anul 114 î.Hr., fiind destinat evreilor din diaspora, care vorbeau limba greacă. Adăugirile faţă de textul în limba ebraică ofereau o mai

mare claritate înţelegerii evenimentelor de către evreii care trăiau în ambianţa greacă.

9.4.3. Structura şi conţinutul *Structura* (pentru textul ebraic):

— L-2: Estera devine regina Persiei;

— 3: Aman hotărăşte exterminarea poporului evreu;

— 4 – 6: Estera obţine de la regele Xerxe salvarea poporului ei;

— 7 – 10: triumful evreilor.

Conţinutul

Estera, o tânără evreică, deportată la Suza, este aleasă de Xerxe[13], regele Persiei, ca soţie şi devine regină. În acest timp, Mardoheu, tatăl ei adoptiv, descoperă un complot împotriva regelui şi-i salvează viaţa. Totuşi Aman, primul-ministru al imperiului, nu este mulţumit de Mardoheu, deoarece nu-l onora (prin închinare) asemenea celorlalţi curteni ai regelui; de aceea, pune la cale pedepsirea lui Mardoheu, ba chiar şi distrugerea poporului său, obţinând, prin viclenie, de la rege un decret de exterminare a evreilor de pe tot cuprinsul imperiului. Data exterminării a fost trasă la sorţi.

Mardoheu alarmat o informează pe Estera de situaţia creată şi-i cere să facă tot posibilul pentru salvarea poporului ei. Estera, riscându-şi viaţa, obţine de la rege salvarea evreilor; mai mult, Aman îşi va găsi moartea în spânzurătoarea pe care el însuşi o pregătise pentru Mardoheu, iar poporul evreu, la data trasă la sorţi de Aman, va avea dreptul de a-i ucide pe duşmanii săi.

Ca amintire a acestui eveniment, a fost instituită sărbătoarea „Purim” (= a sorţilor) pe care evreii o celebrează primăvara.

Astfel Dumnezeu, prin intermediul unei femei, a salvat poporul său.

Teologia

Cartea Esterei vrea, prin mesajul ei, să trezească curajul în evreii deportaţi, şi nu numai, invitându-i ca,

13 Acest rege este cunoscut în istorie şi sub numele de Asuer (Esd 4,6) şi a domnit asupra Imperiului Persan între anii 486-464 î.C.

atunci când sunt persecutaţi cu violenţă şi fără motive, să caute orice cale umană pentru a se apăra. Acest mod de acţiune nu exclude ajutorul lui Dumnezeu.

Dintre ideile teologice ale cărţii menţionăm:

— *Providenţa*. Textul ebraic, deşi nu menţionează numele lui Dumnezeu, face aluzie la el doar în 4, 14 – 17 (afirmă că stăpânul istoriei nu este un suveran sau altul, ci este „Cel care a ales poporul evreu”, adică Dumnezeu). Textul grec menţionează de mai multe ori explicit numele lui Dumnezeu accentuând astfel caracterul religios şi sacru al evenimentelor relatate.

— *Îndepărtarea fatalismului*. În al doilea rând, cartea Esterei îndepărtează pericolul fatalismului (viitorul lor nu depinde de o tragere la sorţi) amintind că Dumnezeu nu este o autoritate îndepărtată, ci e foarte aproape şi intervine în desfăşurarea evenimentelor istoriei.

— *Colaborarea omului cu Dumnezeu*. Estera şi Mardoheu ştiu că viitorul poporului lor nu depinde de capriciile oarbe ale unei loterii sau ale unui tiran, ci de rugăciune şi de fidelitatea faţă de Dumnezeu. Rugăciunile lor umile şi încrezătoare, împreună cu acţiunile lor curajoase au concurat la salvarea poporului. Într-adevăr, Dumnezeu a voit ca salvarea poporului să nu se facă fără colaborarea omului.

Texte alese

2, 19 – 23: Mardoheu descoperă complotul împotriva regelui şi-l zădărniceşte;

3, 1 – 14: Aman obţine exterminarea evreilor;

6 – 7: condamnarea lui Aman;

9, 20 – 31: sărbătoarea „Purim”.

Teme

1, 11 Rolul credinţei în viaţa omului;

1, 12 Colaborarea omului cu Dumnezeu.

1, 4 CĂRŢILE MACABEILOR

9

Cărţile 1 şi 2 ale Macabeilor sunt aproape singurele izvoare care prezintă istoria poporului ales în această perioadă elenistică; în ele se observă confruntarea dintre

iudaism şi elenism.

1, 4 Noţiuni preliminare şi titlul

Titlul acestor cărţi vine de la supranumele de „macabeu”[14], dat lui Iuda, al treilea fiu al preotului Matatia. Acest nume a trecut şi la fraţii săi Ionatan şi Simon, care îi vor continua misiunea în sânul poporului iudeu.

Atât cartea întâi a Macabeilor cât şi cartea a doua a Macabeilor vorbesc despre aceeaşi perioadă istorică. Cartea întâi a Macabeilor relatează evenimentele perioadei istorice cuprinsă între urcarea pe tron a lui Antioh Epifanul (175 î.Hr.) până la domnia lui Ioan Hyrcan (134 î.Hr.), fiul lui Simon Macabeul. Cartea a doua a Macabeilor începe relatarea evenimentelor cu sfârşitul domniei lui Seleucus al IV-lea (175 î.Hr.), predecesorul lui Antioh Epifanul, şi se termină cu moartea lui Nicanor (161 î.Hr.), generalul regelui Demetrius I.

Cele două cărţi pe care le studiem sunt cărţi deuterocanonice. Ele au fost acceptate în canonul Sfintei Scripturi de către Biserica Catolică încă din perioada patristică. Sfântul Ieronim le integrează în Vulgata. Evreii nu au acceptat aceste cărţi în canonul lor datorită eşecului politic al fraţilor macabei.

1, 4 CARTEA ÎNTÂI A MACABEILOR

1, 4 Autorul şi data redactării

Cartea întâi a Macabeilor a fost scrisă în jurul anului 100 î.Hr., în Palestina, în limba ebraică, de un evreu al cărui nume nu-l cunoaştem. Oricum, din cele scrise se vede că autorul este interesat de templu şi Lege, care sunt expresia alianţei lui Dumnezeu cu poporul său. Autorul e conştient că prosperitatea poporului ales şi binecuvântarea lui Dumnezeu depind de fidelitatea faţă de alianţă.

1, 4 Structura şi conţinutul *Structura*:

— L-2: persecuţia lui Antioh Epifanul împotriva evreilor şi rezistenţa acestora sub conducerea lui Matatia;

— 3 – 9, 22: luptele lui Iuda Macabeul;

---

14 Cuvântul „macabeu” are două sensuri; desemnat de Dumnezeu, şi ciocan (care loveşte duşmanul).

— 9, 23 – 12, 54: activitatea lui Ionatan Macabeul;
— 13 – 16: campaniile lui Simon Macabeul.

Conţinutul. Regele Antioh Epifanul, dorind să impună cultura elenistă în tot imperiul său, întâmpină o opoziţie dârză din partea poporului evreu, pentru că erau puse în pericol Legea, templul, cultul adevăratului Dumnezeu. Conduşi de preotul Matatia şi de fiii săi, mulţi evrei încep un război sfânt împotriva invadatorilor ţării lor pentru a apăra aceste valori esenţiale ale istoriei şi vieţii lor.

După moartea lui Matatia, lupta e condusă de fiul său Iuda, căruia i s-a dat numele de „Macabeul”. El, după victoriile sale asupra generalilor regelui Antioh Epifanul, purifică templul şi obţine libertatea religioasă pentru poporul evreu. Iuda va muri pe câmpul de luptă apărând Legea şi ţara sa.

Lupta va fi continuată de fratele său Ionatan, care, prin faptele sale de vitejie, apără identitatea poporului lui Dumnezeu. Recunoscut fiind ca mare preot de către regele Demetrius al II-lea, Ionatan, cu mare abilitate, a reuşit să menţină pacea în Palestina; totuşi el, prin minciună, este prins de Trifon, un pretendent la tronul Siriei, şi este ucis.

Lupta însă nu s-a terminat; ea se continuă sub conducerea lui Simon, frate al lui Iuda şi al lui Ionatan. Şi el va fi recunoscut de regii seleucizi ca mare preot şi etnarh al evreilor. În acest fel, se obţine autonomia politică; va urma o perioadă de pace şi prosperitate, care se va termina odată cu asasinarea lui Simon şi a doi din fiii săi de către ginerele său.

1, 4 Teologia

Deşi nu menţionează expres numele lui Dumnezeu, cartea întâi a Macabeilor prezintă o istorie religioasă. Într-adevăr, evenimentele sunt călăuzite de Providenţă, căci Dumnezeu este menţionat aluziv în diferite expresii: „Salvatorul lui Israel” (4, 30), „cerul” (3, 18 – 19.60), sau pur şi simplu „El” (2, 61; 3, 22).

În centrul întregii naraţiuni este Legea. De aceea lupta care se dă nu este între seleucizi şi asmonei[15], ci

15 Alt nume dat fraţilor macabei.

între cei care împlinesc Legea şi cei care i se opun. Din această cauză, nu este glorie mai mare decât aceea de a muri, cu arma în mână, pentru apărarea Legii.

Cartea întâi a Macabeilor exaltă valorile umane şi valorile supranaturale; de aceea, fidelitatea faţă de Lege zămisleşte eroismul, iar slujirea patriei se confundă cu slujirea lui Dumnezeu.

Cartea întâi a Macabeilor e un elogiu adus lui Dumnezeu, care vine în ajutorul poporului său, dar şi un elogiu adus credinţei, care obţine ajutorul divin. Poporul ales, condus cu pricepere de preotul Matatia şi de fiii săi (Iuda, Ionatan şi Simon), a voit să rămână fidel lui Dumnezeu şi Legii sale; în acest fel, şi-a păstrat identitatea, căci a pus credinţa mai presus de viaţă.

1, 4 Texte alese

1, 41 – 64: persecuţia regelui Antioh Epifanul;

2, 1 – 70: revolta lui Matatia şi a familiei sale;

3, 10 – 26: victoria lui Iuda Macabeul asupra lui Apolonius şi a lui Seron;

4, 36 – 61: purificarea şi sfinţirea templului pângărit de păgâni;

6, 1 – 17: moartea regelui Antioh Epifanul;

9, 1 – 22: moartea lui Iuda Macabeul;

9, 23 – 31: Ionatan îi urmează fratelui său Iuda la conducerea poporului;

10, 1 – 21: Ionatan devine mare preot;

12, 39 – 53: asasinarea lui Ionatan;

13, 1 – 11: Simon continuă misiunea fratelui său asasinat;

13, 32 – 53: strategia lui Simon în conducerea poporului ales;

16, 11 – 17: asasinarea lui Simon şi a fiilor săi.

1, 4 Teme

1, 13 Suntem mărturisitorii Domnului;

1, 14 Ataşamentul faţă de Dumnezeu.

10.3. CARTEA A DOUA A MACABEILOR

Cartea a doua a Macabeilor a fost scrisă pentru a învăţa poporul ales şi pentru a-l încuraja în clipele de

ameninţare a credinţei sale, prin exemplul eroic al acelora care au preferat moartea în locul lepădării de Dumnezeu şi de Legea lui.

Autorul şi data redactării

Cartea a doua a Macabeilor a fost scrisă la sfârşitul secolului al II-lea î.Hr. (înainte de *1 Mac*), în Egipt, de un autor anonim. Acesta a rezumat în această carte cele cinci scrisori ale lui Iason din Cirene, scrisori care vorbeau despre evenimentele petrecute în Palestina între anii 180 – 160 î.Hr.

Structura şi conţinutul *Structura*:

— L-2: introducere;

— 3 – 4: lupta pentru funcţia de mare preot;

— 5 – 7: prigoana sub regele Antioh Epifanul;

— 8, 1 – 15, 36: triumful iudaismului sub conducerea lui Iuda Macabeul;

— 15, 37 – 39: concluzie.

Conţinutul. În faţa ameninţării păgâne, care voia să impună cultul păgân în Israel, poporul ales apără cu preţul suferinţelor şi al morţii fidelitatea sa faţă de Dumnezeu, faţă de Lege şi faţă de templu. În această perioadă tulbure, marele preot Onias ocroteşte în mod miraculos templul, dar apoi intrigile pentru desemnarea marelui preot, ca şi favorizarea elenismului de către unii pretendenţi, i-au oferit regelui Antioh Epifanul ocazia de a încerca impunerea cultului păgân şi în Israel. Regele Antioh profanează templul, îl pradă şi dezlănţuie prigoana împotriva evreilor, care nu vor să se lepede de templu şi de Lege. În această persecuţie feroce mulţi au fost martirizaţi; printre ei sunt bătrânul Eleazar şi o mamă cu cei şapte fii ai ei.

În faţa acestor atrocităţi, pentru a apăra Legea, templul şi neamul, Iuda Macabeul organizează rezistenţa ebraică. Prin victoriile sale răsunătoare obţine independenţa Israelului, ocrotind cu forţa armelor Legea, templul şi poporul.

Teologia

Spre deosebire de cartea întâi a Macabeilor, cartea a

doua a Macabeilor dă o mai mare importanţă templului şi temelor religioase, dorind întărirea credinţei evreilor prin exemplul martirilor lor. Dintre ideile teologice prezente în această carte, amintim:

— *Maiestatea lui Dumnezeu* e prezentată de Ionatan care enumeră câteva din atributele lui Dumnezeu: Dumnezeu este singurul rege, numai el e bun şi plin de grijă, e drept, atotputernic şi veşnic (1, 24 – 25). E atât de atotputernic, încât a făcut toate din nimic (7, 28). El locuieşte în mijlocul poporului său în templu, care e cel mai mare, cel mai sfânt şi cel mai renumit de pe pământ (2, 19.22; 5, 15; 14, 31; 15, 34).

— *Observarea Legii* coboară milostivirea lui Dumnezeu asupra poporului său (8, 27). Infidelitatea faţă de Lege aduce nenorocire, iar Israelul are numai de regretat (4, 1017; 6, 12 – 16). Totuşi, căinţa poate restabili armonia şi prietenia cu Dumnezeu (7, 32 – 33.37 – 38; 8, 5; 12, 42 – 45).

— *Dumnezeu este apărătorul credincioşilor săi* (7, 6; 8, 36; 12, 11). El poate fi găsit prin rugăciune şi jertfe (3, 22). Cei care mor într-o luptă dreaptă sau cei ucişi pentru credinţă pot spera în învierea fericită (6 – 7), pe când cei nelegiuiţi vor fi pedepsiţi pentru totdeauna (5, 810; 7, 13 – 14.17.19.35).

— *Rugăciunea de mijlocire* măreşte schimbul între cer şi pământ; pe lângă îngeri, şi sfinţii se roagă lui Dumnezeu pentru Israel (15, 12 – 16). Şi cei de pe pământ, prin rugăciunea şi jertfele lor, îi pot ajuta pe cei răposaţi (12, 44 – 45).

Scoţând în evidenţă învăţătura învierii morţilor, teologia din cartea a doua a Macabeilor se apropie de teologia şcolii fariseice.

Texte alese

5, 15 – 23: regele Antioh pradă templul;

6, 1 – 17: pângărirea templului şi prigoana împotriva evreilor;

6, 18 – 31: martiriul lui Eleazar;

7, 1 – 42: martiriul unei mame cu cei şapte fii ai ei;

10, 1 – 9: Iuda purifică templul.

Teme

1, 15 Rolul credinţei în viaţa mea;

1, 16 Martiriul: har, sau temeritate?

CAPITOLUL IV

Cărţile sapienţiale de Pr. Mihai Percă

Introducere *înţelepciunea în Orientul antic*

Căutarea înţelepciunii (*hokmah* în ebraică, *sophia* în greacă) este comună tuturor culturilor Orientului antic, după cum o dovedesc culegerile de literatură sapienţială din Egipt şi Mesopotamia, ca şi din Europa (un exemplu: cei şapte înţelepţi ai Greciei antice).

În aceste culturi, înţelepciunea era privită dintr-o perspectivă practică: ea îl învaţă pe om să acţioneze cu prudenţă şi abilitate pentru a reuşi în viaţă. Aceasta însă cerea o anumită reflecţie asupra lumii; această reflecţie, la rândul ei, conducea la elaborarea unei morale, din care nu lipsea dimensiunea religioasă.

În Grecia antică, începând cu secolul al VI-lea î.Hr., reflecţia asupra lumii şi a vieţii va deveni mai speculativă, astfel încât înţelepciunea se va transforma în filosofie.

Din cele afirmate până acum, ne dăm seama că, în antichitate, înţelepciunea era un element important al civilizaţiei: ea era umanismul antichităţii.

Înţelepciunea în Sfânta Scriptură

În *Vechiul Testament*, înţelepciunea avea două trăsături paradoxale:

— *Înţelepciunea era o calitate naturală a omului*, rod al educaţiei şi al experienţei, dezvoltându-se concret în viaţa de zi cu zi, iar, mai apoi, şi în şcolile înţelepţilor.

Înţelepciunea era, în primul rând, raţională şi practică şi nu avea un conţinut moral. De aceea, era numit înţelept meşteşugarul iscusit (Ex 28, 3), sfetnicul priceput (*2 Sam* 13, 3), bătrânul experimentat (*Iob* 8, 8; 12, 12), savantul care ştia să citească, să scrie şi să interpreteze Legea (*Ier* 2, 8; 8, 8).

Din secolul al VIII-lea î.Hr., înţelepţii intră în rândul clasei conducătoare, alături de preoţi, profeţi şi demnitari

militari.

Înţelepciunea este şi o morală, astfel încât aproape se identifică cu virtutea („Frica de Iahve este temelia înţelepciunii”, *Prov* 1, 7; „Cel înţelept face ceea ce îi place lui Dumnezeu şi se fereşte de ceea ce nu îi place”, *Prov* 6, 16). Însă, înţelepciunea umană are limitele şi pericolele ei.

— *Înţelepciunea era o calitate a lui Dumnezeu*. Doar el o cunoaşte şi o cercetează; ea e ascunsă celor care trăiesc pe pământ şi e de neatins. Dumnezeu o păstrează pentru sine şi o dăruieşte unor persoane privilegiate printr-un har deosebit. Ea e oferită meşteşugarului care a făcut obiectele de cult (*Ex* 28, 3), lui Iosif (*Gen* 41, 8.38 – 39), lui Daniel (*Dan* 1, 17), regilor poporului ales, mai ales regelui David (*2 Sam* 14, 17.20) şi fiului său Solomon (*1 Rg* 3, 11.28), sfetnicilor lor (*2 Sam* 16, 23), regelui mesianic (*Is* 11, 2 – 5).

Înţelepciunea este însufleţită de Duhul lui Dumnezeu (*Iob* 15, 11); de aceea, ei îi sunt atribuite lucrări ale Duhului lui Dumnezeu: creaţia, cârmuirea regească (*Prov* 8, 14), ocrotirea poporului ales (*Înţ* 10, 15 – 11, 2), educarea oamenilor la virtute. Mai mult, în *înţ* 7, 22 – 8, 1, înţelepciunea provine din Dumnezeu ca o fiinţă care intervine la creaţie, îl sfătuieşte pe Dumnezeu, e alături de el ca o mireasă (7, 28; 8, 2.9). Iată deci că înţelepciunea nu e o simplă personificare poetică.

Noul Testament identifică înţelepciunea cu Cristos, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu. În acest sens, contemporanii lui Iisus văd în el un maestru al înţelepciunii; astfel, el este mai mult decât un profet (*Mt* 12, 41), e un învăţător, dar nu în felul cărturarilor lor (*Mc* 1, 21), e mai mare decât Solomon (*Mt* 12, 42). Sfântul Paul îl numeşte pe Iisus înţelepciunea lui Dumnezeu (*1 Cor* 1, 24.30) pentru că el însuşi este înţelepciunea şi o comunică oamenilor; el este primul născut înainte de orice făptură şi artizanul creaţiei (*Col* 1, 15 – 18; *Prov* 8, 22 – 31), strălucirea slavei Tatălui şi chipul fiinţei sale (*Evr* 1, 3; *Înţ* 7, 25). Această înţelepciune personală era odinioară ascunsă în Dumnezeu, deşi ea conducea universul, dirija

istoria, se manifesta indirect în Lege şi în învăţătura înţelepţilor. Acum ea e revelată în Iisus Cristos. Astfel textele sapienţiale ale Vechiului Testament îşi găsesc în Cristos forţa definitivă.

Iisus Cristos – Înţelepciunea Tatălui – dăruieşte înţelepciunea sa doar celor mici (*Mt* 11, 25) pentru a-i face de ruşine pe cei orgolioşi (*1 Cor* 1, 27). De aceea, înţelepciunea creştină nu se dobândeşte prin efort omenesc, ci prin revelaţia Tatălui. Ea e darul lui Dumnezeu şi-l face pe om capabil să accepte revelaţia planului mântuirii (*1 Cor* 2, 6); înţelepciunea îi dăruieşte omului puterea de a acţiona după voinţa lui Dumnezeu (*Rom* 16, 19). Ea nu poate fi oferită decât de Duhul lui Dumnezeu celor care-l primesc cu docilitate (*1 Cor* 2, 10 – 16; 12, 8; *El* 1, 17).

Aşadar, în Sfânta Scriptură înţelepciunea este revelarea misterului lui Dumnezeu, culmea cunoaşterii religioase, pe care sfântul Paul o cere de la Dumnezeu pentru credincioşi (*Col* 1, 10). Astfel, toate trăsăturile înţelepciunii din Vechiul Testament îşi găsesc în Cristos plenitudinea sensului lor. Aceasta este singura perspectivă în care descoperirile umanismului pot să se integreze în viaţa şi gândirea creştină. Omul păcătos trebuie să se lase răstignit cu înţelepciunea sa orgolioasă, dacă vrea să se renască în Cristos. Dacă face acest lucru, efortul său uman va primi un nou sens, căci el se va desfăşura sub impulsul Duhului Sfânt.

Introducere la cărţile sapienţiale

Numele de „cărţile sapienţiale” a fost dat unui grup de cinci cărţi ale Vechiului Testament: cartea lui Iob, cartea Proverbelor, cartea lui Qohelet (Cartea Ecleziastului), cartea lui Ben Sirah (Cartea Ecleziasticului), cartea lui Ben Sirah şi cartea înţelepciunii. Acestor cărţi le-au fost adăugate în mod impropriu alte două cărţi: cartea Psalmilor şi cartea Cântarea Cântărilor.

Cărţile sapienţiale nu abordează marile teme ale Vechiului Testament: legea, alianţa, alegerea, mântuirea; ele vor să lumineze destinul fiecărui om cu religia iahvistă.

Aceasta, printre altele, spune că adevărata înţelepciune este frica de Dumnezeu, iar frica de Dumnezeu înseamnă pietate, devotament.

Întrucât se preocupă de destinul individual al omului, cărţile sapienţiale au ca *temă principală problema răsplăţii*. Astfel, înţelepciunea, adică dreptatea, conduce la fericire; dimpotrivă, nebunia, adică nelegiuirea, duce la ruină. Într-adevăr, Dumnezeu răsplăteşte pe cei buni şi pedepseşte pe cei răi. Această doctrină e susţinută permanent de toate cărţile sapienţiale şi se afirmă că are la bază experienţa concretă a oamenilor, deşi aceeaşi experienţă adesea o contrazice.

Un exemplu: cartea lui Iob abordează tema suferinţei celui drept. Iob, om drept, are parte de suferinţe pe care nu le înţelege. Prietenii săi nu-l pot ajuta să le înţeleagă. Atunci Iob apelează la Dumnezeu, care îi dezvăluie măreţia lucrărilor sale în creaţie şi nimicnicia omului. De aceea, singura soluţie găsită de Iob este abandonarea încrezătoare în mâinile lui Dumnezeu.

Cartea lui Ben Sirah, rămânând fidelă acestei doctrine tradiţionale, laudă fericirea omului înţelept, dar, preocupându-se de ideea morţii, afirmă că totul depinde de această ultimă oră a vieţii: în ziua morţii, Domnul răsplăteşte pe fiecare după faptele sale (11, 26; cf. 1, 13; 7, 36; 28, 6; 41, 9).

Dan 12, 2 va exprima, la scurt timp, credinţa într-o răsplată dincolo de mormânt, care e legată de credinţa în învierea morţilor, deşi gândirea ebraică nu concepea viaţa sufletului separat de trup. Iudaismul din Alexandria, prin doctrina sufletului nemuritor, depăşeşte schema gândirii tradiţionale, astfel încât *înţ* 2, 23 afirmă că Dumnezeu l-a creat pe om pentru nemurire şi că, după moarte, sufletul credinciosului se va bucura de o fericire fără sfârşit lângă Dumnezeu, pe când cei răi îşi vor primi pedeapsa (3, 1 – 12). Astfel s-a dat răspuns marii probleme a înţelepţilor din Israel.

În paginile care urmează, ne vom apropia de fiecare carte sapienţială pentru a discerne voinţa lui Dumnezeu

care, dăruindu-ne înţelepciunea, voieşte să ne conducă la răsplata pe care ne-a pregătit-o, dacă vom păşi pe urmele aceluia care este înţelepciunea lui Dumnezeu, devenind pentru noi Calea şi Adevărul ce ne călăuzesc spre Viaţă: Iisus Cristos.

CARTEA LUI IOB

Cartea lui Iob e o capodoperă a literaturii veterotestamentare, dar şi a literaturii universale. Fiind o carte sapienţială, cartea lui Iob abordează o temă universală – *suferinţa celui nevinovat* – pe care vrea să o înţeleagă în raport cu Dumnezeu.

Titlul

Titlul cărţii vine de la Iob, care este personajul principal al cărţii. Iob era un erou al timpurilor străvechi (*Ez* 14, 14.20), care a trăit în regiunile Arabiei şi ale Edomului. Iob era un om drept, care a rămas fidel lui Dumnezeu într-o încercare excepţională. De reţinut faptul că Iob şi prietenii săi nu aparţin poporului ales.

Autorul şi data redactării

Istoria lui Iob (prologul şi epilogul) circula oral la sfârşitul mileniului al II-lea între înţelepţii Orientului antic. Ea a fost scrisă în limba ebraică în epoca profetului Samuel şi a regilor David şi Solomon (sec. XI-X î.Hr.). În timpul exilului, un poet evreu, hrănit cu lucrările profeţilor şi cu învăţăturile înţelepţilor, care a călătorit mult, după catastrofa din anul 587 î.Hr. (căderea Ierusalimului şi deportarea în Babilon), a preluat istoria lui Iob şi, compunând poemul propriu-zis, care constituie conţinutul cărţii lui Iob, vrea să înţeleagă drama poporului ales.

Structura şi conţinutul

Structura. Cât priveşte structura cărţii lui Iob, e de reţinut faptul că această carte are o parte în proză: prologul şi epilogul, şi o parte poetică: conţinutul cărţii.

— L-2 (prologul); prezintă încercările care se abat asupra lui Iob;

— 3 – 31: dialogurile poetice prezentate în trei cicluri de câte trei discursuri ale prietenilor lui Iob şi răspunsurile sale la provocările lor;

— 32 – 37: discursurile lui Elihu;

— 38, 1 – 42, 6: discursul lui Dumnezeu şi răspunsul lui Iob;

— 42, 7 – 17 (epilogul): prezintă prosperitatea lui Iob.

Conţinutul. Iob, om cu frica lui Dumnezeu şi cu o credinţă neobişnuită, dă dovadă de o conduită morală fără niciun reproş, nu numai când îi este bine, ci şi când îi este greu sau chiar rău. Deşi era omul cel mai înstărit din Orient, bogăţia nu a micşorat devotamentul său faţă de Dumnezeu. Bogat fiind, îl cinstea pe Dumnezeu şi-i ajuta pe toţi cei nevoiaşi. În ciuda bunătăţii sale, asupra lui Iob se abat mari încercări: pierde în aceeaşi zi toate bunurile (care i-au fost furate) şi copiii (ucişi de o vijelie care a prăbuşit peste ei casa în care se aflau). Dar Iob nu se descurajează, ci îşi păstrează încrederea în Dumnezeu: „Gol am ieşit din sânul mamei mele şi gol mă voi întoarce în pământ! Domnul a dat, Domnul a luat; fie numele Domnului binecuvântat!” (1, 21). La scurt timp, Iob îşi pierde şi sănătatea. Deşi nu înţelege motivul acestor suferinţe, provocat şi de soţia sa să-l blesteme pe Dumnezeu ca apoi să moară, Iob rămâne fidel lui Dumnezeu, recunoscând că Dumnezeu controlează cursul vieţii oamenilor: „Dacă am primit de la Dumnezeu cele bune, nu le vom primi oare şi pe cele rele?” (2, 10).

Auzind de suferinţa lui Iob, trei prieteni ai lui Iob – Elifaz, Bildad şi Ţofar – vin să-l mângâie; consternaţi de mizeria şi durerea prietenului lor, timp de şapte zile nu sunt în stare să scoată un cuvânt. Iob, copleşit de suferinţă şi neputinţă, rupe tăcerea blestemând ziua naşterii sale. Cei trei prieteni, susţinători ai doctrinei tradiţionale că orice suferinţă e pedepsirea unui păcat, vor să-l convingă pe Iob de păcatele sale, dar Iob le răspunde rând pe rând susţinându-şi nevinovăţia; el refuză să creadă că suferinţele sunt doar o pedeapsă; mai mult, el vrea să-l întâlnească pe Dumnezeu, pentru că e sigur că el îi va face dreptate, îl va reabilita şi îl va salva. Iob e convins că înţelepciunea lui Dumnezeu depăşeşte priceperea omului (28).

Apărându-şi din nou nevinovăţia, în dialog intră un personaj nou numit Elihu, care vrea să demonstreze că suferinţa îl ajută pe om să se cunoască, ea având valoare educativă (32 – 37). Dar întrebarea lui Iob – dacă Dumnezeu este drept, de ce suferă cel nevinovat? – e încă fără răspuns. Iob e convins că numai întâlnirea cu Dumnezeu îi va rezolva problema. Dumnezeu intervine şi, prin întrebări adresate lui Iob, îşi dezvăluie măreţia şi puterea. Copleşit de înţelepciunea şi puterea lui Dumnezeu, Iob îşi recunoaşte nimicnicia: îşi dă seama că trebuie să-l accepte pe Dumnezeu aşa cum este şi că nu trebuie să mai pună la îndoială planurile divine. De aceea, se încredinţează milostivirii şi atotputerniciei lui Dumnezeu. În faţa acestei atitudini, Dumnezeu îl reabilitează pe Iob: îi dublează averea, îi reface familia, îi redă sănătatea şi îl va ocroti în toate zilele vieţii sale.

Iob, om al credinţei, ne învaţă cum încrederea în Dumnezeu – ale cărui căi nu le cunoaştem – poate să ne conducă la răbdare şi pace.

Teologia

Cărţile sapienţiale tratează mai multe probleme deodată; cartea lui Iob însă se preocupă de o singură problemă: *de ce suferă cel nevinovat*? Dumnezeu este drept (răsplăteşte pe fiecare după faptele sale), este atotputernic (nimic nu scapă controlului său) şi plin de grijă faţă de fiecare om (nu e indiferent faţă de niciun om) şi, totuşi, de ce trebuie să sufere cel nevinovat? Cartea lui Iob ne dă câteva răspunsuri:

— Orice rău şi suferinţă vine de la diavol;

— Suferinţa este o încercare a fidelităţii omului faţă de Dumnezeu;

— Suferinţa încearcă virtutea celui nevinovat;

— Ea poate fi şi o pedeapsă pentru păcatele făcute din slăbiciune sau omisiune;

— Suferinţa poate preveni greşeli mai grave şi îl fereşte pe om de orgoliu;

— Nu trebuie uitat faptul că fericirea celor nelegiuiţi e de scurtă durată.

Lecţia pe care o primim prin această carte este următoarea: omul trebuie să fie statornic în credinţă, chiar şi atunci când nu înţelege motivul suferinţelor sale.

Autorul cărţii lui Iob ne prezintă în felul său specific *viziunea sa despre Dumnezeu*. Pentru el, Dumnezeu este unic (5, 9; 9, 10), e creatorul şi stăpânul universului (12, 13), e inaccesibil (23, 8 – 9), e transcendent (11, 89). El a creat toate minunăţiile universului, care reflectă măreţia şi atotputernicia sa (cf. 40, 1 – 41, 6). Mintea umană poate cunoaşte doar parţial măreţia lucrărilor divine (26, 14). Vorbind despre Dumnezeu, cartea lui Iob dă lui Dumnezeu mai multe nume: El, Eloah, Elohim, Shadday.

Doctrina despre *răsplată* pentru binele făcut şi *pedeapsă* pentru răul săvârşit e o doctrină valabilă, cu care şi Iob este de acord. Această doctrină conduce evenimentele cărţii Judecătorilor.

Tradiţia şi experienţa trebuie mereu confruntate pentru a înţelege voinţa lui Dumnezeu, care se revelează progresiv.

Angelologia. Îngerii alcătuiesc escorta de onoare a lui Dumnezeu, fiind mesagerii săi îndeplinind şi funcţia de mediator între Dumnezeu şi om (5, 1; 33, 23 – 24). Satana este şi el un înger duşmănos care-i încearcă pe oameni şi îi acuză (1, 6) pentru că nu crede în virtuţile lor (1, 7 – 8).

Antropologia. Omul este creatura lui Dumnezeu, de la care are viaţa; el e o fiinţă fragilă asemenea unei frunze care cade toamna sau unei flori plăpânde (14, 2). Deşi suferă, Iob nu se gândeşte niciodată să-şi ia viaţa; nu înţelege sensul suferinţei sale – aceasta e suferinţa lui cea mai mare, nu suferinţa fizică – dar învaţă, din dialogul cu Dumnezeu, că atitudinea cea mai înţeleaptă trebuie să fie reverenţa şi abandonarea în mâinile lui Dumnezeu, care este atent la nevoile cele mai personale ale fiecărui om. Un mijloc eficace pentru a obţine ajutorul lui Dumnezeu este rugăciunea (8, 5 – 7; 11, 13 – 15).

Texte alese

1 – 2: prologul;

3: tânguirea lui Iob;

4, 2 – 11: doctrina răsplăţii;
7, 11 – 21: protestul lui Iob faţă de Dumnezeu;
18, 5 – 21: destinul celui rău;
19, 23 – 27: speranţa lui Iob în înviere;
23: dorinţa lui Iob de a-l întâlni pe Dumnezeu ca să-i explice suferinţa;
28: căutarea înţelepciunii;
29 – 31: ultimul discurs al lui Iob;
38 – 39: discursul lui Dumnezeu;
42, 1 – 6: răspunsul final al lui Iob;
42, 7 – 17: epilogul cărţii.

Teme

Atitudinea mea faţă de suferinţă;
Iisus şi suferinţa oamenilor;

— De reţinut din cartea lui Iob e faptul că omul în faţa problemelor şi contradicţiilor vieţii găseşte răspuns numai la Dumnezeu, care călăuzeşte toate. El vorbeşte numai aceluia care rămâne în credinţă şi trăieşte conform ei.

CARTEA PSALMILOR

Ca orice popor, Israelul a avut poezia proprie, dar tezaurul liricii religioase a lui Israel s-a păstrat în Psaltire. Cartea Psalmilor este o culegere de rugăciuni născute în cursul istoriei poporului evreu, devenită „rugăciunea lui Israel”. Nu există carte a Sfintei Scripturi mai folosită în liturgie decât cartea Psalmilor atât în viaţa poporului ales, cât şi în viaţa creştinilor. Fermecat de frumuseţea psalmilor şi de problemele atât de variate pe care ei le abordează, sfântul Augustin spunea „Psaltirea mea, bucuria mea”.

Titlul

Culegerea psalmilor are în Biblia ebraică denumirea de „*sefer tehillim*” care în traducere înseamnă „Cartea laudelor”; cuvântul „laude” se referă la conceptul de rugăciuni adresate lui Dumnezeu.

Septiiaginta, pentru traducerea acestui titlu, a folosit două cuvinte: *psalmos* (= acţiunea de acordare a instrumentelor cu coarde sau însăşi melodia care

acompania rugăciunea) şi *psalterion* (= instrumentul cu coarde care acompania psalmii). Al doilea termen se referă la colecţia de imnuri în general, pe când primul termen se referă la fiecare imn în parte. În această ultimă formă, respectivul termen a intrat în limbile moderne, inclusiv în limba română sub forma de „psalm”.

Autorul şi data redactării

Cartea Psalmilor a cunoscut o formare progresivă de pe timpul regelui David (secolul al X-lea) până în secolul al III-lea î.Hr.

Cei mai mulţi psalmi sunt atribuiţi regelui David, pentru că el era marele poet şi muzician al Israelului, organizatorul cultului de la sanctuar, dar şi modelul dreptului persecutat, al păcătosului căit; el este, de asemenea, şi chip al lui Mesia.

Fiecare psalm are un titlu (excepţie 34 de psalmi) în care se menţionează autorul, instrumentul de acompaniament, ca şi evenimentul care l-a prilejuit. Astfel pe lângă regele David, unii psalmi sunt atribuiţi următorilor autori: Asaf, fiii lui Core, Solomon, Moise, Hernan şi Etan.

Structura şi conţinutul

Cartea Psalmilor este o colecţie de 150 de psalmi. Numerotarea lor însă diferă; astfel de la *Ps* 10 la 148 numerotarea din Biblia ebraică este cu un număr înainte faţă de Septiiaginta şi Vulgata, care unesc *Ps* 9 şi 10 şi *Ps* 114 şi 115, dar împart în două *Ps* 116 şi *Ps* 147[16].

Psalmii pot fi clasificaţi după mai multe criterii:

după imaginea Pentateuhului; în acest sens Psaltirea e împărţită în cinci cărţi:

— Cartea întâi: 1 – 41;
— Cartea a doua: 42 – 72;
— Cartea a treia: 73 – 89;
— Cartea a patra: 90 – 106;
— Cartea a cincea: 107 – 150.

Fiecare carte se termină cu o doxologie, care, de fapt, face despărţirea între ele.

16 Numerotarea psalmilor este după Biblia ebraică.

după numele divin folosit:

— Iahve (= Domnul): 3 – 41; 90 – 150;

— Elohim (= Dumnezeu): 42 – 83.

după genurile literare:

Psalmi sub formă de imn. Compoziţia lor e destul de constantă: fiecare imn începe cu îndemnul de a-l lăuda pe Dumnezeu. Cuprinsul imnului detaliază motivele acestei laude (minunile făcute de Dumnezeu în creaţie şi în istorie, mai ales pentru salvarea poporului). Concluzia reia formula introductivă sau exprimă o rugăciune.

Între aceşti psalmi distingem:

— *Cântările Sionului*: 46; 48; 76; 87 (exaltă cetatea sfântă, locuinţa Celui Preaînalt şi ţinta pelerinajelor).

— *Psalmii împărăţiei lui Dumnezeu*: 47; 93; 96 – 98 (celebrează domnia universală a lui Iahve).

Psalmi de cerere. Sunt rugăciuni adresate direct lui Dumnezeu când omul este în suferinţă, necaz sau durere. Aceşti psalmi încep cu o invocare, care e susţinută de un apel de ajutor, exprimarea unei cereri sau de mărturisirea încrederii în bunătatea lui Dumnezeu. În cuprinsul lor, psalmii de cerere exprimă motivaţiile acestei implorări şi descriu situaţia dificilă a celor care cer, amintind lui Dumnezeu intervenţiile sale minunate în favoarea poporului său, cerându-i-se să intervină şi acum cu ajutorul său. Aceşti psalmi se încheie cu certitudinea că rugăciunea este ascultată şi printr-un act de mulţumire.

Psalmii de cerere pot fi:

— *Colectivi*, ei sunt rostiţi în caz de dezastru naţional sau de tristeţe naţională din cauza unei înfrângeri sau de vreo calamitate (*Ps* 12; 44; 60; 74; 79; 80; 83; 85; 106; 123; 129; 137);

— *Individuali*: psalmii din această categorie sunt numeroşi, iar tematica lor e foarte variată: pericolul morţii, persecuţie, exil, bătrâneţe, boală, calomnie, păcat etc. (3; 5 – 7; 17; 22; 28; 51; 102 etc.).

Psalmi de mulţumire. Sunt psalmii în care predomină caracterul de mulţumire, de recunoştinţă (18; 21; 30; 33; 34; 40; 65 – 68; 116; 118; 144 etc.). Ei sunt răspunsul dat

lui Dumnezeu pentru binefacerile sale sau pentru minunăţiile creaţiei fiind un semn al recunoştinţei faţă de bunătatea şi grija lui Dumnezeu. Aceşti psalmi arată că omul, care a simţit bunătatea lui Dumnezeu, devine martorul şi apostolul acesteia în faţa oamenilor, fraţii săi. Psalmii de mulţumire pot fi:

— *Colectivi*: mulţumirea adusă lui Dumnezeu pentru recolta bună, pentru o victorie sau pentru eliberarea de vreun pericol naţional;

— *Individuali*: cei care se roagă aceşti psalmi, după ce amintesc suferinţele îndurate şi rugăciunea ascultată, îşi exprimă recunoştinţa şi îndeamnă pe credincioşi să-l laude pe Dumnezeu împreună cu ei.

Totuşi, această împărţire nu este exhaustivă, pentru că există şi psalmi în care aceste elemente de despărţire se îmbină armonios: 27; 31; 89; 119.

Teologia

Expresiile de religiozitate pe care le întâlnim în cartea Psalmilor ne oferă o perspectivă a teologiei biblice veterotestamentare. Din aceasta, amintim câteva caracteristici esenţiale.

Dumnezeul lui Israel. În psalmi, imaginea lui Dumnezeu este aceeaşi ca în întreaga tradiţie ebraică: Dumnezeul lui Israel este creatorul universului (Ps 8, 4) şi izvorul oricărei vieţi (*Ps* 36, 10); el şade pe tron în ceruri (*Ps* 47, 6), dar şi în Ierusalim (*Ps* 76, 3). Dumnezeu face din Israel poporul său cu care încheie alianţă pe Muntele Sinai, dar şi cu regele David (*Ps* 132). Poporul ales îşi dă seama că Dumnezeu e preocupat de soarta lui Israel, dar şi a tuturor popoarelor (*Ps* 117).

Dumnezeul lui Israel este un Dumnezeu maiestuos care inspiră frică (*Ps* 89, 8) şi încredere (*Ps* 23); dar, în acelaşi timp, el este un Dumnezeu exigent (*Ps* 75, 8) şi milostiv (*Ps* 85, 3); el este „bun şi milostiv… încet la mânie şi mare în iubire” (*Ps* 103, 8; cf. *Ps* 86, 5).

Demnitatea omului. Creându-l pe om după chipul şi asemănarea sa, Dumnezeu i-a încredinţat responsabilitatea asupra tuturor fiinţelor vii (*Ps* 8; *Gen* 1, 28; 2, 19).

Psalmiştii se miră de această demnitate (*Ps* 8, 5; 144, 3 ş.a.), deşi sunt conştienţi că viaţa omului e trecătoare. Omul depinde total de Dumnezeu (Ps 139); el îi oferă toate cele necesare pentru viaţă (*Ps* 65, 10 – 14) şi-l ocroteşte de orice rău (*Ps* 121). Dumnezeu îi apără în mod deosebit pe cei săraci şi necăjiţi (*Ps* 40, 18), pe văduve şi orfani care nu sunt capabili să se apere (*Ps* 68, 6). Fragilitatea omului este pentru Dumnezeu ocazia de a-şi manifesta grija afectuoasă faţă de el.

Creaţia. Creaţia este lucrarea mâinilor lui Dumnezeu (*Ps* 104), în care el îşi manifestă măreţia şi bunătatea. De aceea, creaţia nu mai este văzută ca un rival în cultul ce trebuie dat lui Dumnezeu (cum era la popoarele păgâne: acestea se închinau aştrilor, animalelor sau arborilor falnici), ci devine un ajutor în rugăciunea către Dumnezeu: el e preamărit pentru măreţia şi frumuseţea creaţiei (*Ps* 148).

Viitorul poporului şi al fiecărui om. Există psalmi care preamăresc regalitatea lui Dumnezeu şi descriu lupta sa cu forţele răului pentru restaurarea naţiunii (*Ps* 14, 7). Dumnezeu va dovedi falsitatea idolilor (*Ps* 96, 5) şi va conduce toate popoarele la cinstirea adevăratului şi singurului Dumnezeu (*Ps* 96, 7 – 10). Aceasta va fi opera lui Mesia (*Ps* 2, 7 – 9).

Cât priveşte viitorul fiecărui om e de notat faptul că Dumnezeu răsplăteşte pe fiecare după faptele sale. Cel drept, când suferă, deşi e nevinovat, nu trebuie să uite că prosperitatea celor răi e de scurtă durată; această convingere îl va ocroti pe omul drept de ispita invidiei faţă de cei păcătoşi care se bucură pe moment de prosperitate (*Ps* 37, 2). Suferinţa celui nevinovat duce la bucurie şi fericire. Ea e mijlocul prin care omul drept îşi ispăşeşte păcatele, se purifică şi îşi deschide inima faţă de Dumnezeu. Problema răsplăţii individuale va fi rezolvată mai târziu, odată cu progresul revelaţiei, care ne descoperă realitatea vieţii de după moarte.

Rugăciunea. Rugăciunea străbate de la un capăt la altul întreaga Psaltire. Rugându-ne psalmii, noi nu facem

altceva decât să ne rugăm cu cuvintele pe care însuşi Dumnezeu ni le-a inspirat; ne rugăm cu cuvintele care-i plac lui Dumnezeu. În rugăciunea psalmilor, evreul pios îl laudă pe Dumnezeu pentru creaţie, pentru grija pe care i-o poartă, pentru eliberarea poporului, pentru faptele minunate pe care Dumnezeu le-a făcut în favoarea poporului său. În psalmi, el îşi exprimă recunoştinţa pentru binefacerile primite; tot în rugăciunea psalmilor, plânge şi suspină după ajutor în momentele de încercare, cere iertare pentru greşelile făcute şi ispăşeşte cu bucurie păcatele săvârşite. De aceea, sfântul Augustin spunea „Psalterium meum, gaudium meum" (Psaltirea mea e bucuria mea).

Valoarea spirituală a psalmilor

Psalmii au fost rugăciunea Vechiului Testament, în care Dumnezeu însuşi a inspirat sentimentele pe care copiii săi trebuie să le aibă faţă de el şi cuvintele de care trebuie să se slujească pentru a se adresa lui în rugăciune.

Iisus a recitat psalmii; de asemenea Sfânta Fecioară, apostolii şi martirii. De aceea şi Biserica creştină a făcut din psalmi, fără a schimba ceva, rugăciunea ei oficială, deoarece ei au o rezonanţă universală exprimând atitudinea pe care fiecare om trebuie să o aibă faţă de Dumnezeu. Totuşi, sensul psalmilor s-a îmbogăţit considerabil: în noua alianţă, credinciosul îl laudă pe Dumnezeu şi-i mulţumeşte pentru că a revelat misterul vieţii sale intime, pentru că l-a răscumpărat prin sângele Fiului său, pentru că l-a revărsat pe Duhul Sfânt; de aceea, în Liturgia Orelor, fiecare psalm se încheie cu doxologia (rugăciunea „Slavă Tatălui"). Implorarea ajutorului divin din Vechiul Testament devine mai arzătoare de când cina cea de taină, crucea şi învierea l-au învăţat pe om iubirea infinită a lui Dumnezeu, universalitatea şi gravitatea păcatului, ca şi slava promisă celor drepţi. Speranţele cântate de psalmi s-au împlinit: Mesia a venit; el domneşte şi toate popoarele sunt chemate să-l laude.

Diversitatea tematicii psalmilor

Pe lângă cele trei genuri literare ale psalmilor

(imnuri, psalmii de cerere şi psalmii de mulţumire) mai întâlnim şi multe alte genuri, pe care încercăm să le enumerăm în continuare. E bine să le cunoaştem.

Psalmii regali. Ici şi colo, în cartea Psalmilor, aparţinând diferitor genuri literare, întâlnim „cântece regale", care sunt oracole în favoarea regelui (2; 110), rugăciuni pentru rege (20; 61; 72), mulţumire pentru rege (21), rugăciunile regelui (18; 28; 63; 101), un cântec regal pentru procesiune (132), un imn regal (144) şi chiar un imn pentru o căsătorie princiară (45). Aceşti psalmi sunt importanţi pentru că, în gândirea poporului lui Dumnezeu, regele este „unsul" Domnului; e numit uneori „fiu al lui Dumnezeu" a cărui împărăţie nu va avea sfârşit. Regele era un simplu reprezentant al lui Dumnezeu pe pământ (nu era întruchiparea divinităţii, ca la popoarele vecine). Mesianismul regal începe odată cu profeţia lui Natan (*2 Sam* 7) şi va fi alimentat, în sânul poporului ales, de psalmii regali.

Psalmii de cult. Anumiţi psalmi erau folosiţi în cultul de la templu; unii erau recitaţi în incinta templului (48; 65; 95; 96; 118 etc.), iar alţii în pelerinajul spre sanctuar şi se numeau „psalmii treptelor" (120 – 134). E sigur faptul că mulţi psalmi au fost creaţi pentru uzul de la templu sau pentru necesităţi de cult.

Psalmii mesianici. Psalmii regali sunt şi psalmi mesianici, pentru că Dumnezeu a promis că din neamul regelui David se va naşte Mesia (*2 Sam* 7). Din această categorie fac parte *Ps* 2; 72; 110 etc.

Psalmii aleluiatici. Se numesc astfel pentru că în ei intervine cuvântul „Aleluia". Aparţin acestei categorii următorii psalmi: *Ps* 104 – 107; 111 – 117; 135; 136; 146 – 150.

Psalmii sapienţiali. Aceşti psalmi abordează în general problema doctrinei tradiţionale despre răsplată; numai puţini dintre ei întrevăd răspunsul adevărat şi complet. Acestei categorii îi aparţin următorii psalmi: *Ps* 1; 9; 12; 14; 15; 17; 36; 37; 49; 52; 53; 73; 91; 94; 112; 119; 127; 128; 139.

Texte alese

Ps 1: cele două căi;
Ps 8: puterea numelui lui Dumnezeu;
Ps 16: Domnul este partea mea de moştenire;
Ps 22: suferinţele şi speranţele celui drept;
Ps 23: bunul Păstor;
Ps 34: lauda dreptăţii divine;
Ps 51: ai milă de mine, Dumnezeule;
Ps 63: dorinţa arzătoare după Dumnezeu;
Ps 104: splendorile creaţiei;
Ps 105: istoria minunată a lui Israel;
Ps 119: elogiul Legii lui Dumnezeu;
Ps 127: abandonarea în mâinile Providenţei;
Ps 130: De profundis;
Ps 146: imn către Dumnezeu care ajută;
Ps 150: doxologie finală.

Teme

Comentaţi *Ps* 2;
Compuneţi un psalm.

CARTEA PROVERBELOR

Cartea Proverbelor este o veritabilă antologie a înţelepciunii poporului evreu, fiind o culegere de cugetări, aforisme şi maxime bazate pe experienţa vieţii; ele îl călăuzesc pe om spre înţelepciunea adevărată, care vine de la Dumnezeu.

Titlul

Titlul cărţii vine de la cuvântul „*mashal* = asemănare, similitudine, proverb. Acest cuvânt provine din rădăcina unui verb care înseamnă „a se asemăna cu”; astfel cuvântul „mashal” include şi ideea de comparaţie îndreptându-ne spre ideea de parabolă.

Proverbul este o cugetare lapidară, care scoate în evidenţă un adevăr simplu, evident prin sine. El e o formă literară care exprimă concis, prin comparaţii, asemănări, parabole sau pilde înţelepciunea bunului simţ.

Autorul şi data redactării cărţii

Fiind o „colecţie de colecţii de proverbe” (cf. structura cărţii), cartea Proverbelor este rezultatul unui

lung proces de creştere care a început pe timpul regelui Solomon şi s-a terminat la începutul secolului al V-lea, în Regatul lui Iuda. Părţile cele mai vechi sunt cele două mari culegeri din capitolele 10 – 22 şi 25 – 29, care constituie partea centrală a cărţii. Prima culegere conţine 375 de sentinţe purtând numele de „Proverbele lui Solomon”; a doua colecţie conţine 128 de sentinţe şi e introdusă de cuvintele „Iată proverbe de-ale lui Solomon transcrise de oamenii lui Ezechia”. De aici vine denumirea de „cartea Proverbelor”. Ele sunt atribuite lui Solomon pentru că el „a rostit 3.000 de sentinţe” (*1 Rg* 5, 12).

Cartea Proverbelor e cartea care merită cel mai mult să fie atribuită regelui Solomon, pentru că el era expert în înţelepciunea umană (*1 Rg* 3, 16 – 18) şi avea o cultură enciclopedică (*1 Rg* 3, 4 – 14). Apoi se ştie că Solomon a domnit într-o perioadă de mare prosperitate materială şi de un remarcabil progres cultural. Atribuindu-i-se această carte, ea primea o mai mare autoritate şi o mare credibilitate. Două fragmente din cartea Proverbelor sunt atribuite unor înţelepţi străini de poporul evreu: Agur şi regele Lemuel.

Structura şi conţinutul

Aşa cum se prezintă, cartea Proverbelor pare să fie „ghidul pentru a avea succes în viaţă”. Această carte vrea să înveţe diferite categorii de persoane, din diverse condiţii sociale, adevărata înţelepciune.

Cartea este structurată astfel:

— 1, 1 – 9, 18: elogiază înţelepciunea şi roadele ei, invitându-ne să o dobândim; vorbeşte şi despre nechibzuinţa celor nebuni care sunt stăpâniţi de patimi (autor anonim);

— 10, 1 – 22, 16: reguli de conduită (atribuite lui Solomon);

— 22, 17 – 24, 34: datorii faţă de aproapele; cumpătare, lene etc. (atribuite unui grup de înţelepţi);

— 25 – 29: diverse maxime culese de oamenii regelui Ezechia (atribuite lui Solomon);

— 30, 1 – 14: despre înţelepciunea divină şi

mediocritatea omului (atribuită lui Agur);

— 30, 15 – 33: maxime având subiecte diverse (autor anonim);

— 31, 1 – 9: instrucţiuni în folosul regilor (atribuite regelui Lemuel);

— 31, 10 – 31: poem alfabetic care elogiază soţia virtuoasă (autor anonim).

Teologia

Întrucât este rodul mai multor secole de reflecţii ale înţelepţilor, în cartea Proverbelor se observă un progres al doctrinei. În colecţiile principale (10 – 22, 16 şi 25 – 29) domină tonul unei înţelepciuni umane şi profane, dar deja unul din şapte proverbe are caracter religios.

Cartea Proverbelor expune o teologie practică:

— Dumnezeu răsplăteşte adevărul, caritatea, curăţia inimii şi umilinţa, dar pedepseşte viciile care se opun acestor virtuţi. Izvorul şi rezultatul acestor virtuţi sunt *frica de Dumnezeu*, în care trebuie să avem totdeauna încredere. În acest fel, doctrina tradiţională despre răsplată şi pedeapsă, aplicată până acum poporului, este aplicată şi fiecărei persoane în parte: fericirea sau nenorocirea fiecăruia depinde de fidelitatea faţă de Legea lui Dumnezeu sau de dispreţul faţă de ea.

— Întrucât cartea Proverbelor are ca subiect buna conduită, se insistă pe *stăpânirea de sine* care recere: sobrietate în folosirea hranei şi a băuturii, controlul asupra limbii, onestitatea în afaceri, fidelitatea în căsătorie, imparţialitatea la judecată, valoarea pomenii. Dar toate aceste fapte bune ale vieţii morale au ca bază necesară credinţa. De aceea, omul înţelept se identifică cu omul religios, iar frica de Dumnezeu este unicul principiu al înţelepciunii (*Prov* 1, 7).

— Cartea Proverbelor nu e o culegere literară sau un document istoric asupra mentalităţii unor oameni dintr-o epocă îndepărtată, ci ea, făcând parte din Sfânta Scriptură, este instrumentul Cuvântului lui Dumnezeu adresat poporului său. Având titlul „Proverbele lui Solomon, fiul lui David, regele lui Israel” vrea să ne arate

că toate versetele şi sentinţele ei trebuie citite în perspectiva istoriei mesianice, istoria lui Israel în drum spre casa lui Dumnezeu.

— Acceptând şi reflecţiile înţelepţilor străini şi plasându-le sub patronajul lui Solomon, „fiul lui David", cartea Proverbelor sfinţeşte şi justifică toată înţelepciunea oamenilor, astfel că a aparţine poporului lui Dumnezeu nu înseamnă a te dezumaniza, ci a sublima calităţile, virtuţile şi priceperea omului.

Texte alese

1, 8 – 19: copilul (ucenicul) înţelept fuge de copiii răi;

1, 20 – 33: înţelepciunea ne invită s-o urmăm;

2, 1 – 22: înţelepciunea e o comoară ascunsă care ne apără;

3, 13 – 35: bucuriile înţeleptului;

6, 6 – 11: leneşul şi furnica;

8: o nouă invitaţie a înţelepciunii pentru a o urma;

23, 15 – 28: îndemnuri părinteşti;

23, 29 – 35: portretul beţivului;

24, 30 – 34: portretul leneşului;

31, 1 – 9: cuvintele lui Lemuel;

31, 10 – 31: elogierea soţiei înţelepte.

Teme

Vreau să am succes în viaţă;

Învăţaţi pe de rost trei proverbe şi comentaţi-le.

CARTEA ECLEZIASTULUI

Cartea Ecleziastului – numită şi cartea lui Qohelet – prezintă reflecţiile personale ale autorului asupra contradicţiilor vieţii; omul nu înţelege sensul vieţii sale, pentru că înţelepciunea sa este limitată. Poate spera într-un viitor bun şi fericit dacă se teme de Dumnezeu şi dacă ţine poruncile sale.

Titlul

Numele de „Ecleziastul" dat acestei cărţi provine de la cuvântul grec *ekklesiastes*, care este traducerea cuvântului ebraic „Qohelet" (de la cuvântul ebraic *qahal* = adunare) şi înseamnă „cel ce vorbeşte unei adunări", predicator, orator. Deci Ecleziastul sau Qohelet nu este

numele propriu al unei persoane, ci numele unei funcţii.

Cartea Ecleziastului aparţine grupului cărţilor „*Meghilof* (alături de *Ct*, *Rut*, *L-am*, şi *Est*) care se citeau la sărbătoarea Corturilor. Cartea Ecleziastului se citea în a treia zi a sărbătorii (care dura şapte zile) şi introducea în sărbătoare o notă gravă amintind comunităţii iudaice că bucuriile existenţei pământeşti sunt trecătoare.

Autorul şi data redactării

Deşi din titlul cărţii şi din 1, 16 se deduce că autorul cărţii este regele Solomon, această atribuire e o ficţiune literară a autorului, care pune reflecţiile sale sub patronajul celui mai ilustru dintre înţelepţii Israelului.

Cartea este scrisă de un singur autor, fapt confirmat de unitatea stilului şi a vocabularului, dar a fost editată de un ucenic al său, care a adăugat şi ultimele versete (12, 9 – 14). Oricum, Ecleziastul este un israelit învăţat din Palestina, probabil din Ierusalim, care a scris această carte în limba aramaică, în secolul al III-lea î.Hr., pe când Palestina era supusă regilor ptolemei. El nu este un simplu materialist pentru că îşi mărturiseşte credinţa în Dumnezeu şi îşi raportează viaţa la el.

Structura şi conţinutul

Structura

Deşi este greu de făcut o împărţire tematică a conţinutului cărţii, este bine să amintim pentru început *trei idei-cheie*:

— Viaţa e plină de contradicţii;

— Numai Dumnezeu, Stăpânul istoriei şi Domnul creaţiei, îi cunoaşte sensul;

— Omul e incapabil să descopere voinţa lui Dumnezeu pentru viitor; el i-o revelează progresiv.

Încercând o împărţire a cărţii, distingem un prolog, trei părţi şi un epilog:

— 1, 1 – 11: *prologul* – nimic nu e nou sub soare;

— 1, 12 – 3, 22: *examinarea lucrurilor temporale* – înţelepciune, plăcere, bogăţie, dorinţe, viitorul nesigur, răspunderea omului în faţa lui Dumnezeu;

— 4, 1 – 7, 29: *analiza relaţiilor economice ale omului*

– în raport cu viaţa, bucuria, religia şi cu semenii decăzuţi;

— 8, 1 – 12, 7: *limita înţelepciunii umane* – omul îşi dă seama că iubirea, norocul, vârsta sunt trecătoare; sensul vieţii îl cunoaşte numai Dumnezeu;

— 12, 8 – 14: *epilogul* – soluţia în faţa deşertăciunii vieţii este frica de Dumnezeu şi împlinirea poruncilor sale.

Conţinutul

Afirmaţiile autorului sunt variaţii pe o temă unică: *deşertăciunea lucrurilor omeneşti*, fapt afirmat la începutul şi sfârşitul cărţii (1, 2; 12, 8; expresia aceasta intervine în carte de 25 de ori). Totul e decepţionant: ştiinţa, bogăţia, iubirea, viaţa însăşi. Viaţa e formată din succesiunea unor fapte şi evenimente, când mai bune, când mai rele, şi se termină cu bătrâneţea şi moartea, care loveşte fără deosebire şi pe înţelepţi şi pe nebuni, pe bogaţi şi pe săraci, oamenii şi animalele (3, 14 – 20). Autorul e tulburat de misterul de dincolo de mormânt şi nu întrevede nicio soluţie (3, 21; 9, 10; 12, 7). Dar Ecleziastul e un om credincios: el crede în Dumnezeu, ştie că Dumnezeu nu trebuie să-i dea seamă omului de ceea ce se întâmplă; ştie, de asemenea, că omul trebuie să accepte din mâna lui Dumnezeu şi bucuriile şi încercările (7, 14); principala lui datorie este să împlinească poruncile şi să se teamă de Dumnezeu (5, 6; 8, 12 – 13).

Teologia

Cartea Ecleziastului constituie o nouă etapă în dezvoltarea gândirii biblice arătând că doctrina tradiţională despre răsplata individuală e insuficientă. Dacă în cartea lui Iob se demonstra că suferinţa nu este în mod necesar rezultatul păcatului şi poate surveni independent de orice vinovăţie, Ecleziastul se întreabă: *care e răsplata omului virtuos*?

— Autorul observă că omul, chiar fiind drept, poate obţine tot ce-şi doreşte fără a fi mulţumit sau satisfăcut. Ecleziastul refuză să admită concepţia cvasimecanică a Providenţei, susţinută de doctrina tradiţională; el refuză, de asemenea, să admită că fericirea pământească este scopul vieţii; viaţa nu poate fi doar o pură căutare a

plăcerii. Fericirea omului nu e niciodată datorată. Datoria omului este aceea de a accepta tot ceea ce îi vine din mâna Domnului, de care să se bucure fără a ignora faptul că, într-o zi, va da seamă în faţa lui Dumnezeu de toate faptele sale. Deşi nu întrevede fericirea evanghelică a săracilor, Ecleziastul recunoaşte că nici cei bogaţi nu sunt fericiţi. Astfel, el îi invită pe oameni să se gândească la o altă soluţie, la un alt răspuns mai complet, mai mulţumitor. Oricum, pe moment, soluţia cea mai bună este întoarcerea la mai multă simplitate şi omenie.

— *Dumnezeu*, pentru Ecleziast, este cel care a făcut toate lucrurile (11, 5; 8, 17), el e creatorul (12, 1): el a făcut lumea frumoasă (3, 11) şi pe om drept (7, 29); omul trebuie să se teamă de Domnul (3, 14; 5, 6; 7, 18) şi să-i ofere un cult spiritual (4, 17); el va judeca pe fiecare după faptele sale (3, 17; 11, 9; 9, 7; 12, 14). În aşteptarea acestei dări de seamă definitive, Dumnezeu oferă oamenilor o fericire reală, deşi limitată (8, 15; 9, 7; 11, 9) de care trebuie să profite, fără a se lăsa acaparaţi prea mult de ea. Aşadar: „Teme-te de Dumnezeu şi păzeşte poruncile lui. Acesta este lucrul cuvenit fiecărui om, căci Dumnezeu va judeca toate faptele ascunse, fie bune, fie rele” (12, 13.14).

Texte alese

2, 12 – 17: evaluarea înţelepciunii şi a nebuniei;

3: ordinea de neschimbat în lucruri;

5, 1 – 6: respectul faţă de Dumnezeu;

5, 17 – 20: bunurile materiale sunt darul lui Dumnezeu;

7, 13 – 25: enigma lumii;

8, 5 – 15: sancţiuni morale;

9, 13 – 10, 15: diferite proverbe pentru viaţă;

11, 7 – 12, 8: poem despre plăcere, tinereţe şi bătrâneţe.

Temă

Viaţa merită să fie trăită?

Comentaţi *Qoh* 5, 10; 7, 3.9.14; 8, 12; 10, 10; 11, 9.

CARTEA CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

Cartea *Cântarea Cântărilor* este cel mai frumos cântec, format din o suită de poeme de iubire, în care se vorbeşte despre iubirea reciprocă dintre un tânăr şi o tânără care se întâlnesc, se rătăcesc, se caută şi, în final, se regăsesc. Având acest subiect, cartea *Cântarea Cântărilor* pare o carte ciudată în Sfânta Scriptură. De aceea, e legitimă întrebarea: ce caută în Sfânta Scriptură un poem de iubire? Şi totuşi, ea e prezentă în Biblia ebraică între „Scrieri" (partea cea mai recentă din canonul ebraic) ca şi în Septiiaginta. Din această cauză, Biserica creştină a acceptat această carte fără nicio greutate în canonul ei.

Titlul

Se numeşte *Cântarea Cântărilor* pentru că este cântarea cea mai frumoasă dintre toate cântările, dintre toate poemele (acest titlu e un superlativ aşa cum Paştele este numit „sărbătoarea sărbătorilor" pentru că e cea mai mare sărbătoare; sau cum locul cel mai sfânt din sanctuar este numit „Sfânta Sfintelor").

Despre această carte a Sfintei Scripturi, Rabbi Aqiba, în secolul al II-lea d.Hr., spunea: „Toate scrierile sunt sfinte, dar *Cântarea Cântărilor* este ca Sfânta Sfintelor".

E prima carte „Meghilot", destinată a fi citită în zilele de sărbătoare; se citea la Paşti, în ultima zi a sărbătorii.

Autorul şi data redactării

Cartea *Cântarea Cântărilor* aparţine grupului cărţilor sapienţiale pentru că a fost atribuită lui Solomon. Întrucât el era cel mai mare poet al Israelului şi a compus cântări (*1 Rg* 5, 12), i s-a atribuit şi această cântare la superlativ a poporului ales aşa cum i s-au atribuit şi alte scrieri sapienţiale: *Cartea Proverbelor*, *Cartea lui Qohelet*, *Cartea înţelepciunii*.

Cartea *Cântarea Cântărilor* aparţine cărţilor sapienţiale şi pentru faptul că abordează o problemă esenţială a vieţii omului: iubirea.

Unele din poemele cărţii ar putea fi anterioare, dar redactarea ei finală a avut loc în prima jumătate a secolului al IV-lea î.Hr. Redactorul final aparţinea clasei

înţelepţilor. Oricum, cartea aceasta, prin limbajul ei îndrăzneţ, uneori şocant, ne surprinde. Totuşi ea poate fi înţeleasă dacă ne amintim de faptul că provine dintr-o cultură diferită de cultura noastră.

Structura şi conţinutul Structura

Cât priveşte structura, cartea Cântarea Cântărilor are un prolog, un epilog, un apendice şi cinci poeme de dragoste:

— 1, 1 – 4: titlul şi prologul;
— 1, 5 – 2, 7: primul poem;
— 2, 8 – 3, 5: al doilea poem;
— 3, 6 – 5, 1: al treilea poem;
— 5, 2 – 6, 3: al patrulea poem;
— 6, 4 – 8, 5: al cincilea poem;
— 8, 6 – 7: epilogul;
— 8, 8 – 14: apendice.

Conţinutul

Cartea vorbeşte despre o tânără care este adusă dintr-un mediu pastoral la palatul regal al lui Solomon. Împăratul doreşte să se căsătorească cu dânsa, însă ea rămâne fidelă logodnicului ei. Nici splendoarea palatului regal, nici corul femeilor de la curte nu o impresionează. Ea renunţă la toate şi se întoarce la logodnicul ei păstor.

Teologia

Nu există carte a Vechiului Testament care să fi avut interpretări mai variate şi mai divergente decât cartea *Cântarea Cântărilor*. Aparţinând genului liric, ea nu propune o doctrină, ci este expresia unei stări de spirit şi a unei emoţii a inimii. Ea tratează problema iubirii a doi tineri care doresc să se căsătorească.

Dintre interpretările care s-au dat acestei cărţi menţionăm:

a) *Interpretarea alegorică* este interpretarea cea mai veche, comună evreilor şi creştinilor. Evreii văd în cartea *Cântarea Cântărilor* alegoria iubirii dintre Dumnezeu şi poporul său şi pe aceea a iubirii lui Israel faţă de Dumnezeu prezentată sub imaginea iubirii dintre un mire şi o mireasă. Şi exegeţii creştini, mai ales sub influenţa lui

Origene, au urmat aceeaşi linie interpretativă alegorică, dar recunosc în această alegorie iubirea lui Cristos faţă de Biserică (*El* 5, 25) sau iubirea mistică a sufletului faţă de Dumnezeu (sfântul Ioan al Crucii).

Această interpretare e justificată de faptul că iubirea umană nu e separată de iubirea divină.

b) *Interpretarea literală*. Cartea *Cântarea Cântărilor* nu a fost scrisă ca o alegorie. De aceea, tot mai mulţi exegeţi catolici împărtăşesc interpretarea literală, care se bucură de o adeziune cvasigenerală.

În sensul acestei interpretări, cartea *Cântarea Cântărilor* a fost scrisă pentru a exalta şi evidenţia iubirea umană, aşa cum a voit-o şi a creat-o Dumnezeu.

Încercând să înţelegem prezenţa cărţii *Cântării Cântărilor* în Sfânta Scriptură trebuie să vedem în ea un dar oferit de Dumnezeu oamenilor pe care îi crease. Făcându-i bărbat şi femeie, Dumnezeu a imprimat profund în fiinţa lor atracţia mutuală care îşi găseşte împlinirea în căsătorie. Această iubire e un lucru bun, o parte a lucrării pe care Domnul însuşi a calificat-o ca fiind „foarte bună" (*Gen* 1, 31). De aceea se cuvenea ca iubirea umană să primească în Biblie o atenţie specială. Iubirea trupească aparţine ordinii lucrurilor stabilită de Dumnezeu chiar de la început; ea e una din minunăţiile lui Dumnezeu, care trebuie să trezească în om admiraţia şi recunoştinţa. E normal, de asemenea, ca acele calităţi fizice, morale sau spirituale ale omului să trezească iubirea.

Din mesajul teologic al cărţii merită să reţinem:

— Concepţia justă despre căsătorie (iubirea evidenţiază valoarea unică a persoanei – 2, 2 – 3; 5, 10; 6, 8 – 9; ea stabileşte o egalitate reală între bărbat şi femeie; sexualitatea e unul din darurile lui Dumnezeu (*Prov* 15, 12 – 21; *Qoh* 9, 9); ea, cu toate componentele ei fizice, afective, spirituale, trebuie trăită în contextul unei angajări fidele şi exclusive; se face referinţă, de asemenea, la o unire monogamă şi indisolubilă);

— Exemplul unei iubiri fidele (fidelitatea miresei trebuie admirată şi imitată), căutarea insistentă şi

statornicia în ţinerea cuvântului dat;

— Recunoaşterea demnităţii personale a fiecărui bărbat şi a fiecărei femei;

— Înţelegerea alianţei noi prezise de profetul Ieremia (31, 31 – 34) în care se afirmă locul şi demnitatea fiecărei persoane în inima căreia e scrisă legea Domnului;

— Abordând tema iubirii umane, cartea *Cântarea Cântărilor* demitizează iubirea (de fapt, Israelul niciodată nu a divinizat iubirea, nici nu a personificat-o). Mai mult, o răscumpără eliberând-o de orice puritanism ca şi de orice uşurătate erotică.

Teme

Omul îl caută pe Dumnezeu;

Ce gândesc despre iubire?

CARTEA ÎNŢELEPCIUNII

9

Cartea înţelepciunii face parte dintre cărţile deuterocanonice; utilizată fiind de sfinţii părinţi, în ciuda anumitor ezitări, a fost recunoscută ca inspirată având acelaşi rang ca şi celelalte cărţi ale canonului ebraic.

Titlul

Vulgata îi dă simplu titlul de „Liber Sapientiae” (= *Cartea înţelepciunii*) şi cu acest titlu s-a impus în tradiţia catolică. LXX o numeşte „Înţelepciunea lui Solomon”. Cu acest titlu o întâlnim în Biblia ortodoxă.

Autorul şi data redactării

Din cele menţionate în carte, rezultă că autorul este regele Solomon: el vorbeşte ca un rege (7, 5; 8, 9 – 15) altor regi (1, 1; 6, 1 – 11.21); dar, de fapt, este vorba despre un artificiu literar, care pune această carte sub autoritatea regelui Solomon aşa cum s-a întâmplat şi cu *Cartea lui Qohelet* sau cu cartea *Cântarea Cântărilor*, întrucât el reprezenta cel mai bine înţelepciunea în Israel.

Cu siguranţă autorul este un evreu care a trăit în mediul elenist din Alexandria, însă el era plin de credinţa în „Dumnezeul părinţilor” şi mândru că aparţine poporului ales. El, folosindu-se de termeni filosofici din cultura elenistă pentru a exprima o gândire care se hrăneşte din

Vechiul Testament, se dovedeşte a fi un om cultivat al timpului său. El nu este un filosof, niciun teolog, ci un înţelept al lui Israel. El scrie în a doua jumătate a secolului I î.Hr. pentru a apăra credinţa evreilor zdruncinată de prestigiul civilizaţiei alexandrine (înmulţirea şcolilor filosofice, dezvoltarea ştiinţelor, apelul la religiile misterice etc.), dar şi pentru a propune religia iahvistă oamenilor din mediul în care trăia, străduindu-se să le arate superioritatea absolută a înţelepciunii iudaice. De aceea, nu trebuie să ne surprindă folosirea unor termeni specifici gândirii eleniste; acesta era modul de a aborda dialogul cu oamenii ce aparţineau acestei culturi; în acest fel, mesajul autorului acestei cărţi putea fi mai uşor înţeles în mediul în care trăia.

Structura şi conţinutul

Structura

— L-5: rolul înţelepciunii în destinul omului (comparaţie între soarta celor buni şi a celor răi în viaţă şi după moarte);

— 6 – 9: originea şi natura înţelepciunii şi mijloacele de a o dobândi;

— 10 – 19: preamărirea acţiunii înţelepciunii şi a lui Dumnezeu în istoria poporului ales (se insistă mai ales pe eliberarea din Egipt; 13 – 15: critica severă a idolatriei).

Conţinutul

Cartea înţelepciunii vrea să evidenţieze rolul înţelepciunii în viaţa omului; ea îl conduce pe om la nemurire; astfel, el este aproape de Dumnezeu, dacă urmează înţelepciunea care vine de la Dumnezeu.

Teologia

Temele teologice abordate de *Cartea înţelepciunii* sunt variate. Dintre ele e bine să menţionăm următoarele teme:

— *Doctrina despre Dumnezeu*. Dumnezeul despre care vorbeşte cartea înţelepciunii este Dumnezeul tradiţiei israelite: el este Creatorul atotputernic, stăpân al universului. El este extraordinar de înţelept (11, 20) şi foarte bun; el este însăşi înţelepciunea şi locuieşte în

sufletele sfinte (1, 4; 7, 27).

— *Problema răsplăţii*. Această problemă îşi găseşte rezolvarea în *Cartea înţelepciunii*. Folosindu-se de distincţia dintre trup şi suflet şi de doctrina nemuririi sufletului (idei specifice gândirii greceşti), autorul afirmă că Dumnezeu l-a creat pe om pentru nemurire (2, 23) şi că răsplata înţelepciunii este tocmai această nemurire care asigură celui care o posedă un loc lângă Dumnezeu (6, 18 – 19). Ceea ce se petrece aici pe pământ nu este decât o pregătire a altei vieţi, în care drepţii vor trăi cu Domnul, iar cei răi îşi vor primi pedeapsa.

— *Învierea trupească*. Nu se face nicio aluzie la învierea trupului, dar se lasă posibilitatea unei învieri a trupului într-o formă spiritualizată (se conciliază astfel noţiunea greacă despre nemurire şi doctrinele biblice care se orientează spre învierea trupească: cf. *Dan* 12, 1 – 2).

— *Doctrina despre înţelepciune*. Ca şi în celelalte cărţi sapienţiale, înţelepciunea este un atribut, o calitate a lui Dumnezeu; însă în *Cartea înţelepciunii*, începând cu capitolul 11 ea se identifică cu Dumnezeu în conducerea lumii. De fapt ea este „o emanaţie a gloriei Celui

Atotputernic… un reflex al luminii veşnice… o imagine a excelenţei sale” (7, 25 – 26); ea apare ca distinctă de Dumnezeu, dar este, în acelaşi timp, o iradiere a esenţei divine.

— *Meditaţie asupra istoriei lui Israel*. Autorul caută motivaţiile faptelor petrecute în istoria poporului ales şi, în câteva trăsături, schiţează o filosofie religioasă a istoriei, care presupune o nouă interpretare a textelor deja cunoscute din revelaţie.

Deşi gusturile s-au schimbat, iar timpurile au trecut, aceste pagini (mai ales ce. 1 – 9) oferă mereu creştinilor un aliment spiritual de înaltă calitate; de aceea, liturgia Bisericii se foloseşte din plin de fragmente din aceste capitole.

Texte alese

1, 16 – 2, 11: „filosofia” celor nelegiuiţi;

2, 12 – 20: cei nelegiuiţi îl persecută pe cel drept;

3, 1 – 12: destinul nemuritor al celor drepţi; viaţa sterilă a celor nelegiuiţi;

6, 1 – 11: înţelepciunea vine în întâmpinarea omului;

7, 22 – 8, 1: natura înţelepciunii;

9, 1 – 12: rugăciune pentru obţinerea înţelepciunii;

13, 1 – 9: polemica împotriva idolatriei;

19, 1 – 12: trecerea Mării Roşii.

Teme

Înţelepciunea umană şi înţelepciunea divină;

Rugăciune pentru dobândirea înţelepciunii.

CARTEA LUI BEN SIRAH

Cartea lui Ben Sirah face parte din grupul cărţilor deuterocanonice (alături de *Tobia*, *Iudita*, *Baruh*, *înţelepciunea lui Solomon*, *1 şi 2 Macabei*).

Titlul

În limba latină, această carte era numită „Liber Ecclesiasticus” (= Carte bisericească) [17], pentru că era folosită în pregătirea catecumenilor şi a neofiţilor.

În limba greacă, ea este numită *înţelepciunea lui Iisus, fiul lui Sirah* (după numele autorului ei: 51, 30); de aici vine şi denumirea de „Ben Sirah” sau „Siracide”.

Autorul şi data redactării

În jurul anului 200 î.Hr., Palestina era condusă de greci. În stilul lor de viaţă, numit elenism (ei afirmau că toţi oamenii sunt egali, toate lucrurile sunt naturale, zeii nu au nicio influenţă asupra destinului oamenilor), ei puneau în pericol gândirea poporului evreu despre Dumnezeu şi istorie. *Cartea lui Ben Sirah* se opune acestei mentalităţi afirmând credinţa în Dumnezeul unic şi veşnic, care şi-a ales un popor şi i-a dat o lege, care este izvor de înţelepciune.

Scopul cărţii este acela de a arăta superioritatea înţelepciunii revelate, astfel ca orice evreu, în orice moment al vieţii, să înveţe să acţioneze sub lumina legii, nu după mintea oamenilor.

Autorul este *Iisus, fiul lui Sirah* care a trăit la Ierusalim prin anul 200 î.Hr. El era un scrib important de

17 De aici provine denumirea „Cartea Ecleziasticului”.

la Ierusalim, pătruns încă din tinereţe de iubirea faţă de Lege şi preocupat de a comunica altora (24, 34; 33, 18) roadele meditaţiei sale şi ale experienţei sale asupra ei. El se adresează oricărui evreu care, cu sinceritate, vrea să trăiască credinţa părinţilor într-o lume care s-a schimbat.

Ocupa o funcţie mare la Ierusalim (39, 4). El şi-a scris cartea în limba ebraică prin anul 180 î.Hr.; după 50 de ani, un nepot de-al său a tradus-o în limba greacă. *Cartea lui Ben Sirah* a ajuns la noi în întregime în această traducere.

Structura şi conţinutul

Fiind o meditaţie asupra înţelepciunii, e greu de elaborat o schemă a cărţii. De fapt, autorul abordează numeroase aspecte ale vieţii: prietenia, femeile, conducerea, aparenţele, moartea, avariţia, libertatea, răsplata, creaţia, limba, lenea, jurămintele, adulterul, darurile, fiii, sănătatea, vinul, banchetele, sclavii, călătoriile, medicii, muncile manuale şi intelectuale, stelele, patriarhii, profeţii etc.

Cartea lui Ben Sirah este o sinteză a religiei tradiţionale şi a înţelepciunii comune, aprofundată de autor în experienţa sa proprie.

Cât priveşte structura cărţii, notăm următoarea schemă: – 1, 1 – 16, 23: natura înţelepciunii şi binefacerile pe care ea le aduce;

— 16, 24 – 23, 27: Dumnezeu şi creaţia; omul şi conduita sa morală;

— 24, 1 – 32, 13: înţelepciunea în familie şi în societate;

— 32, 14 – 42, 14: viaţa virtuoasă;

— 42, 15 – 50, 29: manifestarea înţelepciunii divine;

— 51, 1 – 30: apendice

51, 1 – 12: rugăciune de mulţumire;

51, 13 – 30: poem final.

O altă împărţire:

— Prologul traducătorului;

— 1, 1 – 42, 14: partea întâi: culegere de maxime adresate diferitelor persoane, alternând cu poeme

didactice despre fire şi înţelepciune;

— 42, 15 – 51, 30: partea a doua: un imn de slavă la adresa înţelepciunii lui Dumnezeu evidenţiată în natură (42, 1543, 33) şi în viaţa strămoşilor poporului ales, de la început până la marele preot Simon (f 195 î. C) (44, 1 – 50, 24);

— 50, 25 – 51, 30: două anexe care conţin un imn de mulţumire: 51, 1 – 12, şi un poem alfabetic în ebraică despre căutarea înţelepciunii: 51, 13 – 30.

Teologia

Elementele fundamentale ale credinţei revelate. Fiind un răspuns la creşterea pericolului influenţei nefaste a elenismului asupra vieţii poporului ales, *Cartea lui Ben Sirah* insistă:

— Asupra fricii de Dumnezeu;

— Asupra respectului faţă de înţelepciune, Lege, cult, jertfe, preoţie;

— Asupra importanţei fidelităţii faţă de exemplul strămoşilor.

Acest mesaj a inspirat eroismul macabeilor în apărarea Legii lui Dumnezeu, eroism dus până la jertfa supremă.

Concepţia despre Dumnezeu şi raportul său cu omul e întemeiată pe experienţa personală: Dumnezeu este veşnic şi unic (18, 1; 36, 4; 42, 21); el e autorul creaţiei (42, 21.24) şi cunoaşte toate. El conduce universul cu dreptate şi grijă (16, 17 – 23) şi răsplăteşte cu echitate (33, 13). El e cel milostiv care iartă (2, 11). Într-un cuvânt, Dumnezeu este Tată nu numai pentru Israel, al cărui Dumnezeu prin excelenţă este, ci şi al fiecărui om (23, 1). De aceea, Ben Sirah are o încredere de nezdruncinat în Dumnezeu, iar rugăciunea deţine un loc considerabil în cartea sa.

Înţelepciunea vine de la Dumnezeu, iar începutul ei este frica de Domnul. Ea formează tinerele generaţii şi asigură fericirea tuturor acelora care o primesc. Ea se identifică cu Legea (24, 23 – 24; 15, 1; 19, 20). Pentru a ilustra aceasta, *Cartea lui Ben Sirah* vorbeşte despre sfinţii

poporului ales pentru a-i oferi ca exemple şi pentru a demonstra că ei au iubit înţelepciunea, că s-au călăuzit după ea pe calea sfinţeniei. Un loc deosebit, în acest sens, e dat elogierii preoţiei, mai ales a marilor preoţi Aron, Ţineas şi Simon II (contemporan cu autorul cărţii).

Cât priveşte *doctrina răsplăţii*, este afirmată doctrina tradiţională, ca şi în alte cărţi sapienţiale. Ben Sirah simte importanţa tragică a clipei morţii, dar nu ştie încă cum va răsplăti Dumnezeu pe fiecare.

Oricum, fiecare va trece pentru ultima dată prin faţa judecăţii lui Dumnezeu; ziua aceea va fi o zi de mânie în care cei nelegiuiţi vor fi pedepsiţi, în timp ce pentru cei drepţi va fi începutul unei răsplăţi fără sfârşit în lumea viitoare.

De reţinut

Înţelept adevărat, Ben Sirah se resemnează în faţa situaţiei umilitoare în care se află poporul său, dar speră într-o viitoare eliberare, ca răsplată a fidelităţii faţă de Lege.

Ben Sirah anticipă figura lui Iisus care, asemenea scribului priceput, ştie să scoată din vistieria sa lucruri noi şi vechi (cf. *Mt* 13, 52).

Deşi nu aparţine canonului ebraic, *Cartea lui Ben Sirah* e citată deseori în scrierile rabinice.

Scrisoarea sfântului apostol Iacob din Noul Testament conţine multe expresii din *Cartea lui Ben Sirah*.

Texte alese

1, 1 – 10: Dumnezeu este izvorul înţelepciunii;
1, 11 – 20: iubeşte şi cinsteşte pe Dumnezeu;
1, 25 – 30: acţionează cum îi place lui Dumnezeu;
3, 1 – 16: raportul cu părinţii;
3, 17 – 24: fii conştient de limitele tale;
3, 25 – 29: mândria te duce la ruină;
5, 1 – 8: banii te pot înşela;
6, 5 – 17: prietenii adevăraţi şi prietenii falşi;
7, 1 – 17: nu te lăsa fascinat de putere;
7, 18 – 28: prietenii şi familia;
11, 10 – 19: ai încredere în Dumnezeu;

13, 24 – 26: inima se reflectă pe chipul omului;
15, 11 – 20: libertate şi responsabilitate;
17, 25 – 32: întoarce-te la Dumnezeu;
18, 30 – 19, 3: învaţă să fii stăpân pe tine însuţi;
21: fugi de păcat;
23, 16 – 21: sclavii senzualităţii;
36, 1 – 22: rugăciune pentru renaşterea lui Israel;
37, 16 – 26: adevărata şi falsa înţelepciune;
41, 16 – 22: adevărata şi falsa pudoare;
51, 1 – 12: rugăciunea lui Ben Sirah.

Teme

Stăpânirea limbii;
Prietenia adevărată după cartea lui Ben Sirah.

CAPITOLUL V

Cărţile profetice de Pr. Mihai Percă

Introducere

Fenomenul profetic

Fenomenul profetic, în diferite forme şi la diferite niveluri, e prezent aproape la toate religiile antichităţii. Acestea vorbeau despre oameni „inspiraţi" care pretindeau că vorbesc în numele zeilor lor. Şi Sfânta Scriptură menţionează acest fenomen la popoarele vecine poporului ales când aminteşte de Balaam (*Num* 22 – 24) şi de cei 450 de profeţi ai zeului Baal, pe care profetul Ilie îi provoacă la jertfa de pe Muntele Carmel pentru aflarea adevăratului Dumnezeu (*1 Rg* 18, 19 – 40). Totuşi, fenomenul profetic în sânul poporului ales are caracteristici deosebite, care-l fac să fie un fenomen autentic, nu pretins. Pentru a-l înţelege, vom prezenta, mai întâi, câteva noţiuni preliminare, iar, apoi, vom analiza cartea fiecărui profet.

Etimologia cuvântului „profet".

În limbajul curent, omul de astăzi prin cuvântul „profet" înţelege un om care prezice viitorul. E un sens restrictiv care a făcut ca numele de profet să aibă un sens peiorativ (ghicitor) şi să fie folosit cu ironie faţă de cineva care pretinde că are intuiţii legate de viitor datorită unor puteri sau calităţi deosebite pe care le posedă.

În Sfânta Scriptură sensul cuvântului „profet" e mult

mai vast şi mai bogat.

În limba ebraică, pentru desemnarea unui profet, era folosit cuvântul *nabi*, care înseamnă *orator* sau *vestitor*.

Dacă se consideră că acest cuvânt vine din limba akkadiană (aceasta este părerea cea mai răspândită între exegeţi), atunci cuvântul *nabi* înseamnă cel care e chemat (de Dumnezeu) sau cel care are o vocaţie (venită de la Dumnezeu). În acest sens, profetul este un om care se simte chemat de Dumnezeu să îndeplinească o misiune specială în care voinţa sa e subordonată voinţei lui Dumnezeu, voinţă care îi este comunicată printr-o inspiraţie directă. Aşadar, profetul este un ghid spiritual carismatic, trimis direct de Iahve pentru a avertiza poporul de pericolele păcatului şi pentru a vesti drumul de urmat pentru a respecta alianţa pe care Dumnezeu a încheiat-o cu poporul său. Mesajul profeţilor avea în vedere reforma religioasă şi reînnoirea morală autentică.

După modul în care a primit mesajele divine, profetul era numit uneori.*ro eh* adică *văzător* (*1 Sam* 9, 9) sau *hozeh* adică *vizionar* (*2 Sam* 24, 11), pentru că primea mesajul divin prin vedere sau viziuni.

După rolul pe care-l avea în raportul dintre Dumnezeu şi popor, profetul mai era numit *om al lui Dumnezeu*, Îngerul *Domnului* sau *trimisul lui Dumnezeu* pentru că nu vestea gândul său, ci gândul lui Dumnezeu; de asemenea, profetului i s-a dat şi numele de *păstor* (*Ier* 17, 6) pentru că arăta mereu calea cea dreaptă pe care poporul trebuia să o urmeze pentru a rămâne fidel lui Dumnezeu.

În limba greacă, cuvântul ebraic *nabi* e tradus prin cuvântul *prophetes* care desemnează pe cineva care vorbeşte în numele altuia. Deci profetul este un purtător de cuvânt; el vorbeşte în numele lui Dumnezeu; el e chemat să fie purtătorul său de cuvânt. Profeţii înşişi sunt conştienţi de originea divină a mesajului lor; de aceea, atunci când îl vestesc, spun: „Aşa vorbeşte Iahve…” sau „Cuvântul lui Iahve către…” sau „Oracolul lui Iahve…”

Iată deci, că, în gândirea biblică, profetul, în primul

rând, vesteşte cuvântul lui Dumnezeu; abia în al doilea rând, el vesteşte viitorul.

Vocaţia profeţilor

Profeţii nu şi-au luat singuri misiunea profetică, ci au primit-o de la Domnul care i-a chemat. Această vocaţie li se impune şi nu pot face nimic împotriva ei (*Am* 3, 8; 7, 15; *Ier* 1, 4 – 10; 20, 7 – 9). Trimişi fiind să arate voinţa Domnului şi să fie „semne" pentru popor, toată viaţa profeţilor este profeţie: cuvintele, acţiunile, gesturile (cf. *Os* 1 – 3; *Is* 8, 18; 20, 3; *Ier* 16; *Ez* 4, 3; 12, 6.11; 24, 24).

Deşi aveau vocaţie profetică, profeţii nu erau totdeauna sub influenţa Duhului lui Dumnezeu, ci ei aşteptau iluminarea sau inspiraţia divină (*Lev* 24, 12); gândul lor era diferit de gândul lui Dumnezeu (*1 Sam* 16, 6 – 7; *2 Sam* 7, 3 ş.u; *Is* 38, 1 – 5).

Profeţii *primesc mesajul divin* în moduri diferite; pentru unii *vocaţia* vine *prin auzire* (*1 Sam* 3); pentru alţii *prin viziuni* (*Is* 6, 1 – 8; *Ez* 1; 2; 8; *Dan* 8 – 12; rar aceste viziuni erau nocturne: *Num* 12, 6), dar cel mai des vine *prin inspiraţie interioară*, fapt pe care profeţii îl exprimă prin cuvinte ca: „Cuvântul Domnului către..." sau „Cuvântul Domnului mi-a fost adresat". (*Ier* 1, 11; 24; 18, 1 – 4).

Profeţii, la rândul lor, *transmit mesajul* în fragmente lirice sau în proză, sub formă de parabole sau exprimare clară, în stilul succint al oracolelor sau mai amplu al formelor literare (cuvântări, procese, scrieri sapienţiale, psalmi cultuali, cântece de iubire, satire, lamentaţiuni funebre etc.).

Această varietate în exprimarea mesajului divin depindea de temperamentul personal al fiecărui profet ca şi de calităţile sale naturale. Oricum, profeţii aveau conştiinţa că sunt instrumente în mâna lui Dumnezeu pentru a vesti cuvântul divin, aducător de speranţă şi mântuire.

Destinatarii mesajului profetic

Foarte rar destinatarul mesajului profetic este o persoană (*Is* 22, 15 ş.u; *Ier* 20, 6).

Excepţie face regele, care e conducătorul poporului (de ex., Natan cu David; Ilie cu Ahab; Isaia cu Ahaz şi Ezechia; Ieremia cu Sedecia) şi marele preot, conducător al poporului întors din exil (*Zah* 3).

Cel mai des, mesajul profeţilor priveşte întregul popor. În toate vocaţiile profetice, Domnul îi trimite pe cei chemaţi la poporul său (*Am* 7, 15; *Is* 6, 9; *Ez* 2, 3), dar şi la alte popoare (*Ier* 1, 10). Această caracteristică diferenţiază esenţial profetismul biblic de profetismul popoarelor antice.

Mesajul profeţilor se referă, în primul rând, la prezent şi apoi la viitor. Deşi transmit mesajul lor contemporanilor lor, profeţii sunt deasupra timpului pentru că sunt interpreţii lui Dumnezeu, care, prin ei, îşi dezvăluie planul de mântuire.

Autenticitatea mesajului profetic este verificată de:

— Conformitatea mesajului lor cu doctrina iahvistă (*Ier* 23, 22*; Dt* 13, 2 – 6);

— Împlinirea profeţiilor lor (*Ier* 28, 9; *Dt* 18, 22).

Aceste două criterii îi deosebesc pe profeţii lui Dumnezeu de profeţii falşi (*1 Rg* 22, 8 ş.a.).

Doctrina profeţilor

Profeţii au avut un rol considerabil în dezvoltarea religioasă a Israelului. Pe lângă faptul că au menţinut şi condus poporul ales pe calea doctrinei iahviste autentice, ei au fost şi instrumentele principale ale progresului revelaţiei. Pe calea acestui progres, fiecare profet a avut contribuţia proprie, dar acest progres profetic în revelaţie poate fi rezumat în trei idei teologice esenţiale: *monoteismul*, *moralismul şi aşteptarea mântuiri*.

a) *Monoteismul*. Israelul credea în Dumnezeu care i s-a revelat, dar accepta şi ideea posibilităţii existenţei altor zei la alte popoare. Profeţii, prin cuvântul lor, vor afirma permanent şi foarte insistent că Iahve este singurul Dumnezeu şi că nu există alţi zei (Is 44, 6; 45, 18). Astfel, profeţii au ajutat poporul ales să treacă la conştiinţa clară că Iahve este singurul Dumnezeu şi că nu există alt Dumnezeu în afară de el. Această schimbare în gândirea

religioasă a poporului ales este unul din roadele predicii profeţilor.

Iahve este un Dumnezeu transcendent, singurul „sfânt”, învăluit de mister (*Is* 6). Şi, totuşi, el este aproape de om prin bunătatea şi gingăşia pe care le arată faţă de poporul său (Os 2; *Ier* 2, 2 – 7; 3, 6 – 8; *Ez* 16; 23).

Moralismul. Contrastul dintre sfinţenia lui Dumnezeu şi mizeria omului este enormă (*Is* 6, 5). Şi, totuşi, omul este chemat la sfinţenie; profeţii sunt conştienţi de aceasta; ei constată şi afirmă cu toată tăria că păcatul îl separă pe om de Dumnezeu (*Is* 59, 2) şi aduce un prejudiciu Dumnezeului dreptăţii, al iubirii şi al sfinţeniei. De aceea, ei detestă păcatul şi cheamă poporul la convertire, pentru că Domnul nu vrea moartea celui păcătos, ci cere de la poporul său o religie interioară, care trebuie să anime viaţa religioasă şi manifestările ei exterioare în cult, pentru că această reînnoire va sta la baza noii alianţe a lui Dumnezeu cu poporul său (*Ier* 31, 31 – 34).

Aşteptarea mântuirii: *mesianismul*. În ciuda păcatelor poporului său, ca şi ale tuturor oamenilor, Domnul urmăreşte cu consecvenţă împlinirea promisiunilor sale, pe care le va împlini în sânul „restului sfânt”, care, întărit de Domnul, va trece peste toate încercările instaurând împărăţia divină. Ea va fi condusă de *Mesia*, care va fi din neamul regelui David (*Is* 11, 1; *Ier* 23, 5), va fi din Betleem (*Mih* 5, 1). Peste el se va odihni Duhul lui

Dumnezeu (*Is* 11, 1 – 5) şi se va numi „Emanuel” (*Is* 7, 14), adică „Dumnezeu este cu noi”. El va fi umil şi paşnic (*Zah* 9, 9 – 10) şi va aduce poporului mântuirea cu preţul propriului său sânge (Is 42, 1 – 7; 49, 1 – 9; 50, 4 – 9; 52, 1353, 12). La sfârşit, el va veni pe norii cerului ca un Fiu al omului (*Dan* 7, 13) care primeşte de la Dumnezeu domnia asupra tuturor popoarelor.

Comunitatea creştină constată că toate aceste profeţii s-au împlinit în viaţă, activitatea, moartea şi învierea lui Iisus din Nazaret.

Profeţii scriitori

În Israel, profeţii trăiau individual sau în grupuri. Numărul lor a fost mare, însă Sfânta Scriptură menţionează nominal doar puţini dintre ei. Unii dintre ei şi-au scris o parte din cuvântări (mai ales fragmentele autobiografice), alţii nu. Ţinând cont de acest aspect, distingem profeţi nescriitori (Samuel, Gad, Natan, Ilie, Elizeu, etc.) şi profeţi scriitori, cărora li s-a atribuit o carte sau alta din Sfânta Scriptură. Cunoaştem şaisprezece profeţi scriitori. În funcţie de importanţa mesajului lor ca şi al mărimii cărţii care le poartă numele distingem *4 profeţi scriitori mari* sau *majori* (Isaia, Ieremia, Ezechiel şi Daniel) şi *12 profeţi scriitori mici* sau *minori* (Osea, Ioel, Amos, Abdia, Iona, Miheea, Nahum, Habacuc, Sofonia, Aggeu, Zaharia şi Malahia).

Pentru a înţelege mai bine mesajul lor şi rolul pe care l-au jucat în istoria poporului ales, dar şi în istoria mântuirii, vom studia cronologic viaţa profeţilor scriitori, ca şi mesajul cărţilor lor. Astfel vom avea:

— *Profeţii secolului al VIII-lea* î.Hr.: Amos, Osea, Miheea şi Isaia;

— *Profeţii secolului al VII-lea şi ai începutului secolului al VI-lea* î.Hr.: Sofonia, Nahum, Habacuc, Ieremia (şi Lamentaţiunile, Cartea lui Baruh), şi Ezechiel;

— *Profeţii din epoca persană* (538 – 332 î.Hr.): Aggeu, Zaharia, Malahia, Iona, Ioel, Abdia şi Daniel.

PROFEŢII SECOLULUI AL VIII-LEA

9

AMOS

Contextul istoric

În secolul al VIII-lea î.Hr., Regatul lui Israel a cunoscut o mare linişte politică şi prosperitate economică deosebită. Acest lucru s-a datorat slăbirii puterii politice a popoarelor vecine, mai ales a Asiriei. Ca atare, Israelul nu se temea de nicio ameninţare externă, iar schimburile comerciale au prosperat. Aceste condiţii au favorizat apariţia unui climat de siguranţă, care s-a reflectat şi în somptuozitatea manifestărilor de la sanctuarul din Betel.

Totuşi realitatea era alta: bunăstarea economică era

deţinută numai de un grup restrâns de persoane, pe când marea majoritate a populaţiei Israelului era săracă; astfel, s-au agravat diferenţele dintre clasele sociale; solidaritatea dintre membrii poporului s-a micşorat, pentru că cei săraci erau exploataţi de cei bogaţi şi puternici. Corupţia n-a ocolit nici tribunalele care, sub presiunea celor bogaţi, emiteau sentinţe nedrepte împotriva celor lipsiţi de ajutor şi apărare. Acesta este contextul istoric în care profetul Amos şi-a desfăşurat misiunea profetică.

Titlul şi autorul

Cartea aceasta poartă numele lui Amos, unul dintre cei 12 profeţi minori. El este primul dintre profeţii scriitori. S-a născut şi a trăit la Tecoa, localitate din Regatul lui Iuda, situată la circa 10 km sud de Betleem. Se ocupa cu păstoritul şi cultivarea sicomorilor. Chemat fiind de Domnul, va merge să vestească cuvântul lui Dumnezeu în Regatul de Nord, în timpul domniei regelui Ieroboam al II-lea (783 – 743 î. C). Acest fapt arată că o anumită tradiţie religioasă comună continua să lege cele două regate.

Amos şi-a desfăşurat misiunea de profet la Betel şi probabil la Samaria (capitala Regatului de Nord) între anii 760 – 750 î.Hr. Întrucât a trebuit să vorbească împotriva clasei conducătoare corupte, ca şi împotriva regelui, profetul va fi alungat din Israel. Astfel se încheie misiunea sa profetică.

La originea cărţii, se află propovăduirea orală a profetului Amos. El însuşi îşi va fi scris viziunile şi fragmentele de natură autobiografică; dar autorul întregii cărţi este unul dintre prietenii sau discipolii săi, căruia îi aparţine în mod sigur fragmentul care vorbeşte despre expulzarea profetului din Israel (7, 10 – 17). Limbajul cărţii este simplu, însă demn şi incisiv. Autorul foloseşte cu pricepere metaforele, deşi nu abuzează de ele.

Profetul vesteşte mesajul lui Dumnezeu pentru a prezenta locuitorilor Israelului realitatea aşa cum o vede Dumnezeu: sub aparenţa unei prosperităţi materiale deosebite – considerată de cei bogaţi ca un semn al

binecuvântării şi ocrotirii lui Dumnezeu – se ascundea de fapt multă nedreptate şi multe păcate: ipocrizie religioasă, imoralitate, alcoolism şi sacrilegii; aceste păcate duceau la ruina şi distrugerea regatului. Prin mesajul său, profetul Amos vrea să remedieze această situaţie prin reinstalarea dreptăţii sociale.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Cartea profetului Amos începe cu vestirea judecăţii lui Dumnezeu şi a pedepsei care va veni asupra celor şase naţiuni vecine (Asiria, Filistea, Fenicia, Edom, Amon şi Moab) ca şi asupra lui Iuda şi Israel. Pedeapsa e certă şi necesară. Profetul deplânge ruina lui Israel şi arată şi cauzele ei: neascultarea de Domnul şi lipsa căinţei pentru păcate. Prin cinci viziuni profetul prezintă iminenţa pedepsei. Cartea se încheie cu un mesaj aducător de speranţă: Domnul va ridica din nou „casa" lui David.

Structura

— L-2: profeţii împotriva celor şase naţiuni, a lui Iuda şi Israel;

— 3 – 6: avertismente şi ameninţări din cauza infidelităţii faţă de alianţă;

— 7, 1 – 9, 8: cele cinci viziuni vestitoare ale pedepsei iminente;

— 9, 9 – 15: restaurarea „casei" lui David.

Teologia

Profetul Amos este convins că Dumnezeu este atotputernic, creator a toate, stăpân suprem al tuturor naţiunilor şi al fiecărui om. De aceea, dreptatea sa, stipulată în Lege, e de neclintit; ca atare, ea trebuie observată. Ţinând cont de acest adevăr, profetul Amos îşi concentrează mesajul asupra a patru teme unite între ele:

— *Judecata*. Iahve recunoscuse în Israel pe poporul alianţei sale (3, 1 – 2), dar Israel a abuzat de acest privilegiu prin păcatele sale contra dreptăţii. Pentru a reinstaura dreptatea, Domnul va distruge alianţa şi va declara război lui Israel, care acum, din cauza călcării alianţei, a devenit duşmanul său.

— *Dreptatea socială*. Alianţa stabilise elementele relaţiei fiecărui om cu aproapele său şi cu Dumnezeu, elemente care trebuie să fie în concordanţă reciprocă. Ori, pe vremea profetului, în Israel, puţinii bogaţii exploatau pe cei săraci, nedreptăţindu-i. Acesta este motivul pentru care Dumnezeu a hotărât să judece şi să pedepsească pe Israel.

— *Cultul*. Bogaţii, deşi nedreptăţeau pe cei săraci, se lăudau că observă alianţa pentru că participau la celebrările somptuoase de la sanctuar, pe care le susţineau din bogăţia lor. Amos denunţă această ipocrizie sfruntată. Marele păcat al lui Israel este separarea dintre cult şi grija faţă de aproapele (5, 21 – 24).

— *Cuvântul lui Dumnezeu*. Conducătorii poporului ales nu mai ţin cont de cuvintele profeţilor, ba chiar fac orice pentru a le închide gura (2, 12; 7, 12 – 13). Prin această atitudine, Israelul îl refuza pe Dumnezeu. De aceea, pedeapsa prevestită va veni tocmai pentru a păstra lumina cuvântului lui Dumnezeu.

Prin mesajul său teologic, profetul Amos este actual şi astăzi, pentru că nedreptăţile sociale nu au dispărut, ci, dimpotrivă, s-au înmulţit. Ca şi atunci, Domnul şi acum este garantul celor slabi şi neajutoraţi. El va face dreptate totdeauna.

Texte alese

3, 3 – 8: misiunea profetului;
5, 8 – 9: imn către Creator;
5, 18 – 20: ziua Domnului;
6: regatul lui Israel va fi distrus;
7, 10 – 17: Amos şi preotul Amasia;
8, 4 – 14: profeţie împotriva negustorilor vicleni;
9, 11 – 15: Dumnezeu va reconstrui regatul lui David.

Teme

Dreptatea în viaţa mea;
„Îl caut pe Domnul!” (cf. *Am* 5, 4 – 7);
Care sunt cele cinci viziuni? Povestiţi una dintre ele.

OSEA

Contextul istoric

Profetul Osea trăieşte în acelaşi context istoric ca şi

profetul Amos. Ca şi acesta, Osea observă ambiguitatea politică a lui Israel (se alia când cu Egiptul, când cu Asiria), ca şi ambiguitatea sa religioasă (când îl slujea pe Domnul, când pe Baal).

După moartea lui Ieroboam al II-lea (f 743 î.Hr.), urmează pentru Israel o perioadă dramatică şi crudă: în douăzeci de ani, au urcat pe tronul lui Israel şase regi, aproape toţi asasinaţi de succesorii lor.

În faţa unei asemenea realităţi, desigur, profetul Osea denunţă corupţia morală, lipsa dreptăţii sociale, ca şi iresponsabilitatea clasei conducătoare. Aceste nelegiuiri vor avea consecinţe grave: Israelul va fi distrus, conducătorii săi vor fi deportaţi, iar cei care vor rămâne vor căuta să se salveze în Egipt.

Titlul şi autorul

Cartea aceasta poartă numele lui Osea, unul dintre profeţii minori. El este singurul profet din Israel de la care avem o carte în Sfânta Scriptură. El şi-a desfăşurat misiunea profetică în Israel între anii 745 – 725 î.Hr.

Cartea lui Osea îşi are originea în experienţa conjugală a profetului, experienţă care devine simbol al iubirii lui Dumnezeu faţă de Israel.

Osea era un om cultivat. Primind misiunea profetică, el se căsătoreşte, după voinţa Domnului, cu o femeie desfrânată, iar celor trei copii care i s-au născut din această căsătorie, le pune nume simbolice pentru a arăta infidelitatea lui Israel faţă de Domnul. Astfel întreaga viaţă a profetului devine profeţie, vestire a mesajului divin.

Cartea e o colecţie de oracole şi cuvântări rostite în împrejurări determinate. Unele părţi ale cărţii au fost scrise personal de profet, dar cea mai mare parte a ei este opera celor din jurul său: ucenici şi prieteni.

Cartea a fost scrisă înainte de căderea Regatului de Nord (anul 721 î.Hr.).

Limbajul cărţii este pasionant şi vehement, tăios uneori, şi concis.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Primele trei capitole prezintă viaţa dramatică de familie a profetului. La porunca Domnului, el se căsătoreşte cu o femeie desfrânată. Deşi ea îl părăseşte, la aceeaşi poruncă a Domnului, profetul o reprimeşte în casa lui.

Această căsătorie a profetului nu este o ficţiune, ci un simbol al iubirii fără margini a lui Dumnezeu faţă de poporul său, care l-a părăsit pe Domnul pentru a cinsti pe idoli.

Restul cărţii nu este altceva decât un comentariu al primelor trei capitole. Israelul va fi pedepsit pentru infidelitatea sa, dar Domnul îl va chema la convertire pentru a încheia cu el un legământ nou.

Structura

— L-3: căsătoria lui Osea şi simbolismul ei;

— 4 – 13: Domnul îl acuză pe Israel de toate păcatele sale;

— 14: Domnul cheamă poporul la convertire.

Teologia

Profetul Osea cunoştea bine trecutul lui Israel. Dezamăgit de infidelitatea conducătorilor faţă de Domnul, profetul se gândeşte cu nostalgie la timpurile trecute şi fericite ale iubirii dintre Dumnezeu şi poporul său. Pentru prezentarea mesajului său, profetul abordează două idei teologice importante:

— *Iubirea nemărginită a lui Dumnezeu faţă de Israel*. Faptul real al căsătoriei lui Osea cu Gomer (căsătorie încheiată, ruptă şi reluată) chiar de la început este şi un simbol, care ilustrează atât amploarea corupţiei poporului, cât şi iubirea lui Dumnezeu faţă de Israel, care i se opune cu încăpăţânare. Iubirea Domnului depăşeşte nevrednicia şi păcatul poporului; e o iubire care trece prin suferinţă; e o iubire gingaşă şi afectuoasă, care trebuia să trezească în Israel dorinţa convertirii. Gingăşia iubirii divine e o forţă, nu o slăbiciune, capabilă să transforme inima omului.

Sfântul Paul va admira desăvârşirea acestei iubiri în Cristos când va spune: „Prin aceasta Dumnezeu îşi arată iubirea faţă de noi: Cristos a murit pentru noi pe când

eram încă păcătoşi" (*Rom* 5, 6 – 8). Izvor al iubirii, Dumnezeu este şi obiectul ei.

— *Judecată şi speranţă*. Osea a trebuit să vorbească şi despre judecată pentru că Israel l-a părăsit pe Domnul pentru a-l sluji pe Baal. Acest păcat are consecinţe grave pentru Israel: Asiria îi ameninţă independenţa (3, 15); în curând o mare nenorocire va veni peste Israel (10, 15), care va aduce distrugerea lui (8, 14; 12, 12). În ciuda acestor nenorociri, ideea iubirii fidele (*hesed*) a lui Dumnezeu faţă de poporul său domină întreaga carte (2, 21).

Bunătatea lui Dumnezeu aşteaptă de la Israel o convertire adevărată arătată prin cunoaşterea lui Dumnezeu (6, 6), care presupune disponibilitate pentru a asculta şi împlini poruncile sale, adică adeziunea inimii la voinţa lui Dumnezeu; aceasta este adevărata religie (= cinstire a lui Dumnezeu).

Texte alese

1 – 3: căsătoria profetului şi simbolismul ei;

7, 8 – 16: Domnul deplânge nerecunoştinţa lui Israel;

8, 1 – 14: păcatele din viaţa politică şi religioasă;

11, 1 – 11: iubirea lui Dumnezeu învinge nerecunoştinţa lui Israel;

14, 2 – 9: căinţă şi mântuire.

Teme

Milostivirea lui Dumnezeu;

Comentaţi acest verset: „Au semănat vânt, vor culege furtună" (8, 7);

— Găsiţi în Evanghelii aceste cuvinte din cartea profetului Osea:

„Milă voiesc, nu jertfa!" (6, 6);

„Din Egipt am chemat pe fiul meu" (11, l).

De reţinut

„Semănaţi fapte bune, căci numai astfel veţi secera milostivire" (12, 1);

„Milă voiesc şi nu jertfă, şi cunoaşterea lui Dumnezeu mai mult decât arderile de tot" (6, 6).

2.3. MIHEEA

Contextul istoric

Timpul prosperităţii pentru Israel a trecut pentru că puterea militară şi politică a Asiriei a crescut. Înfricoşat, Ahaz, rege în Regatul de Sud, a încheiat o alianţă cu Asiria în speranţa că va păstra independenţa ţării, însă a devenit vasalul acesteia. Dimpotrivă, regele Ezechia, fiul său, care i-a urmat pe tron, încrezător în Dumnezeu şi susţinut de profetul Isaia, a reuşit prin atitudinea sa de credinţă, să apere independenţa regatului său. În acest context, a trăit profetul Miheea. El a fost martorul căderii Samariei (anul 721 î.Hr.) şi a primei invazii asiriene, lipsită de succes, în Regatul de Sud, din anul 701 î.Hr. (cf. *2 Rg* 19, 32 – 37; *Is* 37, 33 – 37).

Titlul şi autorul

Cartea poartă numele lui Miheea, unul dintre cei doisprezece profeţi minori. S-a născut la Moreşet-Gat, un sat la 40 km SE de Ierusalim. Şi-a desfăşurat misiunea profetică la sfârşitul secolului al VIII-lea î.Hr. şi începutul secolului al VII-lea î.Hr. (aproximativ între anii 725680 î.Hr.), atât în Regatul de Nord, cât şi în Regatul de Sud. Profet aspru, provenit de la ţară, Miheea e preocupat de viaţa celor săraci, exploataţi de cei bogaţi; de aceea, denunţă iresponsabilitatea conducătorilor poporului, corupţia care alterează toate relaţiile sociale, şi idolatria prezentă prin formele de cult ale zeilor păgâni. Profetul demască, de asemenea, falsitatea contemporanilor săi care, în ciuda acestor păcate, sunt „siguri” că îl au pe Dumnezeu de partea lor doar pentru faptul că ei sunt poporul său; ei credeau că aceasta era suficient pentru a scăpa de orice rău.

Cartea profetului Miheea are un limbaj pur şi corect, stil simplu, elegant şi patriotic, exprimat în imagini originale şi expresive.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Dumnezeu e gata să-i judece pe conducătorii poporului său pentru că aceştia au pus mâinile pe casele şi câmpiile săracilor, au nesocotit drepturile de moştenire (2,

2), au jefuit pe străini şi au lăsat văduvele pe drumuri (2, 9). Profetul e plin de jale, pentru că aceste păcate vor aduce asupra poporului nenorocire. Domnul însă îşi va aduna poporul şi va avea grijă de el trimiţându-i un rege-păstor, care se va naşte la Betleem-Efrata (5, 1 – 3). Domnul îşi judecă poporul, îl purifică prin suferinţă, dar îi arată apoi ce are de făcut pentru a fi plăcut în ochii săi: să trăiască conform dreptăţii, să iubească mila şi să umble smerit în faţa sa (6, 8).

Cartea se încheie cu o rugăciune pentru popor.

Structura

— L-3: Domnul judecă şi condamnă pe Iuda şi Israel pentru nelegiuirile sale;

— 4 – 5: Dumnezeu promite mântuirea şi un nou rege-păstor;

— 6, 1 – 7, 7: Dumnezeu cheamă poporul la judecată;

— 7, 8 – 20: motive de speranţă şi rugăciunea pentru popor.

Teologia

În prezentarea mesajului său, profetul Miheea rezumă mesajul profeţilor care l-au precedat sau i-au fost contemporani, pentru că, în cartea sa, întâlnim dreptatea lui Amos, milostivirea lui Osea şi umilinţa lui Isaia. Totuşi mesajul său se concentrează asupra judecăţii divine, pe care o exprimă prin următoarele idei teologice:

— *Judecată şi pedeapsă*. Domnul, care e stăpânul tuturor, nu poate suporta nelegiuirea, nedreptatea şi păcatul. E afectat mai ales de suferinţa celor săraci, care sunt victime ale celor bogaţi. Aceştia trăiesc cu siguranţa iluzorie că n-au pierdut ocrotirea lui Dumnezeu; ei nu-şi dau seama, sau nu vor să-şi amintească, faptul că idolatria şi nedreptatea au dus la prăbuşirea Regatului de Nord, păcate de care nici Regatul lui Iuda nu este străin. Din experienţa Israelului, conducătorii poporului din Regatul lui Iuda ar fi trebuit să-şi dea seama cât de urgentă este convertirea pentru a nu avea aceeaşi soartă; dar clasele conducătoare înşală poporul prin cuvinte care împiedică convertirea.

— *Mesaj de speranţă*. Profetul vesteşte o certitudine mângâietoare: Domnul şi-a păstrat o parte din poporul său în fidelitate faţă de Lege; acesta e numit „restul sfânt”, căruia îi va trimite un rege-păstor, ales chiar de el (5, 14), care va aduce pacea. În timpul său, popoarele se vor aduna la Ierusalim pentru a-l asculta pe Domnul (4, 1 – 5). Domnul arată poporului ce aşteaptă de la el pentru a trăi coerent alianţa: împlinirea dreptăţii, căutarea bunătăţii şi viaţa umilă în faţa Domnului (6, 8).

Texte alese

1, 2 – 9: iminenţa vizitei divine;

2, 1 – 5: nelegiuirile poporului şi consecinţele acestora;

3, 9 – 12: corupţia conducătorilor poporului;

4, 1 – 5: vocaţia la mântuire a tuturor popoarelor;

5, 1 – 3: profeţie mesianică;

6, 1 – 5: Dumnezeu îl judecă pe Israel;

6, 6 – 8: adevărata religie e interioară;

7, 8 – 10: mărturisirea vinovăţiei şi a pedepsei drepte pentru păcate;

7, 15 – 20: milostivirea lui Dumnezeu.

Teme

Judecata lui Dumnezeu;

Domnul priveşte la viaţa mea. E mulţumit de ea?

De reţinut

„Poporul meu, ce ţi-am făcut şi cu ce te-am împovărat? Răspunde-mi! Eu sunt cel care te-am scos din ţara Egiptului şi din casa robiei, te-am răscumpărat şi ţi-am trimis înainte pe Moise, pe Aron şi pe Miriam!” (6, 3 – 4); / „Ţi s-a arătat, omule, ceea ce este bun şi ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire şi milostivire şi să mergi cu umilinţă înaintea Domnului Dumnezeului tău” (6, 8).

Lectura

R: *Poporul meu, spune-mi, ce rău ţi-am făcut, sau cu ce te-am întristat? Răspunde-mi*!

Eu te-am eliberat din robia Egiptului, iar tu ai pregătit Mântuitorului tău crucea.

Patruzeci de ani te-am călăuzit prin pustiu, te-am hrănit cu mană cerească şi te-am dus în ţara făgăduită, iar tu ai pregătit Mântuitorului tău crucea.

Ce-aş mai fi putut face pentru tine şi nu am făcut? Te-am sădit ca pe cea mai frumoasă vie a mea şi tu nu mi-ai dat în schimb decât amărăciune; pentru setea mea tu n-ai avut decât oţet şi cu o suliţă ai străpuns coasta Mântuitorului tău.

Eu pentru tine am biciuit Egiptul făcând să moară întâii săi născuţi, iar tu, drept răsplată, m-ai dat la biciuire.

Eu te-am scos din Egipt înecându-l pe faraon în Marea Roşie, iar tu m-ai dat în mâinile marilor preoţi.

Eu am deschis marea înaintea ta, iar tu mi-ai deschis coasta cu o suliţă.

Eu te-am condus mergând înaintea ta într-un nor luminos, iar tu m-ai condus legat în faţa lui Pilat.

Eu te-am hrănit cu mană în pustiu, iar tu m-ai biciuit şi m-ai lovit cu palmele.

Eu ţi-am potolit setea în pustiu scoţând apă din stâncă, iar tu ca băutură mi-ai dat fiere şi oţet.

Eu pentru tine i-am lovit pe regii Canaanului, iar tu m-ai lovit peste cap cu o trestie.

Eu ţi-am pus sceptru împărătesc în mână, iar tu mi-ai aşezat coroana de spini pe cap.

Eu te-am înălţat la o mare cinste, iar tu m-ai înălţat în schimb pe lemnul crucii.

(*Plângerea Mântuitorului* – moment din celebrările Vinerii Sfinte).

ISAIA

Contextul istoric

Profetul Isaia este cel mai mare profet al poporului ales. Pentru a-i înţelege mesajul, este absolut necesară cunoaşterea cadrului istoric în care el şi-a îndeplinit misiunea profetică.

Profetul s-a născut la Ierusalim, prin anul 765 î.Hr.; erau vremuri de prosperitate pentru Regatul de Nord, datorită priceperii şi competenţei regelui Osia. După moartea lui Ieroboam al II-lea (743 î.Hr.), regele lui Israel,

şi a lui Osia (742 î.Hr.), regele lui Iuda, asupra celor două regate se abat perspective sumbre. Asasinatele din Regatul de Nord, ca şi creşterea puterii militare a Asiriei neliniştesc, pe drept cuvânt, Regatul de Sud.

Într-adevăr, sub influenţa partidului proasirian, ajunge rege, în Regatul lui Iuda, Ahaz, care, neascultând de profetul Isaia, va încheia alianţă cu Asiria; urmările acestei alianţe vor fi mai rele decât tot ce s-a întâmplat în Iuda de la moartea lui Solomon şi dezbinarea poporului ales (931 î.Hr.). Ahaz a ajuns să introducă cultul asirian chiar în Templul din Ierusalim. Astfel, Ahaz, în loc să apere independenţa regatului, a devenit vasalul Asiriei.

Doar urcarea pe tronul regatului a regelui Ezechia (anul 715 î.Hr.) a mai îndreptat situaţia politică a ţării, pentru că acesta, prin iscusinţa sa, a redobândit o anumită autonomie. El a iniţiat şi profunde reforme religioase: a reparat şi a purificat Templul; a invitat pe toţi evreii de la Beer-şeba până la Dan să-l cinstească pe Dumnezeu în sanctuarul unic de la Ierusalim. Bun strateg, a construit fortificaţii pentru apărarea regatului; de asemenea, a construit tunelul Siloam pentru a asigura aprovizionarea cu apă a capitalei în cazul unui asediu prelungit. Urmând sfaturile înţelepte şi potrivite ale profetului Isaia, a scăpat ţara de pericolul asirian în anul 701 î.Hr.

În acest context istoric învolburat şi-a împlinit misiunea profetul Isaia.

Titlul şi autorul

Isaia s-a născut într-o familie de seamă din Ierusalim. Legăturile strânse cu casa regală, independenţa şi libertatea manifestată faţă de ea, felul de a critica clasele dominante din Ierusalim, vasta sa cultură literară şi politică arată că profetul făcea parte din aristocraţie.

Trăind în Iudeea, a fost profet la Ierusalim pe timpul următorilor regi: Osia (783 – 742 î. C), Iotam (742 – 735 î.Hr.), Ahaz (735 – 715 î.Hr.) şi Ezechia (715 – 687 î.Hr.). A primit vocaţia profetică în anul 742 î.Hr., anul morţii regelui Osia, când s-a terminat şi perioada de prosperitate materială din Israel. Căsătorit, tată a doi copii, cărora le-a

pus nume simbolice, Isaia a primit de la Domnul misiunea de a călăuzi Iudeea într-unul din cele mai grele momente ale istoriei sale. Şi aici, ca şi în Israel, corupţia, ipocrizia şi nedreptatea ameninţau integritatea spirituală a Regatului de Sud. Isaia intervine în viaţa politică pentru a o călăuzi spre o politică realistă şi potrivită cu credinţa în Iahve.

Activitatea lui poate fi împărţită în trei etape:

— În timpul domniei regilor Iotam şi Ahaz, cu momentele de criză din anii 735 – 733 î.Hr. – când a avut loc războiul siriano-efraimit; atunci Iudeea era gata să fie târâtă într-o revoltă împotriva Asiriei (1 – 12);

— În timpul regelui Ezechia, care a simţit presiunea Egiptului şi a Filisteei, pentru o revoltă împotriva regelui asirian Sargon;

— Ultima etapă cuprinde campaniile din Palestina ale regelui Sennaherib, care a urcat pe tronul Asiriei în anul 705 î.Hr.

Isaia a fost profet peste 40 de ani. În ciuda rolului său crucial în istoria poporului ales, a fost ucis în timpul regelui Manase, care s-a opus reformelor religioase începute de tatăl său, Ezechia.

Nimeni nu se îndoieşte de existenţa istorică a profetului şi că o parte a cărţii sale a fost scrisă chiar de el. Unii atribuie profetului întreaga carte, dar analiza textului cărţii arată că la redactarea ei au contribuit şi ucenicii săi; ba mai mult, majoritatea exegeţilor oferind argumente istorice, literare şi doctrinale18 au dovedit că e vorba de autori diferiţi, care au trăit în timpuri diferite (întreaga carte s-a format într-o perioadă lungă de timp: 742 – 450 î.Hr.). Aceste elemente i-au determinat pe exegeţi să împartă conţinutul cărţii în trei părţi, pe care le-au atribuit unor autori diferiţi pe care i-au numit:

— *Proto-Isaia* (1 – 39): parte atribuită profetului din secolul al VIII-lea î.Hr.

— *Deutero-Isaia* (40 – 55): parte atribuită unui autor anonim care a trăit după anul 580 î.Hr. printre prizonierii din Babilon; acesta, reflectând asupra scrierilor profetului Isaia, descoperă în ele cheia interpretării evenimentelor pe

care au fost chemaţi să le trăiască. Acest autor e un remarcabil cunoscător al VT.

— *Trito-Isaia* (56 – 66) – parte atribuită unui autor care descrie condiţiile din Iuda în secolul al V-lea, înainte de întoarcerea din exil a grupului de iudei condus de Nehemia (anul 445 î.Hr.).

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Proto-Isaia (= Primul Isaia, profetul din secolul al VIII-lea î.Hr.). În primele şase capitole, sunt menţionate temele majore care vor fi dezvoltate în carte. Mai întâi profetul se referă la decăderea morală a lui Iuda, care l-a părăsit pe Domnul, devenind mai rău decât un bou (boul îşi recunoaşte stăpânul său, pe când Israel nu-l mai cunoaşte pe Domnul: 1, 3); profetul denunţă apoi formalismul religios care a făcut ca Iuda să fie mai rău decât Sodoma şi Gomora, astfel că jertfele lor sunt vrednice de ura Domnului (1, 11 – 15). Domnul e dezamăgit de aceste „roade" ale „viei" sale (ale poporului său: 5, 1 – 7).

În acest context, apare vocaţia profetului. Chemat fiind să fie purtătorul de cuvânt al Domnului, profetul, conştient fiind de păcatele sale, se cutremură, dar, curăţat de Domnul, acceptă misiunea profetică (6, 1 – 8) pentru a ajuta la convertirea poporului. El trebuie să vestească împărăţia lui Dumnezeu, care va veni, chiar şi când întâlneşte păcatul omului, prin sosirea lui Mesia, care va fi din neamul regelui David, se va numi „Emanuel" (7, 14) şi va fi „Dumnezeu puternic" (9, 5) instaurând o împărăţie universală (2, 1 – 5).

Toate acestea se vor împlini pentru că Dumnezeu este *„Domnul oştirilor"* şi el controlează evenimentele: judecata sa nu e întâmplătoare, ci e conformă cu planul său de iubire; mândria şi aroganţa sunt pedepsite indiferent că e vorba de Israel, Iuda sau naţiunile păgâne (13 – 23). Acestor încercări le va supravieţui *„un rest sfânt"* care va mulţumi Domnului pentru ocrotire şi salvare (24 – 27).

Omul nu trebuie să se încreadă în om, ci în Domnul

care rămâne mereu fidel promisiunilor sale: el purifică poporul prin suferinţă şi credinţă. În acest fel, Sionul va triumfa asupra tuturor naţiunilor (28 – 35). Pentru moment însă, judecata Ierusalimului este amânată. Susţinut de profetul Isaia, regele Ezechia, încrezător în Domnul, e vindecat de boala sa şi salvează Ierusalimul de asediul prelungit al regelui Sennaherib. Profetul prezice însă exilul lui Iuda în Babilon (36 – 39).

Deutero-Isaia (= al doilea Isaia). Aflat în Babilon împreună cu poporul său, Deutero-Isaia îşi dă seama că ceea ce Proto-Isaia vestise s-a împlinit (= exilul). Dar Isaia a vestit şi un mesaj de speranţă şi mângâiere: eliberarea este sigură. Ea e rodul iubirii lui Dumnezeu care este atotputernic, veşnic, infinit de înţelept şi stăpân al istoriei. El va elibera pe poporul său din robie, îi va ierta păcatele şi va instaura împărăţia neprihănirii. Această eliberare se împlineşte din voinţa Domnului prin misiunea şi jertfa Slujitorului lui Iahve. De această eliberare pot fi părtaşi toţi oamenii, dacă se convertesc şi părăsesc calea păcatului (40 – 55).

Trito-Isaia (= al treilea Isaia). Dacă Dumnezeu restaurează Ierusalimul, o face pentru că vrea să cheme la mântuire toate popoarele (56, 1 – 7). Fiecare om e chemat să proclame dreptatea, iubirea şi milostivirea Domnului. În acest plan, Sionul va deveni centrul şi desfătarea tuturor naţiunilor. Domnul îşi va revela în Sion slava (60) prin Unsul său (Mesia), care proclamă anul îndurării Domnului, care vindecă pe cei cu inima zdrobită, care redă vederea orbilor, şi mângâie pe cei întristaţi (61, 1 – 2). Atunci Domnul îşi va găsi bucuria în Sion. Slujitorii săi vor primi binecuvântarea sa, deoarece un cer nou şi un pământ nou vor lua fiinţă (65, 17; 66, 22); aceasta e soarta celor buni; cei răi, în schimb, vor suporta o suferinţă veşnică (66, 6.15 – 16.24).

Structura

Proto-Isaia:

— L-6: ameninţări şi promisiuni faţă de Iuda şi Ierusalim;

— 7 – 12: cartea lui Emanuel;
— 13 – 23: oracole împotriva naţiunilor;
— 24 – 27: apocalipsul lui Isaia;
— 28 – 33: oracole de ameninţare şi promisiuni faţă de Iuda şi Israel;
— 34 – 35: Domnul răzbună Sionul;
— 36 – 39: apendice istoric: Isaia şi regele Ezechia.
Deutero-Isaia:
— 40 – 48: Israelul în Babilon;
— 49 – 55: restaurarea Sionului.
Trito-Isaia:
— 56 – 66: instaurarea împărăţiei universale a lui Dumnezeu.

Teologia

Mesajul teologic al cărţii profetului Isaia este foarte bogat.

a) Din Proto-Isaia reţinem:

— *Sfinţenia lui Dumnezeu*. Mesajul dominant al profetului Isaia, din secolul al VIII-lea, este sfinţenia lui Dumnezeu, creatorul şi stăpânul lumii. Domnul este „Sfântul lui Israel”. Această convingere s-a întipărit profund în conştiinţa profetului chiar din momentul vocaţiei sale (6, 1 – 8). Viziunea avută l-a făcut pe profet să înţeleagă mai bine răutatea păcatului şi consecinţele sale. Păcatul omului a contaminat universul întreg. De aceea, şi pedeapsa divină era universală. Totuşi, Isaia ştia că Domnul nu va distruge tot poporul, pentru că el şi-a păstrat un „rest sfânt”, în care promisiunile divine se vor împlini.

— *Restul sfânt*. Doctrina despre „restul sfânt” se bazează pe adevărul că Dumnezeu este stăpânul istoriei. Domnul va purifica „restul sfânt” (o parte a poporului său care i-a rămas fidel chiar şi în mijlocul încercărilor şi care va fi cel în care promisiunile divine se vor împlini), prin focul suferinţei; dar mântuirea restului sfânt nu e automată, ci ea recere şi colaborarea omului, adică presupune convertirea (= faptul de a-l căuta pe Dumnezeu şi întoarcerea la el).

— *Mesianismul*. Iahve este fidel promisiunilor sale, pentru că el va ridica din neamul regelui David un rege care va instaura dreptatea şi pacea; peste el se va odihni Duhul Domnului „duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, al sfatului şi al tăriei, duhul cunoaşterii şi al fricii de Domnul” (11, 2). Această figură mesianică regală îşi va găsi împlinirea, după câteva secole, în persoana Fiului, pe care Tatăl îl va trimite pentru a instaura împărăţia păcii şi a dreptăţii nu numai în Israel, ci în tot universul.

b) Pentru Deutero-Isaia şi Trito-Isaia reţinem:

— *Noul exod*. Aceasta este tema dominantă a lui Deutero-Isaia. Eliberarea din Egipt este retrăită prin reîntoarcerea în ţara promisă datorită edictului regelui persan Cirus, care este numit „slujitorul Domnului”; eliberarea nu e rodul bunăvoinţei regelui Cirus, ci e rodul lucrării Domnului.

— *Monoteismul*. Nicăieri în Sfânta Scriptură nu sunt afirmate atât de categoric, clar şi insistent monoteismul şi măreţia Dumnezeului unic (40, 12 – 17.21 – 26; 43, 10 – 13). Iahve este singurul Dumnezeu; în afară de el nu există alt Dumnezeu. El este unicul stăpân al istoriei universale, Unicul care a creat toate. El e cel care garantează eliberarea lui Israel şi prosperitatea lui. Întoarcerea lui Israel din exil este văzută ca o nouă creaţie, lucrare specifică lui Iahve. Numai el poate crea (verbul *bară* = a crea, atribuit numai lui Dumnezeu, apare în Deutero-Isaia de 16 ori).

— *Dreptatea lui Dumnezeu*. Promisiunile divine sunt gata să se împlinească; de aceea, Deutero-Isaia şi Trito-Isaia laudă dreptatea lui Dumnezeu, (41, 2.16; 61, 3; 62, 11 – 12), care, după ce a pedepsit poporul, îl restaurează. Importantă nu este puterea oamenilor, nici alianţele politice, ci încrederea în Dumnezeu, care nu dezminte niciodată (8, 13; 28, 16; 30, 15). Această încredere o căuta Proto-Isaia în regele Ahaz, dar nu a găsit-o decât în regele Ezechia.

— *Puterea cuvântului lui Dumnezeu*. Mai mult decât orice alt autor sacru, Deutero-Isaia, de la început până la

sfârşit, afirmă puterea cuvântului lui Dumnezeu (55, 1011). Acest cuvânt nu constă atât în mesaje scrise sau vorbite, cât mai ales în fapte minunate.

— *Ierusalimul*. Atât în Deutero-Isaia, cât şi în Trito-Isaia, Ierusalimul ocupă un loc central. Uneori, profetul vede Ierusalimul ca pe un loc al întoarcerii lui Israel prin deşert spre propria ţară (40, 9 – 10), alteori ca pe o văduvă care va deveni, singură, mama fericită a multor fii (54, 1 – 10; 65, 17 – 25).

— *Slujitorul lui Iahve – Mesia*. Slujitorul lui Dumnezeu desemnează când pe Israel, când o persoană istorică – figură profetică a lui Iisus Cristos. Misiunea acestui slujitor e exprimată explicit în patru poeme sau cântări (42, 1 – 7; 49, 1 – 9; 50, 4 – 9; 52, 13 – 53, 12); în ele, dar mai ales în a patra cântare, creştinii au văzut cea mai clară prefigurare a lui Cristos în Vechiul Testament (*Mt* 8, 17; 12, 18 – 21; *Le* 22, 37; *Fap* 8, 32 – 33; *1 Pt* 2, 24). Slujitorul lui Iahve, neobosit, va vesti cuvântul Domnului şi va impune peste tot judecata, în timp ce insulele aşteaptă legile sale drepte, pentru că el este rânduit să fie „alianţa poporului şi lumina neamurilor” (42, 4.6); va întâmpina opoziţie, dar nu se va da înapoi, căci Dumnezeu este tăria lui (50, 5 – 7); el va fi un om al durerilor (nu pedepsit de Dumnezeu), căci el purta suferinţele noastre şi durerile noastre le suporta, în rănile sale se găsea vindecarea noastră (53, 3 – 5).

Bogăţia ideilor teologice trebuie să ne facă să vedem ce lucruri minunate a făcut Dumnezeu în sânul poporului său prin profetul Isaia care s-a îngrozit că e „un om cu buze necurate şi locuieşte în mijlocul unui popor cu buze pătate” (6, 5), dar care, purificat de Domnul (6, 6 – 7), a fost un profet cum n-a mai fost altul afară de el.

Texte alese

1, 10 – 20: cultul adevărat voit de Dumnezeu;
5, 1 – 7: cântul viei Domnului;
6, 1 – 13: vocaţia profetului;
7, 1 – 16: necredinţa lui Ahaz şi semnul lui Emanuel;
9, 1 – 6: Mesia e lumină pentru poporul care umbla în

întuneric;

11, 1 – 9: Mesia e din neamul regelui David; Duhul Domnului e peste el;

25, 1 – 10: Domnul este scăpare sigură; banchetul de pe Muntele Sionului;

30, 8 – 17: pericolele care ameninţă poporul dacă-l părăseşte pe Domnul;

36 – 38: regele Ezechia şi profetul Isaia;

40, 1 – 11: misiunea încredinţată profetului (= Deutero-Isaia);

42, 1 – 7: Domnul îl prezintă pe servitorul său – prima cântare;

43, 22 – 44, 23: numai Iahve mântuieşte;

49, 1 – 7: misiunea încredinţată slujitorului-profet – a doua cântare;

50, 1 – 11: încrederea slujitorului profet – a treia cântare;

52, 13 – 53, 12: slujitorul profet prin suferinţă răscumpără poporul – a patra cântare;

55, 10 – 11: puterea cuvântului lui Dumnezeu;

58, 1 – 14: postul adevărat;

61, 1 – 11: plin de Duhul Domnului, Mesia mângâie şi eliberează pe cei oprimaţi.

Teme

Mesianismul în cartea profetului Isaia;

Sunt slujitorul Domnului;

Comentaţi cântările slujitorului lui Dumnezeu;

Implicaţiile textului *Is* 5, 1 – 7 în viaţa mea;

C autaţi în Noul Testament aceste texte din cartea profetului Isaia:

„Iată fecioara va zămisli şi va naşte un fiu şi îl vor numi Emanuel” (7, 14);

„Cu auzul veţi auzi, şi nu veţi înţelege şi, uitându-vă, vă veţi uita, dar nu veţi vedea, că s-a învârtoşat inima poporului acesta” (6, 9 – 10);

„Templul meu lăcaş de rugăciune se va chema pentru toate popoarele” (56, 7);

„Duhul Domnului este peste mine, pentru că Domnul

m-a uns să binevestesc săracilor, m-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să vestesc celor închişi eliberarea, şi prizonierilor libertatea” (61, 1);

„Un glas strigă: «Pregătiţi în pustiu calea Domnului, neteziţi în loc neumblat drumul pentru Dumnezeul nostru!» „(40, 3).

Voi ceruri, lăsaţi să cadă roua de sus, şi norii să reverse în ploaie dreptatea. Pământul să se deschisă şi să odrăslească mântuirea şi dreptatea să dea mlădiţe. Eu, Domnul am făcut toate acestea. Aşa zice Domnul, care a creat cerurile, Dumnezeu care a alcătuit pământul, l-a făcut şi l-a întărit; şi nu l-a făcut în zadar, ci ca să fie locuit: „Eu sunt Domnul, şi nu este altul!” Nu este alt Dumnezeu afară de mine. Nu este dumnezeu drept şi mântuitor afară de mine! Întoarceţi-vă către mine şi veţi fi mântuiţi, voi cei care locuiţi în ţinuturile cele mai îndepărtate ale pământului! Căci eu sunt Dumnezeu şi nu este altul! (45, 8.18 – 22).

Poporul care umbla în întuneric a văzut lumină mare; peste cei care locuiau în ţinutul întunecat a strălucit o lumină. Tu ai mărit bucuria poporului tău şi ai sporit veselia lui. Ei se bucură înaintea ta cum se bucură oamenii în timpul secerişului, cum se veselesc la împărţirea prăzilor. Căci jugul care-i apăsa, toiagul care le lovea spinarea şi biciul celui care-i asuprea, tu le-ai sfărâmat ca în ziua victoriei asupra lui Madian. Căci un prunc ni s-a născut nouă, un fiu ni s-a dat nouă; semnul puterii este pe umerii lui. Numele lui este: „Sfetnic minunat, Dumnezeu puternic, Părinte veşnic, Principe al păcii”. Stăpânirea lui va creşte, iar pacea în vremea lui nu va avea hotar; va domni pe tronul lui David şi peste împărăţia lui; el îşi va întări împărăţia întemeind-o pe judecată şi dreptate, de acum şi până în veac. Acestea le va face Domnul în iubirea sa fără margini (9, 2 – 4.6 – 7).

Tresăltaţi, ceruri, de bucurie şi tu, pământule, bucură-te! Munţilor, chiuiţi de veselie, pentru că Domnul a mângâiat pe poporul său şi de cei în necaz ai lui s-a milostivit. Sionul spunea: „Domnul m-a părăsit şi stăpânul

meu m-a uitat!” Oare femeia uită pe pruncul ei şi de rodul sânului ei nu are milă? Chiar când ea îl va uita, Eu nu te voi uita pe tine (49, 13 – 15).

PROFEŢII DIN SECOLUL AL VII-LEA ŞI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL VI-LEA

Contextul istoric

Pentru a înţelege mesajul profeţilor acestei perioade a istoriei poporului ales, este necesară cunoaşterea evenimentelor istorice care au frământat epoca în care au trăit şi în care şi-au împlinit misiunea profetică.

Într-adevăr, această epocă e deosebit de dramatică. În primul rând, observăm că această perioadă este timpul expansiunii asiriene, cu cruzimile şi distrugerile sale (ruina statelor arameene şi apoi a Damascului în anul 732 î. C; cucerirea Samariei în anul 721 î.Hr. şi apoi a Tirului în anul 701 î.Hr., a Babilonului în anul 689 î.Hr.; distrugerea Tirului în anul 671 î.Hr.).

Dar, curând situaţia aceasta se schimbă: mezii vor cuceri Asiria şi vor distruge oraşul Ninive, capitala regatului asirian (612 î.Hr.); urmează apoi expansiunea neocaldeeană a Babilonului în Occident; Ierusalimul însuşi va fi asediat de trei ori înainte de a fi distrus în anul 587 î.Hr.

Între aceste două mişcări opuse nu trebuie uitată influenţa şi puterea sciţilor care, între anii 639 – 611 î.Hr., au dominat o mare parte din Orientul Apropiat. În aceeaşi perioadă, se extinde şi puterea Egiptului, care, în timpul faraonului Neko al II-lea (609 î.Hr.), va ajunge până în Mesopotamia.

Era firesc ca, într-un asemenea context istoric, ţările mai mici aflate între Egipt şi Mesopotamia să nu poată sta deoparte. Ele s-au aliat formând coaliţii care au participat la intrigile politice dintre marile puteri pentru a-şi apăra independenţa în faţa expansiunii acestora. Regatul lui Iuda a făcut şi el parte din aceste alianţe pentru a-şi păstra independenţa.

Din punct de vedere religios, se observă în Regatul lui Iuda influenţa covârşitoare a cultului zeului Baal;

practicile religioase păgâne sunt introduce până şi în templu. Regele Manase (687 – 642 î.Hr.) a încurajat idolatria. Doar regele Iosia (640 – 609 î.Hr.) va încerca realizarea reformei naţionale şi religioase; el va reface templul ameninţat de ruinare; găsind cartea Legii (Deuteronomul) va reface alianţa poporului cu Iahve şi va lupta contra idolatriei. Iosia va introduce aceste reforme religioase şi în o mare parte din Regatul de Nord, pe care îl cucerise. Moartea regelui va pune capăt intenţiilor şi activităţii sale reformatoare.

În acest context istoric, şi-au desfăşurat misiunea profetică următorii profeţi: Sofonia, Nahum, Habacuc, Ieremia (Lamentaţiuni, Baruh), Ezechiel.

SOFONIA

Contextul istoric

Profetul Sofonia a trăit într-o perioadă istorică frământată: regele Ezechia a pierdut 46 de oraşe, care au căzut pradă Asiriei (*2 Rg* 18, 13 ş.a.), iar, în timpul regilor care au urmat (Manase, 687 – 642 î.Hr., şi Amon, 642 – 640 î.Hr.), Regatul lui Iuda simte tot mai mult influenţa asiriană, care a deteriorat şi viaţa religioasă a poporului ales (*2 Rg* 21, 1 – 26). Însă, după moartea regelui asirian Assurbanipal (627) începe declinul imperiului asirian, astfel că, în Regatul lui Iuda, renasc speranţele restaurării naţionale şi ale reformei religioase.

Titlul şi autorul

Această carte poată numele lui Sofonia, profet născut probabil la Ierusalim, unde a şi trăit, din moment ce cunoştea foarte bine ceea ce se petrecea la curte şi în capitală. El şi-a desfăşurat misiunea profetică în jurul anilor ’640 – 630 î.Hr. (înainte de profeţii Nahum şi Habacuc, ca şi înainte de reforma religioasă a regelui Iosia – 621 î.Hr.). Oracolele sale ne ajută să înţelegem situaţia socială şi religioasă din Iuda, caracterizată prin cultul zeilor străini (1, 4 – 5), obiceiurile păgâne (1, 8), perfidia profeţilor falşi (3, 4), violenţa şi nedreptăţile sociale (3, 1 – 3; 1, 11). Cu siguranţă, misiunea profetică a lui Sofonia pregăteşte terenul pentru reforma religioasă întreprinsă

imediat de regele Iosia.

În cea mai mare parte (aceasta este opinia aproape universal acceptată), autorul cărţii este profetul Sofonia; organizarea materialului cărţii în forma în care se găseşte acum în Sfânta Scriptură, aparţine unui redactor ulterior; el este cel care a realizat planul cărţii.

Conţinutul şi structura *Conţinutul*

Cartea începe cu vestirea hotărârii lui Dumnezeu de a pedepsi Ierusalimul şi Regatul lui Iuda pentru că locuitorii săi au păcătuit trăind în idolatrie şi violenţă (1, 1 – 13).

Această judecată se va împlini în ziua mâniei Domnului şi va fi o mare distrugere (1, 14 – 18), dar cei care au ascultat de Domnul se vor salva (2, 1 – 3). Această pedeapsă va cuprinde şi naţiunile vecine (2, 4 – 15). Conducătorii Ierusalimului şi locuitorii săi n-au ţinut seamă de Domnul; de aceea, oraşul va fi nimicit (3, 1 – 8). Dar din moarte va ieşi viaţa: Domnul va transforma naţiunile şi ele îi vor da cinstirea cuvenită; el va forma din supravieţuitorii acestei judecăţi un popor nou care îl va cinsti. Atunci Ierusalimul şi locuitorii lui vor tresălta de bucurie, pentru că Domnul îşi va fi manifestat iubirea sa fidelă (3, 9 – 20).

Structura

— 1, 1: titlul cărţii;

— 1, 2 – 2, 3: Ziua Domnului (a lui Iahve);

— 2, 4 – 15: judecata împotriva popoarelor vecine lui Iuda;

— 3, 1 – 20: condamnarea Ierusalimului şi promisiunea restaurării regatului.

Teologia

Oare Dumnezeu se mai interesează de oameni sau de membrii poporului său? El mai conduce istoria? Cum poate Dumnezeu suporta să vadă atâta nedreptate, violenţă şi atâtea păcate…?

Voind să răspundă acestor întrebări, profetul Sofonia îşi prezintă mesajul salvator în două idei teologice:

— *Ziua Domnului* (*Ziua lui Iahve*). Ca şi profetul

Amos, profetul Sofonia vesteşte „ziua Domnului”, care va fi o zi a mâniei Domnului, a distrugerii Ierusalimului; această zi catastrofală trebuia să fie pentru poporul ales un avertisment, care să-l conducă pe calea convertirii, a ascultării şi a umilinţei, condiţii necesare depăşirii acestor evenimente. Restul sfânt va supravieţui acestui cataclism pentru a se bucura de roadele mântuirii: pace şi prosperitate (3, 12 – 20). Soarta Ierusalimului va fi şi soarta popoarelor vecine. Ziua Domnului e ziua unui cataclism cosmic, e ziua unei bulversări generale care va atinge orice formă de viaţă; e o zi a metamorfozei poporului lui Dumnezeu, nu ca sfârşit al istoriei şi al lumii, ci ca sfârşit al epocii păcatului. Pentru salvarea poporului său, Domnul va reînnoi minunile exodului, iar „restul sfânt” va cânta plin de bucurie bunătatea şi milostivirea Domnului.

— *Restul sfânt*. Expresia „restul sfânt” desemnează pe cei umili şi săraci (*anawim*), care împlinesc voinţa lui Dumnezeu. Restul sfânt va scăpa de cataclismul mâniei divine. El va fi noul popor al lui Dumnezeu, pe care Domnul îl va aduna şi onora în faţa popoarelor. Toţi cei care formează restul sfânt vor trăi plini de bucurie într-un Ierusalim sfânt, în care Domnul însuşi va locui ca rege. În acest fel, Domnul îşi manifestă iubirea şi bunătatea faţă de cei mici şi umili (2, 3; 3, 12), care i-au rămas credincioşi.

Texte alese

1, 14 – 18: ziua Domnului;

2, 1 – 3: chemarea la convertire;

3, 9 – 10: convertirea popoarelor;

3, 11 – 13: convertirea restului sfânt;

3, 14 – 20: imaginea Ierusalimului restaurat.

Temă

Ziua Domnului (cf. 1, 2 – 18);

Ce spune profetul Sofonia despre „Restul sfânt”?

Memoraţi următorul text: „Căutaţi pe Domnul, toţi cei smeriţi din ţară, care săvârşiţi faptele legii Domnului; căutaţi dreptatea, căutaţi smerenia; poate veţi fi feriţi de ziua mâniei Domnului” (2, 3).

Lectură:

„Bucură-te, fiica Sionului, tresaltă de veselie, Israele; veseleşte-te şi te bucură din toată inima, fiică a Ierusalimului! Căci Domnul a înlăturat judecăţile rostite împotriva ta şi a întors pe vrăjmaşii tăi. Domnul, împăratul lui Israel, este în mijlocul tău!” (3, 14 – 15).

NAHUM

Contextul istoric

Perioada în care profetul Nahum îşi desfăşoară misiunea profetică e caracterizată de prăbuşirea spectaculoasă a Asiriei în anul 612 î.Hr., cucerită de mezi şi babilonieni, care s-au aliat împotriva duşmanului lor comun. Atunci renasc marile speranţe ale restaurării Regatului de Sud, dar ele durează puţin, pentru că regele Iosia moare în războiul de la Meghido în încercarea de a se opune înaintării spre nord a faraonului Necao (609 î.Hr.), iar regele babilonian Nabucodonosor, biruitor la Carchemiş asupra faraonului Necao (605 î.Hr.), devine stăpânul Occidentului; astfel, el avea deschis drumul cuceririi Ierusalimului, eveniment care se va întâmpla în anul 587 î.Hr.

Titlul şi autorul

Cartea poartă numele lui Nahum, unul dintre profeţii minori. Nahum îşi îndeplineşte misiunea profetică înainte de anul 612 î.Hr., anul prăbuşirii oraşului Ninive, capitala Asiriei.

Vestind apropiata prăbuşire a Asiriei, profetul Nahum a îmbucurat multe inimi. Modul în care el îşi prezintă mesajul arată că profetul e un poet cu un stil inegalabil şi cu o mare putere expresivă. Ardoarea credinţei l-a făcut pe profet să prezinte admirabil din punct de vedere literar teofania, care e centrul cărţii.

Cartea a fost scrisă între anii 663 î.Hr., anul căderii oraşului Teba, şi 612 î.Hr., anul cuceririi Asiriei de către mezi.

La Qumran s-a găsit manuscrisul unui comentariu al cărţii profetului Nahum, scris cu câteva zeci de ani î.Hr., care dă mărturie că oamenii credincioşi au găsit în profetul

Nahum cuvântul lui Dumnezeu gata să lumineze orice moment al istoriei.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Cartea manifestă măreţia lui Dumnezeu care este stăpânul întregii lumi; nimeni şi nimic nu i se poate opune (1, 2 – 8). Pentru moment, el e îngăduitor cu duşmanii poporului său, pentru că e încet la mânie. Dar vine şi ziua judecăţii (a mâniei) când duşmanii săi şi ai poporului său vor fi complet distruşi (1, 1 – 8); doar cei care se încred în Domnul vor fi salvaţi în ziua mâniei divine.

Concret, Dumnezeu îşi arată puterea prin distrugerea oraşului Ninive şi apărarea libertăţii locuitorilor Regatului de Sud (1, 9 – 2, 3). Odată cu prăbuşirea oraşului Ninive, se prăbuşeşte şi imperiul asirian (2, 4 – 3, 19). Nimeni nu-i va deplânge pieirea; ba, dimpotrivă, împreună cu poporul ales, toate popoarele din regiune se vor bucura de distrugerea lui, căci care popor nu a fost atins de devastatoarea maşină de război asiriană?

Structura

— 1, 1: titlul;

— 1, 2 – 14: măreţia lui Dumnezeu în judecată (= „mânie”) şi îndurare;

— 1, 15 – 2, 13: asediul şi distrugerea oraşului Ninive;

— 3, 1 – 19: motivul căderii oraşului Ninive.

Teologia

— *Mânia lui Dumnezeu*. Dumnezeu este stăpânul istoriei. El învinge totdeauna, chiar dacă duşmanii poporului său par puternici (1, 12; 3, 12 – 17) sau teribili ca nişte lei (2, 12 – 14) sau ademenitori (3, 4). Dumnezeu nu poate suporta nedreptatea, violenţa şi idolatria; el le pedepseşte; aceasta este manifestarea „mâniei Domnului”. Domnul va distruge oraşul Ninive, care nu va putea face nimic în faţa „mâniei Domnului”. Iuda, dacă vrea să fie ocrotit de Domnul, trebuie să renunţe la o politică prea umană şi să se încreadă în viitor în Domnul, eliberatorul său.

— *Puterile politice umane*. Puterile politice umane nu pot construi împărăţii durabile, bazate pe fraudă şi forţă, pentru că Domnul este drept şi doreşte ca între oameni să domnească dreptatea. El o apără şi o reinstaurează. Ninive e simbolul oricărei puteri umane întemeiată pe criterii pe care Dumnezeu nu le acceptă. Orice putere de acest fel e destinată ruinei.

Texte alese

1, 2 – 8: manifestarea mâniei lui Dumnezeu;

2, 4 – 10: descrierea bătăliei din interiorul oraşului Ninive;

3, 1 – 7: lamentaţiune funebră pentru Ninive, oraş al depravării.

Teme

Frica de Dumnezeu;

Ce înţelege profetul Nahum prin „mânia” lui Dumnezeu?

Titlul şi autorul

Numele cărţii vine de la Habacuc, profet din Regatul lui Iuda. Fiind profet la scurt timp după profetul Nahum, contextul istoric este identic. A fost contemporan cu profetul Ieremia pentru că, aşa cum rezultă din carte, profetul şi-a desfăşurat misiunea primită de la Domnul între victoria lui Nabucodonosor la Carchemiş (605) asupra faraonului Egiptului Neco al II-lea şi asedierea Ierusalimului din anul 597. Cruzimea imperiului babilonian o va întrece pe cea a Asiriei şi se va extinde în tot Orientul Apropiat. Habacuc era un gânditor profund şi un om cu o capacitate literară deosebită. Datorită modului în care îşi prezintă mesajul, sfântul Ieronim l-a numit un „luptător cu Dumnezeu”.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Cartea începe cu un dialog între profet şi Dumnezeu, în care ne surprinde curajul, dar şi respectul cu care îi cere lui Dumnezeu explicaţii asupra modului său ciudat de a conduce lumea. E adevărat că Iuda a păcătuit; dar de ce Dumnezeu, care e aşa de sfânt şi curat, a ales să

pedepsească pe păcătoşi prin babilonieni, care sunt mai păcătoşi şi mai răi? Oare Domnul e de partea nedreptăţii? Răspunsul Domnului pentru profet a fost acesta: pe căi paradoxale, Dumnezeul atotputernic pregăteşte victoria finală a celui drept; de aceea, cel drept trebuie să aibă încredere pentru că „dreptul va trăi datorită fidelităţii sale” (2, 4).

Structura[18]

— 1, 1 – 4: De ce îngăduie Dumnezeu violenţa?

— 1, 5 – 11: Dumnezeu îi stârneşte pe babilonieni pentru a-l pedepsi pe Iuda;

— 1, 12 – 2, 1: De ce trebuie ca cei nelegiuiţi să-i pedepsească pe cei drepţi?

— 2, 2 – 4: Cel drept va trăi datorită credinţei şi speranţei sale;

— 2, 5 – 20: cei nelegiuiţi sunt condamnaţi pentru cinci greşeli grave;

— 3, 1 – 19: un psalm de laudă.

Teologia

Cartea profetului Habacuc are o contribuţie importantă şi originală referitor la reflecţia lui Israel asupra naturii lui Dumnezeu în care crede şi asupra relaţiilor lui Dumnezeu cu Israel.

Tema centrală a mesajului teologic al cărţii profetului Habacuc este puterea lui Dumnezeu asupra istoriei umane, având ca urmare chemarea la încredere şi fidelitate.

Dintre ideile teologice ale cărţii reţinem:

— *Dreptatea şi puterea lui Dumnezeu*. Locuitorii lui Iuda au păcătuit împotriva Domnului; Domnul le vesteşte pedeapsa prin invazia babilonienilor. Preocupat de soarta poporului său, profetul Habacuc se miră că Domnul îi pedepseşte prin nişte oameni mult mai păcătoşi decât ei. De aceea, el cere lui Dumnezeu explicaţii. Profetul se va

---

18 O altă structură posibilă:

1,1-2,4: întrebările profetului şi răspunsurile lui Dumnezeu;

2,5-20: cauza pedepsei lui Dumnezeu: cinci greşeli grave;
3,1-19: rugăciunea înflăcărată a profetului pentru Ierusalim.

convinge că Dumnezeu acţionează cu dreptate: el va condamna pe opresori şi va salva poporul ales pentru că el are putere absolută asupra creaţiei şi a istoriei.

— *Încrederea în Dumnezeu*. Căile lui Dumnezeu sunt uneori diferite de căile oamenilor; planurile lui Dumnezeu nu coincid cu planurile lor. De aceea, în momentele de încercare, profetul recomandă încredere în fidelitatea lui Dumnezeu, pentru că Domnul îşi ţine totdeauna cuvântul; el şi-a împlinit mereu promisiunile. Încrederea în Domnul asigură biruinţă celui drept pentru că „cel drept va trăi datorită fidelităţii sale” (2, 4). Profetul însuşi, reflectând asupra modului în care Dumnezeu şi-a condus poporul prin pustiu până în ţara promisă, e dispus să suporte nenorocirile prezente, ştiind că Dumnezeu va aduce asupra agresorului (Babilonul) ziua necazului. Chiar dacă turmele şi câmpiile nu îi vor mai da hrană, el tot se va bucura în Dumnezeu, pentru că ştie că încrederea în Dumnezeu este piatra de încercare a statorniciei într-o viaţă fidelă Domnului. Insistenţa profetului asupra credinţei şi a încrederii a găsit ascultare promptă şi între creştini. Acestei probleme sfântul Paul îi oferă un loc privilegiat în expunerea învăţăturii sale despre credinţă (*Rom* 1, 17*; Gal* 3, 11; cf. şi *Evr* 10, 38), pentru că e un mesaj permanent valabil pentru oamenii de atunci, pentru cei de azi şi din orice timp.

Texte alese

1, 2 – 11: primul dialog al profetului cu Dumnezeu şi răspunsul Domnului;

2, 9 – 11: a doua greşeală gravă;

2, 15 – 17: a patra greşeală gravă;

3, 3 – 15: teofania.

Teme

Comentaţi: „Cel drept va trăi datorită fidelităţii sale” (2, 4);

Paradoxul fidelităţii faţă de Dumnezeu;

Cele cinci greşeli grave care duc la pedepsirea babilonienilor: lăcomia, înşelăciunea, violenţa, cruzime fără discernământ, idolatria.

IEREMIA 3.5.1. Contextul istoric

Chemat fiind de tânăr să fie profet, Ieremia trăieşte în tragica perioadă care a precedat şi a cunoscut drama distrugerii Ierusalimului şi a templului. Iniţierea reformei religioase de regele Iosia în anul 621 î.Hr., ca şi decăderea Asiriei, au trezit speranţe mari în sânul poporului ales, dar acestea s-au destrămat repede pentru că regele Iosia a murit în anul 609 î.Hr. în războiul de la Meghido. Odată cu căderea Asiriei în anul 612 î.Hr., se remarcă creşterea puterii Babilonului care, prin regele Nabucodonosor, îşi impune dominaţia şi în Palestina. Răzvrătirile repetate ale iudeilor au dus la distrugerea Ierusalimului şi a templului în anul 587 î.Hr. şi la deportarea majorităţii locuitorilor în Babilon.

Titlul şi autorul

Profetul Ieremia este un iudeu născut în anul 650 î.Hr., în Anatot, localitate aflată la 6 km nord-est de Ierusalim, într-o familie sacerdotală. Cunoaştem viaţa şi caracterul profetului din conţinutul cărţii care are multe fragmente autobiografice (19, 1 – 20, 6; 26; 36; 45; 28 – 29; 51, 59 – 64; 34, 8 – 22; 37 – 44). Alte fragmente biografice (11, 8 – 12, 6; 15, 10 – 21; 17, 4 – 18; 18, 18 – 23; 20, 7 – 18) sunt o mărturie emoţionantă a crizelor interioare pe care profetul le-a trăit.

Ieremia a primit vocaţia profetică în anul 627, pe când era „încă tânăr” (1, 6); el avea un suflet tandru, dar a fost chemat de Domnul „ca să smulgă, să răstoarne, să demoleze” (1, 10) şi să vestească nenorocire (20, 8). Vestind acest mesaj, deşi dorea aşa de mult pacea, Ieremia a trezit mânia tuturor: familie, regi, preoţi şi falşi profeţi (15, 10) care nu acceptau mesajul său; aceasta era misiunea sa şi nu putea renunţa la ea (20, 9). La un moment dat, copleşit de suferinţe şi persecuţii, profetul, asemenea lui Iob, îşi blestemă ziua de naştere (20, 14 ş.a.). Însă această suferinţă l-a purificat şi i-a dat capacitatea de a trăi din plin religia interioară pe care a vestit-o (31, 31 – 34); această experienţă l-a apropiat de Dumnezeu. Dar misiunea sa de a schimba viaţa morală şi religioasă a

poporului ales a eşuat.

Misiunea profetului Ieremia e caracterizată de singurătate datorită conţinutului mesajului pe care a trebuit să-l vestească, mesaj care cuprinde toate aspectele vieţii: personale sau comunitare, politice şi militare ca şi religioase. În desfăşurarea misiunii sale se pot distinge trei perioade:

— *Prima perioadă*: de la primirea vocaţiei până în anul 605 î.Hr., când are loc bătălia de la Carchemiş. E o perioadă destul de paşnică pentru Regatul lui Iuda, cu excepţia morţii lui Iosia în anul 609 î.Hr. În această perioadă, Ieremia trebuie să vestească un mesaj ciudat: în poeme de o extraordinară putere evocatoare profetul trebuie să anunţe că din nord se va ridica deodată o armată irezistibilă care se va năpusti fără milă asupra lui Iuda şi a Ierusalimului (4 – 6), dacă acesta nu se va converti înainte; mesajul profetului nu va fi luat în serios; ba, dimpotrivă, regele Ioiachin rupe în bucăţi sulul cărţii profetului care conţinea acest mesaj (36).

— *A doua perioadă* (605 – 587 î.Hr.) e, din mai multe puncte de vedere, cea mai semnificativă din activitatea profetului. Profeţiile sale despre invazia străină se adeveresc repede. Nabucodonosor îşi impune puterea în Siria şi Palestina. Conducătorii politici vor independenţa lui Iuda şi se aliază cu Egiptul. O minoritate preferă să rămână sub tutela babiloniană păstrând o anumită autonomie.

Ieremia are aceeaşi părere: trebuie acceptată supremaţia babiloniană pentru că Dumnezeu nu doreşte un stat iudeu independent şi puternic, ci un popor fidel, care să răspundă chemării sale părinteşti (3, 22 – 4, 4), să apere dreptatea şi să trăiască în armonie (22, 13 – 17; 23, 5 – 6; 5, 1 – 3). Domnul vrea să creeze, în sânul imperiului babilonian o comunitate transformată care să se intereseze de binele tuturor (29, 5 – 7). Această comunitate va cunoaşte, după întoarcerea din exil, o interiorizare minunată a angajamentelor faţă de Domnul (31, 31 – 34).

— *A treia perioadă* începe cu căderea Ierusalimului

în anul 587 şi se termină cu moartea profetului. Mulţimea rămasă la Ierusalim e dezorientată şi divizată: un grup dorea reconstruirea ţării sub dominaţia babiloniană; profetul Ieremia e din acest grup; un alt grup prefera lupta dedându-se la acte teroriste (41, 1 – 10); se impune însă tendinţa celui de-al treilea grup, care voia să fugă în Egipt, de frica unor noi represalii, în urma asasinării lui Godolia, care fusese lăsat de către Nabucodonosor ca rege la Ierusalim. În ciuda protestelor sale, Ieremia e luat cu forţa şi dus în Egipt, unde va şi muri.

Cartea profetului Ieremia apare ca o colecţie de oracole, fragmente biografice şi autobiografice; e clar că ea, în forma ei actuală, e opera mai multor compilatori şi editori. Acest lucru e confirmat şi de faptul că în carte întâlnim diverse genuri literare: discursuri poetice, povestiri biografice în proză şi discursuri în proză.

Conţinutul şi structura *Conţinutul*

Cartea profetului Ieremia este o profeţie în care se distinge judecata Domnului, ca şi speranţa, avertismentele şi mângâierile poporului lui Dumnezeu, realităţi care se succed fără a urma o ordine cronologică. Surprinde suferinţa profetului pentru a vesti cuvântul lui Dumnezeu, ca şi noua alianţă pe care Domnul vrea să o încheie cu poporul său, pentru că legământul anterior a fost călcat. Domnul vrea să arate poporului său că, atunci când îl ascultă, are parte de binecuvântare, pe când, atunci când urmează căile diplomaţiei umane, are numai de suferit.

Structura

În ciuda caracterului antologic al cărţii şi al neglijării cronologiei evenimentelor, cartea profetului Ieremia poate fi împărţită în patru părţi clar distincte:

— 1, 1 – 25, 13: oracole împotriva lui Iuda şi a Ierusalimului;

— 26 – 35: oracole de mântuire pentru Israel şi Iuda;

— 36 – 45: suferinţele lui Ieremia;

— 46 – 51: oracole împotriva naţiunilor (25, 14 – 38: introducere la aceste oracole);

— 52: anexă istorică despre căderea Ierusalimului

(cf. *2 Rg* 24, 18 – 25, 30).

Teologia

Cartea profetului Ieremia are multe idei teologice; dintre ele menţionăm câteva:

— *Dumnezeu este stăpânul istoriei*. Pentru profetul Ieremia, Dumnezeu este creatorul şi Domnul suveran al tuturor lucrurilor din cer şi de pe pământ (27, 5; 28, 23 ş.a.). El dispune de toate după cum voieşte (18, 5 – 10); el cunoaşte inimile oamenilor (17, 5 – 10) şi este izvorul vieţii pentru toţi cei care se încred în el (2, 13). Domnul îşi iubeşte poporul cu mare gingăşie (2, 2; 31, 1 – 3), dar cere supunere şi loialitate (7, 1 – 15). Numai Domnul este Dumnezeu; zeii popoarelor nu sunt nimic (10, 14 ş.a.).

— *Judecata lui Dumnezeu*. Pentru că poporul nu ascultă de glasul profetului care cheamă la fidelitate faţă de Domnul şi la convertire, judecata lui Dumnezeu nu întârzie să se arate prin foamete şi secetă (5, 24; 14, 1 – 6), ca şi prin invazia unor popoare străine (1, 13 – 16). Dar marea zi a judecăţii s-a ivit odată cu ivirea babilonienilor, care sunt instrumentul prin care Dumnezeu îşi pedepseşte poporul care a călcat alianţa. Dar această pedeapsă nu e o răzbunare, ci e un ultim apel la trezire, la convertire.

— *Convertirea interioară*. Reforma religioasă exterioară realizată de regele Iosia nu e suficientă pentru reînnoirea raportului cu Dumnezeu; e necesară convertirea interioară, venită din inimă. Ieremia a încercat, în zadar, să obţină o adevărată schimbare a inimilor, ca apoi să menţină vie speranţa, care să ducă la fondarea unei religiozităţi reînnoite, purificată în dezastrul naţional, care va veni cu siguranţă. Însă poporul n-a ascultat mesajul profetului, astfel că Ieremia, cu durere, trebuie să trăiască drama distrugerii poporului său.

— *Suferinţa profetului*. Suferinţa a avut pentru profetul Ieremia un rol purificator şi reconfortant. Sensibil şi iubitor, Ieremia trebuie să vestească totuşi poporului său un mesaj devastator. Citind „confesiunile” sale – care sunt ca un jurnal al comuniunii sale cu Dumnezeu – observăm drama profetului. El n-a dorit niciodată să fie profet;

acceptând chemarea, el spera ca să fie ocrotit şi apreciat, dar cuvântul Domnului i-a adus numai suferinţă; această situaţie va deveni în viaţa lui obiectul discuţiilor şi al rugăciunilor sale către Domnul. Profetul simte povara misiunii primite; dar el aleargă la Domnul prin rugăciune; astfel drama lui Ieremia seamănă foarte mult cu drama lui Iisus în Ghetsimani. Ieremia nu practică orbeşte ascultarea de Domnul; el simte jugul misiunii sale, se simte chiar părăsit de Domnul. Dar acesta este „secretul" Domnului care l-a făcut pe cel mai fidel ambasador al său să meargă pe acest drum întunecat, dar salvator.

— *Noua alianţă*. Ieremia e convins că Ierusalimul necredincios va cădea (29, 16 – 20), dar nu ezită să deschidă perspectiva speranţei: Domnul a format deja un proiect de pace, şi nu de nenorocire pentru poporul său, căruia i-a rezervat un viitor plin de speranţă (29, 11). Această promisiune e făcută celor exilaţi. Ea prevede o nouă alianţă, prin care Dumnezeu va scrie direct în inima oamenilor Legea sa, şi atunci toţi îl vor cunoaşte pe Domnul (31, 31 – 34). Noutatea constă în modul în care voinţa lui Dumnezeu va fi comunicată oamenilor. Dacă predica profetului n-a putut converti poporul, sigur Domnul va putea realiza aceasta (32, 37 – 41).

Punând valorile morale pe primul plan şi dezvăluind raporturile intime, pe care sufletul trebuie să le aibă cu Dumnezeu, profetul Ieremia a pregătit noua alianţă creştină, iar viaţa sa de abnegaţie şi suferinţă în slujirea Domnului face din el o figură a lui Cristos.

Texte alese

1, 1 – 19: vocaţia profetului;

10, 1 – 16: idolii şi adevăratul Dumnezeu;

11, 18 – 23: Ieremia persecutat la Anatot;

13, 1 – 11: gestul simbolic al brâului putred;

17, 14 – 18: rugăciunea profetului pentru a avea ocrotirea divină;

18, 1 – 12: Ieremia la olar;

18, 18 – 23: atentatul împotriva profetului;

20, 7 – 18: disperarea profetului;

26: arestarea şi judecarea lui Ieremia;
29: scrisoarea profetului pentru cei exilaţi;
31, 31 – 34: noua alianţă;
37, 3 – 10: Sedecia cere sfatul profetului Ieremia;
37, 11 – 21: arestarea profetului Ieremia;
38, 1 – 13: salvarea lui Ieremia din cisterna mâloasă;
38, 14 – 28: ultimul dialog al profetului cu regele Sedecia;
52: adaos istoric.
Teme
— Sensul purificator al suferinţei;
Convertirea interioară;
Fidelitatea faţă de Domnul.
Lectură
„Ochii mei sunt plini de lacrimi, ziua şi noaptea nu se opresc, căci o mare nenorocire s-a abătut asupra poporului meu şi l-a lovit de moarte. Ies la câmp deschis şi văd cadavrele celor ucişi în război. Intru în oraş şi văd lume care moare de foame. Chiar şi profetul şi preotul rătăcesc prin ţară fără să ştie unde merg... Doamne, oare l-ai părăsit cu totul pe Iuda? Cetatea Sionului ţi-a devenit de nesuportat? Pentru ce ne-ai lovit aşa, încât nu mai avem leac? Aşteptam pace, dar iată că nu a fost; aşteptam vindecare şi ne-a sosit grozăvia! E adevărat, Doamne, am păcătuit împotriva ta; recunoaştem păcatele noastre şi pe cele ale părinţilor noştri. Din iubire faţă de numele tău, nu ne părăsi! Nu permite ca Ierusalimul să fie dispreţuit! Aminteşte-ţi de alianţa ta cu noi... Noi nădăjduim în tine, Doamne, Dumnezeul nostru, pentru că numai tu faci toate aceste lucruri!” (14, 19 – 22).

„Doamne, tu m-ai aprins şi iată că sunt înflăcărat; Tu eşti mai tare decât mine şi ai biruit, iar eu în toate zilele sunt luat în râs şi fiecare îşi bate joc de mine; că de când vorbesc scoţând strigăte împotriva silniciei şi rostind pustiirea, cuvântul Domnului s-a prefăcut în ocară pentru mine şi în batjocură zilnică. De aceea, mi-am zis: «Nu voi mai pomeni de el şi nu voi mai vorbi în numele lui!». Dar iată că era în inima mea ceva, ca un fel de foc aprins,

închis în oasele mele, şi eu mă străduiam să-l potolesc şi n-am putut, căci am auzit ocări de la mulţi şi ameninţări din toate părţile zicând: «Învinuiţi-l şi-l vom învinui şi noi!». Toţi cei care trăiau în pace cu mine mă pândesc să vadă nu cumva mă voi poticni, şi ziceau: «Poate va cădea şi-l vom birui şi ne vom răzbuna pe el!». Dar Domnul este cu mine ca un eliberator puternic. De aceea, prigonitorii mei se vor poticni şi nu vor birui; se vor face de ruşine pentru că n-au reuşit... Doamne al puterilor, tu care pătrunzi inimile şi rărunchii, fă-mă să văd răzbunarea ta asupra lor, căci ţie ţi-am încredinţat cauza mea!" (20, 7 – 12).

3.6. CARTEA LAMENTAŢIUNILOR

Autorul şi titlul

Biblia ebraică aşază cartea Lamentaţiunilor între „Scrieri", pe când LXX şi Vulgata o situează după cartea profetului Ieremia, cu un titlu care îi atribuie profetului această carte după o tradiţie care se bazează pe *2 Cr* 35, 25. Analiza mai atentă a cărţii arată că, de fapt, la redactarea cărţii au lucrat mai mulţi autori. Poemele[19] sunt compuse de cineva care a rămas la Ierusalim după deportarea din anul 587 î.Hr.

Conţinutul şi structura *Conţinutul*

Cartea Lamentaţiunilor descrie realitatea pe care locuitorii Regatului lui Iuda o au sub ochii lor: ruină şi devastare. Dar ei înţeleg că judecata lui Dumnezeu a fost cauzată de comportarea lor rea, pentru că nu au ţinut cont de poruncile Domnului. De aceea, copleşiţi de efectele dezastrului, se îndreaptă cu speranţă către Domnul: căiţi, ei vor să se întoarcă la el. Cartea Lamentaţiunilor este o colecţie de cinci poeme care adoptă ritmul elegiei funebre (primele 4 poeme) sau al unor gemete sau implorări adresate lui Dumnezeu (poemul al 5-lea).

---

19 În compoziţia acestei cărţi, merită să se amintească faptul că poemele 1, 2 şi 4 sunt poeme alfabetice: fiecare verset începe, în ordine alfabetică, cu o literă a alfabetului ebraic. Şi poemul al treilea este alfabetic, dar aici versetele sunt puse în grupe de câte trei, în care fiecare verset începe cu aceeaşi literă a alfabetului. Poemul al cincilea nu e alfabetic, dar are 22 de versete câte litere are alfabetul ebraic.

Structura

— 1, 1 – 22: primul poem – plângere pentru ruina şi pustiirea Ierusalimului;

— 2, 1 – 22: al doilea poem – jelirea cumplitei pedepse ce a lovit Oraşul sfânt;

— 3, 1 – 66: al treilea poem: Ierusalimul îşi recunoaşte păcatul şi speră de la Domnul eliberarea de cuceritori;

— 4, 1 – 22: al patrulea poem: starea Ierusalimului de altă dată şi a celui de acum;

— 5, 1 – 22: al cincilea poem: rugăciunea fierbinte a poporului pentru a fi reprimit de Domnul care odinioară îi oferise alianţa.

Teologia

Cum a interpretat Israel distrugerea Ierusalimului şi a templului? Nenorocire şi speranţă: iată ideile teologice care constituie răspunsul poporului la această întrebare.

— *Nenorocire*. Prezentul trebuie privit în faţă aşa crud cum este. El a fost provocat de călcarea alianţei; dacă ar fi observat-o, Israel ar fi fost binecuvântat; nenorocirea e o urmare a neascultării (*Dt* 28). Suferinţa prezentă nu e semnul slăbiciunii lui Iahve, ci exact contrariul: e semnul puterii lui Iahve care pedepseşte. Prin păcat, Israel a devenit duşmanul lui Dumnezeu; aceasta e adevărata cauză a devastării ţării. Ruperea alianţei: iată păcatul poporului ales.

— *Speranţă*. Israel plânge şi-şi mărturiseşte păcatul; îi simte din plin efectele: acesta este un act de credinţă. Dar care va fi viitorul său? Mai există speranţă? Da, pentru că milostivirea şi compasiunea lui Iahve sunt inepuizabile (3, 22); Domnul nu abandonează total pe nimeni (3, 31). Iahve, cu siguranţă, ascultă rugăciunea poporului său (3, 56 – 61), pentru că el este mereu stăpân pe orice situaţie. În ciuda gravelor evenimente recente, poarta milostivirii lui Iahve este mereu deschisă.

Texte alese

1, 1 – 11: plângere pentru Sion;

1, 12 – 22; plângerea Sionului;

3, 21 – 39: amintirea faptelor Domnului şi reflecţie;
5, 1 – 22; rugăciunea poporului.
Teme:
Efectul păcatului în viaţa oamenilor;
Mai există speranţă după păcat?

3.7. CARTEA LUI BARUH

Cartea lui Baruh este una din cărţile deutero-canonice care lipsesc din Biblia ebraică. Ea se găseşte, în schimb, în Septiiaginta care o aşază între cartea profetului Ieremia şi cartea Lamentaţiunilor; în Vulgata, o găsim după cartea Lamentaţiunilor; această ordine o urmăm şi noi în acest curs.

Autorul şi data scrierii cărţii

Cartea lui Baruh e o culegere de fragmente scurte, diverse şi distincte grupate împreună pentru că au ca fond comun căderea Ierusalimului din anul 587 î.Hr. şi exilul.

Cartea lui Baruh nu aparţine lui Baruh, „secretarul" profetului Ieremia, în timpul exilului din Babilon. Din această carte se deduce că Ieremia îi dictează lui Baruh sulul ce trebuia dus şi citit la templu în anul 605 î.Hr.; el primeşte şi actul de dobândire a pământului de la Anatot pentru profetul Ieremia ca semn profetic al reînnoirii care trebuia să vină. Împreună cu Ieremia este dus în Egipt de către asasinii lui Godolia care se temeau de răzbunarea regelui Nabucodonosor.

Deşi a avut un rol important în viaţa profetului Ieremia, niciuna din scrierile care circulau sub numele lui Baruh nu i-au aparţinut. De fapt, salturile numeroase dintre informaţiile scrierilor contemporane despre căderea Ierusalimului şi exil şi informaţiile cărţii lui Baruh fac imposibilă atribuirea acestei cărţi lui Baruh, secretarul profetului Ieremia. Aceste salturi sunt semnele tot atâtor actualizări. Cele patru părţi distincte ale cărţii, atât de diferite în privinţa conţinutului şi a formei literare, arată că nu aparţin nici aceluiaşi autor şi nici aceleiaşi epoci. Introducerea cărţii a fost scrisă în limba greacă; celelalte trei părţi e posibil să fi fost scrise în ebraică şi traduse apoi în limba greacă. Oricum, cartea este o scriere a evreilor

din diaspora care invită pe locuitorii Ierusalimului să celebreze o liturgie penitenţială; ea a primit forma actuală în a doua jumătate a secolului al II-lea î.Hr.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

La început, autorul se prezintă pe sine, ca şi situaţia istorică în care trăieşte, precum şi motivul scrierii sale; apoi, el constată ruptura dintre Dumnezeu şi poporul său, ruptură creată de păcat. Acum poporul încercat de suferinţă şi deportare îşi recunoaşte vinovăţia şi invocă iertarea lui Dumnezeu, pe care Domnul o acordă cu generozitate. Poporul e convins că înţelepciunea lui Dumnezeu, care se identifică cu Legea, are întotdeauna dreptate. Ca atare, trebuie urmat totdeauna cuvântul lui Dumnezeu care duce la binecuvântare şi prosperitate. Cartea se termină cu o încurajare şi o mângâiere a Ierusalimului pe care Domnul nu l-a abandonat.

Structura

— 1, 1 – 14: introducere istorică;

— 1, 15 – 3, 8: rugăciune de mărturisire a păcatelor;

— 3, 9 – 4, 4: elogiul înţelepciunii identificate cu Legea;

— 4, 5 – 5, 9: discurs de încurajare şi de mângâiere;

— 6: apendice: scrisoarea profetului Ieremia[20].

Teologia

Cartea lui Baruh ne ajută să înţelegem drama păcatului, a convertirii şi mântuirii trăită de poporul ales, dar şi de fiecare om. Dintre ideile teologice reţinem următoarele:

— *Coeziunea comunităţilor ebraice din diaspora*. În această carte atât de scurtă, surprinde coeziunea comunităţilor ebraice din diaspora având următoarele elemente esenţiale de coeziune: legătura cu Ierusalimul (întreţinută prin scrisori, colecte şi prin comuniunea în rugăciune), rugăciunile de la sinagogă hrănite din

20 Aici este aşezată „Scrisoarea lui Ieremia” în Vulgata; această scrisoare în LXX e o scriere de sine stătătoare şi se găseşte în Biblia ortodoxă după cartea Iuditei.

amintirea încă vie a trecutului, lectura cărţilor sfinte (mai ales a Deuteronomului, a profetului Ieremia şi a lui Deutero-Isaia), cultul faţă de Lege, sensul profund al păcatului şi dorinţa sinceră de convertire şi, în sfârşit, rezistenţa faţă de orice formă de cult idolatrie.

— *Analiza aprofundată a păcatului*. Păcatul este pervertirea ordinii morale care e întemeiată pe dreptatea lui Dumnezeu (2, 12); el e o formă a orgoliului care respinge înţelepciunea lui Dumnezeu (3, 19 ş.a.) şi se manifestă prin răzvrătire contra Legii şi prin indiferenţă la avertismentele profeţilor (1, 18.21; 2, 5.10.24). Antidotul păcatului este întoarcerea umilă la Domnul, izvorul oricărui bine, şi observarea Legii, pentru că, în Lege, Israel îşi va regăsi viaţa (4, 1).

— *Concepţia despre Dumnezeu*. În discursul de încurajare, mângâiere şi speranţă, Dumnezeu este numit „Cel Veşnic” (4, 10.14.22.24). Acest titlu nu mai este întâlnit nicăieri în Biblie. Cartea lui Baruh vede în Dumnezeu izvorul înţelepciunii (3, 12.32), Sfântul prin excelenţă (4, 22.37; 5, 5). Numai el îi poate elibera pe cei exilaţi (4, 18.23.29) pentru că el este drept (1, 15; 2, 6.9; 5, 9) şi milostiv (2, 27; 3, 1; 5, 9). Mântuirea vine de la Dumnezeul cel veşnic (4, 8) care a fost ofensat, dar care-şi manifestă slava mai întâi pedepsind pe păcătoşi, apoi mântuindu-i.

Texte alese

1, 15 – 2, 10: mărturisirea vinovăţiei Ierusalimului;
3, 9 – 14: importanţa înţelepciunii;
3, 32 – 4, 4: înţelepciunea se identifică cu Legea;
4, 30 – 5, 9: profetul se adresează Ierusalimului;
6: scrisoarea profetului Ieremia.

Teme

P acaţul în viaţa mea;
Cine este Dumnezeu pentru mine?

EZECHIEL

Contextul istoric

Misiunea profetică a lui Ezechiel poate fi înţeleasă numai în contextul ultimelor zile ale regatului lui Iuda ca

stat independent. Când regele Iosia a ajuns la vârsta adultă pentru a guverna (628 î.Hr.), imperiul asirian era slăbit şi fluctuant după moartea lui Assurbanipal, ultimul său suveran puternic. Iosia a început o importantă reformă religioasă călăuzindu-se după cartea *Deuteronomului* (*2 Rg* 22 – 24). Moartea sa prematură (609) a pus capăt oricărei reforme ulterioare, pentru că fiul său Ioiachin a fost acuzat mereu de Ieremia că s-a îndepărtat de alianţă (*Ier* 7, 26.36). În 605 î.Hr., evenimentele politice au adus supremaţia babiloniană şi asupra Palestinei. Regele Ioiachin, aflând de înfrângerea lui Nabucodonosor de către Egipt în anul 601, se răzvrăteşte, crezând că Babilonul este slăbit, dar s-a înşelat, pentru că, în anul 598 î.Hr., armata babiloniană a invadat regatul, a cucerit Ierusalimul şi l-a jefuit, deportând mii de oameni de frunte în Babilon; printre cei deportaţi a fost şi profetul Ezechiel, care aparţinea clasei sacerdotale. În timpul acestui conflict armat, regele Ioiachin a murit, iar Ioiachin, noul rege e luat prizonier şi dus în Babilon. Regele Nabucodonosor îl desemnează ca rege la Ierusalim pe Sedecia, fratele lui Ioiachin şi unchiul lui Ioiachin. După câţiva ani de linişte, s-a răzvrătit şi el; de această dată, reacţia Babilonului a fost necruţătoare: în perioada 589 – 586 î.Hr., Nabucodonosor a distrus toate oraşele Regatului lui Iuda înainte de a ajunge la Ierusalim pe care l-a cucerit şi devastat, ducând în Babilon majoritatea populaţiei ca şi tezaurul templului.

Titlul şi autorul

Cartea poartă numele lui Ezechiel, unul dintre profeţii majori. El şi-a împlinit misiunea profetică între anii 593 şi 571 î.Hr. (1, 2; 29, 17) între evreii deportaţi în Babilon, dar mesajul său privea atât pe evreii deportaţi cât şi pe cei rămaşi în Regatul lui Iuda; partea importantă a misiunii sale se desfăşoară în timpul domniei lui Sedecia şi al căderii definitive a Ierusalimului în anul 587 î. C... Ca şi profetul Ieremia, Ezechiel se opune modului de gândire al lui Sedecia şi al consilierilor săi, cerând supunere faţă de Babilon. A luptat contra ambiţiilor politice ale clasei

conducătoare de la Ierusalim propunând ideea unui popor fidel Domnului, care îl va conduce pe Israel la prosperitate

Ezechiel era un vizionar. Patru viziuni (1 – 3; 8 – 11; 37; 40 – 48) ocupă în cartea sa un loc considerabil. Imaginaţia sa vie debordează şi în alegorii (23; 27; 29 şi 32). Situaţiile cele mai obişnuite îl inspirau pe profet: o santinelă în gardă (3, 17 – 21), un perete în construcţie (13, 10 – 16); chiar şi evenimentele vieţii sale personale şi familiale: moartea soţiei sale (24, 15 – 24), o boală misterioasă îndelungată (4, 4 – 17). Cartea abundă şi în gesturi simbolice. (4, 1 – 5, 17; 12, 1 – 20; 37, 15 – 28). Toate acestea ni-l arată pe Ezechiel ca fiind un profet al acţiunii. Acţiunile sale simbolice contrastează cu simplitatea gesturilor predecesorilor săi.

Stilul profetului Ezechiel fascinează prin bogăţia şi complexitatea descrierilor sale. Repetiţiile frecvente şi schimbările de stil au dus la concluzia că mesajul său a fost cules de către ucenici fideli care le-au adunat într-o carte.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

După eşecul din anul 597 î.Hr., în timp ce deportaţii trăiesc cu speranţa unei întoarceri apropiate, cei rămaşi în patrie se consideră favorizaţi de Dumnezeu şi moştenitori ai promisiunilor divine. Ezechiel contestă această convingere afirmând că tragedia din anul 597 î.Hr. e un semn al judecăţii lui Dumnezeu; de aceea, exilul este consecinţa păcatului poporului. De acum înainte, fiecare va trebui să recunoască propria responsabilitate personală (18) şi Dumnezeu, Stăpân al istoriei, va reconstitui poporul său pe baza unei totale reînnoiri a inimii şi a vieţii (32 – 39).

Domnul va pedepsi naţiunile care l-au umilit pe Israel şi ele vor recunoaşte, la rândul lor, suveranitatea lui Dumnezeu asupra istoriei (25 – 32).

Poporul ales, reînnoit, va putea trăi în siguranţă pe pământul său şi-l va cinsti pe Dumnezeu în templul reconstruit. Ezechiel prezintă, de asemenea, o amplă

descriere a templului ideal, vestind că Domnul se va întoarce pentru a-l lua în stăpânire; din templu va izvorî, ca un fluviu, mântuirea (40 – 48).

Structura

— L-3: vocaţia profetului şi misiunea sa;

— 4 – 24: reproşuri şi ameninţări contra israeliţilor înainte de asediul Ierusalimului;

— 25 – 32: oracole contra naţiunilor;

— 33 – 39: mângâiere şi speranţă pentru un viitor mai bun;

— 40 – 48: statutul politic şi religios al comunităţii viitoare restabilite în Palestina.

Teologia

Prin mesajul său, profetul Ezechiel deschide o cale nouă. Acest lucru este adevărat, în primul rând, pentru doctrina sa, care e centrată pe tema reînnoirii interioare.

— *Reînnoirea interioară*. Oamenii trebuie să-şi reînnoiască inima şi duhul (18, 31) sau, mai curând, Dumnezeu le va da o inimă nouă şi un duh nou şi va pune în ei un spirit nou (11, 19; 36, 26). În acest fel, bunăvoinţa divină e anterioară convertirii; astfel, ne găsim în pragul teologiei harului, pe care o vor dezvolta, în scrierile lor, sfântul Ioan şi sfântul Paul. De fapt, această spiritualizare a tuturor componentelor vieţii religioase este marele aport adus de profetul Ezechiel în trăirea darului credinţei.

— *Bunătatea lui Dumnezeu*. Dumnezeu este stăpânul istoriei; acest lucru îl vor recunoaşte atât poporul ales, cât şi popoarele păgâne. Dacă până acum Dumnezeu şi-a salvat poporul încă de la naştere (16, 3 ş.a.), a făcut-o nu pentru a-şi menţine promisiunile, ci pentru onoarea numelui său (20); dacă trebuie să înlocuiască vechea alianţă printr-o alianţă veşnică (16, 60; 37, 26 ş.a.), aceasta nu e o răsplată a „întoarcerii” poporului spre el, ci e darul bunăvoinţei divine (e un har prevenitor) urmat apoi de convertire (16, 62 – 63).

— *Mesianismul*. Profetul Ezechiel vorbeşte puţin despre venirea lui Mesia. El îl prezintă pe Mesia ca un viitor David, care va fi doar „păstorul” poporului ales (34,

23; 37, 24); va fi un „principe” (24, 24), nu un rege, pentru care nu va fi loc în viziunea teocratică a viitorului (45, 7 ş.a.). Prin acest mesaj, profetul Ezechiel îl vestise pe Iisus, Păstorul cel bun, care va inaugura cultul în spirit şi adevăr, pe care profetul l-a proclamat.

— *Răsplata individuală*. Ideea teologică a răsplăţii personale în funcţie de faptele proprii este o idee nouă (18, 21 – 28). Dar ea este o soluţie provizorie, contrazisă destul de des de fapte, dar va conduce, lent dar sigur, la ideea răsplăţii dincolo de mormânt.

— *Templul*. Fiind preot, profetul Ezechiel era ataşat de templul din Ierusalim; totuşi, asemenea profetului Ieremia, el afirmă că Dumnezeu nu e legat de sanctuarul său. Astfel, în profetul Ezechiel se armonizează minunat spiritul profetic şi spiritul sacerdotal care rămăseseră adesea opuse: riturile – care subzistă – capătă valoare nu din sine, ci din sentimentele care le inspiră.

1, 28 – 3, 11: vocaţia profetului;
4, 1 – 5, 4: trei acţiuni simbolice;
12, 1 – 28: iminenţa exilului;
16: alegoria soţiei infidele;
18, 21 – 32: convertire şi milostivire;
23, 1 – 49: alegoria celor două surori şi interpretarea ei;
33, 1 – 9: profetul ca santinelă;
33, 10 – 20: responsabilitatea individuală;
34: păstorul cel bun şi oile;
36, 16 – 38: sfinţenia divină şi restaurarea lui Israel;
37, 1 – 14: viziunea oaselor uscate;
47, 1 – 12: viziunea apei izvorâtă din templu.

Teme

Adevăratul cult dat lui Dumnezeu;
Responsabilitatea morală individuală;
„Domnul este păstorul meu”.

Lectură

Aşa zice Domnul: „Dacă cel rău se întoarce de la păcatele sale, pe care le-a săvârşit, şi păzeşte toate poruncile mele şi face ceea ce este bun şi drept, negreşit el

va trăi şi nu va muri… Vreau eu oare moartea celui păcătos? zice Domnul Dumnezeu; nu doresc eu oare mai degrabă ca el să se întoarcă de la căile sale şi să fie viu? Dar şi cel drept, dacă se abate de la dreptatea sa şi săvârşeşte păcatul, şi face toate acele nelegiuiri pe care le săvârşeşte cel fărădelege, va fi el oare viu? Toate faptele lui bune pe care le-a săvârşit vor fi date uitării, iar pentru fărădelegea şi păcatul său va muri" (18, 21 – 24).

Vă voi curăţi de toate întinările voastre şi de toată idolatria voastră. Vă voi da o inimă nouă şi voi pune în voi un duh nou; voi scoate din trupul vostru inima de piatră şi vă voi da o inimă de carne. Voi pune în voi duhul meu şi atunci veţi urma legile mele, veţi păzi poruncile mele şi le veţi pune în practică. Veţi locui în ţara pe care am dat-o părinţilor voştri. Veţi fi poporul meu şi eu voi fi Dumnezeul vostru (36, 25 – 28).

PROFEŢII EPOCII PERSANE

9

Contextul istoric

După edictul regelui persan Cirus din anul 538 î.Hr., care permitea evreilor întoarcerea în ţara lor, un prim convoi de israeliţi, nu prea numeros, condus de Şeşbaţar, s-a întors la Ierusalim şi a găsit o ţară devastată şi părăsită. Supravieţuirea era dificilă din cauza recoltelor slabe şi a sărăciei. Nici în imperiul persan, situaţia nu era îmbucurătoare din cauza instabilităţii politice. După moartea lui Cambise, succesorul lui Cirus, în anul 522 î.Hr., în cele din urmă se impune, prin violenţă, regele Darius I (521 – 486 î.Hr.). Cei care s-au întors în Palestina trebuiau să înfrunte zilnic viaţa: să lupte pentru viaţa lor, să reconstruiască templul şi zidurile Ierusalimului pentru a asigura protecţia necesară capitalei; şi acest lucru n-a fost uşor mai ales pentru faptul că israeliţii întorşi acasă erau priviţi cu gelozie de cei rămaşi în Palestina; în plus, refuzând ajutorul samaritenilor din nord, cei întorşi au trebuit să suporte şi persecuţia acestora; se spunea că ei cu o mână construiau templul şi zidurile Ierusalimului şi cu cealaltă luptau pentru a se apăra. În faţa unor asemenea

greutăţi, unii dintre ei nu percepeau ca pe o urgenţă reconstruirea templului. În acest context, apar doi profeţi care dau curaj poporului pentru a rezidi templul Domnului: Aggeu şi Zaharia. Ceilalţi profeţi din această epocă sunt: Trito-Isaia, Malahia, Iona, Ioel, Abdia şi Daniel.

AGGEU

Cu profetul Aggeu, începe ultima perioadă a mişcării profetice în sânul poporului ales, perioada de după exil. Inaugurarea acestei noi perioade se observă şi în transmiterea mesajului profetic ca şi în conţinutul lui. Dacă înainte de exil cuvântul de ordine al mesajului era pedeapsa din cauza infidelităţii faţă de alianţă, dacă acest mesaj devine mângâiere şi speranţă în timpul exilului, acum el ia forma îndemnului la restaurare.

Profetul Aggeu este trimis de Dumnezeu într-un moment decisiv al formării iudaismului: naşterea noii comunităţi din Palestina.

Titlul şi autorul

Titlul cărţii vine de la profetul Aggeu. Prea multe despre el nu cunoaştem; ştim însă că numele său e menţionat în *Esd* 5, 1 şi 6, 14. El se adresează israeliţilor care erau mai mult preocupaţi de viaţa lor familială decât de refacerea templului. Profetul încearcă să le arate concetăţenilor săi că dificultăţile pe care le întâmpinau în viaţa zilnică proveneau dintr-o slăbire a credinţei, fapt pe care ei îl manifestau prin lipsa de interes pentru rezidirea templului. Speranţa poporului revine odată cu întoarcerea unui nou grup de israeliţi repatriaţi conduşi de Zorobabel şi de preotul Iosue. Acum profetul Aggeu, împreună cu profetul Zaharia, încurajează şi sprijină reconstruirea templului. Se pare că cei doi profeţi au făcut parte din al doilea convoi de israeliţi repatriaţi. Profetul Aggeu îşi vesteşte mesajul încurajator din august până în decembrie 520 î.Hr., perioadă în care se reîncepe construirea templului; de fapt, acesta este şi obiectul central al profeţiilor lui Aggeu.

Se pare că această carte este un rezumat liber al operei şi predicii profetului pentru că în toată cartea se

face referinţă la profet numai la persoana a treia.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Cartea profetului Aggeu relatează activitatea profetului în perioada august – decembrie 520 î.Hr., şi prezintă discursurile sale mai ales pentru guvernatorul Zorobabel şi pentru marele preot Iosue. Profetul vesteşte că Domnul îşi pedepseşte poporul care e preocupat mai mult de casele proprii decât de casa Domnului (1, 1 – 14). Întrucât e iminentă ziua în care Domnul va veni, trebuie să se reconstruiască templul pentru a-l primi. Acest nou templu22 va fi mai strălucitor decât primul templu (2, 19) şi va pune capăt situaţiei de mizerie în care poporul trăia (2, 10 – 20). Atunci Dumnezeu îşi va binecuvânta poporul, îl va ocroti şi îi va da un nou rege (2, 20 – 23).

Structura23

Pentru simplitate, merită să reţinem următoarea structură:

— 1, 1 – 11: timpuri dificile din cauza neglijării construirii templului;

— 1, 12 – 15: începerea lucrărilor la templu;

— 1, 15 – 2, 23: reconstruirea templului va aduce un viitor prosper.[21]

Teologia

Mesajul cărţii profetului Aggeu poate fi rezumat în următoarele idei teologice:

— *Debutul erei mesianice*. Aggeu îşi adresează mesajul aducător de speranţă guvernatorului Zorobabel, marelui preot Iosue, întregului popor al ţării (2, 4) şi „restului” sfânt (1, 12 – 14; 2, 2). Templul trebuie

---

21 Cartea profetului Aggeu are patru părţi, care sunt, de fapt, patru discursuri cu un conţinut diferit:

1,1: titlul cărţii;

1,2-15; 2,15-19: reconstruirea templului;

1,15-2,9: gloria noului templu;

2,10-14: un caz rezolvat de preoţi;
2,20-23: promisiunea făcută lui Zorobabel.

reconstruit pentru că această activitate trebuie să marcheze începutul erei mesianice. Astfel se renaşte speranţa într-un viitor grandios, centrat pe sanctuar şi pe Zorobabel, principele davidic numit „inelul sigiliului" lui Iahve (2, 23). Aşteptarea unui templu mai glorios decât primul şi al unui mesiarege – dublă speranţă ce se va împlini în Cristos – susţine viguros poporul în drumul său spre timpuri noi.

— *Interpretarea semnelor timpului*. Privind cu ochiul lui Dumnezeu realitatea, profetul Aggeu încearcă să interpreteze pentru concetăţenii săi semnele timpului: sărăcia şi recoltele slabe sunt pedeapsa pentru letargia lor spirituală. De aceea, dacă poporul doreşte prosperitate, trebuie să-şi regăsească zelul credinţei, să înceapă urgent reconstruirea templului Domnului, templu vrednic de el; atunci binecuvântările se vor înmulţi, timpul mântuirii depline va putea să se arate. În acest fel, prin mesajul său, profetul vrea să ofere poporului ales simţul realităţii.

Texte alese

1, 1 – 15: e momentul reconstruirii templului;

2, 1 – 9: splendoarea noului templu;

2, 20 – 23: promisiunea făcută de Domnul lui Zorobabel.

— Ce este Biserica pentru mine?

4.3. ZAHARIA

Contextul istoric

Cartea profetului Zaharia se adresează israeliţilor întorşi din exil în patrie şi vrea să le întărească speranţa, pentru că erau descurajaţi din cauza dificultăţilor vieţii zilnice. Nu erau în stare să întrevadă ceea ce timpurile păreau să vestească. De fapt, dezordinile politice care au urmat după moartea lui Cambise, fiul lui Cirus, regele Persiei, i-au făcut să se gândească la sfârşitul timpurilor şi la venirea iminentă a Domnului. Dar regele Darius îşi stabilise domnia asupra întregului imperiu persan, fapt care a provocat prăbuşirea acestor speranţe.

Autorul

Zaharia s-a născut într-o familie de preoţi; de aceea,

personalitatea şi activitatea sa sunt marcate de această stare de viaţă a familiei sale. Prin misiunea sa, profetul Zaharia a desăvârşit orientarea istoriei poporului ales spre o teocraţie sacerdotală, nu profetică. El şi-a desfăşurat misiunea profetică în perioada octombrie/noiembrie 520 – noiembrie 518.

Contemporan cu profetul Aggeu, cei doi profeţi s-au susţinut reciproc în afirmarea necesităţii reconstruirii templului (*Esd* 5, le.u.). Înzestrat cu o inteligenţă şi o elocvenţă deosebite, profetul Zaharia a înţeles foarte bine sensul lucrurilor. S-a bucurat de marele dar de a fi capabil să exprime marile speranţe ale poporului într-un limbaj simplu. Artist apocaliptic şi profet reformator, Zaharia a împletit admirabil aceste două stiluri de exprimare. Cu siguranţă, el este autorul primelor opt capitole ale cărţii.

Diferenţele de stil, conţinut şi context istoric[22] prezentate în capitolele 9 – 14 au dus la concluzia că această secţiune are un alt autor (anonim) şi este o compilaţie scrisă la sfârşitul secolului al III-lea î.Hr.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Prima parte a cărţii vorbeşte despre activitatea profetului în perioada misiunii sale profetice la Ierusalim. Prin opt viziuni, profetul vesteşte concetăţenilor săi că nu au sperat în zadar. Ei trebuie să reconstruiască templul pentru a-l primi pe Domnul pentru că el vine să stabilească domnia sa şi să binecuvânteze poporul pe care l-a salvat şi l-a reunit. Pentru ca poporul să fie pregătit să primească binecuvântarea Domnului, el trebuie să practice iubirea faţă de văduve şi orfani, care erau lipsiţi de hrană şi adăpost (7, 1 – 14). De asemenea, poporul trebuie să-şi însuşească integritatea morală pentru a-l putea vedea pe Dumnezeu.

În partea a doua a cărţii, profetul anunţă că şi alte

22 Nu se aminteşte nimic despre Zorobabel şi Iosue şi nici de reconstruirea templului. Egiptul şi Asiria sunt amintite doar ca simbol al tuturor opresorilor; în schimb, sunt menţionaţi grecii: 9,13. Fragmentul 9,1-8 face aluzie la o cucerire, probabil cea a lui Alexandru cel Mare.

naţiuni, după ce vor suporta judecata lui Dumnezeu, vor face parte din poporul Domnului. Când va fi asaltat de neamuri, poporul ales va fi purificat de păcate şi, în bătălia finală, Domnul îl va salva. Aici e evidenţiată figura celui care va reinstaura împărăţia lui Dumnezeu: el e un rege umil şi victorios; e un păstor bun, un om străpuns şi dus la moarte. Aceste elemente sunt preluate de evanghelişti pentru a prezenta persoana şi misiunea lui Iisus, mai ales în relatările patimii sale (*Mt* 21, 4 – 5; 26, 31; *Mc* 14, 27; *În* 19, 37).

Structura cărţii

Cartea profetului Zaharia poate fi împărţită în două secţiuni distincte:

— L-8: misiunea profetică;
— 1, 1 – 7, 14: cele opt viziuni ale profetului;
— 8, 1 – 23: promisiuni de pace şi de binecuvântare;
— 9 – 14: panorama mesianică;
— 9, 1 – 11, 17: Israel şi celelalte naţiuni;
— 12, 1 – 14, 21: asediul şi eliberarea Ierusalimului.

Teologia

Dintre ideile teologice ale cărţii profetului Zaharia menţionăm:

— *Transcendenţa lui Dumnezeu*. Experienţa exilului şi a dificultăţilor pe care le-a întâmpinat după exil fac ca poporul ales să se îndoiască de prezenţa şi fidelitatea lui Dumnezeu; poporul se simte părăsit de Domnul. Profetul Zaharia aminteşte poporului că nimic nu scapă privirii lui Dumnezeu (4, 10); intervenţia sa nu va mai întârzia mult (1, 14 – 16). Într-adevăr, Domnul intervine prin îngeri, cavaleri, miniştri. Acest mesaj evidenţiază transcendenţa lui Dumnezeu, dar şi soliditatea care-l uneşte pe Dumnezeu de credincioşii săi.

— *Apropierea timpului mântuirii*. Profetul Zaharia se preocupă de reconstruirea templului, care este o pregătire a erei mesianice, dar el este interesat în primul rând de Mesia. În acest sens, el vede în Zorobabel pe Mesia provenind din neamul regelui David (3, 8 – 10; 6, 12 – 13). Ca şi profetul Ezechiel, profetul Zaharia îl preamăreşte şi

pe marele preot Iosue (3, 1 – 7). Amândoi vor conduce în armonie (6, 13). În acest fel, profetul Zaharia reînnoieşte mesianismul regal legându-l de perspectiva sacerdotală prezentă în profetul Ezechiel.

— *Mesia*. Toată partea a doua a cărţii este consacrată împlinirii aşteptării lui Mesia, care va restaura casa lui David. Mesia este un rege care va împlini speranţele „săracilor lui Iahve" (*Sof* 2, 3; 3, 11 – 13; *Is* 49, 13; 57, 15) şi va ridica idealul regal reprezentat de David şi Solomon. Umil şi sărac, Mesia nu se înconjoară cu fastul lumesc (9, 9 – 10), va fi ca un păstor care, prin suferinţa[23] sa (12, 10), va instaura noua alianţă, iar mântuirea sa o va extinde la toate popoarele (14).

1, 1 – 6: Domnul invită la convertire;
8, 1 – 17: promisiune de pace şi bunăstare;
9, 9 – 10: regele care restabileşte pacea;
14: bătălia finală şi venirea Domnului.

4.3.6. Teme

Mesia în cartea profetului Zaharia;
Enumeraţi cele opt viziuni ale profetului.

MALAHIA

Contextul istoric şi autorul

Cartea profetului Malahia încheie seria cărţilor profetice. Numele său, care este un pseudonim, vine de la menţiunea făcută în 3, 1, în care cuvântul „*maleaki*" înseamnă „mesagerul meu; trimisul meu". De aceea, acest profet este asemănat cu precursorul lui Mesia. Din menţiunile făcute în carte, se poate deduce că Malahia şi-a desfăşurat misiunea profetică între anii 480 – 460 î.Hr. Terenul misiunii sale a fost pregătit de profeţii Aggeu şi Zaharia. Malahia era un apărător fervoros al iubirii lui Dumnezeu care, în mod gratuit, şi-a ales poporul (1, 1 – 5). În numele acestei iubiri, profetul vrea ca poporul să-i ofere lui Dumnezeu o cinstire ireproşabilă şi sinceră, în ciuda îndoielilor care-l măcinau.

Conţinutul cărţii

Speranţele pe care profeţii Aggeu şi Zaharia le-au

23 Fără îndoială este vorba despre Slujitorul suferind din Is 53.

legat de construirea templului inaugurat în anul 515 î.Hr., se lăsau aşteptate. Descurajarea a început să pătrundă în sufletul poporului şi să-i micşoreze credinţa. În acest moment, intervine cu vigoare profetul Malahia pentru a împiedica degradarea slujirii cultuale atât în rândul clerului cât şi al poporului, reinstaurarea nedreptăţilor şi a laxismului faţă de căsătoriile mixte. În faţa descurajării generale (3, 13 – 16), profetul garantează restabilirea dreptăţii lui Dumnezeu prin ridicarea unor credincioşi adevăraţi şi prin pedepsirea necruţătoare a celor nelegiuiţi (3, 17 – 21). Dumnezeu e gata să trimită un mesager care să pregătească drumul venirii sale şi să proclame alianţa cu poporul său. De aceea, profetul invită la pregătire pentru întâlnirea cu Domnul. Această frumoasă speranţă, exprimată la sfârşitul cărţii, priveşte restabilirea tuturor lucrurilor pregătită de întoarcerea profetului Ilie[24].

Structura cărţii

Cartea profetului Malahia e formată din şase secţiuni scurte; fiecare dintre ele începe cu o declaraţie, care cuprinde şi o problemă căreia i se răspunde în partea a doua a secţiunii:

— 1, 1 – 5: iubirea lui Dumnezeu faţă de Israel;

— 1, 6 – 2, 9: Dumnezeu este dezonorat de preoţii săi;

— 2, 10 – 16: contra căsătoriilor mixte şi a divorţului;

— 2, 17 – 3, 5: ziua Domnului;

— 3, 6 – 12: neglijenţe faţă de plata zeciuielii;

— 3, 13 – 21: răsplata celor drepţi;

— 3, 22 – 24: întoarcerea lui Ilie.

4.4.3. Teologia

Printre temele teologice ale cărţii profetului Malahia, amintim:

— *Decăderea vieţii religioase*. Poporul ales aştepta cu nerăbdare prosperitatea pe care profeţii Aggeu şi Zaharia au promis-o dacă vor termina de construit templul. L-au terminat şi l-au inaugurat în anul 515 î.Hr., dar

24 Mai târziu, s-a perceput că această întoarcere a profetului Ilie s-a împlinit în persoana lui Ioan Botezătorul (Mt 17,10-13).

prosperitatea n-a venit; de aceea, poporul, chiar şi clerul, a început să fie neglijent faţă de Domnul; reapar în mijlocul său idolatria, nedreptatea, căsătoriile mixte şi divorţul, fapte care contraveneau Legii. Profetul Malahia îndeamnă poporul la purificare şi convertire pentru că se apropie ziua venirii Domnului, care va reinstaura dreptatea Legii în Israel, căci el este stăpânul istoriei şi călăuzeşte toate spre binele poporului său. Promisiunile sale se vor împlini la timpul lor. Pentru a-şi pregăti cum se cuvine poporul, Domnul îl va trimite pe Ilie care va chema pe toţi la convertire. Reînnoit, poporul va putea aduce Domnului o jertfă nepătată.

— *Mesianismul*. Ca extindere, mesajul mesianic este minim, dar el are o bogăţie doctrinară deosebită: jertfa curată, prezentată lui Iahve în templu (1, 11), vesteşte jertfa perfectă a noii alianţe, iar precursorul din 3, 1.2324 va fi, conform mărturiei Evangheliilor, sfântul Ioan Botezătorul (cf. *Le* 1.17; *Mt* 11, 10 – 14; 17, 12).

Texte alese

1, 1 – 5: Domnul îl iubeşte foarte mult pe Israel;

2, 10 – 16: căsătoriile mixte şi divorţul;

2, 17 – 3, 5: Domnul va purifica şi judeca conform dreptăţii.

Teme

Sinceritatea cultului meu faţă de Dumnezeu;

Problematica divorţului atunci şi astăzi.

ABDIA

Autorul şi data scrierii cărţii

Cartea profetului Abdia este cea mai mică dintre toate cărţile profetice: are numai 21 de versete. În ciuda acestui fapt, mesajul ei nu poate fi ignorat sau neluat în seamă, pentru că ea vesteşte, alături de alte cărţi profetice venirea „zilei Domnului”. Cartea a fost scrisă după căderea Ierusalimului din anul 587 î.Hr. şi înainte de anul 312 î.Hr. pentru că ea vesteşte căderea Edomului, fapt petrecut treptat-treptat între anii 530 – 312 î.Hr.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Edomul era o naţiune vecină regatului lui Iuda. Deşi avea origine comună cu Iuda (Esau a fost frate cu Iacob), Edomul s-a bucurat de nenorocirile regatului de Sud; ba mai mult, i-a ajutat pe invadatori la masacrarea iudeilor. În această situaţie descurajantă, profetul Abdia proclamă judecata Domnului împotriva Edomului. Pentru această greşeală, Edomul va fi pedepsit: Domnul va distruge puterea Edomului şi înţelepciunea sa orgolioasă pe care se baza. De fapt, Domnul este stăpânul istoriei şi îşi manifestă autoritatea asupra tuturor, chiar şi asupra celorlalte naţiuni care vor fi judecate de Domnul. Astfel, israeliţii vor putea reintra în pământul lor şi-l vor lua în stăpânire aclamându-l pe Domnul ca rege al lor.

Structura

— L-14: Domnul va pedepsi Edomul;

— 15 – 21: Dumnezeu va judeca naţiunile şi va da biruinţă lui Israel.

Teologia

— *Puterea şi dreptatea lui Dumnezeu*. Dumnezeu este stăpânul istoriei; nimic din ceea ce se petrece pe pământ nu este străin de atotştiinţa lui. Domnul e alături de poporul său; chiar dacă Edomul se bucură de nenorocirile lui Israel, Domnul îl va apăra şi va pedepsi Edomul.

— *Ziua Domnului*: *pedepsirea trufiei Edomului*. Edomul l-a provocat pe Dumnezeu prin trufia sa (3); Dumnezeu îl va nimici (7 – 9) pentru că Edomul a săvârşit un fratricid când l-a renegat pe Israel, care era la ananghie (10 – 14). Domnul va face dreptate (10.15 – 18). Poporul Domnului se va ridica din nou, iar Sionul va redeveni sălaşul dumnezeirii (19 – 21).

Texte alese

1 – 9: Edomul va fi distrus;

15 – 21: Ziua Domnului: pedepsirea naţiunilor.

Teme

Trufia;

Providenţa.

4.6. IOEL

Autorul şi data scrierii cărţii

Ioel nu este menţionat nicăieri în altă parte decât în cartea care-i poartă numele. Din ea, aflăm că a fost profet în Iudeea, după exil. Profetul Ioel apreciază foarte mult cultul de la templu.

Deşi cele două părţi ale cărţii ar putea sugera ideea a doi autori, din lectura cărţii se deduce că ele sunt strâns legate una de cealaltă. Cartea a fost scrisă la începutul secolului al IV-lea î.Hr., fapt confirmat de două constatări:

— Prima constatare: 4, 6 menţionează că unii fii ai lui Iuda au fost vânduţi grecilor; această menţionare presupune perioada de după exil;

— A doua constatare: imaginea Zilei Domnului şi a judecării neamurilor are un caracter apocaliptic; acest tip de imagini e specific perioadei de după exil. Oricum, profetul se adresează unei comunităţi care aşteaptă „ziua Domnului”: aceasta e tema predicii sale care va păstra peste veacuri o vigoare extraordinară.

Conţinutul şi structura *Conţinutul*

Epoca în care profetul şi-a desfăşurat misiunea primită de la Domnul este o epocă plină de privaţiuni şi exploatare. Primele două capitole vorbesc de o invazie a lăcustelor care distrug recolta lui Iuda agravând astfel situaţia săracilor. Profetul cheamă poporul la pocăinţă şi doliu pentru a obţine iertarea lui Dumnezeu pentru că păcatele au provocat pedeapsa divină; Domnul răspunde promiţând sfârşitul flagelului şi întoarcerea belşugului (1, 2 – 2, 27). Următoarele două capitole se referă la un timp viitor când Dumnezeu va interveni pentru a revărsa duhul său şi pentru a salva poporul (3) şi va face judeca finală a tuturor popoarelor mântuindu-i pe aleşii săi (4).

Structura cărţii

— L-2: flagelul lăcustelor şi pocăinţa poporului;

— 1, 2 – 2, 17: pocăinţa şi implorarea iertării Domnului;

— 2, 18 – 27: răspunsul lui Dumnezeu;

— 3 – 4: Ziua Domnului;

— 3, 1 – 5: revărsarea Duhului şi minuni cosmice;

— 4, 1 – 17: judecarea naţiunilor;
— 4, 18 – 21: restaurarea lui Iuda şi a Ierusalimului.

Teologia

— *Ziua Domnului*. Pentru profetul Ioel, ziua Domnului este ziua în care Domnul îşi manifestă stăpânirea asupra istoriei şi judecă popoarele. Apropierea acestei zile teribile e prezentată de profet prin descrierea unei serii de catastrofe: invazia lăcustelor, secetă, incendiu, imagini care trezesc în om un profund sentiment de teamă.

— *Milostivirea lui Dumnezeu*. Dar profetul invită poporul să treacă de la teamă la convertire: poporul trebuie să se întoarcă la Dumnezeu, să regrete propria comportare rea şi să se încreadă în Domnul, în răbdarea şi bunătatea sa. Atunci Domnul va asculta pe poporul său căit şi îi va da pace, bunăstare, bucurie. Judecata sa severă va lovi neamurile care luptă împotriva lui Israel. Ele vor fi devastate, pe când Domnul va locui în mijlocul poporului său, la Ierusalim, iar poporul lui Iuda va trăi în siguranţă şi se va bucura de recolte bogate.

— *Revărsarea Duhului*. Într-o zi, Domnul va da tuturor duhul său (3, 1 – 2). Sfântul Petru vede împlinirea acestei profeţii în ziua Rusaliilor, când Duhul Sfânt coboară asupra celor adunaţi în cenacol. Efectiv, apostolul va cita cuvintele profetului pentru a afirma împlinirea lor (cf. *Fap* 2, 16 – 21). Datorită acestui fapt, profetul *Ioel* este numit *profetul Rusaliilor*. Dar el este, de asemenea, *profetul penitenţei*, iar invitaţiile sale la post şi rugăciune vor intra în liturgia creştină din timpul Postului Mare.

— *Despuierea totală a omului*. O idee care străbate toată cartea este despuierea totală a omului. Aceasta ia forme diferite: se prezintă ca o devastare radicală a pământului (1), ia forma unei armate misterioase şi omniprezente care acoperă cu foc şi sânge oraşele (2); e ca o răsturnare totală interioară şi exterioară a ordinii lucrurilor: Duhul Domnului va elimina facultăţile senzoriale normale, iar universul va deveni teatrul unei serii de minuni care parcă aruncă lumea în haos (3); în sfârşit, ia forma unei judecăţi universale. Această

despuiere are în vedere o nouă orientare a persoanei: ea va duce la un belşug de bunuri cum n-a mai fost (2, 18 – 227; 4, 18 – 21), dar, mai ales, la cunoaşterea lui Dumnezeu (2, 27; 4, 17).

Texte alese

1, 5 – 12: invazia lăcustelor şi seceta;

1, 15 – 18: vestirea „Zilei Domnului”;

2, 1 – 11: sosirea zilei Domnului;

2, 12 – 17: chemarea la căinţă, post şi rugăciune;

3, 1 – 5: revărsarea Duhului şi manifestările sale prodigioase;

4, 18 – 21: restaurarea lui Israel.

Teme

Frica de Dumnezeu;

Convertirea în viaţa mea.

4.7. IONA

Cartea profetului Iona se deosebeşte de celelalte cărţi profetice: ea este o relatare despre un profet neascultător, care vrea să fugă de misiunea sa şi care apoi se plânge lui Dumnezeu de succesul neaşteptat al predicii sale.

Contextul istoric şi autorul

Biblia vorbeşte despre un profet cu numele de Iona, fiul lui Amitai (cf. *2 Rg* 14, 25), care a trăit în timpul regelui Ieroboam al II-lea (783 – 743 î.Hr.), perioadă în care au activat şi profeţii Amos şi Osea. Iona este personajul central al cărţii; de aceea, cartea îi poartă numele, deşi n-a fost scrisă de el. Conţinutul şi stilul cărţii arată că ea a fost scrisă după întoarcerea din exil în secolul al V-lea î.Hr. În acea perioadă, evreii erau în contact strâns cu populaţiile păgâne. Autorul prezintă în carte drama spirituală născută din contrastul dintre dificultăţile şi dubiile profetului şi Dumnezeu, care vrea mântuirea fiecărui om, pentru că el este Dumnezeul tuturor.

Această experienţă a profetului e similară cu cea a fiecărui evreu şi a oricărui om care e chemat să desfăşoare o misiune precisă. Aceste considerente ne determină să

evităm interpretarea istorică a cărţii. Pentru evaluarea cărţii profetului Iona, trebuie să ţinem cont de trei aspecte:

— E vorba de o relatare voit umoristică;

— Conţinutul ei fundamental este atitudinea faţă de naţiunile străine, şi nu minunea care a salvat viaţa profetului;

— Relatarea prezintă zelul religios care caracteriza profeţia.

Conţinutul şi structura *Conţinutul*

Din porunca Domnului, Iona va trebui să meargă la Ninive, capitala Asiriei, popor ostil lui Israel, pentru a vesti judecata lui Dumnezeu asupra oraşului. Dar Iona refuză şi fuge din faţa Domnului, îmbarcându-se pe un vas care mergea spre Tars. Evenimentele dramatice pe care le trăieşte alături de marinari îl determină pe Iona să asculte de Domnul. Merge la Ninive, vesteşte judecata lui Dumnezeu şi cheamă la convertire întregul oraş. Surprinzător, în frunte cu regele asirian, oraşul se converteşte, iar Domnul renunţă la pedeapsa vestită de profet. Deoarece Iona nu înţelege comportarea lui Dumnezeu, Domnul îi aminteşte că, în iubirea sa, vrea să mântuiască pe toţi cei care se căiesc şi se convertesc, chiar dacă sunt duşmanii poporului său. Dumnezeu, care e stăpânul creaţiei, nu poate fi decât bun şi iertător când oamenii se convertesc, indiferent cine ar fi ei.

Structura

— 1: Iona nu ascultă de Domnul;

— 2: rugăciunea profetului şi eliberarea sa;

— 3: convertirea ninivitenilor şi iertarea lui Dumnezeu;

— 4: nemulţumirea profetului şi lecţia pe care i-o dă Domnul.

Teologia

Destinată să placă şi să instruiască pe orice om, cartea profetului Iona e o relatare didactică; învăţătura ei atinge una din culmile Vechiului Testament. Din ideile teologice ale cărţii, reţinem:

— *Milostivirea lui Dumnezeu*. Ameninţările cele mai categorice ale lui Dumnezeu sunt expresia voinţei sale milostive, care nu aşteaptă decât căinţa pentru a acorda iertarea sa. Dacă profeţia pedepsirii oraşului Ninive nu se împlineşte, acest fapt se datorează faptului că ameninţările Domnului sunt totdeauna condiţionale. Dumnezeu vrea convertirea; de aceea, misiunea profetului e o reuşită (cf. *Ier* 18, 7 – 8).

— *Universalitatea mântuirii*. Comunitatea ebraică întoarsă din exil este tentată să se închidă în sine. În acest context, cartea aceasta vesteşte un universalism extraordinar de deschis. Toţi actorii cărţii, deşi sunt păgâni, sunt plini de bunăvoinţă: marinarii, regele, locuitorii oraşului Ninive, până şi animalele, numai un singur om nu e binevoitor: profetul Iona!... Dumnezeu se milostiveşte de profetul său răzvrătit, dar milostivirea sa se va extinde chiar şi asupra duşmanului cel mai înverşunat al poporului său: Asiria. Dacă Dumnezeu este milostiv cu Israel, este milostiv şi cu toate popoarele, evocate prin cifrele simbolice 3 şi 120.000 (cf. 3, 3; 4, 11), pentru a evidenţia dimensiunea universală a revelaţiei.

— *Experienţa profetică*. Profetul e un om convins că Dumnezeu vrea să mântuiască întreaga omenire (4, 2). Dar, uneori, trebuind să vestească răul, pedeapsa, profetul trebuie să meargă împotriva contemporanilor săi, fapt care-l izolează de ei. Totuşi, chiar strivit de povara mesajului său (1, 1 – 16) sau resemnat (3, 1 – 10), chiar dacă nu-i place sau nu-i convine, profetul trebuie să vestească cuvântul care e totdeauna eficace; prin simpla sa prezenţă, cuvântul lui Dumnezeu pune în mişcare lumea, o conduce la convertire, fapt demonstrat de marinari, mare, vânt, peşte, niniviteni, animale şi plante peste care Dumnezeu stăpâneşte. Această experienţa au trăit-o şi alţi profeţi: Ilie, Isaia, Ieremia.

Texte alese

2, 1 – 11: rugăciunea lui Iona;

4, 1 – 11: supărarea lui Iona şi lecţia pe care i-o dă Domnul.

Teme

Lupta mea cu Dumnezeu;

Care a fost lecţia dată de Domnul lui Iona?

Cartea profetului Iona şi Noul Testament

Iisus oferă interpretarea acestei naraţiuni: când interlocutorii săi cer minuni el îi trimite la „semnul lui Iona”; minunile Domnului nu sunt minuni de dragul minunilor, ci împliniri ale cuvântului care le însoţeşte; deci, ele vor să provoace convertirea (Mt 16, 4; *Le* 11, 29 – 30). După înviere, semnul lui Iona e înţeles mai bine: învierea lui Iisus a treia zi se referă la acest semn (*Mt* 12, 40; *1 Cor* 15, 4). De asemenea, Iisus, referindu-se la Iona, descoperă cărturarilor şi fariseilor universalitatea mântuirii (*Mt* 12, 41).

DANIEL

4.8.1. Titlul şi autorul

Titlul cărţii vine de la Daniel, personajul ei principal; Daniel era un tânăr evreu deportat în anul 605 î.Hr. în Babilon. Educat timp de trei ani la curtea regelui păgân Nabucodonosor, care i-a pus numele de Beltşaţar, Daniel a voit să r amână fidel Legii (1, 8). De aceea, Dumnezeu i-a dat o înţelepciune ieşită din comun, puterea de a interpreta visele şi de a lămuri semnele tainice (5). Nabucodonosor, Darius şi Cirus au apelat la serviciile sale.

Pentru a afla cine este autorul cărţii, trebuie amintite următoarele: cartea e scrisă parţial în ebraică (1, 1 – 2, 4 a; 8 – 12), parţial în aramaică (2, 4 b-7, 28), celelalte părţi fiind în greacă. De aceea, s-a crezut că ea e o compilare făcută de editorul final; însă, câteva argumente clare[25] conduc la concluzia că această carte, deşi relatează evenimente petrecute cu secole în urmă în Babilon, a fost scrisă de un singur autor în timpul persecuţiei regelui Antioh Epifanul cu scopul de a susţine credinţa şi speranţa evreilor persecutaţi (aşa cum Dumnezeu a dat biruinţă lui Daniel şi însoţitorilor săi, aşa le va da şi lor biruinţă în faţa

25 Primele şapte capitole sunt povestite la persoana a treia, pe când celelalte de Daniel însuşi; procedeele literare şi modurile de gândire sunt aceleaşi de la începutul cărţii până la sfârşit.

persecutorului nedrept, care va trebui să recunoască puterea Dumnezeului adevărat).

Fiind scrisă aşa târziu, Biblia ebraică aşază cartea lui Daniel între *Scrieri*; LXX şi Vulgata o aşază între profeţi, după cartea profetului Ezechiel, şi îi adaugă câteva părţi deutero-canonice: psalmul lui Azaria şi cântarea celor trei tineri (3, 24 – 90), istoria Suzannei (13), povestirile despre preoţii zeului Bel şi uciderea şarpelui sfânt (14) [26].

Cartea lui Daniel a fost compusă şi imediat scrisă între anii 167 – 164 î.Hr. Autorul ei, care se ascunde sub un pseudonim, este un evreu foarte ataşat de Lege, care făcea parte din partidul „pioşilor", din care, mai târziu, se va forma grupul fariseilor.

Conţinutul şi structura

Conţinutul

Deportaţi în Babilon şi educaţi la curtea regală, Daniel şi cei trei însoţitori ai săi slujesc succesiv regilor Nabucodonosor, Baltazar (Belşaţar), Darius Medul şi Cirus, dar sunt supuşi unor încercări deosebite (părăsirea prescrierilor Legii, ispite de idolatrie) pe care, ajutaţi de îngeri, le depăşesc rămânând fideli Domnului, astfel încât persecutorii sunt nevoiţi să recunoască puterea Dumnezeului adevărat (1 – 6).

Acum poporul ales trebuie să facă faţă altor persecutori mai răi şi mai vicleni (e vorba de persecuţia regelui Antioh Epifanul), dar nu trebuie să se descurajeze pentru că, după satisfacerea mâniei lui Dumnezeu (8, 11), va veni timpul sfârşitului când puterea persecutorului va fi nimicită (8, 25; 11, 45). Atunci va sosi împărăţia sfinţilor, condusă de un „Fiu al omului" a cărui domnie nu va trece niciodată (7).

Structura

— Partea întâi: 1 – 6 – faptele lui Daniel şi ale tovarăşilor săi la curtea regală din Babilon;

— Partea a doua: 7 – 12 – cele patru viziuni apocaliptice ale lui Daniel;

— Apendice – texte deutero-canonice cuprinse în LXX

26 Aceste trei fragmente s-au păstrat numai în limba greacă.

şi Vulgata: 13 – 14 – alte fapte ale lui Daniel.

Teologia

Cartea profetului Daniel reia elementele fundamentale ale credinţei lui Israel pentru a face faţă problemelor puse de timpul său. În faţa civilizaţiilor păgâne politeiste, care divinizau şi pe regi, e afirmată cu tărie credinţa într-un singur Dumnezeu, fapt care putea antrena riscul martiriului (3; 5).

— *Împărăţia lui Dumnezeu*. În ciuda creşterii prestigiului politeismului grecesc, profetul Daniel apără cu pricepere maiestatea veşnică a Dumnezeului lui Israel, care ţine în mâna sa istoria umană şi îndreaptă toate spre instaurarea împărăţiei sale (2, 7); ea nu e rezultatul străduinţei lui Israel, ci e darul Domnului, care are un plan pe care îl împlineşte prin întronarea Fiului Omului. Aşadar, nimic din ceea ce se petrece în istorie nu e rodul hazardului sau al destinului orb. De aceea, încercările şi suferinţele, oricât de grele ar fi, nu trebuie să-l descurajeze pe Israel pentru că, prin ele, Dumnezeu îi maturizează credinţa, dar apoi îi va dărui victoria finală şi definitivă. Aşadar, e nevoie de încredere şi speranţă. Dumnezeu nu se dezminte; planul său se va împlini cu siguranţă. Succesiunea împărăţiilor nu e altceva decât succesiunea etapelor spre sosirea împărăţiei universale a lui Dumnezeu asupra tuturor popoarelor, care, la rândul lor, vor recunoaşte puterea Dumnezeului unic (4, 31 – 32; 5, 22 – 23). Astfel autorul face o teologie a istoriei.

— *Mesianismul*. Expresia *„Fiul omului”* îl desemnează pe Mesia, care nu mai vine ca să instaureze vechea împărăţie a regelui David; el e un personaj transcendent, care nu aparţine acestei lumi decât pentru faptul că vine să o judece şi să o cureţe de orice stricăciune la sfârşitul timpurilor; împărăţia inaugurată de Fiul omului nu va aparţine acestei lumi (9, 24) şi va începe cu învierea celor care au murit (12, 1 – 4). Această doctrină prezentă în profetul Daniel conduce speranţa lui Israel la ultimul ei stadiu înainte de a se împlini în Noul Testament. Chiar dacă „Fiul Omului care vine pe norii

cerului” (7, 13) nu se referă direct la un mesia individual, acest termen era destinat de mult că primească o astfel de valenţă şi să devină expresia preferată prin care Iisus din Nazaret să se numească pe sine.

— *Angelologia*. Profetul Daniel acordă un loc deosebit îngerilor ca miniştri ai lui Dumnezeu, prin care el arată oamenilor voinţa sa. Prin îngeri, Domnul îi salvează pe credincioşii săi aflaţi în pericol (3, 25; 5, 23), conduce lumea, îşi împlineşte în lume planurile sale (4, 14; 10, 13.20 ş.u; 12, 1) şi se revelează oamenilor (7, 16 ş.u; 9, 16 ş.u; 10, 911, 2). Dumnezeu îşi acoperă astfel prezenţa, dar acţiunea sa e uşor de recunoscut în faptele minunate care se petrec fără intervenţia omului (2, 24.45; 3, 11 – 13.20 – 22).

În acest fel, cartea profetului Daniel aduce o contribuţie considerabilă, faţă de cărţile anterioare, în progresul doctrinei despre îngeri, doctrină pe care o vor dezvolta, la scurt timp, literatura rabinică şi cea a creştinismului primar.

— *Învierea morţilor*. Cartea profetului Daniel aduce o contribuţie deosebit de valoroasă în privinţa adevărului învierii morţilor (12, 2), adevăr pe care-l afirmă explicit şi clar; acesta e un fapt unic în Vechiul Testament ebraic; această doctrină e mult mai semnificativă pentru mentalitatea semită decât doctrina despre nemurirea sufletului.

Texte alese

1: Daniel şi cei trei tineri evrei în slujba lui Nabucodonosor;

3: adoraţia statuii de aur şi cei trei tineri în cuptorul încins;

5: banchetul lui Baltazar (Belşaţar);

6: Daniel în groapa leilor;

12: a patra viziune: timpul neliniştii şi al învierii;

13: istoria Suzannei;

14, 1 – 22: Daniel şi preoţii lui Bel;

14, 23 – 42: Daniel ucide balaurul (dragonul).

Teme

Fidelitatea faţă de Dumnezeu;
Cred într-unul Dumnezeu;
Conştiinţa.

CAPITOLUL VI

Introducere în Noul Testament de Pr. Mihai Percă

Introducere

Noul Testament se prezintă ca o culegere de 27 de cărţi sfinte care sunt, alături de „Lege şi Profeţi”, normă de viaţă pentru Biserica creştină. Învăţătura lui Iisus a fost percepută foarte curând de către creştini ca o alianţă între Dumnezeu şi omenire, alianţă consfinţită de jertfa pe cruce a lui Iisus Cristos. Datorită acestui fapt, aceste cărţi au dobândit treptat o autoritate atât de mare, încât erau considerate egale cu „Legea şi Profeţii”. Spre sfârşitul secolului al doilea după Cristos, urmându-l pe sfântul Paul (*2 Cor* 3, 14), creştinii au numit acest nou ansamblu de cărţi sfinte „Noul Testament” pentru că ele conţineau dispoziţiile noii alianţe, care trebuiau să conducă raporturile între Dumnezeu şi poporul său în cursul ultimei faze a istoriei mântuirii. Faptul de a vorbi de o nouă alianţă i-a făcut pe creştini să desemneze „Legea şi Profeţii” cu numele de Vechiul Testament, arătând astfel că alianţa mozaică a fost reînnoită şi desăvârşită de Iisus (*Mt* 5, 17 – 48).

Redactarea acestor 27 de cărţi a fost rezultatul unui proces lung şi complex. Pentru buna înţelegere a Noului Testament, este absolut necesară cunoaşterea contextului în care s-a născut şi s-a răspândit. De aceea, mai întâi vom aborda condiţiile care i-au determinat pe primii creştini să elaboreze o nouă culegere a Sfintei Scripturi; apoi, e normal să vedem cum aceste texte au reuşit să depăşească cele 14 secole care s-au scurs între redactarea şi fixarea lor aproape imuabilă până la inventarea tiparului; în sfârşit, în această introducere, vrem să prezentăm cât mai bine posibil contextul istoric, religios şi cultural în care s-a format Noul Testament. Aşadar, vom aborda aceste trei probleme importante:

— Canonul Noului Testament;

— Textul Noului Testament;

— Contextul istoric, social şi religios al Noului Testament.

Canonul Noului Testament

Formarea canonului Noului Testament

Când vorbim despre *Noul Testament*, înţelegem o colecţie de 27 de cărţi sfinte care, scrise în sec. I d.Hr. de către apostoli sau ucenicii lor imediaţi, ne redau învăţăturile, viaţa şi faptele lui Iisus Cristos, prin care el a dobândit mântuirea pentru toţi oamenii.

Le numim „cărţi sfinte" pentru a evidenţia deosebirea radicală care există între ele şi alte cărţi creştine. Cărţile Noului Testament sunt „sfinte" în sens deplin pentru că ele cuprind revelaţia supranaturală, unică şi definitivă a lui Dumnezeu adresată oamenilor prin Cristos, Fiul său.

Ce este canonul Noului Testament? Canonul Noului Testament este lista oficială a cărţilor sfinte recunoscute de Biserică drept normă de viaţă şi de credinţă pentru membrii ei.

Ce i-a determinat pe creştini să gândească şi să realizeze o nouă culegere de cărţi sfinte, ca şi completare a culegerii numită „Legea şi Profeţii"? Altfel spus, care a fost drumul parcurs de Biserica creştină până la formarea canonului Noului Testament?

Pentru creştinii primei generaţii, autoritatea supremă în materie religioasă era deţinută de cărţile Vechiului Testament, ca revelaţie a lui Dumnezeu, de învăţătura prodigioasă a lui Iisus din Nazaret (*1 Cor* 9, 14) şi de autoritatea Celui înviat care se exprimă prin intermediul apostolilor (*2 Cor* 10, 8.18). Dintre aceste elemente, doar Vechiul Testament era un text scris. Cuvintele lui Iisus şi predica apostolilor, în schimb, mulţi ani s-au păstrat oral. Curând comunitatea creştină îşi dă seama de necesitatea consemnării în scris a învăţăturii şi a faptelor Domnului.

Necesitatea vestirii Evangheliei până la marginile pământului, pericolul pierderii cunoştinţelor despre Domnul odată cu moartea lor, cunoaşterea slăbiciunii

memoriei omului care poate greşi şi schimba adevărul, iubirea faţă de generaţiilor viitoare, iubirea profundă faţă de Mântuitorul şi învăţătorul lor, Iisus Cristos, i-a determinat pe apostoli şi pe cei apropiaţi lor să consemneze în scris viaţa, învăţătura şi faptele lui Iisus.

Problema autorităţii acestor noi texte sfinte se va pune mai târziu. Oricum, până spre anul 150, creştinii s-au lăsat conduşi în mod inconştient spre o nouă culegere de texte sfinte, căci ei foloseau deja în celebrările lor o astfel de culegere: scrisorile sfântului Paul; ele sunt primul nucleu scris al Noului Testament. Totuşi, nu există mărturii că ele ar fi fost considerate ca text al Sfintei Scripturi, care să se bucure de aceeaşi autoritate ca cea a Bibliei (= VT).

Înainte de anul 140, nu există nicio mărturie care să ateste *cunoaşterea colecţiei scrierilor evanghelice*. Abia în a doua jumătate a secolului al II-lea, apar mărturii din ce în ce mai clare asupra existenţei colecţiei de Evanghelii.

Începând cu anul 150, se deschide o perioadă decisivă pentru formarea canonului Noului Testament. Sfântul Iustin semnalează faptul că creştinii citeau cele patru Evanghelii în cadrul adunărilor duminicale şi le considerau ca fiind lucrări ale apostolilor sau ale unor persoane care au avut legătură directă cu apostolii; ei le foloseau şi le atribuiau o autoritate analogă cu autoritatea Bibliei, nu pentru că erau de origine apostolică, ci pentru că prezentau istoria „Domnului” în acord cu tradiţia primită. Foarte repede autoritatea acestor scrieri a fost apărată în faţa proliferării unor scrieri de acelaşi gen, dar care abundau în imitarea Evangheliilor sau erau pur şi simplu fanteziste. De aceea, Biserica s-a îndreptat spre Evanghelii, căci ele s-au impus atenţiei tuturor datorită calităţilor lor interne şi autenticităţii mărturiei pe care o dădeau despre Domnul. Superioritatea acestor patru Evanghelii era aşa de zdrobitoare, încât au eclipsat rapid ansamblul literaturii paralele, astfel încât, în jurul anul 170, cele patru Evanghelii au dobândit statut de scrieri canonice.

Scrisorile sfântului Paul au intrat în canon din ziua în

care a început să se impună în Biserică un canon al Noului Testament. Scrisorile apostolului aveau aspectul unei culegeri a cărei autoritate era larg recunoscută în Biserica secolului al II-lea.

Nu trebuie să uităm că existenţa canonului era, înainte de toate, o stare de fapt care s-a generalizat rapid în Biserică. Formarea canonului Noului Testament a fost accelerată şi de intervenţia ereticului Marcion (f 160) care, refuzând total Vechiul Testament, a trebuit să ofere noii sale comunităţi alte texte sfinte şi, deci, un nou canon. El a răspândit principiul unui nou canon care era compus din două părţi, Evangheliile şi Faptele Apostolilor, aşa cum şi canonul Vechiului Testament era format din două părţi: Legea şi Profeţii. La sfârşitul secolului al II-lea, ideea unei noi norme scripturistice s-a imprimat puternic în conştiinţa Bisericii, dar mai rămânea de precizat conţinutul acestui nou canon. Lista acestuia se va stabili progresiv, pe măsură ce creştea conştiinţa unităţii Bisericii datorită dezvoltării relaţiilor între diferitele comunităţi creştine. Astfel, progresiv, între anii 150 şi 200 se ajunge la definirea *Faptelor Apostolilor* ca şi scriere canonică. La sfârşitul secolului al II-lea, sfântul Irineu consideră că această carte sfântă este mărturia sfântului Luca despre activitatea apostolilor, fiind ca o introducere necesară la ansamblul scrisorilor. Oricum, la începutul secolului al III-lea, cele patru Evanghelii au dobândit o autoritate care nu le va fi niciodată contestată. Din această perioadă, se poate considera închis canonul Evangheliilor.

În ceea ce priveşte a doua parte a canonului, mereu sunt citate cele 13 scrisori ale sfântului Paul, *Faptele Apostolilor* şi *1 Pt*. O anumită unanimitate s-a manifestat faţă de *1 In*. Canonul definitiv e deja schiţat. Rămân totuşi câteva zone de nesiguranţă; unii Sfinţi Părinţi afirmau canonicitatea unor scrieri, pe care alţi Sfinţi Părinţi le consideră doar lecturi utile. În acest situaţie au fost *Evr*, *2 Pt*, *Iac* şi *Iud*. În schimb erau menţionate ca şi canonice alte scrieri: Păstorul lui Hermas, Didahia, Scrisoarea întâi a sfântului Clement, Scrisoarea lui Barnaba şi Apocalipsul

sfântului Petru. Dar, treptat, aceste scrieri au pierdut teren pentru că nu erau legate direct de vreun apostol. Cel mai mult s-a discutat despre *Evr*, contestată în Biserica din Occident, şi *Ap*, contestat în Biserica din Orient. *2* şi *3 In*, *2 Pt* şi *Iud* s-au impus lent, dar sigur. Astfel, în cursul secolului al IV-lea, singura problemă a canonului era ordinea aranjării cărţilor în canon. Un rol important şi de necontestat în definitivarea problemei canonului l-a avut Biserica din Roma prin Conciliul din anul 382.

Apocrifele Noului Testament

Cărţile sfinte, din momentul în care au fost acceptate în canonul Noului Testament, s-au bucurat de un fel de imunitate care a făcut ca textul lor să ajungă într-o bună stare de conservare până la descoperirea tiparului.

Nu acelaşi lucru se poate spune despre celelalte scrieri creştine (excepţie face *Didahia* şi *Scrisoarea lui Barnaba*) care au fost îndepărtate uneori chiar brutal din practica bisericească. Aceste scrieri au fost numite „apocrife" pentru că, în ciuda anumitor asemănări cu scrierile canonice, vehiculau idei străine gândirii Bisericii. De fapt, cuvântul „apocrif înseamnă „ascuns, secret"; deci, mesajul scrierilor apocrife era rezervat unui număr restrâns de persoane. Mai târziu, au fost considerate apocrife acele scrieri pe care Biserica a refuzat să-şi bazeze doctrina şi credinţa şi, ca atare, nu a autorizat lectura lor publică în cadrul celebrărilor liturgice. În sfârşit, cuvântul „apocrif, după încheierea canonului Noului Testament, desemna lucrările care au fost atribuite în mod fals apostolilor. Datorită acestui sens al cuvântului apocrif, unii au căzut în greşeala de a considera că scrierile apocrife vehiculează doar erori. Apocrifele Noului Testament rămân lucrări preţioase pentru studiul evoluţiei ideilor religioase din secolele al II-lea şi al III-lea.

Literatura apocrifă cuprinde: Evanghelii apocrife, fapte ale apostolilor apocrife, scrisori apocrife şi apocalipse apocrife. Dintre aceste apocrife, menţionăm câteva:

— *Evanghelii apocrife*: Evanghelia lui Petru;

Evanghelia Adevărului; Evanghelia lui Filip; Evanghelia lui Toma, care are multe asemănări cu Evangheliile sinoptice; Protoevanghelia lui Iacob, care prezintă cu multe detalii evanghelia copilăriei lui Iisus.

— *Faptele Apostolilor apocrife* sunt, în general, lucrări de edificare populară; ele dezvoltă cu predilecţie elementul miraculos în viaţa apostolilor, pe care îi elogiază.

— *Scrisori apocrife*: cu excepţia scrierii *Epistola Apostolorum*, care se aseamănă mai mult cu stilul apocaliptic, celelalte scrisori sunt, mai curând, scurte tratate de teologie.

— *Apocalipse apocrife*: „Păstorul" lui Hermas; Apocalipsa lui Petru; Apocalipsa lui Paul, care pretinde că detaliază faimoasa viziune de care apostolul aminteşte în *2 Cor* 12, în cursul căreia el a fost înălţat până la al treilea cer.

Toate aceste scrieri sunt posterioare scrierilor canonice, pe care deseori le imită. În general, ele nu încorporează nicio tradiţie istorică veche şi, ca atare, nu sunt un mare ajutor pentru studiul Noului Testament.

Textul Noului Testament

Textul celor douăzeci şi şapte de cărţi ale Noului Testament ne este cunoscut printr-un foarte mare număr de manuscrise. Ele sunt copii ale textelor scrise sau dictate de autorii lor. Toate lucrările Noului Testament, fără excepţie, au fost scrise în limba greacă şi există, în această limbă, în mai mult de 5.000 de manuscrise; cele mai vechi sunt scrise pe papirus, celelalte pe pergament. Cele mai vechi manuscrise greceşti care conţin majoritatea sau toate cărţile Noului Testament sunt două Biblii din secolul al IV-lea scrise pe pergament:

— *Codex Vaticanus*, numit astfel pentru că se păstrează în Biblioteca Vaticanului; din el face parte tot Noul Testament (fără *Evr* 9, 14 – 13, 25; *1 Tim*; *2 Tim*; *Tit*, *Film*; *Ap*).

— *Codex Sinaiticus* este numit astfel pentru că a fost descoperit la Mănăstirea Sfânta Ecaterina de pe Muntele

Sinai. El este păstrat la British Museum din Londra; conţine tot canonul Noului Testament, la care mai adaugă „Păstorul” lui Hermas şi Scrisoarea lui Barnaba, scrieri care nu vor fi reţinute în canonul definitiv al Noului Testament.

Aceste două manuscrise sunt redactate cu majuscule (sau unciale biblice).

În ciuda faptului că sunt aşa de multe manuscrise, textele scrierilor Noului Testament au ajuns până la noi integral, cu mici diferenţe legate de detalii gramaticale, vocabular sau ordinea cuvintelor; foarte rar sunt divergenţe care alterează sensul pasajelor.

Contextul istoric, social şi religios

4.1. Contextul istoric

Deşi e o noutate în sine, creştinismul este un eveniment istoric, petrecut în secolul întâi al erei noastre. El nu poate fi înţeles decât în contextul istoric al epocii respective care i-a condiţionat exprimarea în scrierile care formează Noul Testament.

Noul Testament, cuvântul definitiv al lui Dumnezeu adresat oamenilor prin Cristos, nu poate fi înţeles fără a ţine cont şi de procesul de formare a cărţilor sale, de limbajul prin care mesajul creştin este comunicat, ca şi de destinatarii săi.

Modul de transmitere a învăţăturii lui Cristos scoate în evidenţă, pe de o parte, tradiţia credinţei vii a primei comunităţi creştine, ca şi conţinutul sacru al mesajului său, iar, pe de altă parte, dezvăluie şi calităţile autorilor sacri care le-au redactat. De aceea, Conciliul al II-lea din Vatican spune:

Pentru a înţelege corect ceea ce a voit să afirme în scris autorul sacru, trebuie avute atent în vedere atât modurilor de a simţi, de a exprima sau de a povesti curente în mediul şi în vremea hagiografului, precum şi cele obişnuite în diverse locuri, la acea epocă, în relaţiile dintre oameni (*DV* 12 b).

Istoria poporului evreu după exil

Creştinismul s-a născut în sânul unui popor care a

cunoscut o istorie frământată. După experienţa dureroasă a exilului babilonic, care i-a marcat profund conştiinţa, poporul evreu s-a întors în Palestina, dar a trebuit să constate că timpurile s-au schimbat şi că nu mai era posibilă viaţa aşa ca înainte de deportare. Mai mult ca oricând, Palestina a devenit locul unor interese care o depăşeau şi se vedea supusă unor influenţe insidioase şi continue ale unor idei străine, păgâne, care intrau tot mai mult în conflict cu vechile sale tradiţii pe care se străduia să le menţină cu orice preţ. În decursul anilor, acest conflict a luat forme tot mai violente.

Perioada elenistă

După moartea prematură a lui Alexandru cel Mare, petrecută în anul 323 î.Hr., Palestina s-a trezit sub dependenţa regilor elenistici care au avut faţă de poporul evreu atitudini foarte diverse, pornind de la toleranţă până la tentative încrâncenate de asimilare sub regele Antioh al IV-lea Epifanul (175 – 164 î.Hr.), care a încercat cu înverşunare impunerea elenismului în Palestina. Aceste evenimente, descrise în *1* şi *2 Mac*, au condus fie la rezistenţă pasivă, fie la revoltă care, sub conducerea fraţilor Macabei, a dus la cucerirea unei anumite independenţe politice şi religioase; ea va dura aproape un secol. Dinastia Asmoneilor[27] a condus destinele Palestinei până când generalul roman Pompei a cucerit Ierusalimul în anul 63 î.Hr. Aceste eveniment inaugurează perioada romană a istoriei Israelului.

Perioada romană

Această perioadă din istoria Palestinei a fost dominată, încă de la început, de dinastia Irodienilor, inaugurată de Irod cel Mare (cf. *Mt* 2, 1). El va domni, prin teroare, între anii ’40 – 4 î.Hr. Proveniența sa din Idumeea ca şi cruzimea de care a dat dovadă în timpul domniei sale,

---

27 Dinastia Asmoneilor era formată din descendenţii unui oarecare Asmoneu, menţionat de Josephus Flavius în opera sa Antichităţi iudaice (XII, 265) ca străbunic al preotului Matatia, care, împreună cu cei cinci fii ai săi (numiţi fraţii macabei), a condus mişcarea de rezistenţă împotriva regelui seleucid Antioh al IV-lea Epifanul.

i-au atras ura poporului iudeu. La moartea sa, Palestina a fost împărţită celor trei fii ai săi: Irod Antipa a primit Galileea (Le 3, 1) şi Pereea peste care a domnit între anii 4 î.Hr. şi 39 d.Hr. El e cunoscut pentru faptul că l-a ucis pe Ioan Botezătorul (*Mc* 6, 17 – 29) şi pentru rolul jucat în procesul lui Iisus (*Le* 23, 6 – 16); Arhelau a primit Iudeea (*Mt* 2, 22) şi Samaria, iar Filip a primit teritoriile din nordul Pereii (*Le* 3, 1).

Totuşi, puterea politică era deţinută de funcţionari romani, prefecţi sau procuratori. Noul Testament aminteşte câţiva dintre ei:

— Ponţiu Pilat, care şi-a exercitat cu brutalitate funcţiile între anii 27 – 37;

— Felix, om crud şi vicios, procurator între anii 52 – 60, care a provocat războiul civil în teritoriile jurisdicţiei sale; în faţa lui a fost adus Paul la Cezareea (*Fap* 23, 23 – 24, 26);

— Festus (*Fap* 25 – 26), în faţa căruia Paul face apel la împărat pentru a fi judecat (*Fap* 25, 11 – 12).

Puterea guvernatorilor a fost întreruptă pentru scurt timp de restaurarea puterii Irodienilor, în favoarea lui Irod Agripa I, nepotul lui Irod cel Mare, care a fost unul dintre primii persecutori ai Bisericii abia născânde (*Fap* 12, 1 – 23). Dar această schimbare de numai cinci ani (3944) nu a ameliorat situaţia politică a Palestinei; ba dimpotrivă, tulburările politice n-au făcut decât să agraveze conflictele sub ultimii procuratori, care, în anul 66, au degenerat într-o adevărată revoltă. Reprimarea ei sângeroasă a dus la distrugerea Ierusalimului şi a templului în anul 70. Astfel, tot sistemul politic, social şi religios al iudaismului s-a prăbuşit în cea mai mare catastrofă a istoriei sale.

Se pare că comunitatea creştină din Ierusalim s-a refugiat înainte de această catastrofă la Pella, în ţinutul Decapole.

Începând cu anul 70, istoria iudaismului se reduce la istoria a milioane de evrei care s-au împrăştiat în întregul bazin mediteranean, în Mesopotamia şi în Persia. Cele mai numeroase comunităţi iudaice risipite între neamuri

(numite „diaspora”) se aflau în Alexandria, Antiohia şi Roma, oraşe în care evreii se bucurau de un statut juridic particular, care le permitea să păstreze o administraţie religioasă şi civilă bazată pe Legea mozaică. Viaţa religioasă şi culturală a evreilor din diaspora se desfăşura la sinagogă, care avea rolul de şcoală, de cămin cultural şi loc de cult. Cultul consta în rugăciune, lectura Legii şi explicarea ei.

Câteva aspecte ale lumii romane

La începutul erei creştine, lumea romană a moştenit direct imperiul grec edificat de Alexandru cel Mare. Sub o nuanţă romană, regăsim aceeaşi administraţie provincială, aceleaşi condiţii de viaţă colectivă şi individuală, adică aceeaşi civilizaţie, iar limba comună a rămas limba greacă. Rezultat al numeroaselor cuceriri, Imperiul Roman cuprindea teritorii cu statute diverse: Egiptul era proprietate personală a împăratului; mai existau protectorate şi provincii, care puteau fi provincii senatoriale (Asia Mică) sau provincii imperiale (Siria) în care staţionau trupele romane, iar autoritatea era exercitată de un procurator sau guvernator care răspundea direct împăratului de modul administrării provinciei pe care o conducea. Acest sistem autoritar asigura tuturor regiunilor o pace relativă, dar reală.

Cetăţenia romană putea fi moştenită, dobândită prin cumpărare sau prin recompensă. Ea îl scutea pe cel care o avea de pedepsele corporale şi dezonorante (*Fap* 22, 25 – 29) şi îi oferea dreptul de a face apel la împărat (*Fap* 25, 10).

Cu puţin timp înainte de era creştină, împăraţii sunt priviţi ca fiinţe divine, fii ai zeilor sau zei ei înşişi. Această situaţie va pune primilor creştini o problemă de temut: cum să rămână buni cetăţeni, dar fără să accepte închinarea adusă împăratului?

Cât priveşte viaţa religioasă a romanilor, e de notat că religia lor era foarte diversificată (zeii sunt o adevărată legiune), iar cultul lor era strict ritual. Zeii trebuiau cinstiţi: li se ofereau jertfe după reguli precise; aceasta era

adevărata pietate.

Religia misterelor a fost şi ea acceptată în religia romană; misterele sunt legate strict de cultul civic; ele se exprimau în rituri sezoniere pregătite îndelung, în secret, pentru a favoriza rodnicia.

Acestea sunt doar câteva din caracteristicile principale ale lumii în care primii creştini trebuiau să trăiască şi să-şi mărturisească credinţa lor: Cristos este singurul Domn şi nu împăratul. El trebuia urmat chiar cu riscuri majore pentru că viaţa obişnuită nu putea fi despărţită de viaţa religioasă. Cristos putea fi adorat numai într-o viaţă de consacrare, printr-o conduită inspirată de iubirea despre care el însuşi a dat mărturie şi care aduce cu sine garanţia vieţii veşnice.

4.2. Contextul social şi religios

Datorită influenţelor păgâne aduse de perioada elenistă, poporul ales a simţit necesitatea de a-şi apăra identitatea izvorâtă din alianţa cu Dumnezeu. Şi, deoarece, pentru orice evreu, nu există separare între viaţa cotidiană şi viaţa religioasă, Tora, adică Legea, era doctrina şi regula sa de viaţă exprimându-i identitatea (adică viaţa, convingerile şi obiceiurile). Această mişcare de apărare a identităţii sale în faţa pericolului elenizării, apărută în secolul al V-lea şi dezvoltată în secolul al II-lea î.Hr., se numeşte *iudaism*. Coloanele fundamentale ale iudaismului sunt: mărturisirea credinţei în Dumnezeu care a creat toate şi l-a ales pe Israel ca popor al său, supunerea faţă de Lege şi fidelitatea faţă de alianţă.

Semnul vizibil al acestei unităţi era templul, care concentra întreaga viaţă religioasă, politică şi economică a Israelului: aici se adunau evreii pentru marile sărbători pentru a-l cinsti pe Dumnezeu şi a-i aduce jertfe mulţumindu-i pentru grija sa.

Poporul ales ţinea aşa de mult la templu, încât era capabil să facă şi moarte de om împotriva celui care profana sau vorbea împotriva templului. Deoarece Templul era doar la Ierusalim, viaţa religioasă cotidiană se desfăşura în sinagogi, care existau în fiecare localitate.

Evreii se adunau aici în fiecare sâmbătă pentru a se ruga şi pentru a medita asupra evenimentelor trecute şi prezente şi pentru a-şi reînvia credinţa.

4.2.1. Contextul social

Societatea iudaică, din punct de vedere cultual, era împărţită în preoţi, leviţi, israeliţi prozeliţi şi temători de Dumnezeu.

Preoţii. În fruntea lor era Marele Preot care, după exil, datorită lipsei puterii regale, devine autoritate supremă într-un stat condus după principiul teocratic. Preoţia se transmitea pe cale ereditară. Ceilalţi preoţi, după ranguri diferite, îl ajutau pe Marele Preot în toate slujirile de la templu. Ei erau împărţiţi în 24 de clase (*ICron* 24, 11 – 9); fiecare din ele asigura slujirea de la templu timp de o săptămână.

Leviţii. Erau slujitori subalterni ai cultului; asigurau serviciile secundare (paza, cântul). Împărţiţi în 24 de clase, slujeau cinci săptămâni anual. Atât preoţii, cât şi leviţii erau din tribul lui Levi.

Israeliţii, prozeliţii şi temătorii de Dumnezeu. Israeliţii formau adunarea poporului şi proveneau din celelalte triburi ale lui Israel. Ei aveau drepturi depline în sânul poporului ales. Prozeliţii erau păgâni convertiţi la iudaism; ei acceptau credinţa ebraică împreună cu tot ceea ce comportă ea: tăierea împrejur şi toate celelalte obligaţii pe care ea le cerea. Temătorii de Dumnezeu acceptau credinţa într-un singur Dumnezeu, dar nu se supuneau celorlalte obligaţii.

4.2.2. Contextul religios: grupări religioase

În privinţa vieţii religioase, distingem în viaţa poporului ales mai multe grupări religioase ataşate mai mult sau mai puţin de Lege, care le ghida viaţa. Dintre ele, amintim următoarele grupări: saduceii, fariseii (sinedriul), zeloţii, esenienii şi samaritenii[28].

Saduceii. Saduceii poartă acest nume de la Sadoc, mare preot pe timpul regelui Solomon (cf. *1 Rg* 2, 35).

28 Iosif Flavius le numeşte „şcoli filozofice” şi le enumeră astfel: şcoala fariseilor, şcoala saduceilor şi şcoala esenienilor.

Aveau o credinţă tradiţionalistă bazată numai pe Legea lui Moise; respingeau tradiţia orală, negau învierea morţilor (*Mc* 12, 18 – 27), existenţa îngerilor şi a demonilor. Ei au avut un rol important în dezvoltarea comunităţii postexilice, iar, ca preoţi legitimi, au avut grijă de cultul din templul de la Ierusalim. Formau aristocraţia sacerdotală; din rândul lor era ales marele preot. Fiind mai toleranţi faţă de tradiţiile lumii păgâne, au fost în relaţii bune cu orice putere politică dominantă; pe timpul lui Iisus, pentru că erau suspectaţi de colaborare cu romanii, au fost contestaţi şi şi-au pierdut orice autoritate asupra poporului. S-au dovedit a fi foarte ostili predicii apostolilor (*Fap* 4, 1; 5, 1). Influenţa lor în istoria poporului ales se termină odată cu distrugerea Ierusalimului în anul 70.

Fariseii. Datorită compromisurilor saduceilor, poporul a preferat pe adversarii lor, pe farisei, care erau consideraţi patrioţi, fideli Domnului şi Legii. Descendenţi ai faimoşilor *hassâdâm* – „pioşi” care au promovat o rezistenţă activă împotriva elenizării Palestinei în timpul lui Antioh al IV-lea Epihanul, fariseii (cuvântul acesta înseamnă „separaţi”) voiau să respecte în cele mai mici amănunte Legea şi Profeţii, în care vedeau voinţa Domnului. Observau cu mare stricteţe puritatea rituală, postul şi zeciuiala. Influenţa lor asupra poporului era foarte mare, mai ales după ce li s-au adăugat scribii (cărturarii), care, studiind Sfânta Scriptură, şi cunoscând tradiţia orală, prin comportamentul lor, ofereau un model de urmat. Datorită rigorismului şi disponibilităţii lor, se bucurau de mare trecere în faţa poporului şi au devenit conducătorii civili şi spirituali cei mai competenţi. Susţineau deschis chemarea întregului popor la sfinţenie. Evitau cu grijă contactul cu păgânii (excepţie făcea doar scopul de a-i converti). Totuşi fariseii, dispreţuiau lumea simplă pentru că aceasta nu cunoştea Legea. După catastrofa din anul 70, mişcarea farisaică a avut o influenţă determinantă asupra vieţii din sinagogi, singurele locuri în care evreii se mai puteau aduna pentru a-l cinsti pe Dumnezeu.

Sinedriul. În Noul Testament, acest termen desemna colegiul suprem care guverna poporul evreu. Numele de „sinedriu” vine de la cuvântul grec „synedrion” = consiliu). Despre existenţa lui se vorbeşte prima dată în *1 Mac* 12, 6, ca fiind o instituţie administrativă alături de Marele Preot Ionatan (160 – 142 î.Hr.); sinedriul continua misiunea colegiului bătrânilor care avea responsabilitatea de a asigura armonia şi pacea în comunitatea ebraică întoarsă din exil (*Esd* 5, 9; 6, 7; 10, 8). Acest colegiu a primit numele de „sinedriu” în primii ani ai regelui Irod cel Mare. Cu complicitatea romanilor, a supravieţuit evenimentelor din anul 70 având succesiv un sediu (tribunal) la Iamnia, Uşa şi Tiberiada, exercitându-şi funcţiile pe care le-a avut până în anul 70. A fost desfiinţat de împăratul Teodosiu al II-lea în anul 425.

Era format din bătrâni (reprezentanţi ai aristocraţiei laice), marii preoţi (cel care era în funcţie şi foştii mari preoţi) şi învăţătorii Legii (= scribii sau cărturarii care făceau parte din grupul fariseilor). Avea 71 de membri (prin analogie cu *Ex* 24, 1.9; *Num* 11, 6). Se întrunea în fiecare zi.

Autoritatea efectivă a sinedriului depindea de puterea politică existentă. Astfel, pe timpul regelui Irod cel Mare puterea sinedriului era aproape nulă. Pe timpul procuratorilor romani, însă, puterea sinedriului era mai mare: el guverna viaţa interioară a poporului ales, avea libertate deplină în rezolvarea problemelor religioase şi civile cu anumite limite impuse de Roma. Sinedriul era şi curtea supremă de justiţie; putea da sentinţe de condamnare la moarte, dar decizia executării sentinţei aparţinea procuratorului roman.

Zeloţii. Zeloţii sunt aripa extremistă a grupului fariseilor, a căror doctrină o împărtăşeau, dar, spre deosebire de aceştia, care erau paşnici, revendicau dreptul la libertate şi autodeterminare refuzând să-l recunoască pe împărat ca stăpân şi să plătească impozitele. În fanatismul lor, ei se opuneau oricărei forme de autoritate care nu provenea direct din Lege. Nu ezitau chiar să ucidă pe cei

care colaborau cu puterea păgână care-i stăpânea. Erau decişi să impună respectarea prescrierilor Legii cu orice preţ, chiar şi cu forţa; alimentau activ revolta împotriva Romei, care-i considera bandiţi şi tâlhari; în rândul poporului însă, zeloţii se bucurau de mare stimă datorită zelului lor pentru Lege.

Esenienii. Deşi Noul Testament nu-i aminteşte, îi cunoaştem mai bine pe esenieni datorită descoperirii manuscriselor de la Marea Moartă la Qumran. În marea lor majoritate călugări, esenienii au exercitat o influenţă notabilă asupra locuitorilor Palestinei. Ei erau foarte ostili autorităţilor iudaice ale timpului şi mai ales se opuneau

Marelui Preot. Evrei cu o doctrină strictă, ducând o viaţă austeră în comunitate, trăind în celibat, îmbinând munca fizică cu rugăciunea, fideli faţă de spălările rituale, esenienii au acceptat în teologia lor şi multe idei străine spiritului biblic (doctrina dualistă a conflictului între bine şi rău întemeiată pe opoziţia radicală a celor două spirite sau forţe care se luptă până în ultima zi în care Principele Luminii îl va învinge pe îngerul întunericului). Deoarece au avut un rol activ în stârnirea revoltei împotriva romanilor, esenienii au fost o ţintă precisă a reprimării revoltei anti-romane. De aceea, nu ne miră că au dispărut odată cu distrugerea Ierusalimului în anul 70.

Samaritenii. După cucerirea Samariei în anul 721 î.Hr. şi deportarea locuitorilor ei la Ninive, teritoriul Regatului de Nord a fost colonizat, astfel încât au intrat aici şi religiile păgâne. Nenorocirile care s-au abătut asupra Regatului de Nord l-au determinat pe regele asirian să trimită în Samaria un preot israelit deportat pentru a învăţa poporul să-l slujească pe Iahve. O parte a israeliţilor mai frecventau templul din Ierusalim. Influenţa lor a fost aşa de mare, încât şi coloniştii aduşi în Regatul de Nord au primit Legea lui Moise. Odată cu terminarea exilului babilonic, samaritenii au voit să-i ajute pe iudeii întorşi la Ierusalim să reconstruiască templul, dar Zorobabel şi Nehemia n-au acceptat ajutorul lor (*Esd* 4, 2). Atunci, samaritenii s-au separat de Ierusalim şi au acceptat ca

normă de viaţă doar Pentateuhul, unicul text canonic până la separarea de iudaismul de la Ierusalim; pentru a-l cinsti pe Iahve şi-au construit şi un templu pe Muntele Garizim. Acest templu ca şi distrus de Ioan Hyrcan pentru că samaritenii s-au aliat cu regii seleucizi (*1 Mac* 3, 10) împotriva Ierusalimului. De atunci dăinuie o anumită duşmănie între iudei şi samariteni, de care aminteşte şi Noul Testament (*În* 8, 48; 4, 9). Iisus însă vorbeşte cu simpatie despre samariteni. (*Le* 10, 33 ş.u; 17, 16; *În* 4, 4 – 48). De aceea, la înălţare, Iisus îi trimite pe ucenici să fie martorii săi „în Iudeea, Samaria şi până la marginile pământului" (*Fap* 1, 8), pentru că el a venit să mântuiască toată făptura.

CAPITOLUL VII

Evangheliile de Pr. Mihai Percă

Introducere

Noul Testament, format din 27 de cărţi, de dimensiuni diferite, cuprinde patru grupe de cărţi:

— Cărţi legale: *Mt*, *Mc*, *Le*, în

— O carte istorică: *Fap*;

— Cărţi didactice:

scrisorile sfântului Paul: *Rom*; *1, 2 Cor*; *Gal*; *El*; *Fil*; *Col*; *1, 2 Tes*; *1, 2 Tim*; *Tit*; *Film*; *Evr*;

scrisorile catolice: *Iac*; *1, 2 Pt*; *1, 2, 3 In*; *Iud*.

— O carte profetică: p.

Patru din scrierile Noului Testament poartă numele de „Evanghelii" (de la cuvântul grec „smyys Xiov – euanghelion = veste bună); ele relatează vestea bună a mântuirii omului, pe care Dumnezeu a împlinit-o prin întruparea, viaţa, învăţătura şi, mai ales, prin patima, moartea şi învierea lui Iisus Cristos, Fiul său, în care a împlinit toate promisiunile făcute poporului ales.

De fapt, numai opera lui Marcu (*Mc* 1, 1) se definea pe sine ca fiind „evanghelie"; celelalte trei scrieri au primit acest titlu în cursul secolului al II-lea, deoarece abordau aceeaşi temă. Denumirea de „*Evanghelia după Matei*, *după Marcu*, *după Luca şi după Ioan*" desemnează pe autorul lor.

De timpuriu, Sfinţii Părinţi, inspirându-se din *Ez* 1, 10[29] şi *Ap* 4, 6 – 7, atribuie variat fiecărui evanghelist un simbol. În desemnarea simbolului fiecărui evanghelist, s-a impus părerea sfântului Ieronim (342 – 420) care a atribut simbolurile după cum urmează:

— Matei are ca simbol un om pentru că, prin genealogia cu care începe Evanghelia sa, pune în lumină întruparea Fiului lui Dumnezeu;

— Marcu are ca simbol un leu pentru că Evanghelia sa începe cu relatarea vieţii lui Ioan Botezătorul „glasul celui care strigă în pustiu”;

— Luca are ca simbol un bou, simbolul jertfelor aduse la templu, pentru că el îşi începe Evanghelia cu preotul Zaharia, care slujeşte la templu;

— Ioan are ca simbol un vultur pentru că el s-a ridicat la o înaltă cunoaştere a misterului lui Iisus.

Cât priveşte ordinea Evangheliilor, s-a preferat o ordine cronologică, ordine pe care o avem şi astăzi: *Matei*, *Marcu*, *Luca*, *Ioan*[30].

De ce sunt patru Evanghelii şi nu mai multe sau mai puţine?

Răspunsurile la această întrebare sunt variate. Noi reţinem următoarele răspunsuri:

— Pentru că fiecare evanghelist ar fi voit să proclame vestea cea bună a lui Iisus Cristos mai bine decât predecesorii săi;

— Pentru că era imposibil ca o persoană să poată reflecta pe deplin bogăţia misterul Fiului lui Dumnezeu întrupat şi revelat;

---

29 Prezentându-şi vocaţia, profetul Ezechiel vorbeşte despre o viziune în care, contemplând gloria lui Dumnezeu înconjurat de patru animale cu chip de om, vede că fiecare dintre ele are patru feţe: o faţă de om, o faţă de leu, o faţă de bou şi o faţă de vultur. Sfântul Ioan în Apocalips vede în jurul tronului lui Dumnezeu patru fiinţe pline de ochi: prima fiinţă se asemăna cu un leu, a doua cu un viţel, a treia cu un om, iar a patra cu un vultur.

30 În unele manuscrise, se găseşte şi o altă ordine; cea mai frecventă este Matei, Ioan, Marcu şi Luca, ordine stabilită după criteriul demnităţii autorilor; primii doi sunt apostoli, ceilalţi doi sunt ucenici.

— Pentru că, luminată de Duhul Sfânt, Biserica a acceptat în canonul Noului Testament doar cele patru Evangheliі canonice.

Problema sinoptică

Dacă se citesc cu atenţie primele trei Evanghelii, se observă între ele asemănări izbitoare, evidente. Astfel, ele au aceeaşi structură şi acelaşi conţinut (introducere, Iisus în Galileea, Iisus în Iudeea, patima, moartea şi învierea); uneori, ele relatează aceleaşi fapte, în aceeaşi ordine, folosind aceleaşi cuvinte şi în acelaşi fel; au chiar aceeaşi compoziţie şi acelaşi mod de exprimare. E adevărat că sunt şi deosebiri cu privire la materialul relatat, la fragmente proprii fiecărui evanghelist, la relatarea anumitor evenimente, ca şi la ordinea lor şi la înseşi cuvintele lui Iisus. Aceasta a dat naştere aşa-numitei „probleme sinoptice”, adică la problema relaţiilor literare dintre primele trei Evanghelii. Pentru rezolvarea acestei probleme, trebuie ţinut cont de următoarele aspecte:

— Vestea cea bună nu a fost de la început o carte (ea a fost transmisă prin viu grai); ca atare, la începutul vestirii Evangheliei au fost mai multe tradiţii orale;

— Pe baza acestor tradiţii orale, au luat naştere mai întâi încercări de texte scrise, dar fără un plan unitar, pentru că, la început, grija cea mai mare era aceea de a păstra tradiţia primită; aceste texte erau formule de mărturisire a credinţei, rezumate scurte ale cuvintelor lui Iisus, minuni, parabole şi, mai ales, patima, moartea şi învierea Domnului;

— Autorii Evangheliilor au grupat acest material divers în jurul uneia sau a mai multor idei centrale, care asigurau unitatea şi coeziunea întregii Evanghelii pe care au scris-o[31].

Scopul Evangheliilor

---

31 Un alt răspuns posibil: tradiţia orală a Bisericii primare se bazează pe predica sfântului Petru la Ierusalim. În funcţie de destinatarii ei, ea s-a „cristalizat” în trei forme de cateheză apostolică: cateheza palestiniană – specifică sfântului Matei; cateheza antiohenă – specifică sfântului Luca; cateheza romană – specifică sfântului Marcu.

Toţi evangheliştii au avut scopul de a proclama credinţa în Iisus Cristos, în învăţătura sa, ca şi trăirea conform acestei credinţe pentru dobândirea mântuirii. De aceea, Evangheliile nu sunt scrise ca opere literare în vederea unei valori artistice, nici nu reprezintă o biografie a lui Iisus, în sensul actual al cuvântului, ci sunt scrieri în care primează interesul religios (uneori nu se ţine cont nici de ordinea cronologică), şi anume consemnarea unei părţi din învăţătura lui ca oamenii sa de deschidă în faţa revelaţiei lui Dumnezeu. De aceea, Iisus Cristos nu poate fi înţeles decât în lumina operei sale de Mântuitor, pentru că activitatea şi viaţa sa se ridică deasupra istoriei, depăşind timpul şi spaţiul.

Autenticitatea Evangheliilor

Sinceritatea evangheliştilor este evidentă în fiecare pagină a Evangheliilor şi se vede în modul relatării faptelor legate de viaţa lui Iisus. Astfel evangheliştii:

— Cu toată dragostea lor faţă de Cristos, când relatează minunile Domnului nu se lasă cuceriţi nici de entuziasmul şi nici de mirarea provocată de minuni;

— Relatează patima şi moartea Domnului cu o răceală de cronicar, fără vreun cuvânt de compătimire sau de indignare împotriva călăilor. Această atitudine nu e semnul indiferenţei lor, ci al obiectivităţii în înregistrarea celor văzute, auzite, constatate sau trăite;

— Menţionează fără jenă defectele proprii (teamă, trădare, credinţa mică) pentru a arăta adevărul evenimentelor relatate.

Cele patru Evanghelii nu sunt altceva decât o singură Evanghelie sub patru înfăţişări. Ele sunt ca patru căi diferite prin care omul se poate apropia de misterul lui Iisus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, care dezvăluie iubirea lui Dumnezeu oferind şansa mântuirii tuturor oamenilor de bunăvoinţă.

EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL MATEI

Autorul şi data redactării Evangheliei

Tradiţia Bisericii primare afirmă în unanimitate că sfântul Matei a fost primul care a scris o Evanghelie,

redactată în limba aramaică[32], înainte de anul 64; la noi, ea a ajuns în limba greacă, dar aceasta nu este doar o copie, ci este şi o îmbogăţire a ei şi a fost scrisă între anii ’70 – 80, în Palestina sau Siria după cum rezultă din expresiile ebraice care nu sunt explicate (4, 5; 5, 22; etc.), din obiceiurile şi tradiţiile care sunt tipice teritoriului Palestinei (5, 23; 6, 1 – 6) ca şi din folosirea frecventă a Vechiului Testament.

Matei era vameş la Cafarnaum; chemat fiind de Iisus, el lasă toate şi-l urmează fără ezitare, după ce înainte a dat un ospăţ în onoarea lui Iisus, ospăţ la care au participat şi ceilalţi ucenici (9, 9 – 13). Cu siguranţă, Matei a predicat prima dată în Palestina, apoi şi în alte regiuni. O tradiţie afirmă că Matei a murit martir în Etiopia. Relicvele sale se găsesc la Salerno în Italia.

Simbolurile care-l însoţesc pe sfântul Matei în iconografia creştină sunt *cartea*, pentru a arăta calitatea sa de scriitor, şi *un om* cu chip de înger pentru a arăta că, prin genealogia cu care îşi începe Evanghelia, sfântul Matei pune în lumină întruparea Fiului lui Dumnezeu.

Evanghelia sfântului Matei este cea mai completă şi bogată dintre Evangheliile sinoptice în privinţa conţinutului doctrinar; ea reflectă cateheza apostolică primară, motiv pentru care a fost folosită de Biserică pentru instruirea catecumenilor.

Scopul şi destinatarii

Sfântul Matei scrie evreilor cărora vrea să le demonstreze că Iisus Cristos este Mesia pe care l-au prevestit Scripturile. Pentru aceasta, evanghelistul, prin genealogia sa, arată că Iisus aparţine poporului ales, familiei regale a lui David; în acest fel, viaţa şi activitatea lui Iisus sunt introduse în istoria mântuirii. În predica de pe munte, Iisus e prezentat ca fiind noul Moise care

---

32 Sfântul Irineu (f 202) scrie: „Matei a scris o Evanghelie în limba evreilor în perioada în care Petru şi Paul predicau la Roma şi înte- meiau acolo Biserica”. La rândul său, Origene (f 254) consemnează: „Prima Evanghelie a fost scrisă în aramaică pentru evreii convertiţi de către Matei, care era vameş şi apostol al lui Isus Cristos”.

proclamă Legea cea nouă, care desăvârşeşte Legea veche, pentru instaurarea împărăţiei lui Dumnezeu.

Structura şi conţinutul

Structura

Evanghelia după Matei, structurată în cinci părţi, amintind de cele cinci cărţi ale lui Moise, are o introducere (copilăria lui Iisus: 1 – 2) şi se încheie cu patima, moartea şi învierea Domnului (26 – 28). Fiecare din cele cinci părţi are o secţiune narativă şi una didactică: ea se încheie cu cuvintele „După ce a terminat Iisus aceste cuvântări…”

Ţinând cont de cele spuse mai sus, Evanghelia după Matei poate fi împărţită astfel:

— L-2: naşterea şi copilăria lui Iisus;

— I: 3 – 7: promulgarea împărăţiei cerurilor:

3 – 4: secţiunea narativă: pregătirea activităţii publice a lui Iisus;

5 – 7: secţiunea didactică: discursul evanghelic

— Predica de pe munte;

— Îi 8 – 10: predicarea împărăţiei cerurilor:

8 – 9: secţiunea narativă: zece minuni;

10: secţiunea didactică: discursul apostolic sau misionar;

— III: 11, 1 – 13, 52: misterul împărăţiei cerurilor:

11 – 12: secţiunea narativă: necredinţa şi împotrivirea iudeilor;

13, 1 – 52: secţiunea didactică: discursul parabolelor: şapte parabole;

— IV: 13, 53 – 18, 35: Premisele împărăţiei cerurilor: Biserica:

13, 54 – 17, 27: secţiunea narativă: misterul lui Mesia;

18: secţiunea didactică: discursul ecleziastic;

— V: 19 – 25: sosirea apropiată a împărăţiei cerurilor:

19 – 23: secţiunea narativă: activitatea lui Iisus în Iudeea şi Ierusalim;

24 – 25: secţiunea didactică: discursul escatologic;

— 26 – 28: patima, moartea şi învierea lui Iisus[33].

33 Dacă se ţine cont de planul comun al Evangheliilor sinoptice, atunci

Conţinutul

După botezul său în Iordan, fapt care consemnează începutul activităţii sale publice în calitate de Mesia, Iisus începe să vestească în Galileea venirea împărăţiei cerurilor. În predica de pe munte, arată care sunt condiţiile pentru a intra în ea (I). Alegându-i pe apostoli, colaboratorii săi fideli, le încredinţează misiunea de a predica împărăţia, după ce, înainte, i-a instruit şi le-a spus că vor avea de înfruntat pericole, persecuţii şi chiar moartea (II). El însuşi va trebui să îndure opoziţia conducătorilor poporului ales, ca şi antipatia mulţimilor. De aceea, Iisus adresează cele mai multe parabole adversarilor săi, cărora vrea să le deschidă ochii şi să le atingă inima cu harul lui Dumnezeu, dar în zadar. Atunci, Domnul dezvăluie misterul împărăţiei cerurilor discipolilor săi (III). Conştient că i se apropie ceasul, Iisus se dedică formării discipolilor. El organizează faza pământească a împărăţiei cerurilor instituind Biserica, pe care o întemeiază pe sfântul Petru (IV). În sfârşit, Iisus părăseşte Galileea îndreptându-se spre Ierusalim, unde ştie că va muri. Acum, Domnul îi mustră cu asprime pe conducătorii spirituali ai poporului ales în prezenţa unei mulţimi entuziaste adunate în templul din Ierusalim. Iisus adresează ultimul său discurs, compus din profeţii escatologice, apostolilor săi (V).

Relatările despre copilăria lui Iisus, care constituie introducerea Evangheliei, şi despre patima, moartea şi învierea Domnului, care o încheie, oferă textului evanghelic mai multă lărgime şi unitate.

Teologia

Temele teologice principale în jurul cărora se poate

Evanghelia după Matei poate fi împărţită şi astfel:

1,1-4,11: pregătirea activităţii publice a lui Isus;

4,12-18,35: activitatea lui Isus în Galileea;

19-20: drumul spre Ierusalim;

21-25: activitatea lui Isus la Ierusalim;
26-28: patima, moartea şi învierea lui Isus.

grupa conţinutul doctrinar al Evangheliei după Matei sunt:

— *Iisus este Mesia*. Ideea teologică dominantă în prima Evanghelie este aceasta: *Iisus este Mesia*. El a fost prevestit în Vechiul Testament, aşteptat de către evrei, dar, când a venit, ei l-au refuzat. Matei se străduieşte să dovedească prin texte din Vechiul Testament (1, 23; 2, 5 – 6.15 – 18.23; 3, 3; 27, 9) că Iisus este Mesia cel aşteptat. Invariabil, evanghelistul introduce aceste texte prin formula: *„Ca să se împlinească cuvântul Domnului...”*. Astfel, Matei se face ecoul Bisericii care caută în Scripturi sensul evenimentelor care au marcat viaţa lui Iisus pentru a-şi justifica viaţa. Printre profeţiile împlinite în Iisus, sfântul Matei aminteşte naşterea feciorelnică a lui Iisus (1, 22 – 23) la Betleem (2, 5 – 6), fuga în Egipt (2, 15), masacrarea pruncilor nevinovaţi din Betleem şi împrejurimi (2, 17 – 18), viaţa sa la Nazaret (2, 23). Locuind la Cafarnaum, în Galileea neamurilor (4, 13 – 14; *Is* 8, 23 – 9, 1), Iisus este slujitorul lui Dumnezeu care a luat asupra sa infirmităţile noastre şi ne vindecă de boli (8, 17; *Is* 53, 4); el nu predică prin pieţe (12, 17 – 21; *Is* 42, 1 – 4) şi va muri pentru iertarea păcatelor noastre (*Is* 53, 5), după ce a fost vândut pentru treizeci de arginţi (27, 9 – 10; *Zah* 11, 12 – 13).

Iisus este Mesia: el este din neamul regelui David (1, 20) născut la Betleem (2, 1) ca „rege al iudeilor” (2, 2); de aceea, este persecutat de regele Irod care vrea să-l ucidă (2, 13 – 23). Chiar şi atunci când intră glorios în Ierusalim, poporul îl aclamă cu titlul de „fiul lui David” (21, 9). Curios e faptul că acelaşi popor, după câteva zile, va striga împotriva lui, asigurând, fără să-şi da seama, succesul misiunii lui Iisus.

— *Iisus este Fiul lui Dumnezeu*. În Vechiul Testament, expresia „fiul lui Dumnezeu” se referea la popor sau la persoane din poporul ales; ea era aplicată pentru popor, rege, marele preot, îngeri şi desemna calitatea de fiu adoptiv. Iisus, venit pe pământ, aplică acest titlu la sine în sens propriu[34]; el va confirma acest adevăr prin învierea

34 Isus spune că e Fiul lui Dumnezeu în multe pasaje din Evanghelia

sa. Acesta este sensul cuvântului „Fiul lui Dumnezeu”; şi în scrisorile pauline, Iisus este şi Fiul Omului, căruia Dumnezeu Tatăl îi dă toată puterea în cer şi pe pământ. De aceea, îşi trimite ucenicii să predice în lumea întreagă iubirea lui Dumnezeu (28, 16 – 20).

— *Împărăţia cerurilor*. Iisus vesteşte sosirea împărăţiei cerurilor, pe care o manifestă în cuvintele şi faptele sale, în însăşi fiinţa sa. Întemeind Biserica, Mântuitorul instaurează împărăţia sa pe pământ şi îi oferă o lege care depăşeşte dreptatea legală. Ea are dimensiuni universale pentru că toate popoarele sunt chemate să facă parte din ea. Cei care intră în ea trebuie să trăiască o dreptate superioară dreptăţii cărturarilor şi fariseilor mergând până la imitarea Tatălui care este în ceruri (5, 48). Adevăratul exemplu al acestei dreptăţi este Iisus, care trebuie urmat (20, 24; 11, 29; 23, 8 – 10; 25, 40).

Biserica, unită intim cu Iisus, este o comunitate fraternă care trăieşte din prezenţa Domnului având o viaţă liturgică şi sacramentală bine întemeiată; comunitatea e condusă de Petru şi ceilalţi apostoli care sunt martorii orânduiţi de Iisus însuşi.

Pentru sfântul Matei, Iisus este mai mult învăţătorul decât făcătorul de minuni care atrage atenţia asupra sa. El este Mesia, pe care l-au vestit profeţii; el este Emanuel – Dumnezeu cu noi; această afirmaţie deschide şi închide Evanghelia după Matei (1, 23; 28, 20). Astfel, evanghelistul afirmă prezenţa permanentă a Domnului alături de poporul său, dar şi alături de istoria pe care o trăiesc toţi oamenii.

Texte alese

1, 18 – 25: naşterea lui Iisus;

4, 1 – 11: ispitirea Domnului;

5, 3 – 12: cele opt fericiri;

6, 5 – 15: rugăciunea adevărată (6, 9 – 13: „Tatăl nostru”);

8, 1 – 4: vindecarea unui lepros;

10, 26 – 33: mărturia curajoasă dată Fiului omului;

13, 1 – 9.18 – 23: parabola semănătorului;

---

după Matei. Amintim câteva dintre ele: 7,21; 11,25-27; 26,63.

16, 13 – 20: mărturia lui Petru despre Iisus;
16, 24 – 30: condiţiile urmării lui Iisus;
26, 26 – 30: instituirea Euharistiei;
28, 16 – 20: trimiterea apostolilor în misiune.
1 – 2: copilăria lui Iisus[35];
5 – 7: predica de pe munte;
9, 27 – 37: vindecarea a doi orbi şi a unui surdo-mut;
10, 40 – 42: răsplata celor care-i primesc pe discipoli;
13, 24 – 30.36 – 43: parabola neghinei;
13, 44 – 53: parabola comorii din ogor, a mărgăritarului şi a năvodului;
17, 24 – 27: taxa pentru templu;
18, 15 – 20: îndreptarea frăţească;
18, 21 – 35: iertarea aproapelui;
20, 1 – 16: parabola lucrătorilor din vie;
21, 28 – 32: parabola celor doi fii trimişi de tatăl lor la vie;
25, 1 – 13: parabola celor zece fecioare;
25, 31 – 46: judecata finală;
27, 62 – 66: paza la mormântul lui Iisus;
28, 11 – 15: mituirea gărzii de la mormânt.
Teme
Iubirea faţă de aproapele;
Comentaţi parabola neghinei;
Iisus şi fariseii (cf. 23, 1 – 36);
Memoraţi cele opt fericiri: 5, 3 – 12;
Aprofundaţi cele opt fericiri[36].
De reţinut
„Cereţi şi vi se va da; căutaţi şi veţi găsi; bateţi şi vi se va deschide. Căci oricine cere, primeşte; cine caută, găseşte; iar celui care bate, i se va deschide” (7, 7 – 8).

---

35 Sfântul Matei prezintă copilăria lui Isus din perspectiva sfântului Iosif. Sfântul Luca prezintă copilăria lui Isus din perspectiva Mariei. Ca texte specifice în Sfântul Matei, din copilăria lui Isus, amintim: 2,1-12: vizita magilor; 2,13-23: fuga în Egipt, uciderea pruncilor nevinovaţi şi întoarcerea din Egipt.

36 Consultaţi fişa nr. 5 din „Sfintele Evanghelii’, Paoline, Vicenza 1998, 108-111.

„Tot ce vreţi ca oamenii să facă pentru voi, faceţi şi voi pentru ei” (7, 12).

„Eu îţi zic: tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica mea şi porţile iadului nu o vor birui. Ţie îţi voi da cheile împărăţiei cerurilor: ceea ce vei lega pe pământ va fi legat în ceruri, şi ceea ce vei dezlega pe pământ va fi dezlegat şi în ceruri” (16, 18 – 19).

„Dacă vrea cineva să vină după mine, să renunţe la sine, să-şi ia crucea şi să mă urmeze” (16, 24).

„Unde doi sau trei sunt adunaţi în numele meu, sunt şi eu acolo în mijlocul lor” (18, 20).

„Mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi!” (22, 14).

„Tată, dacă nu este posibil să treacă acest potir fără ca să-l beau, să se facă voinţa ta!” (26, 42).

EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL MARCU

Autorul şi data redactării Evangheliei

A doua Evanghelie canonică pe care o transmite Tradiţia este atribuită lui Ioan-Marcu, un creştin de origine iudaică născut la Ierusalim. El n-a fost nici apostol, nici ucenic al lui Iisus; în schimb a fost ucenicul lui Barnaba, vărul său (cf. *Col* 4, 10), al lui Paul şi al lui Petru (cf. *Fap* 12, 25; 13, 5; 15, 36 – 39; *1 Pt* 5, 13). În casa părinţilor săi, se adunau uneori creştinii (cf. *Fap* 12, 12 – 17).

Tradiţia afirmă că sfântul Marcu l-a însoţit pe sfântul Petru în călătoriile sale misionare prin Asia Mică şi Italia (Roma). A murit ca martir, probabil în Alexandria, iar moaştele sale se păstrează în bazilica San Marco din Veneţia.

Simbolul său este leul înaripat, deoarece îşi începe Evanghelia cu relatarea vieţii în pustiu a sfântului Ioan Botezătorul „glasul celui care strigă în pustiu” (1, 3).

Evanghelia sfântului Marcu a fost redactată în Italia, probabil la Roma, după moartea lui Petru (anul 64) şi înainte de distrugerea templului de la Ierusalim de către Titus (anul 70). Sfântul Ioan Gură de Aur este singurul care afirmă scrierea Evangheliei la Alexandria în Egipt.

Scopul şi destinatarii

Prin scrierea Evangheliei sale, Marcu vrea să arate

cititorilor săi că Iisus Cristos este Mesia, Fiul lui Dumnezeu, care l-a învins pe Satana prin minunile sale, dar, mai ales, prin patima, moartea şi învierea sa, pentru a împlini voinţa lui Dumnezeu: mântuirea oamenilor.

Sfântul Marcu scrie Evanghelia sa în limba greacă pentru creştinii din afara Palestinei, de cultură greco-romană, proveniţi atât dintre evrei, cât şi dintre păgâni. Doar astfel se justifică referinţele puţine la Lege şi profeţi, explicarea obiceiurilor şi tradiţiilor ebraice, ca şi a cuvintelor şi numelor aramaice (3, 17; 5, 41; 7, 1 – 23), evitarea expresiilor jignitoare la adresa păgânilor, ca şi folosirea termenilor militari sau de măsură specifice romanilor (5, 9.15; 6, 37; 12, 14). Sfântul Marcu foloseşte un vocabular redus, dar precis, într-un stil viu şi colorat, în tot cursul Evangheliei sale. Păstrarea acestor particularităţi în toată Evanghelia sa arată unicitatea autorului.

Structura şi conţinutul

Structura

Dacă ar trebui să sistematizăm Evanghelia sfântului Marcu, atunci am putea să o facem din două puncte de vedere:

— Din punct de vedere geografic:

1, 1 – 13: introducerea: misiunea lui Ioan Botezătorul, botezul Domnului şi ispitirea sa;

1, 14 – 7, 23: activitatea lui Iisus în Galileea;

7, 24 – 8, 26: activitatea lui Iisus în ţinuturile păgâne;

8, 27 – 10: drumul lui Iisus din Cezareea lui Filip la Ierusalim;

11 – 16: activitatea lui Iisus la Ierusalim, care culminează cu patima, moartea şi învierea sa.

— Din punct de vedere teologic:

1, 1 – 13: introducerea;

1, 14 – 8, 26: misterul lui Mesia (secretul mesianic);

8, 27 – 16: misterul Fiului Omului.

Conţinutul

Marcu enunţă conţinutul Evangheliei sale deja din primul verset când scrie: „Începutul Evangheliei lui Iisus

Cristos, Fiul lui Dumnezeu" (1, 1). Persoana lui Iisus domină toată Evanghelia. Minunile lui Iisus, legate mereu de o nevoie umană pe care o îndestulează, conduc progresiv spre ţelul stabilit: patima, moartea şi învierea prin care Dumnezeu oferă oamenilor mântuirea pe care o promisese în vechea alianţă. La sfârşit, cititorului i se permite să ia o decizie în privinţa personalităţii lui Iisus, care nu e un simplu om.

Teologia

Dintre temele teologice ale Evangheliei după sfântul Marcu, amintim:

— *Identitatea lui Iisus* (*secretul mesianic*). Cine este Iisus? Această întrebare şi-au pus-o ucenicii, lumea, marele preot, Pilat, centurionul şi chiar diavolii. Sfântul Marcu, în Evanghelia sa, îl prezintă pe Iisus ca pe un personaj care stârneşte contradicţii: om adevărat şi sensibil, taumaturg şi exorcist extraordinar, predicator foarte sigur pe mesajul său, independent de doctrina maeştrilor Legii din timpul său, Iisus nu vrea să facă prea mare publicitate cuvintelor şi faptelor sale; el doreşte ca identitatea sa să fie ascunsă; de aceea, lasă faptele să vorbească. Aceasta îl face să prefere titlul de „Fiul Omului" (titlu mai umil şi mai misterios: 1, 34.44; 3, 2; 7, 36; 8, 26) în locul titlului de „Mesia" (titlul încărcat cu prea multă glorie umană). Numindu-se „Fiul Omului", Iisus se prezintă ca fiind Slujitorul suferind (8, 31.38; 9, 9.12.31) care aduce omenirii mântuirea prin jertfa propriei vieţi.

— *Fiul Omului*. Acest titlu îndrăgit de Iisus este mai misterios şi evidenţiază mai bine misterul său şi misiunea sa salvifică. Expresia „Fiul Omului" ne duce cu mintea la judecătorul celor vii şi al celor morţi care vine pe norii cerului din *Dan* 7, 13 şi la slujitorul suferind din Deutero-Isaia, care aduce omenirii mântuirea prin jertfa propriei vieţi. Iisus, care este, în acelaşi timp, Fiul Omului şi Fiul lui Dumnezeu, aduce pe pământ izvorul iertării lui Dumnezeu (2, 10). Insistând asupra patimii lui Iisus, temă introdusă deja de la începutul Evangheliei (2, 203, 6), Marcu polemizează cu cei care insistau prea mult asupra

minunilor Domnului.

— *Identitatea ucenicului lui Iisus*. Dacă aceasta este identitatea lui Iisus (Mesia, Fiul Omului, Fiul lui Dumnezeu) atunci omul trebuie să devină ucenicul său şi să-l imite pe Maestrul său pe drumul slujirii şi al renunţării (ucenicul trebuie să renunţe la sine, la legăturile familiale, la bogăţii, la viaţa proprie: 8, 34 – 38; 10, 31.43). Cine refuză această revelaţie divină devine duşmanul lui Mesia (11, 27 – 29; 12, 12 – 37), îl persecută şi îl ucide. Datorită acestei teme, în ultimul timp, Evanghelia sfântului

Marcu este folosită din ce în ce mai mult în cateheza de pregătire pentru primirea Botezului.

— *Împărăţia lui Dumnezeu*. Iisus are misiunea de a instaura împărăţia lui Dumnezeu, pe care o vesteşte deja din primele cuvinte ale vieţii sale publice: „Timpul s-a împlinit; împărăţia lui Dumnezeu este aproape! Convertiţi-vă şi credeţi în evanghelie!” (1, 15). Împărăţia lui Dumnezeu înseamnă instaurarea domniei lui Dumnezeu pe pământ, fapt care va fi recunoscut de întreaga creaţie la sfârşitul lumii. Iisus ilustrează misterul instaurării împărăţiei folosindu-se de parabole. Oricum, cine vrea să înţeleagă împărăţia lui Dumnezeu trebuie să privească la Iisus taumaturgul, învăţătorul şi răstignitul înviat.

Texte alese

2, 1 – 12: vindecarea paraliticului;
3, 31 – 35: adevărata familie a lui Iisus;
4, 30 – 34: parabola grăuntelui de muştar;
8, 34 – 38: cerinţele urmării lui Iisus;
11, 20 – 26: puterea rugăciunii;
14, 32 – 42: agonia lui Iisus în Grădina Măslinilor;
14, 66 – 72: lepădarea lui Petru.

Texte specifice sfântului Marcu:
4, 26 – 29: parabola semănăturii care creşte;
7, 31 – 37: vindecarea unui surdo-mut;
8, 22 – 26: vindecarea unui orb la Betsaida;
6, 13; 14, 72; 16, 15 – 20.

Teme

Cine este Iisus pentru mine?[37]

Identitatea ucenicului lui Iisus;

Care este sensul spiritual al fragmentului 2, 1 – 12?

Care este sensul corect al următoarelor versete:

„Cu măsura cu care măsuraţi vi se va măsura şi vi se va da în plus. Căci celui care are i se va mai da, iar celui care nu are i se va lua şi ceea ce are” (4, 24 – 25);

„Dacă mâna ta te duce la păcat, taie-o” (9, 43 – 47);

„Dacă cineva vrea să fie primul, să fie ultimul dintre voi şi slujitorul tuturor” (9, 35; cf. şi 10, 41 – 44);

Memoraţi 12, 28 – 34: porunca cea mai mare.

De reţinut

„S-a împlinit timpul. Împărăţia lui Dumnezeu este aproape! Convertiţi-vă şi credeţi în Evanghelie” (1, 15). / „Tot ceea ce veţi cere în rugăciune, credeţi că aţi primit deja şi vi se va da!” (11, 24).

„Vegheaţi şi rugaţi-vă ca să nu intraţi în ispită. Căci sufletul este plin de avânt, dar trupul este slab” (14, 38).

EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL LUCA

Autorul şi data redactării Evangheliei

Sfântul Luca este autorul celei de a treia Evanghelii. S-a născut într-o familie păgână din Antiohia Siriei; fiind medic (*Col* 4, 14), era un om cultivat care cunoştea bine limba greacă; s-a convertit la creştinism în urma predicii primilor predicatori ai Evangheliei sosiţi în Antiohia (*Fap* 11, 19 – 24). Cucerit de Cristos, îşi dedică viaţa vestirii mesajului lui Iisus; de aceea, îl întâlnim prima dată la Troas (*Fap* 16, 10) însoţindu-l pe sfântul Paul în a doua călătorie misionară (anii ’50 – 51). În timpul călătoriei, va rămâne la Filipi (*Fap* 16, 40). Trecând prin Filipi la întoarcerea din a treia călătorie misionară, Paul îl va lua cu el pe Luca la Ierusalim (*Fap* 20, 5 – 21, 18). Va fi alături de apostol la Roma atât în prima captivitate (*Fap* 27, 128, 16; anii 61 – 62), rămânând permanent cu el, cât şi în a doua (*2 Tim* 4, 11; între anii 65 – 67). Informaţiile sigure despre viaţa sfântului Luca se opresc la moartea sfântului Paul.

37 Pentru această temă, este bine să se consulte fişele 4, 11 şi 12 din Sfintele Evanghelii, 227-229; 244-248.

După aceea, Tradiţia afirmă că el a predicat în Ahaia, sudul Greciei, unde a scris Evanghelia şi Faptele Apostolilor.

Sfântul Luca scrie Evanghelia sa într-o limbă îngrijită, după ce, cu imparţialitate, a consultat ceea ce s-a mai scris despre Iisus până atunci (1, 1 – 4) pentru a permite înţelegerea exactă şi corectă a învăţăturii catehetice despre Iisus în sânul Bisericii primare. O tradiţie destul de veche, preluată de sfântul Irineu, de sfântul Ieronim şi sfântul Grigore de Nazianz susţin că sfântul Luca şi-a scris Evanghelia între anii ’60 – 85, în sudul Greciei. Alţii propun ca loc al redactării Evangheliei oraşele Roma sau Antiohia Siriei.

Simbolul sfântului Luca în iconografia creştină este boul, simbolul jertfelor care erau aduse la templu, deoarece el îşi începe Evanghelia cu activitatea preotului Zaharia la templu.

Scopul şi destinatarii

Sfântul Luca scrie Evanghelia sa pentru a dovedi cititorilor săi temeinicia credinţei şi a vieţii creştine, redând, după ce a făcut anumite cercetări, cât mai exact viaţa, activitatea şi învăţătura lui Iisus din Nazaret, fiul lui Abraham, fiul lui Adam, fiul lui Dumnezeu.

Conform prologului, s-ar părea că singurul destinatar al Evangheliei este Teofil. Dar analiza internă a textului Evangheliei arată că destinatarii sunt creştinii proveniţi dintre păgâni. De aceea, sfântul Luca, ori de câte ori este posibil, alege nume proprii greceşti evitându-le pe cele ebraice sau aramaice[38]; de asemenea, genealogia sa merge până la Adam (nu se opreşte la Abraham, ca în *Mt*); evită evocarea ritualului ebraic al purificării, iar citatele din Vechiul Testament sunt după LXX.

Structura şi conţinutul Structura

În prezentarea Evangheliei sale, sfântul Luca urmează structura geografică a sfântului Marcu; astfel avem următoarea structură:

---

38 Pentru confirmare: sfântul Luca foloseşte cuvântul „Învăţător” în loc de „rabi”; „craniu” în loc de „Golgota”.

— L-2: copilăria lui Iisus;

— 3, 1 – 9, 50: pregătirea şi activitatea publică a lui Iisus în Galileea;

— 9, 51 – 19, 27: drumul lui Iisus din Cezareea lui Filip la Ierusalim[39];

— 19, 28 – 21, 37: activitatea lui Iisus la Ierusalim;

— 22 – 24: patima, moartea şi învierea sa.

Conţinutul

Toată activitatea şi misiunea lui Iisus se îndreaptă spre Ierusalim. De aceea, după ce prezintă copilăria şi genealogia lui Iisus şi relatează activitatea lui Iisus în Galileea, sfântul Luca îşi concentrează atenţia asupra călătoriei lui Iisus la Ierusalim, locul în care Domnul va împlini mântuirea prin patima, moartea şi învierea sa, fapt subliniat de-a lungul întregii Evanghelii.

Teologia

— *Universalismul mântuirii*. Ştim că sfântul Luca a scris Evanghelia sa creştinilor proveniţi dintre păgâni. Tocmai de aceea, el imprimă Evangheliei sale o deschidere universală, care se vede deja din primele ei pagini. În acest sens, îngerii cântă „Mărire lui Dumnezeu în înaltul cerurilor şi pe pământ pace oamenilor pe care îi iubeşte!” (2, 14), iar bătrânul Simeon vede în Pruncul nou născut pe acela care va fi „lumina neamurilor” (2, 30 – 32). De aceea, evanghelistul, în genealogia sa, merge până la Adam, iar Iisus nu interzice ucenicilor să meargă la păgâni. Dimpotrivă, Domnul însuşi cere ospitalitate la samariteni şi-i laudă pe unii dintre ei[40] voind să arate că, în faţa exigenţelor iubirii, toate barierele trebuie să cadă. De asemenea, Domnul avertizează pe evrei că, dacă nu vor asculta cuvântul lui Dumnezeu, vor fi excluşi din împărăţia

---

39 Această secţiune e partea originală a Evangheliei sfântului Luca: sfântul Marcu îi dedică doar un singur capitol (Mc 10), iar sfântul Matei două capitole (Mt 19-20), în timp ce Luca îi dedică 10 capitole, pregătind deja timpul Bisericii prin misterul pascal al lui Isus.

40 Samariteanul milostiv: 10,30-37, sau samariteanul recunoscător: 17,11-19.

sa şi alţii de pretutindeni vor intra în ea[41]. Înainte de a se înălţa la cer Iisus îi trimite pe apostoli să predice Evanghelia la toate popoarele[42]. Prezentând toate aceste elemente, sfântul Luca are un singur scop: Evanghelia să fie mai accesibilă oamenilor formaţi de cultura greacă pentru că Dumnezeu vrea mântuirea tuturor.

— *Istoria mântuirii*. Datorită modului în care prezintă evenimentele legate de viaţa lui Iisus şi a acelora care l-au urmat, sfântul Luca este numit „*teologul istoriei mântuirii*”. Prezentând această temă, evanghelistul distinge trei perioade în istoria mântuirii:

timpul promisiunilor: Vechiul Testament până la Ioan Botezătorul;

timpul împlinirii promisiunilor în Iisus din Nazaret;

timpul Bisericii peregrine, care aşteaptă revenirea Domnului.

— *Chipul lui Dumnezeu*. Modul în care Dumnezeu împlineşte mântuirea oamenilor arată că el e Tată milostiv, plin de iubire şi bunătate, cu o răbdare de neînvins. El a voit ca Iisus, atât prin vestirea cuvântului, cât şi prin fapte, să se dedice slujirii celor săraci, persecutaţi, slabi, dispreţuiţi. El manifestă iubirea sa desăvârşită în Iisus care, prin misterul pascal, va răscumpăra omenirea, iar Tatăl îl va preamări. De aceea, Iisus este „Domnul”, adică Cel înviat şi înălţat la dreapta Tatălui. Toată această operă de mântuire împlinită de Cristos devine operantă în viaţa oamenilor datorită Duhului Sfânt, care lucrează în apostoli şi în cei care-i ascultă. De fapt, toată predica apostolilor este pusă sub înrâurirea Duhului Sfânt, lucru evidenţiat în *Faptele Apostolilor*. Insistenţa asupra rolului Duhului Sfânt în actualizarea mântuirii i-a adus sfântului Luca titlul de „evanghelistul Duhului Sfânt”.

---

41 „Vor veni de la răsărit şi de la apus, de la miază-noapte şi de la miază-zi şi vor fi aşezaţi la masă în împărăţia lui Dumnezeu...Voi însă veţi fi alungaţi afară” (13,29.28).

42 „Cristos trebuia să sufere şi să învie din morţi a treia zi şi să fie predicată convertirea în numele lui spre iertarea păcatelor la toate popoarele începând din Ierusalim” (24,46-47; cf. Mt 28,19-20).

— *Viaţa discipolului*. Cine vrea să fie ucenicul lui Iisus trebuie să se convertească sincer şi total; în orice situaţie s-ar afla, trebuie să lase toate, să „vândă” totul pentru a aduna o comoară în cer, să accepte încercările în conformitate cu voinţa Tatălui, îndreptându-se spre cruce, şi să aştepte veghind venirea Domnului.

— *Rugăciunea*. Sfântul Luca evidenţiază în mod deosebit exemplul lui Iisus care se roagă. Nici ceilalţi evanghelişti sinoptici nu neglijează acest aspect esenţial al vieţii Domnului[43], dar sfântul Luca scoate în evidenţă şi alte opt momente în care Iisus s-a rugat[44]. Iisus recomandă deseori ucenicilor săi rugăciunea. El va arăta şi cum trebuie să fie rugăciunea noastră: ea trebuie să fie statornică (11, 5 – 13; 18, 1 – 8), permanentă (21, 36), umilă şi sinceră ca cea a vameşului din parabolă (18, 13). Exemplul lui Iisus, insistenţa sa asupra temei rugăciunii arată clar că rugăciunea este o datorie esenţială a ucenicului, ca şi a Bisericii. De aceea, sfântul Luca oferă rugăciunii Bisericii trei cântări de laudă: *Benedictus*, *Magnificat* şi *Nunc dimittis*; el inspiră, de asemenea, şi tema imnului „*Gloria in excelsis*”. Din aceste cântări se degajă bucuria şi pacea, pe care Domnul le aduce prin venirea sa în lume.

Texte alese

1, 26 – 38: vestirea naşterii lui Iisus: Bunavestire;
1, 46 – 55: *Magnificat*;
1, 68 – 79: *Benedictus*;
2, 29 – 32: *Nunc dimittis*;
5, 1 – 11: pescuirea minunată;

---

43 Isus părăseşte oraşul Cafarnaum pentru a se ruga în secret: Mc 1,35; Isus se roagă singur după înmulţirea pâinilor: Mc 6,46; Mt 14,23; Isus se roagă în Grădina Măslinilor: Mc 14,32-41; Mt 26,3646; Lc 22,40-45.

44 Aceste momente sunt: botezul (3,21); retragerea în pustiu (5,16); înaintea alegerii apostolilor (6,12); înaintea mărturiei lui Petru (9,18), pentru care se va ruga special mai târziu (22,32); la schimbarea la faţă (9,29); înainte de a-i învăţa pe apostoli rugăciunea domnească (11,1); pe Calvar, pentru călăii săi (23,34); când îşi dă sufletul în mâinile Tatălui (23,46).

6, 12 – 16: alegerea celor doisprezece apostoli;
6, 20 – 26: fericirile;
7, 36 – 50: iertarea femeii păcătoase în casa lui Simon fariseul;
9, 28 – 36: schimbarea la faţă;
10, 25 – 28: porunca cea mai mare;
12, 22 – 34: încrederea în Providenţă;
18, 35 – 43: vindecarea orbului din Ierihon;
19, 41 – 44: Iisus plânge pentru Ierusalim;
22, 14 – 20: Cina de Taină;
23, 33 – 43: răstignirea lui Iisus;
24, 44 – 49: ultimele sfaturi înainte de înălţare;
24, 50 – 53: înălţarea lui Iisus.
Texte specifice sfântului Luca[45]:
1 – 2: copilăria lui Iisus;
7, 11 – 17: învierea tânărului din Naim;
8, 1 – 4: femeile evlavioase care-l urmează pe Iisus;
10, 29 – 37: porunca cea mai mare şi parabola samariteanului milostiv;
12, 13 – 21: parabola bogatului necugetat;
15: parabolele milostivirii:
15, 1 – 7: parabola oii pierdute;
15, 8 – 10: parabola drahmei pierdute;
15, 11 – 32: parabola tatălui îndurător (sau a fiului risipitor);
16, 19 – 31: parabola bogatului şi a lui Lazăr cel sărac;
17, 11 – 19: vindecarea celor zece leproşi;
19, 1 – 10: convertirea lui Zaheu;
23, 8 – 12: Iisus înaintea lui Irod;
24, 13 – 35: Iisus se arată ucenicilor de la Emaus.
Teme
Milostivirea lui Dumnezeu;
Rugăciunea în viaţa mea;
Iisus şi bogăţiile;

45 Textele specifice sfântului Luca sunt numeroase (1-2; 9,5119,27 etc.). Dintre ele, sunt menţionate câteva mai cunoscute sau mai semnificative.

Comentaţi următoarele texte: 9, 23 – 26; 9, 57 – 62; 12, 4953; 14, 25 – 33;

Memoraţi imnurile *Magnificat* şi *Benedictus*.

De reţinut

„Dacă cineva vrea să vină după mine, să renunţe la sine, să-şi ia crucea în fiecare zi şi să mă urmeze” (9, 23).

„Cine este fidel în cele mai mici lucruri, este fidel şi în cele mai mari” (16, 10).

„Niciun servitor nu poate sluji la doi stăpâni, căci sau îl va urî pe unul şi îl va iubi pe celălalt, sau va ţine la unul, iar pe celălalt îl va dispreţui. Nu puteţi sluji lui Dumnezeu şi mamonei” (16, 13).

„Lăsaţi copiii să vină la mine şi nu-i opriţi, căci împărăţia lui Dumnezeu este a acelora care sunt ca ei” (18, 16).

„Tată, iartă-i, căci nu ştiu ce fac!” (23, 34).

„Adevăr îţi spun, astăzi vei fi cu mine în paradis!” (23, 43).

„Tată, în mâinile tale încredinţez sufletul meu!” (23, 46).

EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL IOAN

Autorul şi data redactării Evangheliei

Evanghelia a patra aparţine sfântului Ioan care a fost unul dintre primii ucenici ai lui Iisus; el l-a descoperit pe Iisus prin Ioan Botezătorul (*cf. În* 1, 35 – 39). Născut fiind în Palestina ca fiu al lui Zebedeu şi fratele al lui Iacob, cunoaşte bine locurile, persoanele şi evenimentele care privesc viaţa lui Iisus; de aceea, vorbeşte ca un martor ocular. El este „ucenicul pe care-l iubea Iisus”.

După Rusalii, a activat mai întâi la Ierusalim şi apoi în mijlocul evreilor elenişti. Tradiţia ne spune că el s-a mutat la Efes, probabil prin anul 60. Tertulian (160 – 223) aminteşte că Ioan a suferit la Roma chinul de a fi pus în ulei fierbinte, dar a scăpat teafăr; apoi a fost exilat pe Insula Patmos. Sub împăratul Nerva (96 – 98), apostolul s-a retras la Efes şi a murit în jurul anului 100. Aici îşi scrie Evanghelia în limba greacă în jurul anului 100. Stilul unitar al Evangheliei, ca şi folosirea unor simboluri şi

expresii caracteristice fac ca lectura ei să fie fascinantă, deşi înţelegerea este grea.

Scopul şi destinatarii

Sfântul Ioan încearcă să-i ajute pe cititorii săi să creadă că Iisus din Nazaret este Mesia şi Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat şi om adevărat (20, 30). Tradiţia ne spune că Ioan a fost rugat de episcopii Asiei şi de cei apropiaţi să scrie o Evanghelie împotriva ereziilor timpului său;

de aceea, Evanghelia sa are un pronunţat caracter polemic şi apologetic[46]. Destinatarii Evangheliei sunt creştinii din Asia proveniţi dintre păgâni, fapt evidenţiat de descrierea obiceiurilor evreieşti pe care le explică scurt pentru a fi înţelese de cei care nu le cunosc, de traducerea cuvintelor aramaice şi de tendinţa universalistă pe care o adoptă (titlul dat de Pilat lui Iisus este scris în evreieşte, latineşte şi greceşte).

Structura şi conţinutul

Evanghelia sfântului Ioan este o Evanghelie total diferită de Evangheliile sinoptice. Ucenicul pe care-l iubea Iisus vrea să abordeze în Evanghelia sa teme care n-au fost abordate de sinoptici. În centrul Evangheliei după sfântul Ioan se află Iisus, Fiul lui Dumnezeu şi Mesia, prin care Tatăl îşi dezvăluie iubirea şi oferă oamenilor posibilitatea mântuirii. Menţionând de trei ori sărbătoarea Paştelui, sfântul Ioan demonstrează că activitatea publică a lui Iisus se desfăşoară pe parcursul a trei ani.

Structura

— 1, 1 – 18: prologul în formă de imn prezintă misterul întrupării Fiului lui Dumnezeu; sunt expuse toate temele care vor fi dezvoltate de-a lungul Evangheliei;

— 1, 19 – 12: partea întâi: „cartea semnelor” –

---

46 Apostolul combate mai ales docetismul, care nega misterul întrupării atribuindu-i lui Isus o aparenţă umană. De aceea, evanghelistul afirmă clar: „Şi Cuvântul s-a făcut trup şi a locuit între noi” (1,14); „Unul dintre ostaşi a străpuns coasta lui Isus cu suliţa şi îndată a ieşit sânge şi apă” (19,34) pentru a arăta că Isus n-a avut un trup aparent, ci real.

pornind de la fapte miraculoase numite „semne”, înfăptuite de Iisus, sfântul Ioan prezintă misterul lui Iisus om şi Dumnezeu;

— 13 – 20: partea a doua: „cartea gloriei” prezintă în principal pătimirea, moartea şi învierea lui Iisus ca fiind „ceasul glorificării sale”, al împlinirii absolute a voinţei Tat ălui;

— 21: epilogul: apariţiile lui Iisus înviat, la care Ioan este martor ocular.

Conţinutul

După ce, în imnul introductiv, prezintă misterul Cuvântului lui Dumnezeu (care este Dumnezeu) devenit trup, sfântul Ioan relatează câte o minune a Domnului, pe care o explică într-un discurs care îi revelează înţelesul profund, discurs care amplifică adevărul demonstrat de minuni, astfel încât cititorii săi să poată desluşi identitatea lui Iisus din Nazaret: el este pâinea vieţii: 6; este lumina lumii: 9; este dătătorul vieţii veşnice: 11. Iisus vine de la Tatăl; ca dovadă, evanghelistul prezintă cinci argumente: mărturia lui Iisus însuşi, mărturia lui Ioan Botezătorul, mărturia Tatălui, mărturia semnelor şi mărturia Scripturilor. Acceptat sau nu, Iisus continuă să săvârşească lucrările Tatălui pentru că el este una cu Tatăl (10, 30). El se numeşte „Eu sunt”; în acest sens, vindecarea orbului din naştere ca şi învierea lui Lazăr sunt dovada plenară a puterii sale divine. Conştient că „ceasul său” este aproape, Domnul părăseşte Ierusalimul şi se retrage la Betania, pentru a se dedica formării ucenicilor cărora le dă ultimele învăţături la cina de taină;

tot atunci, Domnul se roagă Tatălui ca ei să fie una şi să depăşească bine şocul crucii şi al morţii sale. Prin învierea sa, Iisus justifică credinţa ucenicilor şi confirmă definitiv faptul că este Fiul lui Dumnezeu.

Teologia

Citind Evanghelia sfântului Ioan, se observă concepţia lui total diferită despre istorie faţă de ideea istoricilor moderni. Evanghelistul este interesat să evidenţieze sensul unei istorii care este umană şi divină,

care este istorie, dar şi teologie: ea se desfăşoară în timp, dar se cufundă şi în veşnicie. Ioan vrea să relateze cu fidelitate şi să propună credinţei oamenilor evenimentul spiritual care s-a împlinit în lume prin venirea lui Iisus Cristos: întruparea Cuvântului pentru mântuirea oamenilor. Ţinând cont de acest aspect, reţinem următoarele idei teologice:

— *Misterul lui Dumnezeu*. Iisus – „Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii!” (1, 29), „Mântuitorul lumii” (4, 42) – este Fiul unulnăscut al lui Dumnezeu (1, 14.18; 3, 16.18). De aceea, el se desemnează pe sine prin cuvintele „Eu sunt”, singure sau urmate de alte cuvinte, pentru a arăta identitatea sa cu „Dumnezeul lui Abraham, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacob”, care i s-a arătat lui Moise pe Muntele Sinai (*Ex* 3, 13 – 15). Fiind „una cu Tatăl” (10, 30), Iisus dezvăluie oamenilor misterul dumnezeirii şi le deschide, prin semne şi credinţă, calea spre viaţa veşnică (17, 3). Patima, moartea şi învierea Domnului dezvăluie iubirea imensă a Tatălui faţă de omenire. Această lucrare de mântuire înfăptuită de Iisus e continuată în lume de Duhul Sfânt, pe care Tatăl şi Fiul îl trimit asupra ucenicilor. Definindu-se pe sine ca fiind „Eu sunt” Iisus îşi proclamă divinitatea (10, 33); din raportul său cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, dezvăluie misterul Sfintei Treimi.

— *Identitatea lui Iisus – pedagogia divină*. Insistând în Evanghelia sa asupra a trei cuvinte „semne, a crede şi *viaţă*”, sfântul Ioan arată identitatea lui Iisus care prin „semne” dovedeşte domeniile puterii sale, domenii în care omul nu poate schimba legile sau condiţiile care-i afectează viaţa. Aceste „semne” conduc la credinţă, care desemnează încrederea în Iisus, şi la dăruirea de sine faţă de el; prin semne se ajunge la o credinţă stabilă. Scopul acestui ataşament faţă de Iisus este „viaţa veşnică”; ea desemnează suma tuturor darurilor oferite omului prin mântuire.

— *Copii ai lui Dumnezeu*. Tuturor acelora care îl primesc, adică acelora care cred în numele lui, Iisus le dă

puterea să devină „fii ai lui Dumnezeu” (1, 12), ca şi el, prin darul Duhului Sfânt, pe care-l va trimite de la Tatăl pentru a împlini concret opera de mântuire şi de sfinţire în fiecare om. Omul care crede în Cristos este deja pe calea spre viaţa veşnică fiind părtaş de pe acum la însăşi viaţa lui Dumnezeu (6, 56; 15, 4.7), participând la iubirea lui (15, 9 – 10), căci Dumnezeu este iubire (*1 In* 4, 8.16).

— *Porunca cea nouă – iubirea frăţească*. Fiind în comuniune cu Dumnezeu prin credinţă, creştinul practică iubirea frăţească (13, 34 – 35; 15, 12 – 17) care înseamnă împlinirea poruncii noi: a-l iubi pe aproapele cu însăşi iubirea lui Dumnezeu. Pentru aceasta, ucenicul părăseşte întunericul, se converteşte, face voinţa Tatălui revelată de Cristos, şi-i ţine poruncile. Astfel, el trăieşte în iubirea lui Dumnezeu şi aduce roade care depind de faptul de „a rămâne în iubirea lui”.

— *Rolul Duhului Sfânt*. Evanghelia sfântului Ioan rezervă un loc deosebit Duhului Sfânt în relaţia sa intimă cu Fiul şi cu Tatăl. Duhul Sfânt este acela care-i reînnoieşte pe credincioşi şi îi conduce spre „tot adevărul” (16, 13). El actualizează lucrarea mântuitoare a lui Iisus prin „naşterea din apă şi Duh” (3, 5), adică prin Botez, şi prin primirea trupului şi sângelui Domnului, semnificate de apa şi sângele care au curs din coasta străpunsă a lui Iisus (19, 34), eveniment la care Ioan a fost martor. Astfel, Iisus ia asupra sa istoria omului şi o îndreaptă spre Tatăl de la care vin toate.

Iată, deci, cum, desfăşurându-şi activitatea publică pe parcursul a trei ani, Iisus, prin cuvinte şi fapte, vorbeşte despre sine, despre Tatăl şi despre Duhul Sfânt Mângâietorul, dezvăluind misterul lui Dumnezeu, care îi cheamă pe credincioşi la unire cu el şi între ei pentru ca să aibă viaţa veşnică. Pentru aceasta, Iisus, de bunăvoie, acceptă jertfa crucii, dovedindu-se a fi rege şi judecător.

Texte alese

Fiind o Evanghelie aparte, puţine sunt fragmentele care se regăsesc şi-n Evangheliile sinoptice. Ca atare, textele specifice sfântului Ioan sunt multe. Dintre ele

amintim:

1, 1 – 18: prologul;

1, 29 – 35: Iisus este Mielul lui Dumnezeu;

2, 1 – 12: minunea de la Cana Galileei;

5, 1 – 30: Iisus vindecă un paralitic şi, prin aceasta, arată autoritatea sa divină;

6: prima înmulţire a pâinilor şi discursul euharistic;

8, 31 – 38: adevărul şi libertatea;

10, 1 – 21: Iisus este păstorul cel bun;

11, 1 – 44: Învierea lui Lazăr şi efectele ei;

13, 1 – 20: Iisus spală picioarele apostolilor;

13, 31 – 35: porunca cea nouă;

15, 1 – 17: Iisus e viţa cea adevărată;

16, 4 – 15: misiunea Duhului Sfânt;

17: rugăciunea sacerdotală a lui Iisus;

19, 25 – 27: Iisus o încredinţează pe mama sa lui Ioan;

20, 11 – 18. Iisus se arată Mariei Magdalena;

20, 19 – 29: Iisus se arată apostolilor şi apoi lui Toma;

21, 1 – 14: Iisus se arată pe malul Lacului Tiberiadei;

21, 15 – 23: misiunea pastorală a lui Petru.

Teme

Iisus împlineşte voinţa Tatălui;

Iisus este păstorul cel bun;

Iisus este viţa, noi suntem mlădiţele;

Porunca iubirii în Evanghelia sfântului Ioan;

Comentaţi următoarele texte: 1, 26 – 27; 3, 16 – 17; 15, 12 – 17.

De reţinut

„La început era Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Cuvântul era Dumnezeu” (1, 1).

„După cum Tatăl învie morţii şi le dă viaţă, tot la fel şi Fiul dă viaţă celor cărora vrea să le dea” (5, 21).

„Eu sunt pâinea cea vie care s-a coborât din cer. Dacă mănâncă cineva din această pâine, va trăi în veci, iar pâinea pe care o voi da eu este trupul meu pentru viaţa lumii (6, 51).

„Dacă nu mâncaţi trupul Fiului Omului şi nu beţi

sângele lui nu aveţi viaţă în voi. Cine mănâncă trupul meu şi bea sângele meu are viaţă veşnică şi eu îl voi învia în ziua de pe urmă" (6, 53 – 55).

„Doamne, la cine să mergem? Tu ai cuvintele vieţii veşnice, iar noi am crezut şi am cunoscut că tu eşti Sfântul lui Dumnezeu" (6, 68 – 69).

„Eu sunt învierea şi viaţa. Cel care crede în mine, chiar dacă moare, va trăi; şi oricine trăieşte şi crede în mine, nu va muri în veci" (11, 25).

„Adevăr, adevăr vă spun: dacă bobul de grâu, care cade în pământ, nu moare, rămâne singur; însă dacă moare aduce rod mult" (12.24).

„Eu sunt calea, adevărul şi viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin mine" (14, 6).

„Eu sunt viţa, voi sunteţi mlădiţele. Cel care rămâne în mine şi eu în el, acela aduce mult rod, pentru că fără de mine nu puteţi face nimic" (15, 5).

„Viaţa veşnică aceasta este: să te cunoască pe tine, singurul Dumnezeu adevărat, şi pe cel pe care l-ai trimis, pe Iisus Cristos" (17, 3).

„Domnul meu şi Dumnezeul meu!" (20, 28).

„Pentru că m-ai văzut, ai crezut. Fericiţi cei care nu au văzut şi au crezut" (20, 29).

CAPITOLUL VIII

Cartea Faptele Apostolilor de Pr. Petru Sescu

Autorul

Titlul *Faptele Apostolilor* este o denumire dată din secolul al II-lea şi corespunde numai în parte conţinutului pentru că nu sunt povestite faptele tuturor apostolilor, ci numai unele fapte ale lui Petru, Ioan şi Iacob, existând numai naraţiuni despre Ştefan, Filip, Barnaba şi Paul, care nu aparţin grupului celor doisprezece.

Tradiţia creştină consideră că autorul cărţii *Faptele Apostolilor* este acelaşi cu autorul celei de-a treia Evanghelii, şi anume sfântul Luca: amândouă sunt adresate aceleiaşi persoane – Teofil (cf. *Le* 1, 3*; Fap* 1, 1); au o unitate de vocabular şi de stil; apar aceleaşi elemente literare şi teologice, cu unele diferenţe datorate naturii

faptelor relatate şi izvoarelor diferite.

Sfântul Luca este unul dintre discipolii sfântului Paul (*Col* 4, 14;*2 Tim* 4, 11), convertit de la păgânism, originar din Antiohia; de profesie este medic, cu o formaţie culturală deosebită.

Limba este greaca *koine* folosită în lumea elenistică din timpul său, cu elemente stilistice şi gramaticale de tip literar. Limbajul folosit constituie un fel de oglindă a situaţiei relatate (discursurile lui Petru sunt colorate cu termeni semitici; discursul lui Paul din Areopag are eleganţa discursurilor oratorilor atenieni. Acţiunile şi evenimentele minunate întâmplate lui Petru şi Paul sunt relatate într-un stil narativ popular captivant). Se observă o primă parte mai strictă în relatarea despre Biserica primară din Ierusalim, spre deosebire de partea a II-a, în care răspândirea Evangheliei este relatată într-un ritm dinamic şi alert ce provoacă entuziasmul lectorului creştin.

Faptele Apostolilor a fost scrisă la puţin timp după Evanghelia a III-a. Autorul nu cunoaşte persecuţiile lui Domiţian (81 – 96) împotriva creştinilor din Roma şi din Asia Mică, ceea ce înseamnă că lucrarea a fost terminată înainte de anul 90. Nu există o certitudine cu privire la locul scrierii cărţii. Au fost propuse Ahaia, Efesul sau Corintul. Totuşi, analiza capitolului 28 din *Faptele apostolilor* şi *2 Tim* 4, 11 susţine părerea că această carte ar fi fost scrisă la Roma.

Scopul şi destinatarii

Autorul vrea să sublinieze continuitatea spirituală între Biserica de la origine şi noile Biserici apărute în afara Palestinei datorită activităţii misionare a lui Paul. Insistenţa asupra faptului că opera lui Iisus continuă în misiunea Bisericii prin harul Duhului a făcut ca, în antichitate, *Faptele Apostolilor* să fie numită „Evanghelia Duhului”. Luca vrea să descopere creştinilor proveniţi din păgânism şi din ambianţa greco-elenistică rădăcinile istorice şi spirituale. Pentru ei, accentuează unitatea planului mântuitor al lui Dumnezeu, de la pregătirea şi îndeplinirea lui, până la momentul de Biserică.

Misiunea dată de Iisus de a vesti Evanghelia până la marginile pământului devine programul apostolilor; de aceea, ei completează mai întâi numărul apostolilor prin alegerea lui Matia. Deşi nu-i exclude pe iudei, se pare că sfântul Luca se adresează în primul rând unei comunităţi formate în cea mai mare parte din creştini proveniţi din păgânism, preocupaţi de legătura lor cu exigenţele Vechiului Testament. Ca şi în Evanghelie, sfântul Luca este preocupat de instruirea şi edificarea creştinilor, insistând asupra rolului credinţei şi invitând Biserica să trăiască sub conducerea Duhului Sfânt ca „o singură inimă şi un singur suflet” (*Fap* 4, 32).

Structura şi conţinutul

Structura

— Introducere: Prologul (1, 1 – 14): dedicaţia cărţii către Teofil şi prezentarea ei ca o prelungire a Evangheliei după Luca.

— Partea I: Biserica în perioada iudeo-creştină (1, 15 – 5). Se relatează momentul decisiv al originii primei comunităţi la Ierusalim prin coborârea Duhului Sfânt în ziua de Rusalii: ea a fost întemeiată de cei doisprezece, martori ai învierii. Petru, purtătorul de cuvânt al apostolilor, are un rol fundamental în comunitatea creştină: el interpretează evenimentul mântuitor al Rusaliilor, pronunţă primul discurs misionar care vesteşte Israelului mesajul cheie al credinţei creştine: Iisus mort şi înviat. Conştiinţa de a fi o nouă comunitate este trăită în memoria acestui eveniment. Ea se caracterizează prin ascultarea cuvântului, comuniunea fraternă, frângerea pâinii, rugăciunea şi comuniunea bunurilor. Activitatea misionară a vestirii că Iisus este Mesia va duce la ruperea de iudaism, provocând o continuă opoziţie, dar apostolii, cu îndrăzneală şi curaj, continuă lucrarea începută.

— Partea a II-a: Perioada intermediară – de la Ierusalim către păgâni (6 – 15). În partea centrală a cărţii, Luca povesteşte expansiunea progresivă a primei comunităţi. La început, aceasta era formată mai mult din iudei din Ierusalim, dar, cu adeziunea iudeilor din diasporă

şi a oamenilor din alte naţiuni, Biserica se îndepărtează tot mai mult de iudaism, câştigând o identitate proprie. Deschiderea oficială către păgâni este subliniată în povestirea convertirii păgânului Corneliu prin lucrarea lui Petru. Corneliu aderă la creştinism fără să se conformeze tuturor practicilor iudaice. La Ierusalim, a fost definită identitatea comunităţii creştine: ea este conştientă, graţie acţiunii Spiritului, de misiunea sa universală de a anunţa Evanghelia tuturor popoarelor.

— Partea a III-a: Către hotarele cele mai îndepărtate ale lumii (16 – 28). Universalitatea Bisericii fiind de acum bine definită, Luca prezintă extinderea comunităţii creştine pe plan geografic. Prin Paul, evanghelia ajunge la hotarele extreme ale lumii, mai exact până la Roma. Sosirea lui Paul la Roma, simbol al hotarelor pământului, înseamnă, în optica lui Luca, faptul că, acum, vestea cea bună a ajuns la hotarele extreme ale lumii.

Conţinutul

Conţinutul se poate caracteriza astfel: Evanghelia lui Cristos se răspândeşte cu succes în Palestina şi mai ales în lumea păgână din afara Palestinei. Succesul este datorat apostolului Petru şi, mai ales, apostolului Paul. Criteriul care conduce lucrarea este alcătuit din diferite fraze prin care se prezintă evoluţia Bisericii primare: de la Ierusalim la Roma, simbolul hotarelor extreme ale lumii din acel timp.

Teologia

Faptele, evenimentele şi episoadele relatate de autor sunt plasate în tema *împlinirii istoriei mântuirii*: Iisus este împlinirea profeţiilor Vechiului Testament, iar Biserica este împlinirea promisiunii profeţilor şi a profeţiei lui Cristos. Aceasta presupune transmiterea tradiţiei alcătuite de martorii oculari, care devin trimişi ai Bisericii pentru vestirea Evangheliei.

Predicarea Cuvântului lui Dumnezeu îi cheamă pe ascultători la *convertire şi Botez*, prin care se obţine iertarea păcatelor şi participarea la darurile Duhului Sfânt. Biserica este comunitatea credincioşilor mântuiţi de

Cristos şi, numai prin credinţa în el şi prin botezul în numele lui, se poate obţine mântuirea şi iertarea păcatelor.

Duhul Sfânt este darul trimis de Cel înviat, acel dar al timpurilor mesianice promis de profeţi, care conduce acum cu suflarea sa viaţa comunităţii creştine. Noutatea faţă de Vechiul Testament este aceea că, în trecut, harul era acordat numai unor oameni investiţi cu o anumită misiune (profeţi, învăţaţi), iar în timpul Bisericii plenitudinea Spiritului este dată tuturor credincioşilor. Spiritul este sufletul Bisericii şi, de aceea, Luca subliniază diversele aspecte ale prezenţei Duhului de-a lungul naraţiunii: sprijină misionarii, ajută în momentele de încercare, este semnul unităţii, umple inimile credincioşilor cu darurile sale, face să dispară diviziunile culturale şi rasiale.

În interiorul Bisericii, se detaşează *grupuri de credincioşi* care au misiuni speciale: apostolii în comuniune cu Petru, diaconii, prezbiterii şi credincioşii de rând.

Cartea se termină pe un ton plin de speranţă. Paul profită de starea lui de semilibertate la Roma pentru a predica evanghelia. Se sugerează astfel că nicio opoziţie umană, nicio opoziţie instituţională faţă de credinţă (nici măcar cea a poporului evreu) nu poate împiedica victoria cuvântului „împărăţiei lui Cristos”.

Cartea *Faptele Apostolilor* nu şi-a pierdut nimic din actualitatea ei originară. Realităţile Bisericii de odinioară au rămas aceleaşi şi în zilele noastre: propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu, rezistenţa sau bunăvoinţa cu care acesta este primit de către oameni, rolul Duhului Sfânt în Biserică, comorile de har ale celor care cred, dar şi greutăţile lăuntrice şi din afară. Acestea vor rămâne neschimbate până la sfârşitul veacurilor, căci esenţa lor depăşeşte contingenţele istoriei omeneşti.

Texte alese

1, 15 – 26: alegerea lui Matia;

2, 47 – 47: viaţa în comunitatea creştină;

3, 1 – 10: vindecarea unui olog;

5, 1 – 11: Anania şi Safira;
6, 1 – 7: alegerea celor şapte diaconi;
6, 8 – 7, 10: Ştefan;
9, 1 – 31: convertirea lui Saul;
12, 2 – 19: arestarea şi eliberarea lui Petru;
15, 5 – 35: Conciliul din Ierusalim;
17, 15 – 34: Paul la Atena;
27, 11 – 28, 31: călătoria lui Paul la Roma.

Teme

Viaţa în prima comunitate creştină – model pentru viaţa în comunitatea din care facem parte;

„Mai curând trebuie să ascultăm de Dumnezeu decât de oameni” (*Fap* 5, 29);

Convertirea lui Saul – model de convertire pentru noi.

CAPITOLUL IX

Scrisorile sfântului Paul de Pr. Petru Sescu

Introducere: viaţa şi opera sfântului Paul

Pentru a contura o biografie a Apostolului, ne folosim de mărturisirile pe care el însuşi le face în scrierile sale şi de informaţiile oferite de cartea *Faptele Apostolilor*.

Fariseul plin de zel

Saul[47] s-a născut la Tars, un oraş din Cilicia, într-o familie de evrei, din seminţia lui Beniamin (*Rom* 11, 1). Regele Saul a fost personajul cel mai reprezentativ al acestui trib (*1 Sam* 9, 12). El era mândru de această obârşie deoarece Dumnezeu a ales poporul israelit ca prin el să vină mântuirea tuturor oamenilor. Dragostea faţă de poporul său i-a rămas vie în suflet, chiar şi atunci când a avut de suferit din partea evreilor.

În urmă cu 2000 de ani, Tarsul era un port înfloritor, un oraş comercial foarte bogat, dar şi un centru important de studii, capitala provinciei romane Cilicia. Majoritatea populaţiei din Tars era de origine greacă, dar se puteau întâlni şi persoane de alte naţionalităţi.

Saul era fiul unui evreu devenit cetăţean roman. Alături de tatăl său muncea ţesând lână, din care făcea

47 Acesta era numele Apostolului înainte de convertire.

corturi şi mantale pentru păstorii care trăiau în zonele muntoase. Paul vorbea limba greacă, dar a învăţat şi limba ebraică, citind Biblia.

Formaţia lui iudaică a avut loc la Ierusalim, între anii 14 – 20 d.Hr., sub conducerea rabinului Gamaliel, a cărui şcoală era cunoscută pentru interesul şi ajutorul dat iudeilor din diaspora. Foarte curând se alătură fariseilor, care se distingeau prin ataşamentul zelos faţă de tradiţiile iudaismului, fiind convins că poate ajunge la mântuire prin sine, împlinind Legea. Acest angajament l-a făcut agresiv faţă de primii creştini, fiind convins că este apărătorul tradiţiei iudaice pure. De aceea, îl întâlnim printre cei care vor participa la omorârea cu pietre a lui Ştefan, primul martir.

Evenimentul din Damasc

Pe la anul 36, Sinedriul i-a încredinţat lui Saul scrisori de împuternicire pentru a aresta creştinii din Damasc. Pe drum, o lumină orbitoare îl aruncă la pământ şi aude un glas: „Saule, Saule, pentru ce mă prigoneşti?” El a zis: „Cine eşti tu, Doamne?” Vocea răspunde: „Eu sunt Iisus pe care tu îl prigoneşti!” Tremurând şi îngrozit, a răspuns: „Doamne, ce vrei să fac?” Iar Domnul i-a spus: „Scoală-te şi du-te la Damasc. Acolo ţi se va spune ce trebuie să faci” (*Fap* 9, 4 – 6).

În acest timp, ucenicul Anania, om înţelept şi sfânt, a avut o viziune. Domnul i s-a arătat şi i-a zis: „Scoală-te şi du-te pe strada care se numeşte «Dreaptă» şi caută în casa lui Iuda pe unul cu numele de Saul” (*Fap* 9, 11). Neîncrezător, Anania este asigurat de Domnul: „Du-te căci este un vas pe care mi l-am ales, ca să ducă numele meu înaintea împăraţilor şi înaintea fiilor lui Israel” (*Fap* 9, 15).

Anania îl întâlneşte pe Saul în locul indicat de Domnul, pune mâinile asupra lui, îl vindecă de orbire şi Saul se umple de Duhul Sfânt. Vindecat, primeşte Botezul şi rămâne câteva zile cu ucenicii care erau în Damasc, predicând în sinagogi că Iisus este Fiul lui Dumnezeu.

Întâlnirea lui Saul cu Iisus Cel înviat reprezintă experienţa procesului de eliberare creştină, care duce de

la mizeria păcatului şi a morţii la har şi viaţă, anunţând, prin darul Duhului, iubirea milostivă a lui Dumnezeu.

După convertire

Urmând exemplul lui Iisus, care, înainte de a-şi începe viaţa publică, s-a retras în pustiu, şi Saul pleacă din Damasc în pustiul Arabiei, unde a rămas aproximativ trei ani, între 36 şi 39. Întors la Damasc, ţine un discurs înfocat în sinagogă pentru a declara public că Iisus Cristos este într-adevăr Mesia. Evreii, cuprinşi de spaimă, plănuiesc să-l omoare, dar Anania şi alţi prieteni l-au scos, într-o noapte, în afara oraşului. De aici pleacă spre Ierusalim.

Creştinii din Ierusalim erau destul de neîncrezători. Barnaba, care trecuse prin Damasc şi aflase de convertirea lui, reuşeşte să-i convingă că Saul este un adevărat prieten al lui Cristos. Aici se întâlneşte cu Petru şi Iacob; împreună cu ei îl predică pe Cristos. Dar evreii, prea mândri ca să îl asculte, vor să îl omoare. Atunci apostolii hotărăsc ca Saul să se întoarcă la Tars şi să aştepte până ce lucrurile se vor aşeza.

Barnaba este trimis de către Biserica din Ierusalim la Antiohia, îl caută pe Saul şi îl introduce acolo unde pentru prima dată ucenicii au fost numiţi creştini (cf. *Fap* 11, 26). Aici va rămâne până în anul 43 şi va organiza împreună cu Barnaba şi nepotul său, Ioan Marcu, prima călătorie misionară.

Călătoriile misionare

Prima călătorie misionară (45 – 49)

Comunitatea din Antiohia creşte mereu şi devine de sine stătătoare. Pe timpul domniei împăratului Claudiu (41 – 45), o foamete îi obligă pe creştinii din Antiohia să le vină în ajutor creştinilor din Ierusalim. Ajutoarele sunt trimise prin Barnaba şi Saul. După îndeplinirea acestei misiuni, ei se întorc la Antiohia, luând cu ei şi pe Ioan Marcu. Din Antiohia, cei trei pornesc spre portul Seleucia, de unde se îmbarcă şi pornesc spre insula *Cipru*, locul de naştere al lui Barnaba. Guvernatorul insulei, Sergius Paulus, era interesat de problemele religioase. La curtea sa, era un bărbat pe nume Clima care pretindea că are puteri magice.

El împrăştie zvonuri mincinoase pe seama misionarilor, astfel încât, la porunca lui Saul, rămâne orb. Aici Saul îşi schimbă numele evreiesc în numele roman Paul, ca un omagiu adus guvernatorului Sergius Paulus, dar şi pentru a avea mai mare trecere în imperiul roman.

De aici, porneşte spre Asia Mică. Marcu, în schimb, hotărăşte să se întoarcă acasă la Ierusalim (activitatea misionară i se părea riscantă). Paul şi Barnaba ajung la *Antiohia Pisidiei*. La sinagogă, Paul ţine un discurs înflăcărat; evreii provoacă un scandal în urma căruia misionarii se văd nevoiţi să plece. Se îndreaptă spre *Iconium* unde aplică aceeaşi metodă misionară ca la Antiohia. Evreii încep să-i persecute, de aceea Paul şi Barnaba fug la *Listra* şi *Derbe*, în Licaonia. La Listra, Paul vindecă un olog; locuitorii păgâni îi cred zei şi cu greu i-au oprit să nu le aducă jertfe. Dar şi aici câţiva evrei împrăştie calomnii pe seama creştinilor şi ridică lumea împotriva lor. Paul este bătut cu pietre până când au crezut că l-au omorât, şi îl lasă în afara zidurilor. Îngrijit de către prieteni, el îşi revine. A doua zi, pleacă cu Barnaba la Derbe.

Din Derbe, se întorc pe drumul pe care au venit vizitând Listra, Iconium şi Antiohia Pisidiei, unde întăresc comunităţile înfiinţate, dăruindu-le preoţi. Se întorc în Pamfilia, predică la *Perga*, iar, din portul Atalia, se întorc cu o corabie la Antiohia Siriei, de unde au plecat.

Prima călătorie misionară se încheie cu Conciliul din Ierusalim, în anul 50, unde a fost recunoscută şi aprobată metoda misionară a lui Paul: scutirea celor convertiţi de la păgânism de a observa legile şi practicile iudaice.

A doua călătorie misionară (50 – 53)

Barnaba şi Paul hotărăsc să se despartă din cauza lui Ioan Marcu, pe care Paul nu-l mai dorea în a doua călătorie misionară (cf. *Fap* 15, 38 – 39). Paul va fi însoţit de Sila (Silvan), Timotei şi Luca. Misionarii vizitează mai întâi comunităţile înfiinţate în prima călătorie, dar iau drumul pe uscat, străbătând Siria şi Cilicia şi ajung la Derbe, apoi la Listra. Aici, Paul îl ia cu sine pe tânărul Timotei şi merg

la Iconium. Vizitează provinciile Frigia şi Galatia, trece prin Misia şi ajunge la Troa. De aici, chemat printr-o viziune nocturnă, trece marea şi se duce în Macedonia (cf. *Fap* 16, 8 – 9). Din Troa Paul este însoţit şi de Luca (cf. *Fap* 16, 10 – 18).

Paul se opreşte mai întâi la Neapoli şi apoi la Filipi, unde era o mică comunitate evreiască. În casa lor de rugăciune, Paul îşi începe misiunea. Aici se converteşte o femeie păgână, Lidia, care, fiind bogată, va pune casa ei la dispoziţia creştinilor. Tot la Filipi, Paul vindecă de duhul prezicător sclava unor stăpâni bogaţi, care câştigau de pe urma ei. Atunci ei uneltesc o răscoală împotriva lui Paul şi Sila, pe care îi acuză în faţa autorităţilor. Misionarii sunt bătuţi şi aruncaţi în închisoare, de unde sunt eliberaţi de autorităţi, înspăimântate din cauza cutremurului din timpul nopţii.

Ei părăsesc oraşul şi se opresc la *Tesalonic*, unde se afla o comunitate evreiască destul de mare şi unde se convertesc mulţi păgâni. Evreii stârnesc din duşmănie o răscoală împotriva lui Paul şi, de aceea, Apostolul şi însoţitorii săi părăsesc oraşul şi merg la *Bereea*, unde predică cu succes Evanghelia. Dar şi aici este urmărit de evreii din Tesalonic. Paul trebuie să părăsească în curând oraşul, lăsându-i acolo pe Timotei şi Sila.

Din Bereea, pleacă pe mare la *Atena* unde discută, după obiceiul filosofilor, în piaţa publică; apoi este invitat să-şi expună doctrina în faţa Areopagului. Succesul său este minim, iar Paul rămâne dezamăgit din cauza îngâmfării atenienilor (cf. *Fap* 17, 15 – 34). La Atena l-au ajuns Timotei şi Sila, dar Paul i-a trimis la Tesalonic.

Din Atena, Paul pleacă la *Corint*, un important oraş comercial. Predică mai întâi în sinagogi, iar, din cauza împotrivirii iudeilor, se îndreaptă spre păgâni şi are un succes neaşteptat. Rămâne aici un an şi jumătate şi locuieşte în casa soţilor Acvila şi Priscila, expulzaţi din Roma de împăratul Claudiu. Paul a fost acuzat în faţa proconsulului Gallio, care a respins toate acuzaţiile evreilor (cf. *Fap* 18, 1 – 8). La Corint au sosit Sila şi

Timotei, care i-au adus veşti îmbucurătoare despre comunităţile din Macedonia. Din Corint, probabil Paul scrie primele sale epistole: *1* şi *2 Tesaloniceni*.

După un an şi jumătate de şedere la Corint, se întoarce pe mare prin *Efes*, unde face un mic popas prin *Cezareea Palestinei*, *Ierusalim* şi rămâne la locul de plecare – *Antiohia* (cf. *Fap* 18, 19 – 22).

A treia călătorie misionară (54 – 58)

Primul scop al acestei călătorii este de a-i întări în credinţă pe membrii comunităţilor înfiinţate în Asia Mică. Paul cutreieră Galatia şi Frigia, vizitează şi celelalte comunităţi din Asia Mică şi ajunge la *Efes*, îndeplinind promisiunea dată în a doua călătorie de a se opri acolo mai mult timp. Efesul devenise un centru de referinţă, astfel încât rămâne acolo trei ani. Pe neaşteptate, un oarecare Demetrius, originar din Efes, nemulţumit de faptul că păgânii se convertesc la creştinism şi nu-i vor mai cumpăra idolii făcuţi din argint, provoacă o răscoală împotriva lui Paul.

De aceea, el părăseşte Efesul şi trece prin *Troa* în *Macedonia*, unde se întâlneşte cu Tit, întors de la Corint, care îi aduce veşti bune despre corinteni. De aceea, se duce la *Corint*, unde va sta trei luni şi va potoli spiritele. De aici, prin Macedonia (nu direct prin Palestina din cauza uneltirilor evreilor) Paul se îndreaptă spre *Ierusalim* pentru a preda comunităţii de acolo colectele strânse în Macedonia şi Grecia. La Milet, îi cheamă pe mai-marii Bisericii din Efes şi îşi ia rămas bun de la ei, având presimţirea că nu îi va mai vedea. La Cezareea, un profet pe nume Agabus îi prevesteşte că la Ierusalim va fi arestat de evrei şi dat pe mâna păgânilor. Însoţitorii lui Paul şi creştinii din Cezareea îl roagă să nu se ducă la Ierusalim, dar Paul este hotărât să înfrunte orice primejdie, şi pleacă. Comunitatea din Ierusalim l-a primit cu bucurie şi astfel se încheie cea de-a treia călătorie misionară.

În această călătorie a scris cele mai importante epistole: *Galateni*, *1* şi *2 Corinteni* şi *Romani*.

Acuzându-l de intrarea păgânilor în templu, evreii

erau gata să-l omoare în anul 58 la Ierusalim, însă Claudiu Lisias, tribun roman, trimite soldaţi care să intervină în conflictul dintre Paul şi iudei. Paul încearcă fără succes să se apere şi să se dezvinovăţească şi este trimis la Cezareea, unde se afla sediul procuratorului cel mai important din provincie. Felix l-a ţinut doi ani în închisoare, iar când a fost schimbat din funcţie l-a predat pe Paul succesorului său, Festus. Văzând că procesul său se amână, Paul face apel la judecata cezarului; a fost predat centurionului Iuliu care îl conduce la Roma. Cu dificultăţi mari (cf. *Fap* 27, 1 – 28, 15), ei încep călătoria în toamna anului 60. Din cauza unei furtuni, corabia a naufragiat şi au iernat cu greu pe insula Malta. În primăvara anului 61, şi-au continuat călătoria şi au debarcat la Puteoli, de unde pe jos, pe via Appia, au ajuns la *Roma*. Aici, Paul este pus într-o casă particulară sub pază uşoară timp de doi ani (61 – 63), timp în care oameni de toate categoriile au venit să-l asculte, vorbind despre Iisus (cf. *Fap* 28, 16 – 31).

În acest timp, a scris epistolele către *Coloseni*, *Efeseni*, *Filemon* şi *Filipeni*.

După doi ani, fiind găsit nevinovat, este eliberat.

A patra călătorie misionară (64 – 66)

Tradiţia spune că Paul a plecat în Spania şi apoi s-a întors în Italia. Potrivit relatărilor epistolelor pastorale, a fost la *Efes* unde îl lăsase pe Timotei (cf. *1 Tim* 1, 3). De acolo a plecat în *Macedonia* şi de aici în *Creta*, unde l-a lăsat pe Tit (cf. *Tit* 1, 15). De aici, merge la *Nicopole*, unde rămâne pe timpul iernii (cf. *Tit* 3, 12). În primăvară, merge la *Troa* (cf. *2 Tim* 4, 13), apoi la *Milet* (cf. *2 Tim* 4, 20) şi, de acolo, la *Corint* (cf. *2 Tim* 4, 40).

Revenind la Roma, este arestat şi închis. Această a doua captivitate romană (66 – 67) este foarte grea. În anul 67, sub domnia lui Nero, este decapitat pe Via Ostia. Pe mormântul său s-a construit o bazilică demnă de acest mare apostol.

În această ultimă perioadă a vieţii sale (64 – 67), a scris epistolele pastorale *1* şi *2 Timotei* şi *Tit*.

1.5. Scrisorile sfântului Paul

În afară de predica orală, sfântul Paul s-a folosit de scrisori pentru a pregăti, a înlocui sau a desăvârşi munca sa pastorală. Nu toate epistolele sfântului Paul au ajuns până la noi. Astfel, în *1 Cor* 5, 9 este citată o epistolă precedentă trimisă corintenilor. În *Col* 4, 16 se vorbeşte despre o epistolă trimisă laodicenilor. Din *Fil* 3, 1, se pare că Apostolul a scris de mai multe ori filipenilor. De asemenea, în *2 Cor* 2, 3 – 9 şi *2 Cor* 7, 8 – 13 se vorbeşte de o epistolă trimisă corintenilor între prima şi a doua scrisoare.

Pe seama sfântului Paul au fost puse o serie de epistole apocrife: către laodiceni, alexandrini, ciprioţi. Ordinea, după Conciliul Tridentin, este următoarea: *Romani*, *1* şi *2 Corinteni*, *Galateni*, *Efeseni*, *Filipeni*, *Coloseni*, *1* şi *2 Tesaloniceni*, *1* şi *2 Timotei*, *Tit*, *Filemon* şi *Evrei*. Ultima, *Scrisoarea către Evrei*, a fost cu greu primită în canon.

Autenticitatea lor este dovedită de tradiţia veche. Multe din ele erau cunoscute sfinţilor părinţi: Clement Romanul (98 – 102), sfântul Ignaţiu (f 107), sfântul Policarp (f 156); toate erau cunoscute sfântului Iustin (f 163), sfântului Irineu (f 202) şi lui Tertulian (f 222).

Astăzi, exegeţii catolici recunosc, în mare parte, autenticitatea scrisorilor sfântului Paul. În general, este negată originea paulină a *Scrisorii către Evrei*.

Principalul izvor al doctrinei pauline este Domnul Iisus însuşi, care i-a apărut în drum spre Damasc şi l-a chemat la apostolat. După acest moment, Domnul i-a apărut în repetate rânduri şi i-a făcut revelaţii deosebite (cf. *2 Cor* 12, 1 – 4).

Apostolul face deseori referire la acest izvor supranatural (cf. *Gal* 1, 15; *1 Cor* 11, 23). Dar nu toată doctrina a primit-o prin revelaţii particulare. Multe le-a cunoscut de la apostoli (cf. *1 Cor* 15, 3 – 7), fiind fapte publice, predicate de apostoli şi ucenici.

În scrisorile sfântului Paul, se disting *originalitatea şi amploarea gândirii Apostolului*, *marile teme ale credinţei*

creştine şi ale teologiei, *persoana lui Iisus Cristos*, *învierea*, *Botezul*, *Euharistia*, *îndreptăţirea*, *harul*, *carismele* etc. Totuşi, nu vom găsi în epistolarul paulin o sistematizare tipică asemenea unui manual teologic şi, cu atât mai puţin, o pură şi simplă speculaţie teologică. Scrisorile culeg o experienţă de credinţă care, datorită faptului că a fost asimilată şi aprofundată progresiv, expune o gândire matură, din care se înalţă şi teologul. Scrierile sfântului Paul derivă dintr-o situaţie foarte precisă, sunt scrieri de circumstanţă care trebuie încadrate în finalitatea misionară şi pastorală.

Convergenţa unor elemente care revin periodic în epistolar oferă posibilitatea de a scoate în relief caracteristicile gândirii pauline: cristologia, escatologia, soteriologia şi ecleziologia.

Primii creştini trăiau experienţe spirituale noi, dar nu erau în stare să le exprime. Lipseau conceptele, cuvintele. Paul a elaborat noi categorii teologice pentru a exprima noutatea creştină: a înţeles şi a făcut să se înţeleagă că moartea şi învierea lui Cristos au creat o nouă situaţie religioasă.

Autoritatea şi forţa pătrunzătoare a gândirii sfântului Paul, atestată de scrisori, au însoţit creşterea primelor comunităţi creştine care, adunând scrierile sale, au făcut din ele obiectul unei aprofundări continue.

În istoria Bisericii şi în reflecţia teologică, de la Sfinţii Părinţi şi până în epoca modernă, scrisorile au avut o influenţă remarcabilă, stârnind după caz sau potrivit epocii istorice respective, adeziune sau refuz ostil.

În timpul primelor secole, s-a recurs frecvent la scrisorile lui Paul pentru a respinge mişcări de erezie, pentru a susţine şi întări doctrina tradiţională. Nu sunt rare cazurile când s-au făcut lecturi extremiste sau simplificate, prin accentuarea exclusivă a unor puncte singulare din gândirea Apostolului (exemplu grăitor este reforma lui Martin Luther).

Textele sfântului Paul hrănesc de 20 de secole credinţa creştină şi teologia, sunt în centrul dialogului

ecumenic şi constituie o voce critică cu care viaţa oricărui credincios, în respectivele perioade istorice, are datoria să se confrunte pentru a crea acea umanitate nouă şi autentică ce stă la baza experienţei credinţei creştine.

Teologia sfântului Paul s-a dezvoltat după o linie continuă, sub impulsul Duhului Sfânt, care lucra în apostolul său. O asemenea evoluţie omogenă l-a condus la acea plinătate despre care *Scrisoarea către Efeseni* ne dă o frumoasă mărturie. Vom recunoaşte etapele acestei evoluţii studiind scrisorile sale după ordinea cronologică, şi nu aşa cum apar în canonul Noului Testament, unde criteriul a fost ordinea descrescătoare, ţinând cont de mărimea scrisorii: *1* şi *2 Tesaloniceni*, *1* şi *2 Corinteni*, *Galateni*, *Romani*, *Coloseni*, *Efeseni*, *Filemon*, *Filipeni*, *1 Timotei*, *Tit* şi *2 Timotei*.

SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE TESALONICENI

Autorul

După indicaţia din 1, 1 şi după mărturia tradiţiei, această scrisoare a fost scrisă de sfântul Paul. De altfel, caracterul personal şi asemănarea de limbă, stil şi vocabular cu cele patru scrisori principale (*Rom*, *1* şi *2 Cor*, *Gal*) arată autenticitatea acestei scrisori. Paul proclamase Evanghelia la Tesalonic în a doua călătorie misionară.

Această scrisoare nu conţine învăţături doctrinare, dar este expresia bucuriei în libertatea duhului, conţinând amintiri, mulţumiri, îndemnuri şi avertismente. După diferite elemente de compoziţie, *Scrisoarea întâi către Tesaloniceni* aparţine genului epistolar al epocii din lumea elenistică.

Scrisoarea întâi către Tesaloniceni este cea mai veche scriere a Noului Testament şi datează din anul 50, fiind scrisă la Corint.

Scopul şi destinatarii

Comunitatea creştină din Tesalonic a fost întemeiată de sfântul Paul, împreună cu Sila şi Timotei, în a doua călătorie misionară (cf. *Fap* 17, 1 – 9). Oraşul Tesalonic (astăzi Salonic) a fost fondat în 315 î.Hr., de generalul

Casandrus, în onoarea soţiei sale, sora lui Alexandru cel Mare. Cetatea era un important centru comercial şi capitala provinciei romane Macedonia. Populaţia era alcătuită din numeroase grupuri etnice provenite din diferite regiuni ale imperiului. Întrucât sfântul Paul a fost nevoit să părăsească în grabă Tesalonicul din cauza revoltei iudeilor, era îngrijorat de situaţia comunităţii creştine. Primind veşti bune de la Timotei şi Sila, le scrie tesalonicenilor această scrisoare în care îşi exprimă bucuria că au rezistat încercărilor grele.

Structura

— 1, 1: salutul adresat tesalonicenilor;

— 1, 2 – 3, 13: mulţumirea sfântului Paul oferită lui Dumnezeu pentru credinţa, speranţa şi caritatea celor din Tesalonic, cărora Dumnezeu le-a dăruit har şi bunătate pentru a deveni model în ceea ce priveşte adeziunea la Cuvântul lui Dumnezeu. Un alt motiv de mulţumire sunt veştile pline de mângâiere aduse de Timotei.

— 4, 1 – 5, 22: o serie de îndemnuri, încurajări, admonestări şi instrucţiuni: sfinţenie în viaţa de căsătorie, caritate în relaţiile comunitare, soarta creştinilor morţi înainte de ziua de apoi şi avertismentul de a fi vigilenţi şi pregătiţi pentru venirea finală a Domnului.

— 5, 23 – 28: încheierea: urările şi salutul Apostolului şi al colaboratorilor săi.

Teologia

Deşi scrisoarea nu are un caracter doctrinar, în ea sunt atinse unele aspecte teologice. Toată scrisoarea este străbătută de *aşteptarea escatologică*. Speranţa reîntoarcerii lui Cristos marchează toată viaţa creştină. „Ziua Domnului” anunţată de Vechiul Testament, adică ziua în care Dumnezeu se va manifesta ca judecătorul celor drepţi şi al celor nelegiuiţi, este înţeleasă de sfântul Paul ca „ziua lui Cristos”. Domnul Iisus va veni în gloria sa de Fiu al lui Dumnezeu pentru mântuirea celor credincioşi şi pierirea celor nelegiuiţi. Tensiunea aşteptării venirii lui Cristos punea în mod iminent problema datei sfârşitului lumii. De aici, se naşte o problemă deosebită pe care

Apostolul trebuie să o rezolve: ce se va întâmpla cu cei decedaţi înainte de venirea Domnului? Sfântul Paul arată că cei morţi nu vor fi nedreptăţiţi, căci ei vor fi înviaţi şi astfel vor participa împreună cu cei vii la inaugurarea împărăţiei lui Cristos cel înviat. Atât tesalonicenii cât şi Apostolul, în momentul redactării scrisorii, doreau ca această dată să fie cât mai curând. Însă această aşteptare a venirii iminente nu trebuia să fie obsesivă. Important este ca tesalonicenii să trăiască într-o stare de aşteptare vigilentă, dar liniştită.

Un aspect asupra căruia sfântul Paul atrage atenţia cu insistenţă este *necesitatea dobândirii sfinţeniei*. Rădăcina acestei sfinţenii este darul Duhului. Omul trebuie să devină un fel de „vas" viu care să conţină Duhul lui Dumnezeu. Prezenţa Duhului în om cere un comportament moral adecvat, care presupune, pe de o parte, evitarea a tot ceea ce contrastează cu Duhul sfinţeniei lui Dumnezeu, iar, pe de altă parte, preocuparea pentru tot ceea ce îl apropie pe om de Dumnezeu: iubirea frăţească şi munca cinstită, continuate de cultul adus lui Dumnezeu în liturgie.

Texte alese

2, 1 – 12: apostolatul lui Paul la Tesalonic;

4, 1 – 12: îndemnuri la curăţie, dragoste frăţească, muncă;

4, 13 – 18: învierea morţilor;

5, 1 – 11: venirea Domnului.

Teme

Apostolatul lui Paul şi apostolatul meu;

Chemarea la sfinţenie;

Venirea Domnului – motiv de speranţă sau de nelinişte?

SCRISOAREA A DOUA CĂTRE TESALONICENI

Autorul

După mărturia tradiţiei creştine şi a indicaţiilor din scrisoare, *Scrisoarea a doua către Tesaloniceni* a fost atribuită sfântului Paul. Caracterul diferit al scrisorii, în comparaţie cu *Scrisoarea întâi către Tesaloniceni* şi, mai ales, cu o perspectivă escatologică cu totul diferită, i-a

făcut pe unii exegeţi necatolici să pună în discuţie autorul, propunând o reelaborare a *Scrisorii întâi către Tesaloniceni* spre sfârşitul secolului I. Este posibil ca, în comunitatea din Tesalonic, să se fi produs schimbări majore de la primirea scrisorii, ceea ce impune o altă tonalitate şi un alt conţinut.

Există o mare diferenţă între stilul acestei scrisori şi cel din *Scrisoarea întâi către Tesaloniceni*: lipsesc expresiile de îndemn şi încurajare, iar adresarea este mai distantă; limbajul este comun, din viaţa de fiecare zi.

Scrisă la puţin timp după *Scrisoarea întâi către Tesaloniceni*, tot la Corint, scrisoarea datează din anul 51.

Scopul şi destinatarii

Apostolul a primit informaţii despre o stare continuă de persecuţie a creştinilor din Tesalonic. Pe lângă această situaţie, exista o oarecare confuzie în comunitate din cauza unor pretinse revelaţii şi interpretări greşite a unor expresii din prima scrisoare, ceea ce a dus la formarea opiniei că venirea Domnului (*parusia*) este atât de aproape încât se neglija munca, ajungându-se astfel la un fel de trândăvie şi laxism, care amintea de viaţa păgână anterioară convertirii. Sfântul Paul se vede astfel nevoit să scrie scurt, dar cu autoritate, această scrisoare.

Structura

— 1, 1 – 2: o scurtă prezentare a celor care trimit scrisoarea (Paul, Silvan şi Timotei); sunt salutaţi destinatarii.

— 1, 3 – 12: mulţumirea adusă de Paul lui Dumnezeu pentru perseverenţa tesalonicenilor în persecuţie.

— 2, 1 – 3, 5: venirea Domnului nu trebuie considerată iminentă, căci va avea loc mai întâi apostazia şi demascarea lui Anticrist. Paul îi îndeamnă să rămână perseverenţi pentru că Domnul este fidel şi îi va ajuta.

— 3, 6 – 15: Paul îi mustră cu severitate pe cei leneşi, propunându-le să muncească după exemplul său, pentru a nu fi povara comunităţii.

— 3, 16 – 18: încheierea: după o scurtă binecuvântare, Apostolul precizează că a semnat cu mâna

proprie scrisoarea pentru a evita falsificarea sau interpretarea greşită a învăţăturii sale.

Teologia

Tema principală este *escatologia*. Venirea Domnului nu este iminentă, aşa cum au interpretat unii din prima scrisoare. Ziua venirii rămâne nedeterminată (la fel ca în toată tradiţia creştină). Apostolul face o interpretare a istoriei în cheie apocaliptică: apostazia, Anticristul, omul nelegiuirii este în opoziţie faţă de Dumnezeu, iar forţele negative care sunt sub influenţa Satanei acţionează în istorie şi se opun lui Cristos şi celor care îi aparţin lui. Această prezenţă a forţelor negative nu trebuie să surprindă. Dumnezeu nu le distruge încă, el are un plan care este deja în acţiune şi care se va împlini odată cu venirea Domnului, când tot răul va fi îndepărtat. În contact direct cu problemele şi provocările evenimentelor istorice, creştinul nu va înceta să facă binele şi să rămână mereu în contact din ce în ce mai profund cu Dumnezeu şi cu Fiul său, Cristos. El îşi va întări speranţa şi se va angaja cu perseverenţă fără ca să evadeze prin lene din mersul istoriei.

Texte alese

2, 1 – 12: semnele premergătoare venirii Domnului;

3, 10: „Dacă unul nu vrea să lucreze, nici să nu mănânce”.

Temă

— Dreptul şi datoria de a munci.

SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE CORINTENI

Autorul

Sfântul Paul a întemeiat comunitatea din Corint în anul 51 şi a rămas un an şi jumătate acolo, apoi s-a întors la Ierusalim. Între timp, au apărut o serie de probleme în comunitatea corintenilor, la care Apostolul răspunde prin mai multe scrisori (se consideră că au fost în total patru scrisori, din care ne-au rămas doar cele două prezente în Noul Testament).

La o primă lectură, această scrisoare face impresia că este vorba de o culegere de fragmente în care sunt

abordate diferite chestiuni, încât unii comentatori vorbesc de un mon-taj artificial de fragmente provenind din diferite scrisori. Dar trebuie reamintit că *1 Cor* reflectă un scop practic, pastoral, şi nu o preocupare teologică sistematică. Scrisoarea aparţine genului epistolar al epocii din lumea elenistică.

Scrisoarea întâi către Corinteni este trimisă din Efes, la începutul celei de-a treia călătorii misionare, probabil în primăvara anului 56, dacă nu chiar 55.

Scopul şi destinatarii

După un schimb de scrisori cu corintenii şi, mai ales, după informaţiile primite de la „cei din casa Cloei" (*1 Cor* 1, 11) Apostolul află că în comunitate sunt probleme grave: un caz de incest, procesele dintre fraţi la tribunalele păgânilor şi prostituţia. După ce dezbate aceste probleme, răspunde întrebărilor concrete puse în scrisori de corinteni: căsătoria şi celibatul, carnea jertfită idolilor, participarea la viaţa socială a cetăţii, participarea la adunările creştine şi învierea morţilor.

Comunitatea creştină din Corint era alcătuită în mare parte din greci. Era o comunitate vie, dar expusă influenţelor ambientului. Oraşul Corint, distrus de consulul Mummis în 146 î.Hr., a fost reconstruit din voinţa lui Iuliu Cezar în 44 î.Hr. În 27 î.Hr., a devenit capitala provinciei romane Ahaia. Datorită celor două porturi, Lecaion şi Cencra, devenise un centru strategic şi comercial prin care treceau mărfurile din Occident spre Orient şi invers. Oraşul, metropolă a lumii greceşti, cu fascinaţia jocurilor, era locuit de o populaţie cosmopolită (aproximativ 500.000 de locuitori). Un mare număr de oameni erau atraşi de viaţa economică şi culturală intensă. Era totodată şi un centru religios: celebru a fost sanctuarul dedicat Afroditei şi lui Poseidon, zeul mării. Nu mai puţin renumit era prin laxitatea morală, cum ar fi răspândirea prostituţiei, fie sacră, fie profană.

Structura

— 1, 1 – 9: salutul adresat destinatarilor şi o rugăciune de mulţumire pentru darul credinţei;

— 1, 10 – 4, 21: este abordată problema diviziunilor în Biserică, arătând că înţelepciunea lui Dumnezeu îi cheamă la unitate;

— 5 – 6: în continuare, îşi prezintă indignarea pentru cazul de incest, pentru recurgerea la tribunalul păgânilor şi pentru desfrâu;

— 7 – 11, 1: rezolvă unele dubii ale corintenilor cu privire la valoarea căsătoriei şi a celibatului şi cu privire la carnea jertfită idolilor, atingând problema conştiinţei, a libertăţii, precum şi a raportului dintre creştini şi păgâni;

— 11, 2 – 14, 40: răspunde întrebărilor cu privire la rolul femeii în adunările liturgice, cu privire la celebrarea euharistică şi cu privire la folosirea carismelor;

— 15: în sfârşit, înţelegând dificultatea corintenilor de a accepta învierea trupurilor din cauza mentalităţii greceşti dualiste, nu caută o demonstrare filosofică, ci arată direct absurditatea unui astfel de refuz care face zadarnică credinţa lor: fără înviere nu se poate vorbi nici de Cristos, nici de Biserică;

— 16: în încheiere, sfântul Paul dă instrucţiuni cu privire la colecta pentru Ierusalim, îşi prezintă proiectul activităţii misionare şi face o serie de recomandări.

Teologia

Corintenii erau obişnuiţi să formeze mici grupări religioase care aveau în frunte un conducător. Această tendinţă se observă şi în Biserica lor: unii fac referinţă la Paul, alţii la Apolo, alţii la Chefa. Sfântul Paul proclamă adevărata înţelepciune şi arată că edificarea comunităţii presupune *rolul de cultivator şi constructor al lui Dumnezeu*.

Împotriva tendinţei corintenilor de a se considera inspiraţi şi plini de înţelepciune, Paul precizează care este *adevărata cunoaştere*: înţelepciunea lui Dumnezeu este rodul acţiunii Duhului Sfânt care, prin carisme, daruri adevărate ale harului, şi nu prin manifestări excepţionale, permite comuniunea de viaţă cu Cristos în cadrul comunităţii de credinţă.

Biserica este Trupul lui Cristos în care fiecare îşi are

rolul propriu. Sfântul Paul prezintă exigenţele evanghelice pentru bărbat şi femeie, atât în viaţa de căsătorie, cât şi în starea de văduvie, de singurătate şi de feciorie, afirmând cu tărie (într-un mediu cultural grecesc în care trupul este considerat subiect al actului religios): „preamăriţi-l pe Dumnezeu în trupul vostru" (*1 Cor* 6, 20).

Creştinul are de înfruntat mereu ispita idolatriei ca ideologie şi organizare a vieţii. Pentru a rezista, *el nu trebuie să trăiască izolat*, ci în comunitatea în care se realizează cel mai bine în adunarea euharistică. Această adunare devine rodnică prin caritatea arătată Bisericilor mai sărace.

Texte alese

2, 9: „Ochiul nu a văzut şi urechea nu a auzit, nici nu s-a urcat la inima omului ceea ce Dumnezeu a pregătit celor care îl iubesc";

4, 7: „Ce bun ai, fără să-l fi primit? Dar dacă l-ai primit, la ce te făleşti, ca şi cum nu l-ai fi primit?";

6, 20: „Preamăriţi-l pe Dumnezeu în trupul vostru";

9, 24 – 25: „Nu ştiţi oare că cei care aleargă în stadion, toţi aleargă, dar unul singur ia premiul? Alergaţi în aşa fel încât să-l câştigaţi. Orice atlet însă se stăpâneşte de la toate; dar ei o fac pentru a primi o cunună pieritoare, pe când noi una nepieritoare";

10, 12 – 13: „Aşadar, cine crede că stă în picioare să ia seama să nu cadă. Nu v-a încercat încă nicio ispită supraomenească. Dumnezeu este de încredere; el nu va lăsa să fiţi ispitiţi peste puterile voastre. Ba odată cu ispita vă va da şi scăparea, prin puterea de a o înfrunta";

12, 4: „Sunt deosebiri în daruri, dar unul şi acelaşi este Spiritul";

13: imn în cinstea dragostei;

15, 16 – 19: „Căci dacă morţii nu învie, nu a înviat nici Cristos. Iar dacă nu a înviat Cristos, zadarnică este credinţa voastră şi sunteţi încă în păcatele voastre. Atunci chiar şi cei răposaţi în Cristos sunt pierduţi. Dacă numai pentru această viaţă ne-am pus nădejdea în Cristos, suntem cei mai nenorociţi dintre oameni".

Teme

Unitate în diversitate;

C ăsătoria şi celibatul;

Participarea la viaţa socială a comunităţii;

Participarea la adunările creştine.

SCRISOAREA A DOUA CĂTRE CORINTENI

Autorul

Limba, stilul, gândirea, sentimentele şi circumstanţele istorice specifice, ca şi tradiţia creştină încă din primul secol atribuie această scrisoare sfântului Paul. Este cea mai emoţională şi mai pasională dintre scrisorile pauline. Arta de a ilumina întâmplările cele mai obişnuite cu cele mai înalte principii ale credinţei face din această scrisoare un izvor de teologie şi spiritualitate. Spontaneitatea stilului face ca datele istorice şi punctele existenţiale să ne rămână în cea mai mare parte necunoscute.

Nu cunoaştem sigur locul în care s-a scris această scrisoare. Ar putea fi Efes, dar şi Macedonia sau o localitate din nordul Greciei. Era spre sfârşitul celei de-a treia călătorii misionare, probabil în toamna anului 56 sau iarna anului 57.

Scopul şi destinatarii

Prima scrisoare trimisă de la Efes, cu aproape un an înainte, ca şi vizita făcută de Timotei la Corint, nu au dat rezultatul aşteptat. Atunci Paul a intervenit personal printr-o vizită scurtă, după care a plecat, cu promisiunea de a reveni. Probabil o ofensă gravă adusă între timp autorităţii sale de apostol îl face să-l trimită pe Tit, care a dus o scrisoare aspră (cf. *2 Cor* 2, 3 – 4; 7, 8 – 9). Fiind obligat să fugă din Efes, l-a aşteptat cu nerăbdare pe Tit mai întâi la Troa şi apoi în Macedonia, unde sau şi întâlnit.

Primind veşti încurajatoare, le scrie corintenilor o scrisoare „în lacrimi” în care face o apologie a misiunii sale apostolice.

Structura

— 1, 1 – 11: salutul obişnuit şi o rugăciune de mulţumire către Dumnezeu pentru că a scăpat din

primejdia de moarte prin care a trecut probabil la Efes;

— 1, 12 – 7, 16: sfântul Paul explică de ce nu a venit personal la Corint aşa cum promisese, prezentând corectitudinea şi coerenţa atitudinii sale faţă de corinteni. El subliniază măreţia apostolatului său în comparaţie cu slujirile din Vechiul Testament, slujirea pentru reconciliere şi efortul personal pentru a răspunde încrederii lui Dumnezeu şi pentru a corespunde aşteptărilor credincioşilor;

— 8 – 9: Apostolul pledează pentru o colectă în favoarea Bisericii din Ierusalim prezentând motivul, modul de realizare şi importanţa ei;

— 10, 1 – 13, 10: sfântul Paul intră într-o polemică cu adversarii săi pe care îi numeşte „pseudoapostoli", camuflaţi în persoane pline de zel, dar care, în realitate, se caută doar pe ei înşişi;

— 13, 11 – 13: un salut călduros şi o densă formulare liturgică.

Teologia

Deşi, în aparenţă, *Scrisoarea a doua către Corinteni* pare o critică dură, totuşi conţine multe teme teologice.

Apostolatul – ca prezentare a lui Cristos şi a Evangheliei sale – este o acţiune a lui Dumnezeu pe care o scrie în inima omului ca pe o scrisoare. Conţinutul este Cristos şi poate fi citit numai prin acţiunea Duhului. Astfel, omul descoperă în sine noua alianţă şi noua lege pe care Dumnezeu o promisese prin profeţi. Faţă de această acţiune a lui Dumnezeu, apostolul are o acţiune subordonată, secundară. Este un *servitor* pe care îl califică Dumnezeu şi îl face apt să-şi împlinească slujirea. Printr-o formulă formidabilă, sfântul Paul sintetizează măreţia şi fragilitatea sa ca apostol: „noi avem această comoară în vase de lut" (*2 Cor* 4, 7).

Enumerând o serie de pericole, chinuri şi mizerii pe care le-a îndurat în activitatea sa apostolică, Paul aprofundează *tema valorii suferinţei*: dintr-un rău, suferinţa este transformată într-o mărturie a adevărului Evangheliei şi a puterii lui Dumnezeu. Astfel, suferinţa

devine un semn clar al vocaţiei şi misiunii sale, devine în acelaşi timp un medicament împotriva pericolului mândriei.

Deşi, personal, Apostolul refuză ajutorul material din partea corintenilor, insistă ca aceştia *să fie generoşi* faţă de creştinii din Ierusalim. Acest gest de caritate are ca exemplu dărnicia lui Cristos „care din iubire faţă de voi, deşi era bogat, s-a făcut sărac, pentru ca prin sărăcia lui voi să vă îmbogăţiţi”, şi exprimă unitatea şi comuniunea dintre credincioşii din Corint şi cei din Ierusalim, loviţi de o cumplită foamete (cf. *2 Cor* 8, 1 – 9, 15). Gestul corintenilor devine chiar o obligaţie şi o recunoştinţă pentru harul de a fi avut parte de evanghelie.

Texte alese

3, 3: „Este limpede că voi sunteţi o scrisoare a lui Cristos, dată în sarcina noastră, scrisă nu cu cerneală, ci cu Spiritul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele inimii celei de carne”;

4, 7: „Dar această comoară noi [apostolii] o avem în vase de lut, pentru ca această nemăsurată putere să fie de la Dumnezeu şi nu de la noi. De pretutindeni suntem apăsaţi dar nu striviţi; fără ieşire dar nu descurajaţi; suntem prigoniţi dar nu părăsiţi; suntem doborâţi dar nu nimiciţi”;

5, 15: „Iar Cristos a murit pentru toţi, pentru ca cei care trăiesc să nu mai trăiască pentru ei înşişi, ci pentru Acela care a murit şi a înviat pentru ei”;

7, 10: „Tristeţea de dragul lui Dumnezeu înfăptuieşte întoarcerea mântuitoare de care nu-ţi pare rău, pe când tristeţea de dragul lumii aduce moartea”;

8, 9: „Cunoaşteţi doar bunătatea lui Cristos, care din bogat ce era s-a făcut sărac pentru voi, ca voi să vă îmbogăţiţi din sărăcia lui”;

13, 13: „Harul Domnului nostru Iisus Cristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Duhului Sfânt să fie cu voi toţi”.

Teme

Suferinţa în viaţa sfântului Paul şi în viaţa mea;

Caritatea în viaţa mea de creştin.

SCRISOAREA CĂTRE GALATENI

6.1. Autorul

Indicaţia din *Gal* 1, 1 arată că autorul scrisorii este sfântul Paul. Stilul şi limbajul, temele teologice tipic pauline în metodă şi în conţinut, ca şi mărturia unanimă a tradiţiei, ne oferă certitudinea că această scrisoare aparţine apostolului Paul.

Scrisoarea către Galateni este o apologie retorică în care autorul foloseşte acuza, dojana, îndemnul, avertismentul, elogiul şi demonstraţia într-un ritm vioi. Uneori, expresiile sunt atât de dure încât par un exces, dar acesta este modul în care Apostolul îşi arată, pe de o parte, afecţiunea pentru „copiii" săi şi angajarea sa totală în misiune, iar, pe de altă parte, energia cu care îi combate pe cei care refuză adevărul Evangheliei.

O serie de manuscrise vechi adaugă la 6, 18: „am scris către galateni de la Roma"; totuşi ipoteza că scrisoarea ar fi fost scrisă de acolo nu este prea susţinută. Alte posibilităţi ar fi Efes, Macedonia şi Corint, dar toate sunt discutabile.

În privinţa datei, sunt mai multe păreri. *Scrisoarea către Galateni* ar fi putut fi scrisă în jurul anului 50, înainte de *Scrisoarea către Romani*, cu care are asemănări tematice.

Scopul şi destinatarii

Scrisoarea către Galateni este adresată Bisericii din Galatia, fără nicio menţiune specială cu privire la un oraş anume. Galatenii, locuitorii provinciei Galatia ce a fost întemeiată în anul 24 î.Hr., au fost probabil convertiţi la creştinism de chiar sfântul Paul în a doua şi a treia călătorie misionară.

Motivul pentru care Apostolul intervine cu atâta vehemenţă este confuzia provocată de un grup de iudaizanţi care, atacându-l pe Paul, îi contestă acreditarea de apostol din partea Bisericii-mamă de la Ierusalim şi consideră învăţătura lui drept eretică. Pe de altă parte, îi îndemnau pe galateni să accepte tăierea împrejur

(circumcizia) şi Legea lui Moise, motivând că acestea sunt necesare pentru a face parte din Biserică. Aflând acestea, Paul răspunde prin această scrisoare, voind să-şi susţină autoritatea de apostol şi autenticitatea Evangheliei predicate de el, demonstrând că mântuirea vine numai de la Iisus Cristos, şi nu de la Legea mozaică. Aceasta a fost doar o pregătire pentru venirea lui Cristos. Reîntoarcerea la Lege înseamnă a redeveni sclavi şi a nu trăi libertatea de fii ai lui Dumnezeu pe care le-o dă Duhul lui Cristos.

Structura

— 1, 1 – 10: *prologul* – după formula de adresare, Paul arată că misiunea sa principală este aceea de a vesti evanghelia, care este una singură.

— 1, 11 – 2: în apologia personală, Paul aduce argumente arătând că evanghelia a primit-o printr-o revelaţie. Aceasta a fost apoi aprobată şi de Petru şi ceilalţi apostoli.

— 3, 1 – 5, 12: Paul subliniază importanţa credinţei, aducând probe scripturistice, arătând caracterul provizoriu al Legii şi modul în care credinţa l-a eliberat pe om din sclavia în care fusese înlănţuit. Prin credinţa în Cristos, omul devine fiu al lui Dumnezeu, iar viaţa lui devine o viaţă în libertatea promisă de Dumnezeu adevăraţilor fii ai lui Abraham care a fost socotit drept datorită credinţei sale, când Legea încă nu exista. Circumcizia a fost introdusă mai târziu ca sigiliu al îndreptăţirii primite prin mijlocirea credinţei.

— 5, 13 – 6, 10: recomandări pentru viaţa creştină. Libertatea creştinului nu trebuie confundată cu libertinismul moral. Spiritul este un principiu activ care trebuie să îndemne spre caritate şi se opune tentaţiilor cărnii.

— 6, 11 – 18: *epilogul* – sfaturi insistente de a refuza circumcizia.

Teologia

Ministerul apostolic al lui Paul. Apostolul are conştiinţa că toată viaţa lui trebuie să fie orânduită spre vestirea Evangheliei către păgâni. Această misiune vine

numai de la Dumnezeu, fără amestecul vreunui element uman.

Unicitatea evangheliei. Există o singură evanghelie, pe care Paul a primit-o de la Cristos, iar o altă evanghelie vestită chiar de îngeri nu există. Accesul la mântuirea plină de har este identic atât pentru iudeu cât şi pentru păgân.

Cristologia şi soteriologia. Cristos este prezentat ca Fiul lui Dumnezeu trimis de Tatăl în lume cu o misiune mântuitoare. El împlineşte în sine promisiunea binecuvântării făcută de Dumnezeu lui Abraham; el îi iubeşte pe oameni, asumându-şi slăbiciunile lor şi anulând păcatul prin moartea sa; el le comunică oamenilor viaţa Fiului lui Dumnezeu cel înviat. Omul intră în contact printr-o adeziune plină de credinţă ca urmare a predicării Evangheliei. Prin aceasta omul participă la mântuirea adusă de Cristos.

Ecleziologia. Prin credinţă şi Botez, creştinul intră în Biserică, noul popor al lui Dumnezeu, Ierusalimul ceresc, în care legătura supremă a unităţii este unirea cu Cristos. Prin Botez, viaţa omului devine viaţa lui Cristos. Omul este slab şi fragil, este carne, dar primeşte darul mântuitor al Duhului. Sub influxul său, creştinul poate să rămână în Cristos.

Justificarea pe care o primeşte creştinul prin credinţă anulează Legea mozaică.

Libertatea îşi găseşte impulsul interior în Duhul Sfânt, principiul şi motivaţia ultimă a acţiunii creştinului.

Texte alese

1, 8: „Dar, chiar dacă noi înşine sau un înger din cer v-ar predica altă evanghelie decât aceea pe care v-am predicat-o noi, afurisit să fie!”;

2, 20: „Nu mai sunt eu acela care trăiesc, ci în mine trăieşte Cristos”;

3, 28: „Toţi câţi aţi fost botezaţi în Cristos, l-aţi îmbrăcat pe Cristos. Nu mai există nici iudeu, nici sclav, nici liber; nu mai există nici bărbat, nici femeie, căci toţi una sunteţi în Cristos Iisus”;

4, 4 – 5: „Când a venit însă împlinirea timpului, Dumnezeu l-a trimis pe Fiul său născut din femeie, născut sub lege, ca să-i răscumpere pe cei de sub lege, ca să primim înfierea”;

5, 19 – 23: faptele trupului şi rodul Duhului;

6, 14: „De mine însă departe fie gândul de a mă mândri, în afară doar de crucea Domnului nostru Iisus Cristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, iar eu pentru lume”.

Teme

Evanghelia pentru sfântul Paul şi Evanghelia pentru mine;

Botezul – sacrament care ne face una în Cristos Iisus;

Tentaţia lumii pentru sfântul Paul şi pentru mine.

SCRISOAREA CĂTRE ROMANI

Autorul

Sfântul Paul este un rabin evreu de cetăţenie romană şi de limbă greacă, născut la Tars, în Cilicia. Încercările de a pune la îndoială autenticitatea scrisorii au fost puţine şi fără fond. Limba este greaca specifică lui Paul, iar stilul este caracterizat de expresii concise. Pe lângă genul epistolar, apare o mare varietate de forme literare printre care raţionamentul abstract, expunerea de tip rabinic, interpretarea midraşică[48], îndemnul înflăcărat, imnul şi poezia. Când a redactat această scrisoare, sfântul Paul se afla la Corint pe la sfârşitul celei de-a treia călătorii misionare şi înainte de a se întoarce la Ierusalim pentru a aduce colecta strânsă în Bisericile din Grecia.

Data redactării nu este sigură, această scrisoare fiind scrisă cu siguranţă după anul 54 (începutul cei de-a treia călătorii) şi înainte de anul 59 (când a sosit Festus la Cezareea, ca guvernator). Probabilitatea cea mai mare

48 Midraşul este un fenomen biblic foarte vast, care izvorăşte şi se sprijină prin însăşi natura lui pe Cuvântul lui Dumnezeu. Midraşul explică, dezvoltă, aduce la zi textul biblic; el este, înainte de toate, un mod de a gândi, de a reflecta şi de a descoperi în textul biblic vechi motive pentru a-l explica şi pentru a-l actualiza la viaţa prezentă, aflată în continuă modificare.

este iarna anilor ’57 – 58, mai precis în luna martie a anului 58.

Scopul şi destinatarii

Comunitatea din Roma îi era cunoscută lui Paul numai din auzite. Roma, capitala Imperiului, locuită de aproximativ un milion de cetăţeni, aduna diverse grupuri de minorităţi etnice venite din Orient. Exista o mare comunitate de evrei, cu 13 sinagogi. Împăratul Claudiu a expulzat în anul 49 d.Hr. aproape 50.000 dintre ei, printre care se aflau şi soţii Aquíla şi Priscila, pe care Paul i-a întâlnit la Corint.

În scrisoarea trimisă, Apostolul se prezintă comunităţii pe care vrea să o viziteze în drum spre Spania.

Structura

— 1, 1 – 17: *prologul*, în care Paul face o autoprezentare;

— 1, 18 – 11, 36: *prima parte*, cu caracter doctrinar;

1, 18 – 4, 25: toţi oamenii sunt marcaţi de păcat;

5, 1 – 6, 23: de la moartea păcatului la viaţa harului se trece prin credinţa în Iisus Cristos;

7, 1 – 8, 39: această schimbare înseamnă trecere de la sclavia legii iudaice la viaţa Duhului;

9, 1 – 11, 36: taina lui Dumnezeu cu privire la mântuirea Israelului.

— 12, 1 – 15, 13: *a doua parte*, cu caracter moral, unde Paul insistă asupra folosirii corecte a carismelor şi a trăirii după exemplul lui Cristos;

— 15, 14 – 16, 27: *epilogul*, neobişnuit de lung, unde Paul îşi prezintă misiunea lui de apostol şi dorinţa de a-i întâlni pe credincioşii din Roma.

Teologia

Pornind de la experienţa proprie, iudaică şi creştină, sfântul Paul abordează şi aprofundează o tematică fundamentală: *evanghelia*. Ea este vestirea lui Cristos, mort şi înviat, care se întâlneşte cu fiecare om, interpelându-l personal şi punându-l în faţa unei decizii: dacă omul se deschide necondiţionat evangheliei şi o acceptă în credinţă, găseşte calea mântuirii, dar, dacă i se

închide şi o respinge, se află pe calea pierzării.

Sfântul Paul are încredere în om şi subliniază capacitatea lui naturală de a ajunge la cunoaşterea lui Dumnezeu pornind de la lucrurile create. Totuşi, omul este înclinat spre păcat. Dacă este păgân, nu există nicio posibilitate de a ieşi din păcat; evreul se consideră mântuit prin Lege. Totuşi, chiar şi evreul constată că nu poate respecta în totalitate prescrierile Legii. Deci toţi oamenii descendenţi din Adam sunt sub păcat. Singura posibilitate de mântuire este ataşarea de cuvântul şi persoana lui Cristos prin credinţă. O dată eliberat prin Botez de starea de păcat, creştinul devine fiu al lui Dumnezeu şi este condus de Duhul Sfânt, trebuind să trăiască în conformitate cu noua lui condiţie de îndreptăţit.

O problemă care îl frământă pe Paul este *refuzul evreilor de a primi Evanghelia şi de a-l asculta de Cristos*. Care va fi soarta lor? Pentru sfântul Paul, este clar că evreii sunt aleşi de Dumnezeu, iar Dumnezeu nu se poate dezice. Evreii se vor putea mântui numai prin acceptarea lui Cristos. Totuşi, împietrirea lor face posibilă constituirea unui popor nou, format din păgâni şi evrei convertiţi.

Aceştia trebuie să rămână recunoscători pentru că au fost altoiţi pe trunchiul poporului ales.

Toţi *cei care acceptă Evanghelia trebuie să trăiască o viaţă nouă*, oferindu-se ca o jertfă vie, sfântă şi plăcută lui Dumnezeu. Ei trebuie să se deschidă către fraţii lor conform *carismelor* primite de la Duhul Sfânt. De asemenea, trebuie să se preocupe de menţinerea comuniunii în Biserică şi a solidarităţii în societatea civilă. Sfântul Paul le recomandă creştinilor să urmeze exemplul lui Cristos în susţinerea celor mai slabi în credinţă, după principiul „celălalt este mai important decât mine”.

Scrisoarea către Romani este cea mai importantă prin dimensiunile ei şi prin temele pe care le tratează. Aceste teme ni-l prezintă pe sfântul Paul ca pe un apostol conştient de munca sa, preocupat chiar şi pentru comunităţile pe care nu le-a fondat, decis şi exigent, dar plin de gingăşie şi de înţelegere faţă de toţi.

Texte alese

5, 8: „Dumnezeu însă şi-a arătat dragostea lui faţă de noi prin faptul că pe când eram încă păcătoşi, Cristos a murit pentru noi”;

5, 17: „Dacă prin păcatul unui singur om a stăpânit moartea, datorită acestuia singur, cu atât mai mult datorită lui Iisus Cristos singur vor domni în viaţă acei care primesc din plin harul şi darul dreptăţii”;

7, 21: „Descopăr prin urmare această lege, ca atunci când vreau să fac binele, mai la îndemână îmi vine păcatul”;

8, 18: „Eu socot că suferinţele timpului de faţă nu se pot măsura cu mărimea viitoare care se va dezvălui în voi”;

8, 31 – 32: „Dacă Dumnezeu este cu noi, cine ne va sta împotrivă? El care nu l-a cruţat pe propriul său Fiu, ci l-a dat pentru noi toţi, cum să nu ne dăruiască atunci totul odată cu el?”;

9, 20: „Cine eşti tu, la urma urmei, ca să te cerţi cu Dumnezeu? îi va zice oare vasul celui care l-a plăsmuit: Pentru ce m-ai făcut astfel?”;

12, 4 – 5: „După cum avem mai multe mădulare într-un singur corp, iar aceste mădulare nu toate au aceeaşi funcţie, tot aşa şi noi mai mulţi suntem un singur trup în Cristos, iar fiecare în parte suntem mădulare unii altora”;

12, 15: „Bucuraţi-vă cu cei care se bucură; plângeţi cu cei care plâng”;

14, 7 – 8: „Niciunul dintre noi doar nu trăieşte pentru sine însuşi, şi niciunul nu moare pentru sine însuşi. Fie că trăim, fie că murim, ai Domnului suntem”.

Teme

Legea şi harul în viaţa creştinului;

Răsplata veşnică şi suferinţele;

Datoria de slujire a creştinului.

SCRISORILE DIN CAPTIVITATE

Scrisorile către Coloseni, Efeseni, Filemon şi Filipeni sunt numite „scrisori din captivitate”. Motivul este foarte simplu: din indiciile lor (Gal4, 3.10.18; *Ef3, 1*; 4, 1; 6, 20; *Film* 1, 9; *Fil* 1, 7.12 – 13) rezultă că Paul era întemniţat

atunci când le-a redactat, aşa încât se putea numi „prizonierul lui Cristos” (*El* 3, 1).

Aceste patru scrisori constituie un grup aparte nu numai pentru că reflectă o anumită situaţie istorică şi psihologică a apostolului Paul, dar şi pentru că *prezintă aceleaşi personaje şi aceeaşi linie de gândire şi doctrină*. Tihic este amintit ca purtător al scrisorilor către coloseni (cf. *Col* 4, 7 – 9) şi efeseni (cf. *El* 6, 21). Tot prin el, Apostolul va trimite prin viu grai şi alte veşti cu privire la el. Împreună cu Tihic este amintit Onesim (cf. *Col* 4, 9), un sclav fugar pe care Paul îl face creştin şi îl trimite vechiului său stăpân, Filemon. Artip, probabil unul dintre cei de frunte ai Bisericii din Colose, este amintit în *Col* 4, 17, şi *Film* 2. De asemenea, atât în *Col* 4, 10 – 14 cât şi în *Film* 23 – 24 se trimit salutări din partea aceloraşi persoane: Aristarh, Marcu, Epafras, Luca şi Dima.

Cât priveşte *asemănările de gândire şi doctrină*, acestea sunt evidente, mai ales între Scrisorile către Coloseni şi Efeseni. În schimb, Scrisorile către Filemon şi Filipeni au un caracter personal, lipsind marile teme doctrinare, cu excepţia unei scurte paranteze din *Fil* 2, 4 – 11, unde apare cel mai profund fragment cristologic din toate scrisorile sfântului Paul.

Toate acestea ne conduc la concluzia că aceste scrisori *au fost scrise în aceeaşi perioadă de timp şi în acelaşi loc*. După mărturia tradiţiei, este vorba de prima captivitate romană a Apostolului, în perioada anilor ’61 – 63 d.Hr., dar există păreri care susţin captivitatea de doi ani de la Cezareea sau o presupusă captivitate la Efes. Împotriva primei ipoteze, după cum reiese din scrisori, Apostolul spera într-o apropiată eliberare (cf. *Fil* 1, 25; 2, 24; *Film* 22). Însă aceste speranţe nu putea să le nutrească la Cezareea nici sub succesorul lui Festus, din cauza apelului făcut către judecata cezarului (cf. *Fap* 25, 11; 26, 32). Mai mult, la Cezareea, sfântul Paul nu ar fi avut acea libertate de a predica, pe care a avut-o la Roma (cf. *Fap* 28, 16; *Fil* 1, 13). Împotriva celei de-a doua ipoteze avem tăcerea absolută în *Faptele Apostolilor* din partea lui Luca,

referitor la o presupusă şi, mai mult, prelungită (cel puţin 2 – 3 luni) întemniţare a lui Paul la Efes. Nu reiese nici că Luca l-ar fi însoţit pe sfântul Paul la Efes, în timp ce reiese clar că l-a însoţit la Roma (cf. *Fap* 27 – 28; *Col* 4, 14; *Film* 24).

Cât priveşte *ordinea cronologică* a redactării scrisorilor, ultima este *Scrisoarea către Filipeni*. Apostolul întrezărea sfârşitul procesului. Puţin anterioară pare a fi *Scrisoarea către Filemon*, unde prevesteşte apropiata eliberare, cu rugămintea ca prietenul său să-i pregătească o locuinţă (cf. *Film* 22). Primele scrisori din acest grup ar fi Scrisorile către Coloseni şi Efeseni, scrise aproape în acelaşi timp, deoarece există o mare asemănare cât priveşte tema. Precedenţa cronologică însă trebuie să o aibă *Scrisoarea către Coloseni*, care dă impresia unei prime schiţe teologice, mai bine elaborată în următoarea scrisoare, cea către efeseni.

SCRISOAREA CĂTRE COLOSENI

Autorul

Tradiţia a atribuit încă de la început această scrisoare sfântului Paul. Particularităţile lingvistice şi ideile originale, în comparaţie cu celelalte scrisori pauline, i-au făcut pe unii exegeţi să pună la îndoială apartenenţa scrisorii sfântului Paul. Este posibil ca Apostolul să fi încredinţat redactarea scrisorii unui discipol (Timotei), iar aspectele statistice şi de limbaj se pot explica prin înaintarea lui în vârstă şi situaţia diferită în care se afla la Roma. Tonul scrisorii este mai distant, frazele sunt eliptice, uneori confuze sau cu greşeli, apar multe repetiţii şi sinonime şi câteva imnuri liturgice.

Scrisoarea datează din prima captivitate romană (61 – 63).

Scopul şi destinatarii

Comunitatea creştină din Colose a fost înfiinţată de Epafras. Colose era un vechi oraş din Frigia, nu departe de Laodiceea şi Hierapolis. Avea o oarecare importanţă comercială datorită poziţiei sale şi a decăzut atunci când a înflorit Laodiceea. Din 129 î.Hr., a devenit parte din

provincia romană asiatică. Comunitatea creştină din Colose nu a fost vizitată niciodată de sfântul Paul. Fiind în închisoare la Roma, află veşti prin Epafras, Onesim şi

Tihic despre noile situaţii din Colose şi le scrie pentru a-şi exprima bucuria că au rămas statornici în credinţă, dar şi pentru a le atrage atenţia asupra pericolului propagandei iudaizanţilor şi a celor care propagau învăţături greşite bazate pe religia misterelor, elemente cosmice şi fiinţe îngereşti. Ei propuneau o cale spre mântuire diferită de calea autentic creştină (asceza dură, eliminarea contactului cu materia, considerată antidivină).

Structura

— 1, 1 – 14: *introducere* – salutul şi mulţumiri pentru credinţa şi dragostea colosenilor şi promisiuni de rugăciune;

— 1, 15 – 2, 23: *partea dogmatică* – Paul îi îndeamnă pe coloseni să-l laude pe Dumnezeu pentru măreţia răscumpărării, exprimată printr-un imn cristologic în care este pus în lumină primatul lui Cristos asupra întregii creaţii. Misiunea Apostolului este legată de proclamarea regalităţii universale a lui Cristos, fapt care exclude orice învăţătură nouă;

— 3, 1 – 4, 6: *partea morală* – Paul insistă asupra obligaţiilor care rezultă din renaşterea în Cristos: căutarea celor de sus, moartea omului vechi, viaţa comunitară; în continuare, dă sfaturi practice membrilor familiei şi ai comunităţii;

— 4, 7 – 18: informaţii personale, saluturi şi scurte învăţături.

Teologia

Scrisoarea către Coloseni se remarcă prin *cristologia* specifică, ce este însoţită de o *soteriologie cosmologică*. Cristos deţine primatul în creaţie pentru că totul a fost creat în el şi subzistă prin el şi primatul în înviere, pentru că, prin moartea lui, a reconciliat universul. El este plinătatea lui Dumnezeu, capul Bisericii şi stăpânul tuturor forţelor cosmice.

Perspectiva cosmică, legată de cea soteriologică, influenţează asupra conceptului de *Biserică*. Aceasta este denumită „Trupul lui Cristos” şi este o reprezentare colectivă a mântuirii. În funcţie de credinţa în puterea lui Dumnezeu, care l-a înviat pe Cristos din morţi, creştinismul şi întreaga comunitate au înviat deja împreună cu Cristos.

Apostolul trebuie să vestească lumii misterul pe care l-a revelat Dumnezeu. Predicarea Cuvântului şi învăţătura credinţei reprezintă o obligaţie care revine fiecărui membru din comunitate. Accentuând această *angajare misionară colectivă*, sfântul Paul vede *problema escatologică* într-o perspectivă nouă: se pierde sensul unei aşteptări iminente, deoarece împărăţia lui Dumnezeu este deja prezentă între noi. Prin Botez, creştinii sunt deja în starea de înviere, purtători ai unei noi vieţi, aşteptând ca aceasta să se manifeste pe deplin.

Texte alese

1, 15 – 20: demnitatea supremă a lui Cristos;

1, 24 – 25: „Eu sunt bucuros acum de suferinţele mele pentru voi, iar în trupul meu întregesc lipsurile suferinţelor lui Cristos pentru Trupul său, care este Biserica”;

3, 1: „Aşadar, dacă aţi înviat odată cu Cristos, căutaţi cele de sus, unde se află Cristos, aşezat la dreapta lui Dumnezeu”;

3, 9 – 11: „Nu vă minţiţi unii pe alţii, căci v-aţi lepădat de omul cel vechi, cu faptele lui, şi sunteţi îmbrăcaţi cu omul cel nou care, pentru a ajunge la cunoaşterea deplină, se reînnoieşte mereu, după icoana creatorului său. Aici nu mai există grec şi iudeu, tăiere şi netăiere împrejur, barbar, scit, sclav, liber, ci Cristos este totul în toţi”;

3, 18 – 4, 1: sfaturi pentru viaţa de familie.

Teme

Răspunsul creştinului la întrebarea: „de ce suferinţa?”;

Comportamentul celor care au înviat împreună cu

Cristos;

Relaţia părinţi-copii în familia creştină.

SCRISOAREA CĂTRE EFESENI

Autorul

Faptul că în unele manuscrise vechi lipseşte indicarea destinatarului, ca şi modificarea de ton faţă de celelalte scrisori, i-a determinat pe unii exegeţi să considere ca autor al scrisorii pe un discipol de-al sfântului Paul. Dar tradiţia creştină, conţinutul tematic şi modul de argumentare, asemănător cu al celorlalte scrisori ale sfântului Paul, dovedesc apartenenţa acestei scrisori la cele pauline.

Caracteristic acestei scrisori este stilul: abundenţa sinonimelor şi a semitismelor, lungimea frazelor, sintaxa supraîncărcată, înlănţuirea de complemente şi participii, multe intercalări şi repetiţii.

Tradiţia creştină primară este unanimă în a considera că sfântul Paul a scris această scrisoare de la Roma, în timpul primei detenţii (61 – 63).

Scopul şi destinatarii

Comunitatea creştină din Efes a fost întemeiată de sfântul Paul în cea de-a doua şi a treia călătorie misionară, Apostolul locuind aici aproximativ 3 ani (cf. *Fap* 18, 19 – 21; 19, 1 – 20, 1). Efes era oraşul de frunte al Asiei Mici, cu templul Dianei, a şaptea minune a lumii. Mai târziu, a devenit reşedinţa apostolului Ioan, care avea jurisdicţie asupra celor şapte Biserici din Asia, cărora le este adresată *Cartea Apocalipsului*. Dintre cele şapte Biserici (cf. *Ap* 2, 1 – 7), Biserica din Efes este prima căreia i se adresează apostolul Ioan.

Paul, fiind în închisoare la Roma, află veşti prin Epafras şi Onesim despre noile situaţii din comunităţile Asiei Mici şi le scrie pentru a le atrage atenţia asupra pericolului recăderii în mentalitatea păgână preocupată cu religia misterelor, elementele greceşti şi fiinţe îngereşti.

Structura

— 1, 1 – 2: *introducere* – salutul şi binecuvântarea;

— 1, 3 – 3, 21: *partea dogmatică* – Apostolul

reliefează binefacerile pe care le-a dat Dumnezeu celor răscumpăraţi prin sângele lui Cristos care l-au primit pe Duhul Sfânt. Astfel au primit garanţia moştenirii veşnice. Paul se roagă ca ei să înainteze în cunoaşterea misterului mântuirii. În

Biserică sunt asociaţi toţi: iudei şi păgâni, sfinţiţi numai de harul lui Dumnezeu care formează o construcţie spirituală pe Cristos şi pe doctrina apostolilor. Vestitorul acestor taine este Paul, ales de Dumnezeu ca să descopere păgânilor nepreţuitele comori ale lui Cristos. De aceea, se roagă ca ei să se întărească în credinţă;

— 4, 1 – 6, 20: *partea morală* despre sfinţenia creştină. Sunt arătate caracteristicile vieţii noi a celor botezaţi: dezbrăcarea de omul cel vechi şi îmbrăcarea în omul cel nou, cerinţa de a fi fii ai luminii, în familie să stabilească raporturi noi, bazate pe supunere şi iubire, să poarte cu curaj lupta credinţei;

— 6, 21 – 24: *încheiere* – după câteva informaţii cu caracter personal, urmează salutul final

Teologia

Scrisoarea către Efeseni conţine sinteza cea mai vastă a învăţăturii sfântului Paul. Este dezvoltată, în forma cea mai sistematică şi mai completă, *tema suferinţei universale a lui Cristos*, abolind orice distincţie între evrei şi păgâni, pentru a crea un unic popor al lui Dumnezeu, „Trupul lui Cristos”, ca o realitate profund unitară: un *Trup* în care Cristos este capul, un *Templu* care îl are drept piatră unghiulară pe Cristos şi este construit pe temelia profeţilor şi a învăţătorilor, o *Mireasă* iubită şi sfinţită de Cristos. Dacă în scrisorile anterioare, Biserica era prezentată mai mult ca o sumă de comunităţi locale, aici apare ca o realitate universală care, deşi este marcată de timp, tinde spre veşnicie, spre plinătatea lui Cristos.

Sfântul Ieronim spune că această epistolă vorbeşte despre unitatea (4, 3 – 6.16), sfinţenia (4, 13; 5, 25 – 27), catolicitatea (2, 11 – 18) şi apostolicitatea (2, 20) Bisericii, trupul mistic al lui Cristos.

Texte alese

1, 3 – 14: imn în cinstea înfăptuirii mântuirii;

4, 1 – 16: îndemn la unire;

4, 23 – 24: „Să vă reînnoiţi în spiritul minţii voastre şi să vă însuşiţi omul cel nou creat în conformitate cu Dumnezeu, în dreptate şi sfinţenie adevărată”;

4, 26 – 27: „De vă mâniaţi, să nu păcătuiţi! Să nu apună soarele peste mânia voastră; să nu-i cedaţi teren diavolului”;

6, 14 – 17: „Păşiţi încinşi cu adevărul, îmbrăcaţi cu platoşa dreptăţii, cu picioarele încălţate cu Cuvântul Evangheliei păcii. Luaţi în toate scutul credinţei, prin care veţi putea stinge toate săgeţile aprinse ale celui rău. Luaţi, de asemenea, coiful mântuirii şi sabia Spiritului, care este Cuvântul lui Dumnezeu”.

Teme

Ce ar trebui să ne unească pe noi, creştinii?

Cum trebuie să fie „omul cel nou” pe care noi creştinii trebuie să ni-l însuşim?

Armura lui Dumnezeu cu care să putem rămâne în picioare.

8.3. SCRISOAREA CĂTRE FILEMON

Autorul

Deşi câţiva exegeţi moderni au pus la îndoială autenticitatea *Scrisorii către Filemon* (cum fac de altfel şi cu *Scrisoarea către Coloseni*), tradiţia creştină a susţinut întotdeauna că această scrisoare a fost scrisă de sfântul Paul. În această scrisoare scurtă regăsim limba, stilul şi inima Apostolului, care a scris-o integral cu mâna sa (cf. v. 19).

Scrisoarea are un caracter personal, deşi nu este o scrisoare privată: sfântul Paul se adresează şi comunităţii care se aduna în casa lui Filemon (cf. v. 2). Este cea mai vioaie şi mai plină de vervă dintre scrisorile pauline. Niciodată Apostolul nu a arătat atâta grijă de a evita impresia că şi-ar impune autoritatea asupra discipolilor săi. El roagă, sugerează, dar nu impune.

Apostolul se află în lanţuri, în aceleaşi circumstanţe ca şi atunci când le-a scris colosenilor. Este probabil ca

sfântul Paul să fi scris această scrisoare din Roma, între anii 61 – 63. Alţii susţin ipoteza că ar fi fost trimisă de la Efes, către anii 54 – 55 (dacă Onesim a fugit din Colose, probabil s-a întâlnit cu Paul într-un oraş mai apropiat).

Scopul şi destinatarii

Destinatarul principal este Filemon, un convertit din Colose, creştin influent în societate, cu o bună situaţie materială, cunoscut pentru binele pe care îl făcea multora. Unul dintre sclavii săi, Onesim, a fugit de frica pedepsei, şi îl întâlneşte pe Apostol la Roma. Pentru a-l scuti de pedeapsa crudă pe care o merita, sfântul Paul profită de plecarea lui Tihic în Asia Mică şi îl trimite pe Onesim la stăpânul său cu scrisoarea de faţă.

Teologia

Deşi scrisoarea nu are scop doctrinar, faptul că sfântul Paul caută o soluţie evanghelică într-un caz particular, implică abordarea implicită a unor idei teologice. În prim plan, este pusă *problema sclavagismului*. Apostolul distinge două puncte de vedere: după oameni şi după Dumnezeu. El nu se opune orânduirii sociale în vigoare, dar aduce un element nou care depăşeşte situaţia socială şi ordinea juridică. Pentru creştin, singura valoare absolută este Cristos. Acceptându-l pe Cristos, trebuie să se instaureze relaţii noi între persoane, bazate pe fraternitate.

Din scrisoare, reiese o *imagine sugestivă a Bisericii*, personalizată în Filemon. Credinţa şi caritatea constituie o mişcare omogenă către „Domnul Iisus şi către toţi sfinţii” (v. 5).

Texte alese

8: „Deşi în Cristos am dreptul să-ţi poruncesc ce este de datoria ta, îţi fac mai curând o rugăminte în numele dragostei”;

12: „Ţi-l trimit înapoi ca pe însăşi inima mea”;

15 – 16: „Poate tocmai de aceea a fost despărţit de tine pentru câtva timp, ca să-l recapeţi pentru veşnicie, de acum înainte nu ca pe un sclav, ci mai mult decât un sclav, ca pe un frate iubit”.

Temă

— Noi forme de sclavie astăzi şi depăşirea lor în Cristos.

SCRISOAREA CĂTRE FILIPENI

Autorul

Nimeni nu contestă faptul că această scrisoare este scrisă de sfântul Paul. Chiar dacă apar probleme de întrerupere bruscă şi o schimbare de tonalitate, acestea se pot explica prin temperamentul energic al autorului sau prin faptul că scrisoarea a fost dictată cu întreruperi. Tonul scrisorii este afectuos şi creează o atmosferă de mare încredere şi reciprocitate. Frazele sunt lungi şi cu multe intercalări şi repetiţii.

Tradiţia creştină primară este unanimă în a aprecia ca loc al scrierii scrisorii de către sfântul Paul oraşul Roma, între anii 61 – 63.

Scopul şi destinatarii

Comunitatea creştină din Filipi este prima fondată de Paul în Europa în timpul celei de-a doua călătorii misionare (cf. *Fap* 16, 12 – 40). A mai fost vizitată de două ori de sfântul Paul (cf. *Fap* 20, 1 – 2.3 – 6).

Filipi, cunoscut oraş macedonean, a fost întemeiat de Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru cel Mare, în sec. al IV-lea î.Hr., al cărui nume l-a primit. Era un oraş bogat, important în structura politico-administrativă a Imperiului Roman şi se bucura de numeroase privilegii, chiar dacă pierduse rangul de capitală. Din punct de vedere religios, cultul divinităţilor romane şi greceşti coexista cu riturile misterice. Când Paul era încarcerat la Roma, filipenii l-au trimis la dânsul pe episcopul lor, Epafrodit, care i-a dus bani şi l-a ajutat. De la el şi de la Timotei află veşti despre noile situaţii din comunitatea din Filipi. Le scrie această scrisoare pentru a-i încuraja în suferinţe şi persecuţii, pentru a le atrage atenţia asupra pericolului propagandei iudaizanţilor, a sincretiştilor, a celor care negau autoritatea sa. Le mulţumeşte pentru darul trimis şi pentru emisarii care îl slujesc un timp. Îi îndeamnă la unitate şi la bucurie în Duhul Sfânt.

8.4.3. Structura

— 1, 1 – 11: *introducere* – salutul, mulţumiri aduse lui Dumnezeu şi rugăciuni pentru progresul lor în caritate;

— 1, 12 – 2, 30: *partea istorică* – Apostolul dă o serie de informaţii despre situaţia lui. Este în lanţuri la Roma, dar a putut vesti Evanghelia, iar exemplul lui i-a însufleţit pe fraţi. Îşi exprimă încrederea că situaţia lui se va rezolva şi se va putea întoarce la Filipi. Urmează o serie de îndemnuri la unitate, umilinţă şi fidelitate. Este deosebit de mişcător imnul cristologic (*Fil* 2, 5 – 11) în care Apostolul îl propune pe Cristos ca model de umilinţă. În continuare, prezintă misiunea lui Timotei şi Epafrodit, colaboratorii săi;

— 3, 1 – 4, 20: *partea morală* – sfaturi şi mulţumiri:

evitarea iudaizanţilor şi a învăţăturilor greşite;

O mai mare ataşare de Cristos;

Îndemn la perfecţiune şi imitarea exemplului său;

mulţumiri aduse filipenilor pentru ajutorul dat în mai multe rânduri.

— 4, 21 – 23: *încheiere* – salutul său şi al colaboratorilor săi şi binecuvântarea finală.

Teologia

Reluând unele formule şi scheme catehetice, sfântul Paul dă îndemnuri spirituale practice şi nu face un discurs teologic. Observăm o insistenţă asupra *temei cristologice*. Pentru sfântul Paul, izvorul puterii sale misionare este Cristos, cu care se află într-o relaţie vitală. Cristos îl întăreşte când trebuie să sufere (în lanţuri) pentru evanghelie. Iubirea faţă de Cristos este atât de mare încât exclamă că pentru el a trăi este Cristos (1, 21). O sinteză a cristologiei ne-o oferă în binecunoscutul imn despre Cristos (2, 5 – 11). Drama lui Cristos (pătimirea şi moartea) este ca o umilire, dar urmează gloria (Învierea şi Înălţarea). Creştinii trebuie să imite nu doar aspecte externe, ci să aibă aceeaşi atitudine, aceeaşi simţire ca a lui Cristos. Comuniunea cu Cristos nu este la Paul o autosugestie, rodul unui entuziasm sau o exaltare de moment, ci o atitudine continuă. Prin imaginea de

pierdere-câştig îşi exprimă ataşamentul definitiv faţă de Cristos, de care nu vrea să fie despărţit. O dată ce a primit harul cunoaşterii lui Cristos, el poate privi înainte, chiar dacă ştie că va urma moartea, fiind convins că aşa cum acum ia parte la suferinţele lui Cristos, la fel se va putea bucura de învierea lui (3, 13 – 14). Cristos care semnează destinul lui Paul trebuie să determine şi viaţa creştinilor, de vreme ce ei sunt cetăţeni ai cerului şi îl aşteaptă pe Mântuitorul şi Domnul lor, Cristos, care „va schimba trupul umilinţei noastre, făcându-l asemănător cu trupul gloriei sale” (3, 20 – 21).

O altă temă specifică *Scrisorii către Filipeni* este *tema bucuriei*, care nu este o emoţie sau o dorinţă, ci un imperativ bazat pe un context teologic precis. Contactul cu Cristos creează o apropiere escatologică ce relativizează viaţa şi o umple de speranţă.

În privinţa *escatologiei*, sfântul Paul repropune filipenilor proiectul ideal de comunitate, care îşi găseşte coeziunea şi unitatea în iubirea cordială şi umilă, favorizând astfel o multitudine de relaţii interpersonale cu rădăcina în persoana lui Cristos (2, 1 – 5). Comunitatea creştină trebuie să evite crizele din interior, provocate de tendinţele unora de a se închide în mod egoist, dar şi de tendinţele de a face carieră, pornind de la rolurile pastorale şi carismatice. Pentru aceasta se impune şi o deschidere culturală şi un umanism creştin care este receptiv la „toate cele adevărate, toate cele demne, drepte, curate etc”. (4, 8).

Texte alese

1, 21: „Pentru mine a trăi este Cristos, iar moartea un câştig”;

2, 4: „Socotiţi-vă unii pe alţii mai presus de voi înşivă”;

2, 5 – 11: imnul cristologic în care Cristos este propus model de umilinţă;

2, 14 – 15: „Faceţi-le toate fără murmur şi discuţii, ca să fiţi de nemustrat, copii nevinovaţi ai lui Dumnezeu, în mijlocul unei generaţii strâmbe şi stricate unde voi

luminaţi ca stelele”;

3, 8: „Toate lucrurile le socotesc o pierdere pe lângă înălţimea cunoaşterii lui Cristos”;

3, 18 – 19: „Mulţi despre care v-am vorbit adesea, iar acum vă vorbesc cu lacrimi, se poartă ca duşmani ai crucii lui Cristos. Sfârşitul lor este pieirea, dumnezeul lor este pântecul, iar mărirea lor se află în ruşinea lor deoarece nu doresc decât cele pământeşti”;

4, 4 – 5: „Bucuraţi-vă mereu în Domnul; iarăşi vă zic, bucuraţi-vă! Bunătatea voastră să le fie cunoscută tuturor oamenilor. Domnul este aproape”.

Teme

Umilinţa lui Cristos şi umilinţa noastră;

Critica distructivă şi critica constructivă;

Mâncăm ca să trăim sau trăim ca să mâncăm?

Bucuria creştină.

SCRISORILE PASTORALE

Introducere

Cele două Scrisori către Timotei şi Scrisoarea către Tit constituie un grup aparte în epistolarul paulin. Ele au fost scrise în aceeaşi perioadă şi se aseamănă foarte mult între ele, atât prin problemele pe care le tratează, cât şi prin destinatarii cărora li se adresează. Paul le-a scris în scurta perioadă dintre eliberarea din prima captivitate romană şi a doua arestare, care s-a terminat cu martiriul său (64 – 67). Destinatarii sunt amândoi ucenici şi colaboratori ai sfântului Paul în opera de evanghelizare, care au fost numiţi de el ca episcopi misionari ai comunităţilor din Efes (Timotei) şi Creta (Tit). În această calitate de superiori bisericeşti, ei primesc de la sfântul Paul îndemnuri înţelepte pentru organizarea şi conducerea spirituală a comunităţilor încredinţate. Tocmai pentru caracterul lor specific de „directoriu spiritual”, începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea au fost numite „scrisori pastorale”.

Între toate scrisorile pauline, scrisorile pastorale au avut numărul cel mai mare de adversari în ceea ce priveşte autenticitatea lor, datorită următoarelor motive:

— Stilul şi vocabularul diferite de celelalte scrisori pauline;

— Organizarea bisericească schiţată ar fi prea avansată pentru timpul Apostolului;

— Erorile combătute ar putea fi ale gnosticismului secolului al II-lea;

— Doctrina învăţată ar avea o coloratură nouă, în detrimentul conceptului de „har" întâlnit în celelalte scrisori.

Pentru aceste motive de critică internă, mulţi studioşi raţionalişti şi protestanţi au situat compunerea acestor scrisori în prima jumătate a secolului al II-lea. Alţii recunosc în aceste scrisori pauline autentice fragmente pauline, amestecate însă cu alte fragmente compuse mai târziu.

Ce se poate spune despre aceste ipoteze? Mai întâi, trebuie observat că, până în anul 1800, nimeni nu a pus la îndoială că sfântul Paul era autorul scrisorilor pastorale. Primele mărturii în favoarea lor le avem din perioada sfinţilor părinţi (sfântul Clement Romanul, sfântul Ignaţiu din Antiohia, Păstorul lui Hermas etc.). Abia în 1807, a apărut prima persoană care a negat autenticitatea *Scrisorii întâi către Timotei* (Schleiermacher), urmat, mai târziu, de alţii. În al doilea rând, trebuie să amintim că, astăzi mai ales, mulţi şi renumiţi studioşi necatolici se întorc la opinia tradiţională care atribuie sfântului Paul paternitatea scrisorilor pastorale.

Un examen mai matur şi imparţial a demonstrat, într-adevăr, că mai multe sunt convergenţele cu gândirea şi stilul sfântului Paul, decât divergenţele şi puţinele contraste. Pe de altă parte, cum ar fi putut să se nască un acord aşa de constant asupra numelui Apostolului, dacă el nu ar fi fost într-adevăr autorul?

În chestiuni de critică istorică şi literară este întotdeauna periculos să te bazezi numai pe criteriile „interne" ale cărţii, când există din fericire, ca în cazul nostru, şi foarte vechea tradiţie în favoarea unei singure paternităţi. Numai critica internă riscă să devină prea

subiectivă, unilaterală. Este ceea ce s-a întâmplat studioşilor care neagă autenticitatea paulină a scrisorilor pastorale.

Poziţia studioşilor catolici, în schimb, este de acceptare şi apărare a autenticităţii pauline: în acest sens, există şi un decret al Comisiei Biblice Pontificale, dat în ziua de 13 iunie 1913.

SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE TIMOTEI

Autorul

Datorită unor elemente teologice şi pastorale care vor fi apărate şi dezvoltate în special în Biserica Catolică (cum ar fi organizarea bisericească, principiul succesiunii apostolice, unitatea organică între componenta instituţională şi cea carismatică, credinţa înţeleasă mai mult în sens obiectiv decât subiectiv), unii exegeţi au negat originea paulină a acestei scrisori. Însă examinarea învăţăturii teologice, densitatea gândirii, profunzimea religioasă nu pot fi atribuite în mod logic unei alte persoane decât sfântului Paul.

Genul literar diferă de cel al marilor scrisori pauline, fiind mai degrabă o corespondenţă privată, cu multe informaţii cu caracter autobiografic şi sfaturi personale. Stilul este lent, monoton şi difuz, fără izbucniri pasionale, fără forţa de sinteză şi varietatea tematică a celorlalte scrisori. În locul stilului profetului înflăcărat întâlnim un stil moralist. Vocabularul este caracterizat prin multe cuvinte rare.

După marea majoritate a exegeţilor, scrisoarea ar fi fost redactată în Macedonia şi trimisă la Efes între anii 63 – 65, înaintea *Scrisorii a doua către Timotei*.

Scopul şi destinatarii

Timotei, „cinstitor de Dumnezeu”, este cel mai cunoscut dintre colaboratorii lui Paul, discipol de încredere pe care Apostolul îl menţionează în adresa a şase scrisori. Paul l-a cunoscut la Listra, în Licaonia. Tatăl său era grec iar mama evreică. S-a convertit împreună cu mama Eunice şi bunica Lois, şi a fost circumcis de Paul pentru a putea intra în sinagogi. L-a însoţit pe Apostol în ultimele călătorii

misionare, a participat la înfiinţarea comunităţilor creştine din Filipi şi Tesalonic, şi a fost lăsat ca episcop misionar la Efes unde, conform unei tradiţii târzii, ar fi murit în anul 97. Sfântul Paul îi scrie pentru a-l încuraja pe ucenicul iubit, neexperimentat şi timid, la începutul misiunii sale pastorale în Efes.

Structura

— 1, 1 – 2: salutul de început;

— 1, 3 – 20: sfântul Paul îi aminteşte lui Timotei responsabilitatea pe care o are de a vesti Evanghelia în mijlocul pericolelor pe care le prezintă doctrinele false ale oamenilor care aleargă după „mituri şi genealogii”;

— 2, 1 – 15: Apostolul stabileşte normele pentru organizarea cultului: rugăciunea universală şi ţinuta bărbaţilor şi a femeilor în adunările liturgice;

— 3, 1 – 13: sunt prezentate slujirile în Biserică: calităţile recerute pentru episcop şi diaconi, ca şi atribuţiile lor specifice;

— 4, 1 – 6: o polemică împotriva învăţătorilor falşi;

— 5, 1 – 6, 2: se fixează reguli pentru comportamentul diferitelor categorii de persoane: creştini în general, văduve, prezbiteri, sclavi;

— 6, 3 – 19: Apostolul insistă asupra adevăratei evlavii, a profesiunii de credinţă a omului autentic al lui Dumnezeu şi bogaţii sunt avertizaţi să folosească corect bunurile;

— 6, 20 – 21: salutul final în care i se cere lui Timotei să păstreze depozitul credinţei, ferindu-se de „ştiinţa greşită”.

Teologia

Ţinând cont de genul literar al scrisorii şi de caracterul ei pastoral, putem sublinia mai multe teme teologice.

În privinţa *cristologiei*, sfântul Paul arată că voinţa mântuitoare gratuită şi eficace a lui Dumnezeu se manifestă în Iisus Cristos, „misterul slavei”, care s-a arătat în trup, a fost justificat în Duhul Sfânt, le-a apărut îngerilor, a fost predicat naţiunilor păgâne (3, 14 – 16).

Iisus Cristos a venit în lume pentru mântuirea celor păcătoşi, între care Paul se consideră primul (1, 15). Planul mântuitor al lui Dumnezeu se extinde la toţi oamenii (2, 3 – 7).

În acest context cristologic, Apostolul defineşte *Biserica* „casa lui Dumnezeu”, „coloana şi suportul adevărului”. Aceasta este structurată ierarhic, iar sfântul Paul trasează caracteristicile păstorului ideal. Ceea ce impresionează în alegerea responsabililor comunităţii este maturizarea umană şi spirituală, definită nu numai prin autocontrol şi moderaţie, ci şi prin capacitatea de a stabili relaţii juste (3, 1 – 7).

Păstorul, modelul celor care cred, trăieşte cu coerenţă şi curaj mărturia credinţei în aşteptarea arătării Domnului nostru Iisus Cristos. Normele stabilite pentru păstor sunt valabile şi pentru alte categorii de slujitori ai Bisericii. Viaţa comunităţii este caracterizată de relaţii de iubire frăţească. Grija comunităţii faţă de cei săraci şi bolnavi se exprimă prin activitatea devotată a văduvelor (5, 316). De fapt, iubirea frăţească este mărturia credibilă faţă de adevăr pe care o dă comunitatea creştină înaintea ambientului extern.

Texte alese

1, 15: „Faptul că Iisus Cristos a venit pe lume pentru mântuirea păcătoşilor, printre care cel dintâi sunt eu, este de crezut şi vrednic să fie primit întru totul”;

2, 8: „Vreau, aşadar, ca, în rugăciunea lor, oamenii să înalţe pretutindeni mâini curate, fără mânie şi ceartă”;

5, 1 – 2: „Unui bătrân nu-i vorbi răstit, ci îndeamnă-l ca pe un tată, iar pe cei tineri ca pe nişte fraţi; bătrânele ca pe nişte mame, femeile tinere ca pe nişte surori, cu o curăţie desăvârşită”;

5, 23: „Nu mai bea tot apă, ci ia un pic de vin din cauza stomacului tău şi a deselor stări de oboseală”;

6, 10: „Negreşit, dragostea de bani este rădăcina tuturor relelor”.

Temă

— Caracteristicile păstorului ideal astăzi.

SCRISOAREA CĂTRE TIT

Autorul

Indicaţiile din scrisoare, asemănările de stil, vocabularul şi preocupări asemănătoare cu cele din scrisorile adresate lui Timotei, duc la concluzia că această scrisoare este scrisă de sfântul Paul. Scrisoarea are un caracter personal, fără a atinge familiaritatea din*2 Tim*. Limba este greaca elenistă, apropiată de cea din Luca şi scrisorile catolice. Tonul este lent şi cu multe îndemnuri.

Mulţi exegeţi consideră că ultima scrisoare a Apostolului este*2 Tim* şi de aceea plasează *Scrisoarea către Tit* între cele două scrisori către Timotei. Probabil, scrisoarea este expediată din Macedonia, în perioada de libertate a sfântului Paul dintre cele două detenţii la Roma, pe la anul 65.

Scopul şi destinatarii

Tit nu este menţionat în *Faptele Apostolilor*, dar avem informaţii despre el din scrisorile pauline. Este născut din părinţi greci (*Gal* 2, 3) şi a fost convertit de sfântul Paul, fără a fi circumcis ca Timotei. A luat parte la Conciliul din Ierusalim şi l-a însoţit pe sfântul Paul în a treia călătorie misionară. Are un rol deosebit în restabilirea înţelegerii în comunitatea din Corint şi în organizarea colectei din Macedonia. După prima detenţie a Apostolului, a fost pus în fruntea comunităţii creştine din insula Creta ca să ducă la îndeplinire „ce a mai rămas” şi să stabilească prezbiteri în fiecare cetate (Tit 1, 5). După primirea scrisorii, trebuia să-i întâlnească pe Artemas şi Tihic şi să-l aştepte pe Apostol la Nicopole, în Epir. Mai târziu se află la Roma, de unde pleacă în Dalmaţia, participând la încreştinarea locuitorilor din zonă. După tradiţie, ar fi murit la 93 ani, ca episcop de Creta.

Sfântul Paul îi scrie pentru a-l încuraja şi a-l îndruma în împlinirea misiunii sale pastorale în Creta.

Structura

— 1, 1 – 4: salutul către Tit;

— 1, 5 – 16: o listă a calităţilor recerute pentru prezbiteri şi pentru episcop, pentru că trebuie să înfrunte

perversitatea cretanilor şi propaganda seducătoare a învăţătorilor iudaizanţi;

— 2, 1 – 15: comportamentul diferitelor categorii de credincioşi: bătrâni, tineri, bărbaţi, femei şi sclavi;

— 3, 1 – 11: viaţa autentică a credincioşilor şi ocolirea ereticilor;

— 3, 12 – 15: recomandări, informaţii pastorale şi binecuvântarea.

Teologia

În contextul apărării credinţei în faţa ereziilor, sfântul Paul preia elemente din cateheza tradiţională pentru a fundamenta teologic răspunsul dat falsităţii. O expresie caracteristică acestei scrisori este afirmaţia că s-a manifestat harul lui Dumnezeu, aducător de mântuire *pentru toţi oamenii*, care ne învaţă să trăim în lumea prezentă cu înţelepciune, dreptate şi evlavie, renunţând la nelegiuire şi la dorinţele lumeşti, aşteptând fericita speranţă şi arătarea gloriei „marelui nostru Dumnezeu” şi a Mântuitorului (2, 1 – 14). Prima venire în trup nu este decât anticiparea *venirii finale*. Creştinul trăieşte cu recunoştinţă şi promptitudine „ziua pământească” în intervalul dintre aceste două lumi.

Texte alese

1, 15: „Celor curaţi toate le sunt curate, pe când celor întinaţi şi lipsiţi de credinţă, nimic nu le este curat”;

2, 11: „Harul lui Dumnezeu s-a arătat ca aducător de mântuire pentru toţi oamenii”.

Temă

— Comportamentul autentic al creştinului în ziua de astăzi.

SCRISOAREA A DOUA CĂTRE TIMOTEI

Autorul

Mărturiile interne sunt mai numeroase decât la celelalte scrisori pastorale. Tonul, modul de a se adresa lui Timotei, sentimentele sfântului Paul, afecţiunea şi iubirea părintească faţă de discipolul şi colaboratorul său, arată cu suficientă evidenţă că autorul acestei scrisori este sfântul Paul. *Scrisoarea a doua către Timotei* este considerată în

mod unanim drept testamentul spiritual al sfântului Paul. Tonul este patetic şi mişcător. Se împletesc amintiri, sfaturi, avertismente etc.

Din indicaţiile date de autor, reiese clar că scrisoarea a fost expediată din Roma, în timpul celei de-a doua detenţii, cu puţin timp înainte de martiriu, anul 67.

Scopul şi destinatarii

Dacă în privinţa lui Timotei nu există o schimbare importantă a situaţiei în care se afla în momentul primirii primei scrisori, situaţia lui Paul este modificată. El se află în închisoare şi simte că sfârşitul îi este aproape. De aceea, are nevoie de prezenţa discipolului său, pe care îl imploră să vină cât mai grabnic la Roma, aducându-i mantaua de la Troa, ca şi cărţile şi pergamentele.

Structura

— 1, 1 – 5: destinatar şi mulţumiri;

— 1, 6 – 2, 13: Paul îl îndeamnă pe Timotei ca, amintindu-şi de harul primit şi de exemplul său, să apere cu zel credinţa. Pentru Cristos să lucreze, să lupte, să sufere, ca odată să se bucure cu Cristos;

— 2, 14 – 4, 8: Apostolul îndeamnă la luptă împotriva învăţătorilor falşi, contrapunându-le învăţătura „sănătoasă”. Omul lui Dumnezeu, bazat pe Scriptură, rămâne statornic în învăţătura apostolică. În ciuda opoziţiei întâlnite, cuvântul lui Dumnezeu trebuie proclamat în orice situaţie;

— 4, 9 – 22: invitaţia adresată lui Timotei de a veni la Roma; salutări şi binecuvântarea.

Teologia

Deşi scrisoarea are un caracter intim şi personal, observăm câteva teme teologice. În ciuda puţinelor citate biblice, *Scrisoarea a doua către Timotei* conţine *două afirmaţii fundamentale* despre *Scriptură*: „toată Scriptura este inspirată de Dumnezeu” (3, 16) şi este indispensabilă pentru a-i educa şi încuraja pe credincioşi şi pentru a combate învăţăturile greşite.

Motivaţia *statorniciei în încercări* este răsplata aşteptată de la Cristos cel înviat, judecătorul celor vii şi al

celor morţi (2, 8 – 13).

Reluând din *1 Tim* 4, 14 tema transmiterii autorităţii apostolice prin impunerea mâinilor, sfântul Paul afirmă că darul spiritual corespunzător pentru *împlinirea unei misiuni în Biserică* vine de la Dumnezeu şi se transmite prin acest gest exterior, asigurând astfel succesiunea ierarhică în Biserică. Misiunea principală a lui Timotei este aceea de a păstra şi transmite depozitul credinţei. Spre deosebire de învăţătorii falşi care predică o doctrină originală, rod al propriilor speculaţii, urmărind un profit sau un succes, Timotei nu se poate considera autor al acestui depozit. El este doar un deţinător provizoriu, el nu inventează şi nici nu transformă credinţa, ci o păstrează şi o transmite intactă. Deşi va trebui să se adapteze psihologiei ascultătorilor iudei şi păgâni, Timotei nu va putea abandona vreun element al credinţei ci, ca discipol al lui Paul, trebuie să păstreze depozitul primit şi să-l încredinţeze cu grijă numai acelora care îl vor putea transmite altora (*2 Tim* 2, 2).

Texte alese

2, 2: „Cele auzite de la mine în faţa multor martori, dă-le pe seama unor oameni de încredere, care să fie în stare să înveţe şi pe alţii”;

2, 12: „Dacă murim cu Cristos, cu el vom şi trăi; dacă suferim cu el, vom şi domni cu el; dacă ne lepădăm de el, şi el se va lepăda de noi”;

3, 16 – 17: „Orice Scriptură este inspirată de Dumnezeu şi folositoare pentru a învăţa, convinge, îndrepta, deprinde în dreptate, ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârşit, pregătit la orice faptă bună”;

4, 3 – 4: „Va veni un timp când oamenii nu vor mai suferi învăţătura sănătoasă, ci după poftele inimii lor îşi vor aduna mulţime de învăţători care să le desfete auzul. Îşi vor întoarce urechea de la adevăr şi se vor îndrepta spre basme”;

4, 7 – 8: „Am luptat lupta cea bună, am ajuns la capătul drumului, am păstrat credinţa. În sfârşit, îmi stă gata cununa dreptăţii pe care în ziua de apoi mi-o va da

Domnul, dreptul judecător; nu numai mie, ci şi tuturor acelora care au aşteptat cu drag venirea lui".

Teme

Sfânta Scriptură în viaţa mea;

Atitudinea faţă de moarte.

SCRISOAREA CĂTRE EVREI

Autorul

Deşi apare în Noul Testament împreună cu scrisorile sfântului Paul, încă din antichitate s-au formulat îndoieli cu privire la autorul acestei opere. Nu există nici în text şi nici în tradiţia Bisericii antice afirmaţii sigure că sfântul Paul ar fi autorul ei. Cu timpul însă, sfântul Paul a fost admis în mod definitiv ca autor în Biserica Răsăriteană. Tematica diferită, expresiile folosite şi personalitatea ştearsă a autorului ne arată că *Scrisoarea către Evrei* nu îi aparţine sfântului Paul, dar nu este străină cercului său. În orice caz, autorul trebuie să fi fost un om cult, de origine iudaică, bun predicator şi cunoscător al cultului de la templu şi al Evangheliei.

În afară de final (13, 21 – 25), lucrarea este lipsită de elemente specifice genului epistolar. Structura şi tonul ne arată mai degrabă că ar fi vorba despre o predică. Este un stil îngrijit, echilibrat, literar. Compoziţia scoate în evidenţă o artă rafinată: se anunţă tema care este apoi expusă metodic (dispunere simetrică) după care urmează îndemnuri practice.

Potrivit salutului din final (13, 24) se pare că lucrarea a fost redactată în Italia, probabil la Roma. Condiţiile spirituale în care se afla comunitatea căreia îi este adresată, insistenţa asupra persecuţiei suferite deja şi a pericolelor iminente, precum şi referinţa constantă la cultul de la templu, ne fac să apreciem ca dată posibilă a redactării anii 67 – 68.

Scopul şi destinatarii

Titlul lucrării, confruntarea continuă dintre cultul Vechiului Testament şi liturgia creştină, modul de argumentare, arată că destinatarii sunt creştinii convertiţi de la iudaism. Predica a fost pronunţată probabil în mai

multe comunităţi creştine şi apoi transmisă în scris şi altor comunităţi, cu recomandarea din final.

Scopul predicii era de a mângâia şi de a îndemna comunitatea creştină, supusă persecuţiei şi ameninţată de pericolul întoarcerii la cultul vechi, să reflecteze la superioritatea Mijlocitorului Iisus Cristos şi la superioritatea preoţiei sale faţă de cea a marelui preot de la Templu.

Structura

— 1, 1 – 4: *prologul*, care sintetizează într-o formă solemnă intervenţiile lui Dumnezeu în istoria mântuirii;

— 1, 5 – 2, 18: autorul demonstrează superioritatea lui Cristos asupra îngerilor şi deduce de aici necesitatea aderării la el;

— 3, 1 – 5, 10: Cristos, Marele Preot, este demn de încredere pentru fidelitatea lui cerând fidelitatea creştinilor faţă de el. În acelaşi timp, Cristos este milostiv întrucât cunoaşte natura umană şi a experimentat personal slăbiciunile ei;

— 5, 11 – 10, 39: Cristos este prezentat ca Mare Preot „după rânduiala lui Melchisedec”, devenind cauză de mântuire veşnică. Este scoasă în evidenţă valoarea inegalabilă a preoţiei şi a jertfei lui Cristos;

— 11, 1 – 12, 13: având un altfel de Mare Preot, creştinii trebuie să trăiască viaţa în credinţă, după exemplul marilor personalităţi ale Scripturii, şi în răbdare pentru a ajunge la rodul pacific ai dreptăţii;

— 13, 18 – 25: *epilogul*, în care autorul îi îndeamnă pe destinatari să se roage pentru el şi le adresează salutări.

Teologia

Tema teologică principală a *Scrisorii către Evrei* (care nu a mai fost tratată în Noul Testament) este *preoţia lui Cristos* şi consecinţele acestei preoţii pentru situaţia creştinilor. Autorul demonstrează că Iisus Cristos, care a primit ca moştenire „un nume mai presus decât al îngerilor”, posedă în mod perfect cele două calităţi fundamentale ale preotului care îl constituie ca mijlocitor:

a) este vrednic de crezare în raportul cu Dumnezeu pentru că este Fiul lui Dumnezeu, şi *b*) este milostiv în raporturile cu oamenii, deoarece le cunoaşte slăbiciunile. Spre deosebire de preoţia Vechiului Testament (după rânduiala lui Aron), preoţia lui Cristos este „după rânduiala lui Melchisedec", adică nu este determinată de o genealogie pământească, ci de filiaţiunea divină. Consacrarea sa nu este legată de un ritual extern, bazat pe multe jertfe ineficace, ci de Sacrificiul personal şi total pe cruce prin care intră în Sanctuarul ceresc, în ceruri, şi devine astfel mijlocitorul noii alianţe, făcându-i desăvârşiţi pe cei care sunt sfinţiţi prin jertfa sa. În aceştia are loc o schimbare radicală: toate barierele vechi sunt dărâmate. Cei care cred au dreptul să se apropie de „Tronul Milostivirii" cu o credinţă vie, cu o speranţă neclintită şi cu o iubire plină de fapte bune. Întrucât nu au fost îndepărtate toate pericolele, este necesară vegherea şi statornicia în încercări pentru a evita căderea.

Texte alese

1, 1 – 3: „După ce în repetate rânduri şi în multe feluri Dumnezeu le-a vorbit odinioară părinţilor noştri prin profeţi, în aceste vremuri de pe urmă ne-a vorbit nouă prin Fiul, pe care l-a pus ca moştenitor a toate, prin care şi lumea a creat-o";

4, 12: „Da, viu este cuvântul lui Dumnezeu şi înfăptuitor, şi mai tăios decât orice sabie cu două ascuţişuri, şi pătrunzător până la despărţitura sufletului şi a spiritului, a încheieturilor şi măduvelor, şi scrutător al cumpănirilor şi cugetărilor inimii";

5, 1 – 4: „Într-adevăr, orice mare preot este luat de printre oameni şi este pus între oameni" în slujba celor privitoare la Dumnezeu, ca să aducă daruri şi jertfe pentru păcate. El este în stare să compătimească pe cei neştiutori şi rătăciţi deoarece şi el este învăluit de neputinţă, iar din cauza acesteia este dator să aducă jertfă pentru păcate atât pentru sine, cât şi pentru popor. Nimeni nu-şi ia singur această cinste, ci este chemat de Dumnezeu, ca şi Aron";

5, 8 – 10: „Deşi era Fiu, din cele ce a suferit a învăţat ascultarea, iar o dată ce a ajuns la plinătate, a devenit pentru toţi cei care îl ascultă un izvor de viaţă veşnică, fiind numit de Dumnezeu mare preot, în felul lui Melchisedec”;

7, 26 – 27: „De un astfel de mare preot se cuvenea să avem parte: sfânt, neîntinat, deosebit de păcătoşi şi înălţat mai presus de ceruri; unul care nu are zilnic nevoie, ca şi marii preoţi, să aducă jertfă mai întâi pentru păcatele sale iar apoi pentru cele ale poporului. Aceasta a făcut-o o singură dată, când s-a jertfit pe sine însuşi”;

11, 1 – 2: „Credinţa este temeiul celor nădăjduite, dovada lucrurilor nevăzute. Datorită ei au avut o faimă bună cei din vechime”;

12, 4 – 8: „Încă nu aţi rezistat până la sânge în lupta împotriva păcatului şi aţi dat uitării îndemnul care vă vorbeşte ca unor fii: «Fiul meu, nu lua cu uşurinţă lecţia Domnului, nici nu te descuraja când te mustră, căci pe cine îl iubeşte, Domnul îl pedepseşte şi bate cu nuiaua pe oricine îl primeşte ca fiu». Suferinţa vă este ca o învăţătură: Dumnezeu se poartă cu voi ca şi cu nişte fii”;

13, 2: „Nu daţi uitării ospitalitatea, căci mulţumită ei, unii fără să ştie au găzduit îngeri”;

13, 8: „Ieri şi astăzi şi pentru totdeauna Iisus Cristos este acelaşi”.

Teme

Preoţia Vechiului Testament, preoţia lui Cristos şi preoţia Noului Testament;

Suferinţa ca învăţătură;

Ospitalitatea în Vechiul Testament şi în Noul Testament.

CAPITOLUL X

Scrisorile catolice de Pr. Petru Sescu

Introducere

În Biblie, Scrisoarea sfântului Iacob, prima şi a doua Scrisoare a sfântului Petru, prima, a doua şi a treia Scrisoare a sfântului Ioan, precum şi Scrisoarea sfântului Iuda, constituie un grup aparte şi sunt numite *scrisori*

catolice. Această denumire a fost folosită pentru prima dată de către sfântul Apoloniu, pe la anul 197 d.Hr., pentru a desemna prima Scrisoare a sfântului Ioan. Apoi această denumire a fost aplicată întregului grup de şapte scrisori. Lista completă şi ordinea în care ne sunt prezentate scrisorile cu acest nume în Noul Testament provin de la sfântul Ieronim (345 – 420).

Semnificaţia titlului este disputată. În Orient semnifică faptul că sunt „adresate tuturor Bisericilor", în timp ce în Occident titlul a fost interpretat ca fiind „recunoscute în toate Bisericile". Astfel, adjectivul „catolic" a fost interpretat în sensul de „canonic".

În listele orientale, scrisorile catolice erau aşezate după cartea *Faptele Apostolilor* şi înaintea scrisorilor pauline, fiind considerate mai importante, deoarece erau atribuite apostolilor originari sau membrilor Bisericii-mamă din

Ierusalim. În listele latine, în schimb, erau situate după scrisorile pauline, care erau considerate mai importante şi scrise înaintea scrisorilor catolice. Dispunerea actuală (*Iacob*, *1* şi *2 Petru*, *1, 2* şi *3 Ioan*, *Iuda*) ar putea depinde de ordinea numelor apostolilor din *Gal* 2, 9: „Ţinând seama de harul ce mi-a fost dat, Iacob, Petru şi Ioan socotiţi stâlpii, ne-au dat mâna mie şi lui Barnaba ca semn de unire".

Spre deosebire de scrisorile sfântului Paul, care sunt denumite în funcţie de destinatarii cărora le erau adresate, scrisorile catolice sunt denumite ţinând cont de numele scriitorului căruia le sunt atribuite. Pe când Paul tratează în scrisorile lui chestiuni locale, prilejuite de situaţiile şi nevoile comunităţilor cărora le scrie, în scrisorile catolice, cu excepţia celor trei scrisori ale sfântului Ioan, problemele sunt de ordin general. Legăturile personale dintre autorii scrisorilor şi destinatarii lor nu apar deloc sau sunt foarte vagi. De asemenea, scrisorile pauline sunt adresate unei comunităţi creştine, în timp ce scrisorile catolice, în afară de *3 Ioan*, nu au o adresă precisă. Aşa cum reiese din primul verset al scrisorilor, Iacob le scrie

„celor douăsprezece triburi din împrăştiere”, Petru, „străinilor împrăştiaţi prin Pont, Galatia, Capadocia, Asia şi Bitinia” şi celor „care prin dreptatea Dumnezeului nostru şi a Mântuitorului Iisus Cristos au primit aceeaşi credinţă preţioasă ca şi noi”, iar Iuda, „celor chemaţi, iubiţi de Dumnezeu Tatăl şi păstraţi pentru Iisus Cristos”. *1 Ioan* nu are adresă, ea se adresează unei comunităţi creştine pe care nu o precizează.

Aşadar, scrisorile catolice au fost adresate unui cerc larg de comunităţi creştine. *2* şi *3 Ioan* nu au această caracteristică, dar au fost adăugate la scrisorile catolice deoarece au fost transmise de tradiţie sub numele aceluiaşi autor ca şi *1 Ioan*.

Atât forma, cât şi conţinutul Scrisorilor catolice motivează numele ce li s-a dat. Fondul lor este alcătuit, în cea mai mare parte, din îndemnuri, sfaturi şi îndrumări ce se pot adresa oricărui grup de credincioşi.

În legătură cu acest fond, însăşi structura internă a expunerii, stilul şi tonul pe care le adoptă autorii ne amintesc mai degrabă de mijloacele de exprimare folosite în predici decât în scrisori. Ele erau destinate să fie citite în diferite adunări ale comunităţilor creştine.

SCRISOAREA SFÂNTULUI IACOB

Autorul

În Noul Testament, întâlnim diferite personaje care poartă numele de Iacob şi este foarte greu de stabilit căruia dintre aceştia i se atribuie scrisoarea aceasta. Pare de exclus Iacob al lui Zebedeu, fratele sfântului Ioan Evanghelistul, martirizat în anul 44 d.Hr. La fel, Iacob al lui Alfeu; acest apostol este rar menţionat în Noul Testament şi în primele scrieri creştine. Părerea cea mai răspândită este că autorul acestei scrisori s-ar identifica cu Iacob, „fratele Domnului” (ruda, verişorul), cunoscut în special pentru rolul pe care l-a avut în conducerea

Bisericii din Ierusalim ca episcop, martirizat în anul 62. În afară de adresă şi salutul iniţial, nu mai găsim elemente ale genului epistolar. Elementele specifice stilului

retoric, cum ar fi ritmul, aliteraţia[49], repetiţiile, diatriba[50], întrebările retorice, apostrofările, invectivele, dramatizarea şi personificarea etc. arată că textul este mai degrabă o predică scrisă decât o scrisoare. Limba greacă este bogată şi precisă în termeni, corectă şi curgătoare în privinţa gramaticii şi a sintaxei, cu multe expresii tehnice şi neologisme.

Imposibilitatea de a-l identifica cu certitudine pe autorul acestei scrisori face ca stabilirea locului redactării să fie incertă. Dacă îl considerăm ca autor pe sfântul Iacob, episcopul Ierusalimului, atunci locul redactării este Palestina, iar datarea trebuie făcută înaintea morţii lui (62). Cei care neagă apartenenţa acestei scrisori sfântului Iacob consideră că datarea trebuie făcută după moartea sa, deci ultimele decenii din secolul I.

Scopul şi destinatarii

Sfântul Iacob nu se adresează unei comunităţi anume, ci, aşa cum precizează la început, celor „douăsprezece triburi care trăiesc în diaspora”, adică grupuri de creştini de provenienţă iudaică, dar obişnuiţi demult cu cultura elenistică. Situaţia lor spirituală era caracterizată de o anumită delăsare morală, de o decădere a angajamentului şi entuziasmului iniţial şi de o evidentă diviziune între bogaţii prepotenţi şi cei săraci.

Structura

— 1, 1: o scurtă introducere, în care sunt precizaţi destinatarii şi autorul;

— 1, 2 – 27: sfântul Iacob insistă asupra necesităţii acceptării cuvântului lui Dumnezeu şi a punerii lui în practică;

— 2, 1 – 3, 18: credinţa activă şi adevărata înţelepciune îl determină pe cel care crede să-i primească pe cei săraci, să-şi manifeste credinţa prin fapte concrete, să evite vorba fără rost, să îndepărteze falsa înţelepciune

---

49 Aliteraţie – procedeu stilistic constând în repetarea aceluiaşi sunet, de obicei o consoană, sau a aceloraşi grupuri de sunete în cuvinte care se succed.

50 Diatriba – critică violentă, cuvântare polemică vehementă.

şi să ştie să o deosebească de cea adevărată;

— 4, 1 – 12: alegerea între Dumnezeu şi lume trebuie să fie radicală;

— 4, 13 – 5, 6: autorul atrage atenţia asupra riscului unei false siguranţe a celor bogaţi;

— 5, 7 – 20: norme pastorale pentru întreaga comunitate.

Teologia

Autorul nu prezintă un discurs teologic, ci o serie de îndemnuri pentru însufleţirea în credinţă şi viaţa creştină. Principiile care conduc sunt puţine şi esenţiale:

— *Dumnezeu*, creatorul lumii şi al oamenilor, autorul oricărui bine, în special al mântuirii: el le dă oamenilor harul, le ascultă rugăciunile făcute cu încredere şi le iartă păcatele;

— *Iisus Cristos* este văzut în rolul său soteriologic şi escatologic: este Domnul gloriei;

— *Omul*, deşi creat după chipul lui Dumnezeu, este păcătos, fiind împins la rău de pofte şi de diavol, dar este renăscut prin Evanghelie şi prin Botez, destinat vieţii veşnice;

— *Viaţa creştină* trebuie să fie însufleţită de înţelepciune, darul fundamental şi necesar pe care omul îl primeşte de la Dumnezeu. Fără o mentalitate inspirată de Dumnezeu, omul riscă să facă apel la înţelepciunea pământească, instinctivă, demoniacă. Înţelepciunea de sus constă în capacitatea de a găsi o viaţă concretă, o sinteză de acţiune unitară. Conştient de situaţia sa de pelerin, omul trebuie să asculte de Cuvântul lui Dumnezeu şi să se roage, să înfrunte cu calm ispitele la care este expus, trebuie să se ocupe de ceilalţi, evitând răul şi promovând binele. Celor care suferă li se recomandă sacramentul Ungerii bolnavilor, prin care se obţine iertarea păcatelor şi chiar vindecarea. Meditând asupra fericirilor evanghelice, sfântul Iacob nu consideră desăvârşirea creştină o obligaţie chinuitoare şi apăsătoare, ci ca o bucurie cântată continuu prin psalmi. Bucuria creştină nu este un sentiment produs de succesul lumesc sau de posedarea de

bogăţii, ci de încrederea în Dumnezeu, la care se face apel continuu prin rugăciune. O categorie de oameni denunţată de autor o constituie cei bogaţi. Împotriva lor se dezlănţuie cu o virulenţă ce depăşeşte orice luare de poziţie a profeţilor şi chiar seria de „vai” rostită de Cristos în Evanghelie. Pentru sfântul Iacob, condiţia firească a creştinului este aceea de sărac în faţa lumii, dar preferat de Dumnezeu, care îl îmbogăţeşte cu credinţă şi îi oferă ca moştenire bogăţia cerească.

Textul care a produs polemici şi discuţii este *fac* 2, 1426, în care sfântul Iacob afirmă: „Credinţa fără fapte este moartă” (v. 17). Perspectiva lui Iacob este că numai credinţa singură este incapabilă să ducă la mântuire. Nu se neagă importanţa credinţei, dar se susţine că singură credinţa, fără fapte, este inutilă. Se pare că această afirmaţie contrazice unele afirmaţii pauline despre iertare. Dar nu este vorba de afirmaţii opuse. Paul făcea polemică cu iudeo-creştinii care căutau în fapte siguranţa mântuirii, având mai multă încredere în faptele lor decât în crucea lui Cristos. Iacob nu polemizează împotriva iertării prin credinţă, ci împotriva iertării fără viaţă angajată. De altfel, şi Paul vorbeşte despre „credinţa care prin dragoste trece la fapte” (*Gal* 5, 6).

Aşadar, sfântul Iacob denunţă posibilitatea unui creştinism întemeiat mai mult pe discuţii vii decât pe fapte.

Texte alese

1, 13 – 15: „Nimeni când este ispitit să nu spună: «Domnul mă ispiteşte», căci Domnul nici nu poate fi ademenit de rău, nici nu ispiteşte pe nimeni. Fiecare este ispitit de pofta sa de care este atras şi momit”;

1, 22: „Fiţi înfăptuitori ai cuvântului şi nu numai ascultători”;

2, 10: „Cine ţine Legea în întregime dar o calcă doar într-o singură privinţă, se face vinovat de toate”;

2, 13: „Judecata va fi necruţătoare pentru acela care nu a fost milostiv, pe când milostivirea biruie judecata”;

2, 17: „Credinţa, dacă nu are fapte, este moartă”;

3, 2: „Dacă cineva nu păcătuieşte cu vorba, este om desăvârşit, în stare să-şi ţină în frâu corpul său întreg”;

4, 17: „Acela care ştie să facă binele şi nu îl face, făptuieşte un păcat”;

5, 7: „Aveţi deci răbdare, fraţilor, până la venirea Domnului. Vedeţi, agricultorul aşteaptă rodul preţios al pământului şi are răbdare până ce acesta a primit ploaia de toamnă şi de primăvară”;

5, 14 – 15: „Este bolnav vreunul dintre voi? Să fie chemaţi preoţii Bisericii şi ei să se roage pentru el, ungându-l cu ulei în numele Domnului. Rugăciunea credinţei îl va mântui pe cel suferind şi Domnul îl va ridica. Dacă a făcut păcate, îi vor fi iertate”;

5, 20: „Să ştiţi că cine întoarce un păcătos de pe calea sa rătăcită îşi va mântui sufletul de la moarte şi va acoperi o mulţime de păcate”.

Teme

Faceţi o paralelă bogat-sărac în Vechiul şi Noul Testament;

Bolnavul în Vechiul şi Noul Testament;

Omul evlavios şi vorbirea de rău.

SCRISOAREA ÎNTÂI A SFÂNTULUI PETRU

Autorul

Informaţiile pe care le avem din scrisoare (1, 1; 5, 1213) şi din tradiţia veche a Bisericii ne arată că scrisoarea a fost redactată de Petru cu ajutorul lui Silvan (numele latin al lui Sila din *Fap* 15, 22.40; 18.5). Indicaţia autorului că este ajutat în redactare de „fratele fidel” Silvan, anulează orice forţă a tendinţelor de negare a apartenenţei scrisorii apostolului Petru pe motiv că pescarul galileean nu ar poseda o greacă atât de evoluată.

Lucrarea se prezintă ca o cateheză baptismală, cu multe îndemnuri şi fragmente liturgice care evocă Paştele şi exodul şi diferite etape ale celebrării Botezului. Limba folosită este greaca, iar autorul dovedeşte o cunoaştere profundă a Bibliei în limba greacă.

Locul redactării este indicat de autor, care scrie din „Babilonia”, pseudonim pentru capitala imperiului roman.

Data probabilă este anul 64, deşi cei care neagă apartenenţa scrisorii apostolului Petru, consideră că redactarea s-a făcut după distrugerea Ierusalimului sau spre sfârşitul secolului I.

Scopul şi destinatarii

Datele conţinute în scrisoare ne permit identificarea destinatarilor, care sunt creştinii din cele cinci provincii romane din nord-vestul Asiei Mici: Pont, Galatia, Capadocia, Asia şi Bitinia. Aceşti creştini erau de origine păgână, care cunoşteau bine Biblia greacă. Erau de condiţie modestă: meşteşugari, servitori şi sclavi. Ei sunt ameninţaţi de persecuţii, cu posibile aluzii la persecuţia lui Nero.

Structura

— 1, 1 – 2: *introducerea*, în care ne sunt indicaţi autorul şi destinatarii;

— 1, 3 – 12: principii fundamentale ale vieţii creştine;

— 1, 13 – 2, 10: exigenţele vieţii noi, trăită în sfinţenie; uniţi cu Cristos, creştinii constituie un templu spiritual;

— 2, 11 – 4, 6: datoriile creştinilor faţă de aproapele (păgâni, autorităţi, în căsătorie, când sunt persecutaţi);

— 4, 7 – 5, 11: recomandări pentru tot poporul lui Dumnezeu;

— 5, 12 – 14: salutul final.

Teologia

Pentru autorul scrisorii, iniţiativa procesului *de mântuire* îşi are originea în iubirea gratuită a lui Dumnezeu, care îşi găseşte împlinirea istorică în Iisus Cristos, „Slujitorul credincios”, prin care mântuirea este inaugurată deja în credinţa de la Botez, îşi va găsi împlinirea deplină în viitor. Pentru a explica realitatea mântuirii în care sunt introduşi credincioşii prin Botez, autorul face apel la imaginile exodului şi îi invită pe destinatarii creştini să trăiască în modul pelerinilor ieşiţi din sclavia păcatului, răscumpăraţi şi eliberaţi prin moartea mântuitoare a lui Iisus, noul Miel pascal. În el, creştinii găsesc motive pentru încredere şi statornicie

chiar în mijlocul încercărilor.

Urmându-l pe Cristos, creştinii trebuie să răspundă cu o dragoste activă, chiar şi în situaţia unei nedreptăţi violente. Mântuirea dăruită de Dumnezeu şi realizată în Cristos are drept scop final „moştenirea" sau „coroana gloriei". Aceasta este deja prezentă în experienţa Bisericii pe care autorul o vede realizându-se prin experienţa baptismală, ca „baie purificatoare" şi renaştere ca un edificiu spiritual care îşi are temelia în Cristos, „piatra cea vie". Împreună cu el, cei care cred, ca „nişte pietre vii", formează noul Templu în care se celebrează cultul spiritual. Această experienţă eclezială presupune relaţii fraterne caracterizate de iubire, în care se actualizează darurile spirituale şi misiunile de slujire. Această stare a creştinilor, chemaţi să fie templu spiritual pentru a vesti lucrările măreţe ale lui Dumnezeu prin darul Duhului Sfânt, îi determină să se adreseze ambientului înconjurător printr-o mărturie curajoasă şi coerentă.

Texte alese

1, 18 – 19: „Ştiţi bine că nu cu bunuri preţioase, cu argint sau aur, aţi fost răscumpăraţi de purtarea voastră deşartă, moştenită de la părinţi, ci cu sângele de preţ al lui Cristos, miel neîntinat şi nepătat";

3, 3 – 4: „Podoaba voastră să nu fie cea exterioară: păr împletit, giuvaieruri de aur, haine elegante, ci firea lăuntrică a inimii, cu podoaba netrecătoare a unui suflet blând şi paşnic, care este de mare preţ în ochii lui Dumnezeu";

3, 17: „Dacă aceasta este voia lui Dumnezeu, mai bine este să suferiţi făcând binele, decât ca răufăcători";

4, 8: „Înainte de toate aveţi unii faţă de alţii o dragoste statornică, deoarece dragostea acoperă o mulţime de păcate";

5, 2 – 4: „Nu păstoriţi în silă turma lui Dumnezeu încredinţată vouă, ci cu bucurie; nu pentru câştig josnic, ci cu tragere de inimă; nu ca stăpâni ai celor încredinţaţi vouă, ci fiţi un model pentru turmă. Iar când va apărea Preaînaltul Păstor, veţi primi cununa netrecătoare a

măririi”;

5, 8: „Fiţi cumpătaţi, vegheaţi! Diavolul, potrivnicul nostru, ca un leu ce rage, dă târcoale, căutând pe cine să-l înghită. Staţi-i împotrivă cu tărie în credinţă”.

Teme

Podoabe exterioare şi podoabe interioare la creştini;

Comportamentul creştinilor faţă de noile forme de persecuţie astăzi.

SCRISOAREA A DOUA A SFÂNTULUI PETRU

Autorul

Se prezintă de la început ca „Simon Petru, slujitorul şi apostolul” lui Iisus Cristos (1, 1), participant la scena Transfigurării Domnului (1, 16) anunţându-şi moartea ca apropiată. Totuşi, încă de la început, au existat dubii în privinţa apostolicităţii acestei scrisori. Cu siguranţă, redactorul este diferit de cel din *1 Pt*, dar cunoaşte foarte bine discursurile sfântului Petru pe care le-a expus sub formă de scrisoare.

Lucrarea are caracter epistolar, conţinând, la început, adresa şi salutul şi terminându-se cu o doxologie. Limba este greaca literară elenistică folosită în cadrul religios şi filosofic. Vocabularul nu conţine semitisme, uneori este preţios şi căutat, alteori dur. Unele părţi au caracter de testament şi discurs de adio.

Comparând Scrisoarea a doua a sfântului apostol Petru cu Scrisoarea sfântului apostol Iuda, observăm o mare asemănare de idei, de fraze şi vocabular. Din cele 25 de versete ale Scrisorii sfântului apostol Iuda, 19 se află într-o formă sau alta în *2 Pt*. Pare mai probabil ca scrisoarea mai lungă (*2 Pt*) să fi încorporat în mare parte scrisoarea mai scurtă (*Iuda*), şi nu invers. Cu greu ne putem închipui că Scrisoarea sfântului apostol Iuda, scrisă după toate probabilităţile în Răsărit, a ajuns atât de repede la cunoştinţa lui Petru, care se afla la Roma. Dimpotrivă, această cunoaştere a Scrisorii sfântului apostol Iuda se poate înţelege dacă *2 Pt* a fost scrisă mai târziu. Deşi nu există indicii în text, se presupune că redactarea scrisorii *2 Pt* a fost făcută la Roma, spre sfârşitul secolului I.

Scopul şi destinatarii

Destinatarii sunt indicaţi în mod generic, dar din text reiese că ar fi creştini de origine ebraică, ce trăiesc într-un mediu influenţat de cultura elenistă. Printre ei au apărut învăţători falşi de influenţă gnostică ce strecoară învăţături incompatibile cu tradiţia apostolică. În mijlocul comunităţii domneşte un fel de delăsare din cauza întârzierii parusiei.

Scopul autorului este acela de a apăra învăţătura sănătoasă şi de a-i însufleţi în trăirea vieţii creştine.

Structura

— 1, 1 – 2; salutul iniţial;

— 1, 3 – 21; îndemn la o viaţă sfântă;

— 2, 1 – 22; condamnarea învăţătorilor falşi;

— 3, 1 – 16; întârzierea venirii Domnului;

— 3, 17 – 18; un nou îndemn la o viaţă sfântă şi doxologia finală.

Teologia

Fundamentală este învăţătura că Iisus Cristos, Fiul lui Dumnezeu şi Mântuitorul oamenilor, este aşteptat la *sfârşitul timpurilor ca judecător şi Domn* al istoriei şi al lumii. Criteriul pentru a defini adevărata credinţă concentrată în persoana lui Iisus Cristos este tradiţia autoritară provenită de la profeţi şi de la apostoli. *Scripturile* nu pot fi interpretate în mod subiectiv, pentru că atât profeţii, cât şi apostolii au scris prin inspiraţia Duhului Sfânt. Interpretarea ei se face numai în acord cu tradiţia şi credinţa comună mărturisită şi trăită în comunitatea de credinţă. Întârzierea parusiei nu trebuie să creeze neîncredere şi delăsare. Fundamentul speranţei escatologice este cuvântul profetic şi „gloria Domnului Iisus” pe care au experimentat-o apostolii şi au transmis-o celor care cred.

Toată tradiţia biblică confirmă certitudinea judecăţii lui Dumnezeu. Întârzierea venirii Domnului nu contrazice cuvântul lui Dumnezeu, ci are o funcţie pedagogică mântuitoare, îndemnându-ne la o perseverenţă activă şi la veghere.

Texte alese

1, 20 – 21: „Să ştiţi mai întâi că nicio profeţie a Scripturii nu se supune la tâlcuirea oricui, căci nicio profeţie nu a fost dată cândva din voinţa unui om, ci oamenii au vorbit din partea lui Dumnezeu, sub înrâurirea Duhului Sfânt”;

3, 8 – 9: „Un lucru însă nu-l uitaţi, dragii mei: că o zi la Domnul este ca o mie de ani, iar o mie de ani ca o zi. Ceea ce unii socotesc ca o întârziere nu este întârzierea făgăduinţei din partea Domnului, ci el îşi arată răbdarea faţă de noi, deoarece nu vrea să piardă vreunul, ci toţi să ajungă la întoarcere”.

Teme

Scripturile nu pot fi interpretate în mod subiectiv;

Întârzierea venirii Domnului ne îndeamnă la perseverenţă activă şi veghere.

SCRISOAREA ÎNTÂI A SFÂNTULUI IOAN

Autorul

Deşi autorul nu se prezintă, datorită asemănărilor cu Evanghelia a IV-a (stil, vocabular şi teme teologice ca: lumină, viaţă, iubire, cunoaştere etc.) şi a menţiunii că este martor ocular al vieţii lui Iisus (*1 In* 1, 1 – 3; 4, 14), este considerat de către tradiţia primară a Bisericii ca fiind sfântul Ioan evanghelistul.

Este greu de definit genul literar al acestei lucrări. Neavând adresă şi nici concluzie, nemenţionând niciun nume, nu pare a fi o simplă scrisoare. Chiar şi în privinţa conţinutului, nu există o unitate literară: se succed predici, îndemnuri, directive pastorale legate de diferite împrejurări şi sunt amintite teme teologice presupuse ca fiind deja cunoscute de comunitate. Lucrarea este, mai degrabă, o predică trimisă ca scrisoare unor comunităţi creştine ameninţate de aceeaşi erezie.

Deşi nu există indicii în text, din tradiţie se ştie că în ultimii ani ai vieţii sale, sfântul Ioan a locuit la Efes, în jurul lui formându-se o şcoală ce a continuat învăţăturile sale. Data posibilă ar fi deci ultimul deceniu al secolului I, poate anterior Evangheliei a IV-a.

Scopul şi destinatarii

Destinatarii nu sunt indicaţi direct, dar sunt numiţi „copilaşii mei” (2, 1) ceea ce presupune o atitudine de ascultare faţă de autoritatea religioasă. Ar putea fi vorba despre comunităţi creştine din Asia, confruntate cu apariţia unei erezii, situaţie în care autorul vrea să-i încurajeze, să-i înveţe şi să-i îndemne să rămână în credinţa adevărată.

Din scrisoare ne putem da seama de situaţia în care se aflau destinatarii ei. Ei erau în contact cu „predicatori mincinoşi”, cu „mulţi anticrişti” care au trădat credinţa. Ei sunt expuşi pericolului de a suferi influenţa unor asemenea învăţători periculoşi care nu recunoşteau realitatea continuă a păcatului, nu dădeau importanţă respectării poruncilor, negau identitatea între Iisus din Nazaret şi Cristos, îndemnau la iubirea lucrurilor lumeşti.

Destinatarii scrisorii au rămas fideli Evangheliei adevărate. Sfântul Ioan îi invită cu insistenţă la o credinţă puternică, inteligentă, care se manifestă în iubirea aproapelui şi în speranţa încrezătoare în Dumnezeu.

Structura şi conţinutul

Pentru a-i întări în credinţa adevărată pe creştini, sfântul Ioan, vorbind despre lumină (1, 5), despre dreptate (2, 29), despre iubire (4, 7 – 8), despre adevăr (5, 6) vrea să arate legătura necesară şi intimă care există între starea de copii ai lui Dumnezeu şi viaţa morală a creştinilor, ca semn al fidelităţii faţă de credinţa în Cristos şi faţă de iubirea fraternă.

Cât priveşte structura scrisorii, notăm:

— 1, 1 – 4: prologul – temeinicia credinţei;

— 1, 5 – 2, 29: a umbla în lumină;

— 3, 1 – 24: iubirea este semn al fiilor lui Dumnezeu;

— 4, 1 – 5, 12: porunca de a iubi şi de a crede;

— 5, 13 – 21: epilogul – îndemn la rugăciune, încredere şi paza de idoli.

Teologia

Autorul nu face o expunere teologică completă, dar reaminteşte teme fundamentale deja cunoscute de creştinii cărora le scrie. Astfel de teme sunt:

— *Dumnezeu Tatăl*, care este lumină şi iubire, este cel care dă început planului de mântuire făcut posibil prin mijlocirea istorică a lui Iisus şi se prelungeşte în comunitatea creştină;

— *În persoana lui Iisus* este revelată şi comunicată iubirea lui Dumnezeu care stă la baza vieţii creştine şi este modelul iubirii dintre cei care cred. Acceptarea iniţiativei lui Dumnezeu este condiţia necesară a mântuirii. Această acceptare se face prin credinţa că Iisus Cristos este Fiul lui Dumnezeu venit în trup. Acceptând acest adevăr de credinţă, creştinul obţine iertarea păcatelor în sacramentul Botezului şi devine „copil al lui Dumnezeu”. Credinţa activă şi perseverentă îl învinge pe cel Rău, iese victorioasă în lupta cu învăţătorii falşi şi cu lumea.

— *Comunitatea de credinţă* îşi fundamentează modul de viaţă şi de acţiune pe manifestarea istorică şi mântuitoare a iubirii lui Dumnezeu în Iisus. El şi-a dat viaţa pentru noi, deci şi noi trebuie să ne dăm viaţa pentru fraţi.

Texte alese

1, 8 – 9: „Dacă zicem că nu avem păcat, ne înşelăm pe noi înşine, iar adevărul nu este în noi. Dacă ne mărturisim păcatele, el, care este fidel şi drept, ne iartă păcatele şi ne curăţă de orice nelegiuire”;

2, 15 – 17: „Nu iubiţi lumea, nici cele de pe lume. Dacă cineva iubeşte lumea, dragostea Tatălui nu este în el. Căci orice lucru de pe lume: pofta cărnii, pofta ochilor, şi mândria avuţiei nu vin de la Tatăl, ci de la lume. Iar lumea cu pofta ei trece, pe când cine face voia lui Dumnezeu rămâne în veci”;

3, 1 – 2: „Vedeţi câtă dragoste ne-a dăruit Tatăl încât să ne numim precum şi suntem, copii ai lui Dumnezeu. De aceea lumea nu ne cunoaşte, pentru că nu l-a cunoscut pe el. Dragii mei, acum suntem copii ai lui Dumnezeu iar ce vom fi nu a fost arătat. Ştim că atunci când se va arăta, vom fi asemănători cu el, căci îl vom vedea aşa cum este. Oricine are această nădejde în el devine curat, precum el curat este”;

3, 15: „Oricine îl urăşte pe fratele său este un ucigaş, iar voi ştiţi că niciun ucigaş nu are viaţă veşnică temeinică în el”;

3, 18: „Copilaşii mei, să nu iubim cu vorba şi cu limba, ci cu fapta şi cu adevărul”;

4, 8: „Cine nu iubeşte, nu l-a cunoscut pe Dumnezeu, căci Dumnezeu este iubire”;

4, 12: „Dacă noi ne iubim unii pe alţii, Dumnezeu rămâne în noi, iar dragostea lui în noi este desăvârşită”;

4, 18: „În dragoste nu este teamă; dimpotrivă, dragostea desăvârşită alungă teama, căci teama presupune pedeapsă. Iar cine se teme nu este ajuns la desăvârşire în dragoste”;

4, 12 – 20: „Dacă cineva zice: «îl iubesc pe Dumnezeu» şi îl urăşte pe fratele său, este un mincinos, căci cine nu îl iubeşte pe fratele său pe care îl vede, nu-l poate iubi pe Dumnezeu pe care nu-l vede”;

5, 3 – 4: „Dragostea de Dumnezeu aceasta este: să-i păstrăm poruncile. Iar poruncile lui nu sunt grele, căci oricine este născut din Dumnezeu biruie lumea, iar biruinţa care biruie lumea este credinţa noastră”.

Teme

Iubirea de Dumnezeu şi de aproapele;

Cine este Dumnezeu pentru mine?

SCRISOAREA A DOUA ŞI A TREIA A SFÂNTULUI IOAN

Autorul

În aceste două scrisori scurte, de 13 şi, respectiv, 15 versete, autorul se prezintă cu titlul de „Prezbiterul”. Identificarea acestuia este dificilă. Totuşi, din critica internă a celor două scrisori se poate deduce că este vorba de acelaşi autor, un apostol care urmăreşte cu grijă evoluţia comunităţilor pe care le cunoaşte, iar tradiţia îl identifică cu sfântul Ioan evanghelistul. Unii exegeţi moderni consideră că ar exista o distincţie între „apostolul Ioan” şi „prezbiterul Ioan”, acesta din urmă fiind un creştin cu o autoritate deosebită în comunitate şi martor al predicii apostolice din şcoala sfântului Ioan de la Efes.

A doua şi a treia Scrisoare a sfântului Ioan sunt adevărate scrisori ce conţin elementele caracteristice genului epistolar: autor, destinatari, salut iniţial şi final. Stilul este retoric, tonul subtil şi afectuos. Vocabularul şi temele sunt în mare parte comune cu prima scrisoare. Aceste două scrisori sunt redactate în acelaşi cadru şi timp cu *1 In* la Efes, spre sfârşitul secolului I.

Scopul şi destinatarii

Destinatarii celei de-a doua scrisori sunt „aleasa Doamnă şi copiii ei”, o expresie care se referă la o comunitate din Asia Mică ameninţată de propaganda eretică ce nu admite întruparea lui Cristos. Destinatarul celei de-a treia scrisori este Gaius, un creştin evidenţiat în comunitate prin viaţa şi angajarea sa.

Structura

Ioan

— L-3: introducere – autor, destinatari şi invocarea binecuvântării divine;

— 4 – 6: porunca iubirii fraterne;

— 7 – 11: pericolul ereziei care nu admite întruparea lui Cristos;

— 12 – 13: încheierea: salutări.

Ioan

— L-2: introducere – autor, destinatari şi binecuvântarea;

— 3 – 8: apostolul laudă ospitalitatea lui Gaius;

— 9 – 11: condamnarea aroganţei lui Diotref;

— 12: mărturie în favoarea lui Demetrius;

— 13 – 15: încheiere – salut.

Teologia

Temele tratate în *2 Ioan* sunt aproape identice cu acelea din *1 Ioan*: dragostea ca poruncă de primă însemnătate, statornicie în adevăr, paza de ademenitorii care nu cred în întruparea lui Cristos şi nu îi împlinesc poruncile. Apostolul Ioan vrea să ne arate intima legătură care există în mod necesar între starea noastră de fii ai lui Dumnezeu şi corectitudinea vieţii noastre morale, considerată ca fidelitate faţă de dubla poruncă a *credinţei*

în Iisus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, şi a *iubirii fraterne*.

Ioan reprezintă pentru noi o privire rapidă în viaţa comunităţii creştine din Biserica de la început, cu aspectele ei pozitive, cu primejdiile ce o ameninţă şi cu poziţia pe care credincioşii trebuie să o adopte pentru a face faţă acestor realităţi.

Ioan, deşi nu oferă un aport teologic, prezintă un fragment realist de viaţă în care, alături de credinţă şi fraternitate, nu lipsesc rivalităţile personale. Autorul vorbeşte de două personaje necunoscute nouă, care se deosebesc prin atitudinile lor de fraţii care propovăduiesc evanghelia. Aceştia par să fie misionari itineranţi care, din însărcinarea prezbiterului, îl vestesc pe Cristos. Ei aveau nevoie de ospitalitatea şi de sprijinul comunităţilor, deoarece nu primeau nicio plată pentru predica lor. Diotref, care pare să fie conducătorul unei comunităţi, creează probleme autorităţii prezbiterului: bârfeşte cu răutate şi fărâmiţează comunitatea nu numai prin neprimirea fraţilor misionari, dar şi prin îndepărtarea fraţilor care îi sprijineau. O atitudine opusă este cea a lui Demetrios care merită elogii, fiind în adevăr.

Ceea ce ne apare în această scrisoare ca o trăsătură nouă în organizarea Bisericii primare este puterea conducătorului local al unei comunităţi, care se poate opune autorităţii superioare. Este abuzul de putere care se constată acolo unde năzuinţele omeneşti sunt înguste.

Texte alese

2 In 7: „Da, mulţi ademenitori care nu-l mărturisesc pe Iisus Cristos întrupat s-au răspândit în lume. Acesta este ademenitorul şi anticristul”;

3 In 11: „Dragul meu, nu imita răul, ci binele! Cine face binele, este de la Dumnezeu. Cine face răul, nu l-a văzut pe Dumnezeu”.

Teme

Cauzele şi efectele dezbinării în comunitate;

Ademenitorul şi anticristul astăzi.

SCRISOAREA SFÂNTULUI IUDA

Autorul

Se prezintă ca „Iuda, slujitor al lui Iisus Cristos şi frate al lui Iacob” (v. 1). Se pare că nu este apostolul Iuda, mai ales pentru faptul că el însuşi se distinge de grupul apostolilor: „voi însă, dragii mei, amintiţi-vă cuvintele spuse dinainte de apostolii Domnului nostru Iisus Cristos” (v. 17). Nu putem vorbi nici de un pseudonim, căci mediocritatea personajului nu ar fi ajutat la nimic. Este plauzibilă părerea că, după exemplul sfântului Iacob (autorul scrisorii) şi după moartea lui, fratele său să fi luat cuvântul, recomandându-se cu autoritatea acestuia. Vocabularul foarte variat, cu expresii clasice, nu poate fi atribuit unui ţăran galileean, ca Iuda. Fără îndoială a recurs la ajutorul unui secretar iudeo-creştin, cu o solidă formaţie elenistică.

Este o scrisoare clasică, cu indicarea autorului, a destinatarilor, cu salut la început şi doxologie finală. Tonul este polemic, iar argumentaţia de tip midraşic.

Este posibil ca redactarea să se fi făcut la Ierusalim, în ultimul deceniu al secolului I, înaintea scrisorii *2 Pt*, care reia în 2, 1 – 17 polemica împotriva învăţătorilor falşi din versetele 5 – 16.

Scopul şi destinatarii

Destinatarii scrisorii, „cei chemaţi, iubiţi de Dumnezeu Tatăl şi păstraţi pentru Iisus Cristos” (v.1) pot fi creştinii din orice comunitate. Dar faptul că autorul face referinţă la unele evenimente vetero-testamentare (cf. vv. 5 – 7) şi unele scrieri apocrife (cf. v. 9), ne face să deducem că scrisoarea era destinată, în primul rând, unor creştini proveniţi din iudaism. Pe de altă parte, neorânduielile morale pe care le atacă autorul erau înrădăcinate în lumea păgână. Aşadar, destinatarii sunt iudeo-creştinii din diaspora.

Scopul scrisorii este de a stigmatiza pe falşii învăţători care pun în pericol credinţa creştină. Ei sunt denunţaţi pentru că propovăduiesc greşeli mai ales pe tărâm moral. În mentalitatea gnostică difuză, de tip dualist, se găsesc motive pentru a dispreţui creaţia drept o realitate fără importanţă şi astfel calea spre imoralitate

devine liberă. Autorul luptă cu îndârjire împotriva acestei învăţături greşite, rechemând la tradiţia apostolică.

Structura

— L-4: introducere – autor, destinatari, ocazia şi scopul scrisorii;

— 5 – 16: polemică împotriva învăţătorilor falşi: este anunţată judecata şi condamnarea celor fărădelege;

— 17 – 23: comunitatea este îndemnată să asculte de cuvântul transmis de apostoli, prin care se condamnă senzualitatea, să rămână statornici în credinţă, rugându-se în Duhul Sfânt, şi să se preocupe de cei şovăitori şi derutaţi;

— 24 – 25: doxologie finală.

Teologia

Deşi scrisoarea este scurtă, conţine o serie de învăţături.

— *Dumnezeu Tatăl* îi va pedepsi pe cei fărădelege, dar îi iubeşte pe destinatari, pe care îi chemă la mântuire;

— *Iisus Cristos* este singurul Domn pentru că a răscumpărat omenirea. Învăţătura lui este transmisă prin apostoli.

— *Duhul Sfânt* este garantul statorniciei în credinţă şi fără de el se ajunge la senzualitate, care – după autor – este absenţa Duhului.

În partea polemică sunt mai puţine elemente teologice clare. Se denunţă pretenţia învăţătorilor falşi de a fi avut revelaţii, invocate ca bază a vieţii lor imorale.

Temă

— Învăţăturile greşite de astăzi care ameninţă creştinismul.

CAPITOLUL XI

Apocalipsul sfântului Ioan de Pr. Petru Sescu

Introducere

Spre deosebire de Vechiul Testament, Noul Testament cunoaşte o singură carte profetică – *Apocalipsul sfântului Ioan*. Este o carte care cere un studiu special şi care nu trebuie folosită cu uşurătate, mai ales de cei lipsiţi de o cultură teologică temeinică. Cuvântul *apocalips*

provine din grecescul *apocalipsis* şi înseamnă *dezvăluire*, *revelaţie*, *destăinuire*. Opera cu acest nume este unică în întreaga Scriptură. Deşi autorul ne-o prezintă ca pe o scriere profetică (cf. *Ap* 1, 3; 27, 7.10), ea depăşeşte cadrul profeţiilor propriu-zise şi se deosebeşte de ele prin conţinutul şi forma ei, prin perspectiva şi înţelesul subiectelor tratate.

Pentru a putea înţelege în oarecare măsură forma nouă a acestei scrieri, este necesar să aruncăm o privire rapidă asupra literaturii profetice şi apocaliptice din trecut. Profeţii Vechiului Testament erau la început predicatori. În anumite împrejurări religioase, politice, sociale, ei se făceau interpreţii voinţei lui Dumnezeu, ai păstrării credinţei, îndemnau poporul şi căpeteniile lui la pocăinţă, ameninţau cu mânia sau pedeapsa lui Dumnezeu. Mai târziu, cuvântul viu al predicii este înlocuit cu mesajul scris. Conţinutul se modifică şi el. La unii profeţi, este întreţesut cu elemente noi: sfârşitul lumii şi împărăţia viitoare a lui Dumnezeu. În ultima fază, aceste elemente vor înlocui cu totul forma de expresie profetică din trecut.

Literatura apocaliptică propriu-zisă nu a fost admisă printre scrierile sfinte ale iudeilor. Ele tratau despre sfârşitul lumii şi începutul erei de mântuire. Scopul lor era de a dezvălui planul lui Dumnezeu cu privire la om. Evenimentele dinaintea sfârşitului lumii sunt zugrăvite, în general, în culori înfiorătoare. Deosebirea dintre aceste scrieri şi scrierile profetice nu este numai pe tărâmul conţinutului, ci şi în forma de prezentare. În general, profeţii deţin dezvăluirile lor şi misiunea ce le este încredinţată pe baza unei chemări interioare care le-a fost adresată lor personal şi printr-o inspiraţie lăuntrică, pe când scriitorilor apocaliptici tainele dumnezeieşti le sunt descoperite în viziuni, fie în stare de extaz, fie în visuri. Autorii apocaliptici nu prezintă viziunile privitoare la viitor într-o desfăşurare de evenimente istorice, ci în imagini şi alegorii. Astfel, persoanele omeneşti pot fi înlocuite prin animale şi faptele istorice prin fenomene ale naturii.

Prin forma lui, *Apocalipsul sfântului Ioan* se

aseamănă cu scrierile apocaliptice iudaice: serii de viziuni cu înţeles simbolic şi alegoric, stări de extaz ale autorului, vederea evenimentelor de la sfârşitul lumii cu domnia anticriştilor, pedepsirea puterilor potrivnice lui Dumnezeu, venirea glorioasă a lui Cristos, judecata lumii şi fericirea celor aleşi.

Apocalipsul sfântului Ioan poartă de la un capăt la altul pecetea unei scrieri creştine. Ni-l vesteşte pe Iisus Cristos cel răstignit, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii, aşezat la dreapta tronului lui Dumnezeu, care va veni ca judecător la sfârşitul lumii. Mesia anunţat de Ioan este, în acelaşi timp, om şi Dumnezeu. El este întâiul şi Ultimul, începutul şi Sfârşitul, Alfa şi Omega, Regele regilor şi Domnul domnilor, Cel veşnic viu şi atotştiutor. El este Stăpânul ceresc al celor credincioşi, iar, la sfârşitul timpurilor, va apărea ca judecător şi domn al lumii.

Autorul

În ciuda faptului că *Apocalipsul* este „semnat” (autorul se numeşte pe sine Ioan şi se prezintă ca „martor al lui Cristos cel viu”: *Ap* 1, 9 – 10) identificarea autorului nu este posibilă. Tradiţia creştină veche a oscilat între recunoaşterea ca autor al acestei cărţi a sfântului Ioan apostol şi evanghelist sau a unui autor necunoscut, diferit de apostolul Ioan. Mulţi exegeţi sunt de părere azi că autorul viziunilor este sfântul Ioan apostolul, iar redactarea scrierilor sale ar fi putut fi făcută cu participarea discipolilor săi care ar proveni din şcoala sfântului Ioan de la Efes.

Cartea aparţine genului apocaliptic, dar sunt prezente şi genul profetic şi cel epistolar. Limba este greaca *koine* cu unele greşeli gramaticale (uneori voite), dar fiecărei anomalii lingvistice îi corespunde în altă parte a cărţii o formă gramaticală corectă. Astfel, autorul încearcă să stimuleze receptivitatea cititorului. Stilul este specific: aluzii complexe şi rafinate, repetări de formule în noi structuri literare, cum sunt septenarele (şapte scrisori, şapte sigilii, şapte trâmbiţe, şapte cupe), criptogramele (numărul fiarei 666 din 13, 16) şi multe simboluri.

După indicaţia din 1, 9, viziunea sfântului Ioan ar fi avut loc pe insula Patmos. Totuşi, redactarea este mai târzie. Dacă redactarea este făcută direct de sfântul Ioan, data ar putea fi 69 – 70; dacă la redactare au participat şi discipoli de-ai săi, redactarea definitivă ar fi pe la sfârşitul secolului I (95 – 96).

Scopul şi destinatarii

Sunt indicate în 1, 11 cele şapte comunităţi creştine din Asia Mică: Efes, Smirna, Pergam, Tiatira, Sardes, Filadelfia şi Laodiceea. Numărul de şapte ar putea indica totalitatea Bisericii.

Scopul cărţii este avertizarea acestor comunităţi de pericolele care le ameninţau fie din extern, fie din intern, consolarea şi încurajarea lor în necazurile şi suferinţele de orice fel, din cauza credinţei.

Structura

— 1, 1 – 3: prologul – despre titlul cărţii;

— 1, 4 – 3, 22: este aşa-zisul septenar al scrisorii către Biserici;

— 4, 1 – 22, 5: are o mai mare complexitate literară şi cuprinde cinci secţiuni:

— *Secţiunea de introducere* (4, 1 – 5, 14): „viziunea” cu tronul, Mielul, înmânarea celor şapte sigilii;

secţiunea sigiliilor (6, 1 – 7, 17): caracteristica secţiunii este deschiderea progresivă a primelor sigilii de către Miel. Ultimul sigiliu cuprinde partea următoare;

secţiunea trâmbiţelor (8, 1 – 11, 14): caracteristica secţiunii este descrierea progresivă a primelor şase trâmbiţe. Ultimelor trei trâmbiţe li se suprapun trei de „vai”, creând un climat special de tensiune. Ultima introduce toată partea următoare;

secţiunea semnelor (11, 15 – 16, 16): este mai complexă. Ar putea fi numită secţiunea celor trei semne. Primul semn este femeia, al doilea „dragonul”, al treilea sunt îngerii cu şapte cupe etc. Semnele sunt legate între ele, ultimul cuprinzând partea următoare;

secţiunea conclusivă (16, 17 – 22, 5): este prezentată „ziua cea mare”: intervenţia finală a lui Cristos care judecă

şi anihilează toate forţele ostile şi realizează triumful „Miresei”, Ierusalimul ceresc.

Între cele cinci secţiuni din partea a doua, există o dezvoltare temporală, liniară, progresivă: dezvoltarea ajunge la punctul maxim în concluzie. Există apoi un joc în folosirea timpurilor care face ca unele elemente să fie lăsate să oscileze liber înainte şi înapoi în dezvoltarea liniară, dând astfel conflictului dintre forţele pozitive şi negative un caracter metaistoric.

— 22, 6 – 21 – epilog: profeţia este confirmată de înger, de profet, de însuşi Cristos şi, prin urmare, trebuie respectată şi ascultată.

Teologia

Dumnezeu duce la îndeplinire planul de mântuire pregătit şi prevestit în Vechiul Testament, plan care trebuie să se actualizeze în două faze: planul de mântuire mesianico-ecleziastic şi planul de mântuire escatologic care se va realiza numai după victoria definitivă a lui Dumnezeu asupra tuturor forţelor ostile, odată cu noua creaţie. Principalii protagonişti în realizarea mântuirii sunt Dumnezeu, Duhul Sfânt, Cristos şi, într-un anumit sens, Biserica.

Dumnezeu duce mai departe procesul de mântuire cu forţă şi putere, ajungând astfel să domine, să anihileze tot răul şi să reînnoiască toată realitatea.

Duhul Sfânt, în manifestările sale concrete, este o energie care pleacă de la transcendenţa divină şi operează la nivelul istoriei umane. De asemenea, animă Biserica şi susţine aşteptarea ei escatologică.

Cristos, prezentat drept Mielul înjunghiat dar acum glorios, este viu în *Biserica* sa, o conduce înainte şi o sprijină cu energia sa divină. Se conturează astfel o ecleziologie solid ancorată în cristologie. Teologia Bisericii este exprimată prin numeroase imagini care culminează cu viziunea Ierusalimului ceresc. Biserica este invitată să se pregătească în prezent pentru ziua cea mare întrucât viaţa creştinilor în istorie este însufleţită de forţa lui Cristos şi de Duhul său.

Pentru *Apocalips*, răul nu este un concept abstract, o idee, ci o realitate caracterizată de absenţa lui Cristos. În absenţa lui Cristos, forţele răului, fie ele de ordin supranatural (Fiara, Satana), fie structurile aliate ale Satanei: Babilonul (cetatea atee), fiara cu zece coarne (puterea imperialistă atee), fie indivizi seduşi de Satana par să aibă succes. Dar oricât de amplă şi de violentă ar fi declanşarea forţelor ostile lui Dumnezeu şi Bisericii, rămâne clară prezenţa activă a lui Cristos care intervine asupra evenimentelor istorice şi le dirijează spre punctul final al istoriei, când prezenţa sa totală şi definitivă va fi învins ultimul exponent al răului: moartea.

Interpretarea Apocalipsului

Interpretarea cărţii a provocat în trecut, ca şi astăzi, destule dificultăţi. Nu se poate accepta o interpretare de tip literal (procedeu practicat de unele secte din trecut iar astăzi de martorii lui Iehova) deoarece ar fi contrară caracterului său simbolic.

Apocalipsul a fost interpretat în trei feluri:

— Ca descriere a istoriei contemporane autorului (*istorie profană*);

— Ca descriere a istoriei Bisericii în ordine cronologică (*istorie bisericească*);

— Ca descriere a timpurilor din urmă ale Bisericii (*istorie escatologică*).

Din istoria timpului, autorul a luat puţine elemente: Roma, tipul puterii opuse lui Dumnezeu aşa cum, pe timpul profeţilor Vechiului Testament, era Babilonul şi Asiria. Cei mai mulţi autori necatolici consideră că *Ap* descrie istoria acelui timp în care a fost scrisă, între moartea lui Nero şi distrugerea Ierusalimului. Nu este exclus ca autorul să facă aluzie uneori la istoria contemporană; totuşi această interpretare este contrară tradiţiei acestei cărţi şi însuşirii ei speciale. Ca să fie susţinută, autorii trebuie să recurgă la diferite izvoare şi sunt siliţi să distrugă unitatea cărţii.

După mulţi autori, *Ap* descrie istoria universală a Bisericii, de la înfiinţarea ei şi până la consumarea ei finală, după diferite etape ale istoriei Bisericii descrisă

cronologic prin cele şapte sigilii, trâmbiţe şi pedepse. Şi deoarece trebuie determinate aceste etape, unii autori se opresc numai la Biserica primară, până în secolele IV-V. Astfel, cartea ar arăta luptele Bisericii cu Imperiul Roman păgân şi primele erezii. Dar nu trebuie să uităm că, în *Ap*, se găsesc dese aluzii la venirea lui Cristos şi la sfârşitul lumii.

Mai probabilă este explicaţia escatologică, susţinută de scriitorii antici şi de mulţi din zilele noastre. După ei, *Ap* relatează soarta Bisericii înainte de judecata universală şi sfârşitul final. Totuşi nu poate fi restrâns prea mult timpul escatologic. Împărăţia de o mie de ani nu trebuie redusă la o perioadă determinată a istoriei, ci este vorba de împărăţia spirituală a Bisericii, domnia de o mie de ani fiind simbolul victoriei perfecte a lui Cristos asupra diavolului şi a spiritului acestei lumi.

De aici reiese importanţa acestei cărţi: este o carte de consolare, de speranţă în timpurile grele, bazată pe gândul că triumful lui Cristos este asigurat: „Fericit acela care citeşte şi cei care ascultă cuvintele acestei profeţii şi ţin cele scrise în ea, căci timpul este aproape” (*Ap* 1, 3).

Texte alese

2, 3 – 5: „Ai statornicie şi ai suferit din cauza numelui meu, fără să te laşi biruit. Dar îţi aduc învinuirea că ai părăsit dragostea ta dintâi. Adu-ţi dar aminte de unde ai căzut; întoarce-te şi îndeplineşte faptele dintâi”;

2, 10: „Fii credincios până la moarte, iar eu îţi voi da cununa vieţii”;

3, 15 – 16: „Nu eşti nici rece, nici cald. Măcar de ai fi rece, ori cald! Deoarece însă eşti căldicel, nici cald nici rece, te voi scuipa din gura mea”;

3, 20: „Iată, stau la uşă şi bat! Dacă cineva aude glasul meu şi deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el, iar el cu mine”;

5, 12: „Vrednic este mielul înjunghiat să primească puterea, bogăţia, înţelepciunea, tăria, cinstea, mărirea şi lauda”;

7, 14: „Aceştia sunt cei veniţi din asuprirea cea mare,

cei care şi-au spălat hainele şi le-au albit în sângele Mielului”;

7, 16 – 17: „Nu le va mai fi nici foame, nici sete, nu-i va mai bate soarele, nici căldurile, căci Mielul din mijlocul tronului îi va păstori şi îi va duce la izvoarele apelor vieţii, iar Dumnezeu va şterge orice lacrimă din ochii lor”.

10, 10: „Am luat atunci cartea mică din mâna îngerului şi am mâncat-o şi în gura mea era ca mierea de dulce; dar după ce am mâncat-o, trupul mi s-a făcut amar”;

12: Femeia şi balaurul;

16, 15: „Ferice de acela care veghează şi îşi păstrează hainele, să nu umble gol şi să nu i se vadă ruşinea”;

19, 9: „Fericiţi sunt cei chemaţi la ospăţul de nuntă al Mielului”;

201, 12: „Fu de asemenea deschisă o altă carte, a vieţii, iar morţii fură judecaţi după cele scrise în cărţi, potrivit cu faptele lor”;

21: Cerul nou şi pământul nou;

22, 12 – 14: „Dreptul însă să înfăptuiască mai departe dreptatea, iar sfântul să se mai sfinţească încă. Iată, vin în curând, iar răsplata mea este cu mine, ca să plătesc fiecăruia după faptele lui. Eu sunt Alfa şi Omega, întâiul şi Ultimul, începutul şi Sfârşitul. Fericiţi cei care îşi spală hainele ca să aibă drept la pomul vieţii şi să poată intra pe porţile cetăţii”.

Temă

Credinciosul mulţumit de mediocritatea lui;

Rolul Sfintei Fecioare Maria în viaţa Bisericii;

Ierusalimul ceresc şi locuitorii lui;

Haina albă – semnul demnităţii noastre de creştini.

BIBLIOGRAFIE

Bea Fernando, *Saule, Saule... un martor al lui Cristos*, ARCB, Bucureşti 1994.

La Bibbia în lingua corrente, LDE, Torino 1985.

La Bible de Jerusalem, Cerf, Paris 1998.

Capello Elizabeta, *Apostolul Paul*, Pauline, Bucureşti 1998.

Chiarazzo Rosario, *Introduzione al Nuovo Testamento*, Piemme, Casale Monferrato 1991.
Dicţionar biblic, Editura Creştină, Oradea 1995.
Dicţionar biblic, I-III, Stephanus, Bucureşti 1995.
Enciclopedia Bibliei, Logos, Cluj 1996.
Grande comentario biblico, Queriniana, Brescia 1974.
Harrington Wilfrid, *Nouvelle introduction à la Bible*.
Seuil, Paris 1971.
Introduzione generale allo studio della Bibbia, Queriniana, Brescia 1996.
Maronese Gianfranco, *Introducere generală în Vechiul Testament*, Roman 1998.
Pascal Emil, *Noul Testament*, Paris 19924.
Schultz Samuel, *Privire de ansamblu asupra Vechiului Testament*, Bucureşti 1998.
Sechel Eduard, *Introducere în Vechiul Testament*, ITRC.
Iaşi 1984.
Studiul Vechiului Testament, IBMBOR, Bucureşti 1985.
Traduction oecumenique de la Bible, Cerf, Paris 1995.
Traduction oecumenique de la Bible. *Ancien Testament*, Cerf, Paris 1976.
Traduction oecumenique de la Bible. *Nouveau Testament*, Cerf, Paris 1973.
Vocabulaire de théologie biblique, Cerf, Paris 1991.
CUPRINS
Cuvânt înainte 5
Sigle şi abrevieri 7
CAPITOLUL I
INTRODUCERE GENERALĂ ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ
(Pr *Petru Sescu*)
Introducere 11
Inspiraţia Sfintei Scripturi 13
Sensurile Sfintei Scripturi 15
Textul original şi traducerea Sfintei Scripturi 18

Textul Vechiului Testament 18
Textul Noului Testament 20
Traducerile Sfintei Scripturi 20
Manuscrisele de la Qumran 22
Canonul Sfintei Scripturi 24
Împărţirea actuală a Sfintei Scripturi 27
Biblia în Biserica Catolică 30
Raportul dintre Tradiţie şi Sfânta Scriptură 30
Sfânta Scriptură în viaţa Bisericii 31
Forme de rugăciune bazate pe cuvântul lui Dumnezeu 32
Marile epoci ale istoriei biblice 34
Epoca patriarhilor (1850 – 1250 î.Hr.) 34
Exodul, drumul prin pustiu şi cucerirea ţării promise (1250 – 1200 î.Hr.) 34
Epoca judecătorilor (1200 – 1030 î.Hr.) 35
Monarhia (1030 – 587 î.Hr.) 36
Exilul şi reîntoarcerea 37
Dominarea greacă şi venirea asmoneilor (332 – 63 î.Hr.) 37
Epoca romană (63 î.Hr. – 135 d.Hr.) 39
CAPITOLUL II
PENTATEUHUL (*Pr. Mihai Percă*)
Introducere 41
CARTEA GENEZEI 44
Titlul 44
Autorul şi data redactării 44
Scopul şi destinatarii 45
Structura 45
Teologia şi conţinutul 46
Tradiţiile redacţionale ale Pentateuhului 48
Texte alese 50
Teme 51
CARTEA EXODULUI 51
Titlul 51
Autorul şi data redactării 52
Stilul şi scopul 52
Structura şi conţinutul 52

Teologia 53
Texte alese 55
Temă 55
CARTEA LEVITICULUI 55
Titlul 55
Autorul şi data redactării 56
Scopul şi destinatarii 56
Structura 56
Teologia 57
Preoţia 58
Jertfele 59
Sărbătorile 60
Texte alese 61
Temă 61
CARTEA NUMERILOR 61
Titlul 61
Autorul 62
Scopul şi destinatarii 62
Structura şi conţinutul 62
Teologia 63
Texte alese 64
Temă 64
CARTEA DEUTERONOMULUI 65
Titlul 65
Autorul şi data redactării 65
Scopul şi destinatarii 65
Structura şi conţinutul 66
Teologia 67
Deuteronomul în Sfânta Scriptură 68
Texte alese 69
De reţinut 69
Teme 70
CAPITOLUL III
CĂRŢILE ISTORICE
(*Pr Toma Encuţă*)
Introducere 71
CARTEA LUI IOSUE 73
Titlul 73

Autorul şi data redactării 73
Scopul 73
Structura şi conţinutul 73
Teologia 75
Texte alese 76
Temă 76
CARTEA JUDECĂTORILOR 76
Titlul 76
Autorul şi data redactării 77
Scopul 77
Structura şi conţinutul 78
Teologia 79
Texte alese 79
Temă 79
CARTEA LUI RUT 80
Titlul 80
Scopul 80
Structura şi conţinutul 80
Teologia 81
Texte alese 82
Temă 82
CĂRŢILE LUI SAMUEL 82
Titlul 82
Autorul şi data redactării 83
Scopul 83
Structura şi conţinutul 83
Teologia 85
Texte alese 85
Temă 86
CĂRŢILE REGILOR 86
Titlul 86
Autorul şi data redactării 86
Scopul 87
Structura şi conţinutul 87
Teologia 89
Texte alese 89
Temă 90
CĂRŢILE CRONICILOR 90

Titlul 90
Autorul şi data redactării 91
Structura şi conţinutul 91
Teologia 92
Texte alese 93
Teme 94
CĂRŢILE LUI ESDRA ŞI NEHEMIA 94
Titlurile 94
Autorul şi data redactării 95
Structura şi conţinutul 95
Teologia 97
Texte alese 98
Teme 99
Cărţile lui Tobia, Iudita şi Estera 99
Introducere 99
CARTEA LUI TOBIA 100
Titlul 100
Autorul şi data redactării 100
Structura şi conţinutul 100
Teologia 101
Texte alese 102
Teme 102
CARTEA IUDITEI 103
Titlul 103
Autorul şi data redactării 103
Structura şi conţinutul 103
Teologia 104
Texte alese 105
Teme 106
CARTEA ESTEREI 106
Titlul 106
Autorul şi data redactării 106
Structura şi conţinutul 107
Teologia 108
Texte alese 109
Teme 109
CĂRŢILE MACABEILOR 110
Noţiuni preliminare şi titlul 110

Cartea întâi a Macabeilor 111
Autorul şi data redactării 111
Structura şi conţinutul 111
Teologia… 112
Texte alese 113
Teme 114
Cartea a doua a Macabeilor 114
Autorul şi data redactării 114
Structura şi conţinutul 115
Teologia 116
Texte alese 117
Teme 117
CAPITOLUL IV
CĂRŢILE SAPIENŢIALE (*Pr. Mihai Percă*)
Introducere 118
Înţelepciunea în Orientul antic 118
Înţelepciunea în Sfânta Scriptură 119
Introducere la cărţile sapienţiale 121
CARTEA LUI IOB…". 124
Titlul 124
Autorul şi data redactării 124
Structura şi conţinutul 125
Teologia 127
Texte alese 129
Teme 129
CARTEA PSALMILOR 130
Titlul 130
Autorul şi data redactării 131
Structura şi conţinutul 131
Teologia 134
Valoarea spirituală a psalmilor 136
Diversitatea tematicii psalmilor 137
Texte alese 139
Teme 139
CARTEA PROVERBELOR 140
Titlul 140
Autorul şi data redactării 140
Structura şi conţinutul 141

Teologia 142
Texte alese 143
Teme 144
CARTEA ECLEZIASTULUI 144
Titlul 144
Autorul şi data redactării 145
Structura şi conţinutul 145
Teologia 147
Texte alese 148
Temă 148
CARTEA CÂNTAREA CÂNTĂRILOR 149
Titlul 149
Autorul şi data redactării 150
Structura şi conţinutul 150
Teologia 151
Teme 153
CARTEA ÎNŢELEPCIUNII 154
Titlul... 154
Autorul şi data redactării 154
Structura şi conţinutul 155
Teologia 156
Texte alese 157
Teme 157
CARTEA LUI BEN SIRAH 158
Titlul 158
Autorul şi data redactării 158
Structura şi conţinutul 159
Teologia 160
De reţinut 162
Texte alese 162
Teme 163
CAPITOLUL V
CĂRŢILE PROFETICE
(*Pr. Mihai Percă*)
Introducere 164
Fenomenul profetic 164
Etimologia cuvântului „profet” 164
Vocaţia profeţilor 166

Destinatarii mesajului profetic 167
Doctrina profeţilor 168
Profeţii scriitori 170
Profeţii secolului al VIII-lea 171
2.1. AmOS 171
Contextul istoric 171
Titlul şi autorul 172
Conţinutul şi structura 173
Teologia 174
Texte alese 175
Teme 175
OSEA 176
Contextul istoric 176
Titlul şi autorul 176
Conţinutul şi structura 177
Teologia 178
Texte alese 179
Teme 179
De reţinut 180
MIHEEA 180
2.3.1. Contextul istoric 180
Titlul şi autorul 181
Conţinutul şi structura 181
Teologia 182
Texte alese 183
Teme 184
De reţinut 184
Lectură 184
ISAIA 186
Contextul istoric 186
Titlul şi autorul 187
Conţinutul şi structura 190
Teologia 193
Texte alese 196
Teme 197
Lectură 198
Profeţii din secolul al VII-lea şi începutul secolului al VI-lea 199

Contextul istoric 199
SOFONIA 201
Contextul istoric 201
Titlul şi autorul 201
Conţinutul şi structura 202
Teologia 203
Texte alese 204
Temă 204
Lectură 204
NAHUM 205
Contextul istoric 205
Titlul şi autorul 205
Conţinutul şi structura 206
Teologia 207
Texte alese 207
Teme 207
HABACUC 208
Titlul şi autorul 208
Conţinutul şi structura 208
Teologia 209
Texte alese 211
Teme 211
IEREMIA 211
Contextul istoric 211
Titlul şi autorul 212
Conţinutul şi structura 215
Teologia 215
Texte alese 218
Teme 218
Lectură 219
CARTEA LAMENTAŢIUNILOR 220
Autorul şi titlul 220
Conţinutul şi structura 221
Teologia 222
Texte alese 222
Teme 223
CARTEA LUI BARUH 223
Autorul şi data scrierii cărţii 223

Conţinutul şi structura 224
Teologia 225
Texte alese 226
Teme 227
EZECHIEL 227
Contextul istoric 227
Titlul şi autorul 228
Conţinutul şi structura 229
Teologia 230
Texte alese 232
Teme 232
Lectură 232
Profeţii epocii persane 233
Contextul istoric 233
AGGEU 234
Titlul şi autorul 235
Conţinutul şi structura 235
Teologia 237
Texte alese 237
Temă 238
ZAHARIA 238
Contextul istoric 238
Autorul 238
Conţinutul şi structura 239
Teologia 240
Texte alese 242
Teme 242
MALAHIA 242
Contextul istoric şi autorul 242
Conţinutul şi structura 243
Teologia 244
Texte alese 245
Teme 245
ABDIA 245
Autorul şi data scrierii cărţii 245
Conţinutul şi structura 246
Teologia 246
Texte alese 247

Teme 247
IOEL 247
Autorul şi data scrierii cărţii 247
Conţinutul şi structura 248
Teologia 249
Texte alese 250
Teme 250
IONA 251
Contextul istoric şi autorul 251
Conţinutul şi structura 252
Teologia 252
Texte alese 254
Teme 254
Cartea profetului Iona şi Noul Testament 254
DANIEL 255
Titlul şi autorul 255
Conţinutul şi structura 256
Teologia 257
Texte alese 259
Teme 259
CAPITOLUL VI
INTRODUCERE ÎN NOUL TESTAMENT (*Pr. Mihai Percă*)
Introducere 261
Canonul Noului Testament 262
1.1.1 Formarea canonului Noului Testament... 262
Apocrifele Noului Testament 266
Textul Noului Testament 268
Contextul istoric, social şi religios 269
Contextul istoric 269
Contextul social şi religios 274
CAPITOLUL VII
EVANGHELIILE (*Pr. Mihai Percă*)
Introducere 282
De ce sunt patru Evanghelii şi nu mai multe sau mai puţine? 284
Problema sinoptică 284
Scopul Evangheliilor 285

Autenticitatea Evangheliilor 286
EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL MATEI 287
Autorul şi data redactării Evangheliei 287
Scopul şi destinatarii 288
Structura şi conţinutul 288
Teologia 291
Texte alese 293
Teme 294
De reţinut 295
EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL MARCU 296
Autorul şi data redactării Evangheliei 296
Scopul şi destinatarii 296
Structura şi conţinutul 297
Teologia 298
Texte alese 300
Teme 301
De reţinut 301
EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL LUCA 302
Autorul şi data redactării Evangheliei 302
Scopul şi destinatarii 303
Structura şi conţinutul 304
Teologia 305
Texte alese 308
Teme 309
De reţinut 309
EVANGHELIA DUPĂ SFÂNTUL IOAN 311
Autorul şi data redactării Evangheliei 311
Scopul şi destinatarii 311
Structura şi conţinutul 312
Teologia 314
Texte alese 316
Teme 317
De reţinut 318
CAPITOLUL VIII
CARTEA FAPTELE APOSTOLILOR
(*Pr. Petru Sescu*)
Autorul 320
Scopul şi destinatarii 321

Structura şi conţinutul 322
Teologia 324
Texte alese 325
Teme 326
CAPITOLUL IX
SCRISORILE SFÂNTULUI PAUL
(*Pr. Petru Sescu*)
Introducere: viaţa şi opera sfântului Paul 327
Fariseul plin de zel 327
Evenimentul din Damasc 328
După convertire 329
Călătoriile misionare 330
Prima călătorie misionară (45 – 49) 330
A doua călătorie misionară (50 – 53) 332
A treia călătorie misionară (54 – 58) 333
A patra călătorie misionară (65 – 66) 335
Scrisorile sfântului Paul 336
SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE TESALONICENI... 339
Autorul 339
Scopul şi destinatarii 340
Structura 340
Teologia 341
Texte alese 342
Teme 342
SCRISOAREA A DOUA CĂTRE
TESALONICENI 343
Autorul 343
Scopul şi destinatarii 343
Structura 344
Teologia 344
Texte alese 345
Temă 345
SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE CORINTENI 346
Autorul 346
Scopul şi destinatarii 346
Structura 347
Teologia 348
Texte alese 349

Teme 350
SCRISOAREA A DOUA CĂTRE CORINTENI... 351
Autorul 351
Scopul şi destinatarii 351
Structura 352
Teologia 352
Texte alese 354
Teme 354
SCRISOAREA CĂTRE GALATENI 355
Autorul 355
Scopul şi destinatarii 356
Structura 356
Teologia 357
Texte alese 358
Teme 359
SCRISOAREA CĂTRE ROMANI 360
Autorul 360
Scopul şi destinatarii 361
Structura 361
Teologia 362
Texte alese 363
Teme 364
Scrisorile din captivitate 365
SCRISOAREA CĂTRE COLOSENI 367
Autorul 367
Scopul şi destinatarii 367
Structura 368
Teologia 368
Texte alese 369
8.1.6 Teme 370
SCRISOAREA CĂTRE EFESENI 370
Autorul 370
Scopul şi destinatarii 371
Structura 371
Teologia 372
Texte alese 373
Teme 373
SCRISOAREA CĂTRE FILEMON 374

Autorul 374
Scopul şi destinatarii 374
Teologia 375
Texte alese 375
Temă 376
SCRISOAREA CĂTRE FILIPENI 376
Autorul 376
Scopul şi destinatarii 376
Structura 377
Teologia 378
Texte alese 379
Teme 380
Scrisorile pastorale 381
Introducere 381
SCRISOAREA ÎNTÂI CĂTRE TIMOTEI… 383
Autorul 383
Scopul şi destinatarii 384
Structura 384
Teologia 385
Texte alese 386
Temă 387
SCRISOAREA CĂTRE TIT 387
Autorul 387
Scopul şi destinatarii 387
Structura 388
Teologia 388
Texte alese 389
Temă 389
SCRISOAREA A DOUA CĂTRE TIMOTEI… 389
Autorul 389
Scopul şi destinatarii 390
Structura 390
Teologia 391
Texte alese 392
Teme 392
SCRISOAREA CĂTRE EVREI 393
Autorul 393
Scopul şi destinatarii 394

Structura 394
Teologia 395
Texte alese 396
Teme 397
CAPITOLUL XI
SCRISORILE CATOLICE
(*Pr Petru Sescu*)
Introducere 398
SCRISOAREA SFÂNTULUI IACOB 400
Autorul 400
Scopul şi destinatarii 401
Structura 402
Teologia 402
Texte alese 404
Teme 405
SCRISOAREA ÎNTÂI A SFÂNTULUI PETRU 406
Autorul 406
Scopul şi destinatarii 406
Structura 407
Teologia 407
Texte alese 408
Teme 409
SCRISOAREA A DOUA A SFÂNTULUI PETRU… 409
Autorul 409
Scopul şi destinatarii 410
Structura 411
Teologia 411
Texte alese 412
Teme 412
SCRISOAREA ÎNTÂI A SFÂNTULUI IOAN 413
Autorul 413
Scopul şi destinatarii 413
Structura şi conţinutul 414
Teologia 415
Texte alese 415
Teme 417
SCRISOAREA A DOUA
ŞI A TREIA A SFÂNTULUI IOAN 417

Autorul 417
Scopul şi destinatarii 418
Structura 418
Teologia 419
Texte alese 420
Teme 420
SCRISOAREA SFÂNTULUI IUDA 421
Autorul 421
Scopul şi destinatarii 421
Structura 422
Teologia 423
Temă 423
CAPITOLUL XI
APOCALIPSUL SFÂNTULUI IOAN (*Pr Petru Sescu*)
Introducere 424
Autorul 426
Scopul şi destinatarii 427
Structura 427
Teologia 429
Interpretarea Apocalipsului 430
Texte alese 432
Teme 433
Bibliografie 435
Cuprins 437